

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У НОВОМ САДУ
NOVI SAD FACULTY OF LAW
SERBIA AND MONTENEGRO

ЗБОРНИК РАДОВА COLLECTED PAPERS

XXXIX 1/2005

Тематско издање

Универзалне карактеристике и регионалне и
националне специфичности организованог
криминалитета

A szervezett bűnözés egyetemes jellemzői,
valamint regionális és nemzeti sajátosságai

Caracteristicile universale și deosebirile regionale
și naționale de criminalitatea organizată

Organized crime Universal Characteristics,
and Regional and National Specificities

УДК 3

НОВИ САД, 2005.

УДК 3

YU ISSN 0550-2179

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У НОВОМ САДУ
NOVI SAD FACULTY OF LAW
SERBIA AND MONTENEGRO

ЗБОРНИК РАДОВА COLLECTED PAPERS

XXXIX, 1 (2005)

НОВИ САД, 2005.

Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 1 (2005)
ЗПФНС, Година XXXIX, бр. 1 (2005)

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У НОВОМ САДУ

Досадашњи главни уредници:

Проф. др Владимир Капор (1966), проф. др Никола Воргани (1967–1968),
проф. др Милош Стеванов (1969–1973), проф. др Боровоје Пупић (1974–1976),
проф. др Милијан Поповић (1977–1983), проф. др Станко Пихлер (1984–1988),
проф. др Момчило Грубач (1989–1991), проф. др Јован Мунђан (1992–1997),
проф. др Милијан Поповић (1998–2003).

За издавача:

Проф. др Олга Цвејић-Јанчић
декан Правног факултета у Новом Саду

Управник Центра за издавачку делатност

Проф. др Ранко Кеча

Главни и одговорни уредник

Проф. др Родољуб Етински

Чланови Уредништва:

Проф. др Момчило Вукићевић, проф. др Јожеф Салма, проф. др Миле Врањеш,
проф. др Зоран Арсић, проф. др Предраг Јовановић, проф. др Мило Бошковић,
проф. др Иштван Фејеш, доц. др Зоран Лончар, доц. др Сања Ђајић.

Секретар Уредништва

Доц. др Зоран Лончар

Припрема за штампу и графички дизајн

Анка Срећковић, дипл. инж.

Штампа: „Кримел” Будисава

Тираж: 100 примерака

САДРЖАЈ

Др Ференц Нађ, редовни професор Правног факултета у Сегедину <i>Организовани криминалитет и криминалне организације</i>	15
Др Мило Бошковић, редовни професор Правног факултета у Новом Саду <i>Проблеми дефинисања организованог криминалитета</i>	35
Др Јанош Лукач, научни сарадник Правног факултета у Сегедину <i>Утицај друштвених и економских фактора на кретање, структуру и квалитет криминала</i>	57
Др Виорел Пашка, редовни професор Правног факултета у Темишвару Др Лучиан Берчеа, ванредни професор Правног факултета у Темишвару Ралука Берчеа, виши асистент Правног факултета у Темишвару <i>Румунски правни прописи за превенцију и сузбијање организованог криминалитета</i>	85
Др Станко Пихлер, редовни професор Правног факултета у Новом Саду <i>Правне карактеристике и проблеми дефинисања и сузбијања корупције – Основни резултати истраживања</i>	93
Др Виорел Пашка, редовни професор Правног факултета у Темишвару Др Лучиан Берчеа, ванредни професор Правног факултета у Темишвару Ралука Берчеа, виши асистент Правног факултета у Темишвару <i>Превенција и сузбијање прања новца – Румунска искуства</i>	103
Др Чаба Фењвеш, доцент Правног факултета у Печују <i>Кријумчарење нуклеарног материјала као област деловања организованог криминала</i>	115
Др Иштван Фејеш, ванредни професор Правног факултета у Новом Саду <i>Прикривени иследник у кривичном процесном праву Србије и Црне Горе</i>	139

Др Снежана Бркић, доцент Правног факултета у Новом Саду <i>Заштита сведока у законодавству Србије и перспективе развоја</i>	157
Др Чаба Силович, доцент Правног факултета у Печују <i>Кривично-правна регулација утаје пореза у Мађарској</i>	179
Др Чонгор Херке, доцент Правног факултета у Печују <i>Нагодба као средство за борбу против организованог криминала</i>	189
Др Жолт Сомора, асистент Правног факултета у Сегедину <i>Реакција на организовани криминалитет у кривичном материјалном праву Европски преглед</i>	201
Флавиу Чиопек, виши асистент Правног факултета у Темишвару <i>Усклађеност румунске легислативе са Конвенцијом УН против транснационалног организованог криминала</i>	213
Мр Драгиша Дракић, асистент Правног факултета у Новом Саду <i>Организовање злочиначких удружења као облик саучесништва у светлу борбе против организованог криминалитета</i>	225
Др Бенце Месарош, асистент Правног факултета у Печују <i>Убацивање у криминалне организације</i>	241
Мр Татјана Лукић, асистент Правног факултета у Новом Саду <i>Електронски надзор комуникација као метод прибављања доказа за кривична дела организованог криминала</i>	249
Др Ласло Татар, асистент Правног факултета у Печују <i>Правна природа кријумчарења у Мађарској након уласка у Европску унију</i>	267
Др Јудит Ковач, асистент Правног факултета у Сегедину <i>Заштита сведока и помагача правосуђа у Мађарској</i>	271
Милена Павловић, асистент-приправник Правног факултета у Новом Саду <i>Библиографија стране литературе из области организованог криминалитета</i>	289

TABLE OF CONTENTS

Nagy Ferenc, Ph.D., Full Professor University of Szeged, Faculty of Law <i>Organized Crime and Criminal Organizations</i>	15
Milo Bošković, Ph.D., Full Professor University of Novi Sad, Faculty of Law <i>Organized Crime – Definition Problems</i>	35
Lukacs Janos, Ph.D., Researcher University of Szeged, Faculty of Law <i>Influence of social and economic factors on trends, structure and quality of crime</i>	57
Viorel Pasca, Ph.D., Full Professor West Univesity of Timisoara, Faculty of Law	
Lucian Bercea, Ph.D., Associate Professor West University of Timisoara, Faculty of Law	
Raluca Bercea, Senior Lecturer West University of Timisoara, Faculty of Law <i>Romanian Regulations for the Prevention and Combating of Organized Crime</i>	85
Stanko Pihler, Ph.D., Full Professor University of Novi Sad, Faculty of Law <i>Legal Characteristics and Problems in Defining and Combating of Corruption – Basic Results of Research</i>	93
Viorel Pasca, Ph.D., Full Professor West Univesity of Timisoara, Faculty of Law	
Lucian Bercea, Ph.D., Associate Professor West University of Timisoara, Faculty of Law	
Raluca Bercea, Senior Lecturer West University of Timisoara, Faculty of Law <i>Prevention and Combating of Money Laundering – The Romanian Experience</i>	103
Fenyvesi Csaba, Ph.D., Assistant Professor University of Pecs, Faculty of Law <i>Smuggling of Nuclear Material as a Field of Organized Crime</i>	115
Ištvan Feješ, Ph.D., Associate Professor University of Novi Sad, Faculty of Law <i>The Undercover Agent in the Criminal Procedural Law of Serbia and Montenegro</i>	139

Snežana Brkić, Ph.D., Assistant Professor University of Novi Sad, Faculty of Law <i>Witness Protection in Serbian Legislation and the Prospects for Development</i>	157
Csaba Szilovics, Ph.d., Assistant Professor University of Pecs, Faculty of Law <i>Criminal Law Regulation of Tax Evasion in Hungary</i>	179
Herke Csongor, Ph.D., Assistant Professor University of Pecs, Faculty of Law <i>Plea Bargaining as a Measure for the Fight Against Organized Crime</i>	189
Szomora Zsolt, Ph.D., Assistant University of Szeged, Faculty of Law <i>Reaction to Organized Crime in Criminal Substantive Law – European Overview</i>	201
Flaviu Ciopec, Senior Lecturer West University of Timisoara, Faculty of Law <i>Compatibility of Romanian Legislation with the UN Convention against Transnational Organized Crime</i>	213
Dragiša Drakić, LL.M., Assistant University of Novi Sad, Faculty of Law <i>Organizing Criminal Associations as a Form of Complicity in View of the Fight Against Organized Crime</i>	225
Bence Meszaros, Ph.D., Assistant University of Pecs, Faculty of Law <i>Infiltration into Criminal Organizations</i>	241
Tatjana Lukić, LL.M., Assistant University of Novi Sad, Faculty of Law <i>Electronic Communication Surveillance as a Method of Gathering Evidence for Criminal Acts of Organized Crime</i>	249
Tatar Laszlo, Ph.D., Assistant University of Pecs, Faculty of Law <i>Legal Nature of Smuggling in Hungary After Entering the European Union</i>	267
Kovacs Judit, Ph.D., Assistant University of Szeged, Faculty of Law <i>Protection of Witnesses and Court Aides in Hungary</i>	271
Milena Pavlović, Assistant University of Novi Sad, Faculty of Law <i>Bibliography of Foreign Literature in the Area of Organized Crime</i>	289

TABLE OF CONTENTS

Von Prof. Dr. Ferenc Nagy Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität Szeged <i>Organisierte Kriminalität und kriminelle Organisationen</i>	15
Milo Bošković, Ph.D., Full Professor University of Novi Sad, Faculty of Law <i>Organized Crime – Definition Problems</i>	35
Dr János Lukacs, tudományos munkatárs Szeged <i>A társadalom demokratizálódása</i> <i>A társadalmi, gazdasági tényezők hatása a bűnözés alakulására, struktúrájára, minőségére</i>	57
Maître Viorel PASCA, docteur en droit, professeur à la Faculté de Droit Université de l'Ouest de Timisoara, Roumanie	
Maître Lucian BERCEA, docteur en droit, chargé de cours à la Faculté de Droit Université de l'Ouest de Timisoara, Roumanie	
Maître Raluca BERCEA, chargée de cours à la Faculté de Droit Université de l'Ouest de Timisoara, Roumanie <i>La loi roumaine sur la prevention de et le combat</i> <i>Contre la criminalite organisee</i>	85
Др Станко Пихлер, редовни професор Правног факултета у Новом Саду <i>Карактеристике и проблеми дефинисања и сузбијања корупције –</i> <i>Основни резултати истраживања</i>	93
Maître Viorel PASCA, docteur en droit, professeur à la Faculté de Droit Université de l'Ouest de Timisoara, Roumanie	
Maître Lucian BERCEA, docteur en droit, chargé de cours à la Faculté de Droit Université de l'Ouest de Timisoara, Roumanie	
Maître Raluca BERCEA, chargée de cours à la Faculté de Droit Université de l'Ouest de Timisoara, Roumanie <i>Prevenir et combattre le blanchiment de capitaux.</i> <i>L'experience de la roumanie</i>	103

Fenyvesi Csaba, Ph.D. Assistant Professor University of Pécs, Faculty of Law <i>Smuggling Nuclear Materials as a Field of Organized Crime</i>	115
Ištvan Feješ, Ph.D., Associate Professor University of Novi Sad, Faculty of Law <i>The Undercover Agent in the Criminal Procedure Law of Serbia and Montenegro</i>	139
Др Снежана Бркић, доцент Правног факултета у Новом Саду <i>Защита свидетеля в законодательстве Сербии и перспективы развития</i>	157
Dr Csaba Szilovics PhD, Docent Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität Pécs <i>Die strafrechtliche Regelung des Steuerbetrugs in Ungarn</i>	179
Dr Csongor Herke, Ph.D., Assistant Professor University of Pécs, Faculty of Law <i>Plea Bargain as a Medium for the Fight Against Organized Crime</i>	189
Zsolt Szomora, Asistent Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität Szeged <i>Reaktion auf die organisierte Kriminalität durch das materielle Strafrecht Ein europäischer Ausblick</i>	201
Flaviu Ciopec, Senior lecturer West University of Timisoara, Faculty of Law <i>Conformity of the Romanian Legislation to the United Nations Convention on Transnational Organized Crime</i>	213
Мр Драгиша Дракић, асистент Правног факултета у Новом Саду <i>Организовање злочиначких удружења као облик саучесништва у светлу борбе против организованог криминалитета</i>	225
Bence Mészáros, Ph.D., Assistant University of Pécs, Faculty of Law <i>Infiltration to Criminal Organization</i>	241
Мр Татјана Лукић, асистент Правног факултета у Новом Саду <i>Електронски надзор комуникација као метод прибављања доказа за кривична дела организованог криминала</i>	249

Tatár László, Ph.D., Assistant Lecturer University of Pécs, Faculty of Law <i>Legal Nature of Smuggling in Hungary After Joining the European Union</i>	267
Kovács Judit, Ph.D. University of Szeged, Faculty of Law A tanúk és az igazságszolgáltatást segítők védelme Magyarországon	271
Milena Pavlović, Assistant University of Novi Sad, Faculty of Law <i>Bibliography of Foreign Literature in the Area of Organized Crime</i>	289

UVODNE NAPOMENE

Na različitim nivoima i u raznovrsnim oblastima egzistira višedecenijska saradnja između pravnih fakulteta u Segedinu, Temišvaru, Pečuju i Novom Sadu. Na nivou katedara za krivično pravne nauke, ova saradnja je tradicionalna, kontinuirana i neposredna, i podrazumeva različite oblike - od međusobne razmene iskustava između nastavnika i saradnika, održavanja predavanja, projekata, sve do zajedničkog organizovanja naučnih skupova na određene teme krivično pravne prirode koje su od zajedničkog interesa.

Takva saradnja i razmena iskustava različite vrste dobila je određeni kontinuitet i kvalitet, izražen u potrebi i saglasnosti da se svake godine na jednom od pomenutih fakulteta (orijentaciono maja ili oktobra meseca) održi po jedan dvodnevni naučni skup na unapred dogovorenu temu.

U vezi s tim, na Pravnom fakultetu u Novom Sadu od 8. do 10. septembra 2004. godine, održan je naučni skup sa temom "Organizovani kriminalitet – univerzalne karakteristike i regionalne i nacionalne specifičnosti" na kome su svoje radove u vidu referata i diskusija izložili naučni radnici i saradnici s Pravnog fakulteta u Novom Sadu, Pravnog fakulteta u Pečuju, Pravnog fakulteta u Temišvaru i Pravnog fakulteta u Segedinu, a koji su predmet prezentacije u ovom Zborniku radova. Osim referenata, skupu su prisustvovali dekan Pravnog fakulteta u Novom Sadu i najviši funkcioneri javnih tužilaštava i sudova u Novom Sadu, Advokatske komore Vojvodine i predstavnici organa unutrašnjih poslova.

Radovi izneti na ovom skupu i u ovom zborniku štampani su na jezicima po izboru samih autora, a njihov redosled dat je po kriterijumu od opštih ka posebnim temama, odnosno od kriminoloških, krivično materijalnih do krivično procesnih i kriminalističkih sadržaja. Moguće je da je redosled sadržaja mogao biti i nešto primereniji, ali priređivači zbornika nisu imali boljih ideja, te se u vezi s tim izvinjavaju autorima ako u redosledu ima nekih nedoslednosti.

Organizatori skupa, nastavnici i saradnici s katedara za krivično pravo i kriminologiju i krivično procesno pravo Pravnog fakulteta u Novom Sadu ovim putem zahvaljuju svim učesnicima na uloženom trudu i doprinosu da ovaj naučni skup uspe.

Kao što je uobičajeno, na završetku skupa su njegovi učesnici sa zadovoljstvom prihvatili poziv dekana Pravnog fakulteta u Temišvaru da oni maja 2005. godine budu domaćini sličnog skupa sa temom "Oblici prekograničnog kriminaliteta u centralnoj i istočnoj Evropi".

INTRODUCTION

Throughout the decades, law faculties from Szeged, Timisoara, Pécs and Novi Sad have been establishing firm cooperation in various areas and on different levels. This is particularly true for criminal law departments of these faculties, where this cooperation has proven to be traditional, constant and direct. Different methods of cooperation have been used over this period of time: professors and teaching assistants usually share their practical experiences, give lectures and organize projects; but this cooperation is also represented in scientific conferences that are held on certain topics of criminal law nature which are of common interest for all participants.

In this way, cooperation and experience sharing gained certain continuity and quality, and this is now evident through an expressed need and agreement that once a year (usually in either May or October) one of the above mentioned faculties hosts a two-day scientific conference on a previously agreed topic.

In accordance to this agreement, the Novi Sad Faculty of Law was, from 8-10 September 2004, host of a scientific conference entitled. "Organized Crime – Universal Characteristics, and Regional and National Specificities." The participants of this conference, teachers and teaching assistants from the faculties of law in Szeged, Timisoara, Pécs and Novi Sad, shared their views on this topic in the form of written essays and discussions, which have now been published in this Journal. In addition to the participants, the Conference was also attended by the Dean of the Novi Sad Faculty of Law, as well as the highest representatives of Public Prosecutor's Office and Courts in Novi Sad, Vojvodina Bar Association and the representatives of Ministry of Internal Affairs.

Essays presented at this Conference and in this Journal were published in languages of their authors' choice. The main criterion for their order was how general they are, and this is why their order goes from criminological, substantial criminal law, criminal procedure to criminalistics topics. However, it is quite possible that this order could have been more convenient, but editors of this Journal were unaware of a better criterion and they would like to point out that they sincerely regret if this order is not suitable.

The organizers of this Conference, teachers and teaching assistants from the Department of Criminal Law and Criminology and the Department of Criminal Procedure of the Novi Sad Faculty of Law, on this occasion, would like to thank all the participants on their commitment and their contribution which allowed this Conference to be successful.

As it is usual at the end of each Conference, participants gladly accepted the invitation of the Dean of the Faculty of Law in Timisoara to attend the Conference entitled "Forms of Cross-Border Criminality in Central and Eastern Europe", which will be held in May 2005.

*Von Prof. Dr. Ferenc Nagy
Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität Szeged*

ORGANISIERTE KRIMINALITÄT UND KRIMINELLE ORGANISATIONEN

A. Einleitung: Die Behandlung der organisierten Kriminalität im materiellen Strafrecht

Im Prinzip kann das strengere Auftreten gegen die organisierte Kriminalität durch das materielle Strafrecht in den folgenden Weisen verwirklicht werden.

1. Die Begehung im Rahmen einer kriminellen Organisation wird als ein Begriff des Allgemeinen Teils bestimmt, und eine solche Begehung wird in den Tatbeständen der von der organisierten Kriminalität typisch betroffenen Straftaten als erschwerender Umstand geregelt.

2. Die Begehung im Rahmen einer kriminellen Organisation wird als ein Begriff des Allgemeinen Teils bestimmt, und

a) gewinnt ihre Bedeutung entweder bei der Strafzumessung (z.B. § 98 ungStGB),

b) oder wird zu einer Begehungsmodalität aller Straftaten, ohne es im Besonderen Teil des StGBs zum Ausdruck zu bringen (diese Lösung ist für die kontinentalen Rechtssysteme nicht charakteristisch, kommt eher in den angelsächsischen Staaten vor).

3. Die Begehung im Rahmen einer kriminellen Organisation ist eine selbständige Straftat im Besonderen Teil.

B. Die Entwicklung der Regelung der organisierten Kriminalität seit 2001

I. Die geltende ungarische Strafrechtsregelung bezüglich der organisierten Kriminalität

1. Der Begriff der kriminellen Organisation¹

§ 137. 8. ungStGB Kriminelle Organisation: aus drei oder mehreren Personen bestehende, auf längere Dauer organisierte, aufeinander abgestimmt funktionierende Gruppe, deren Zweck darauf gerichtet ist, Straftaten, die mit mindestens fünf Jahren Freiheitsstrafe bedroht sind, zu begehen.

Die Novelle vom 1997 hat – unter anderen – die folgenden neuen Rechtsinstitute ins ungStGB eingesetzt:

- der Begriff der kriminellen Organisation unter den Begriffsbestimmungen der Allgemeinen Teil;
- Bildung einer kriminellen Organisation als ein neuer Tatbestand im ungStGB (§ 263/C);
- die Begehung im Rahmen einer kriminellen Organisation wurde als schwerer Fall von bestimmten Delikten geregelt.

Der Begriff der kriminellen Organisation wurde schon mehrmals seit seiner Erstfassung modifiziert, die geltende Fassung ist im Modifikationsgesetz vom 2001 bestimmt worden. Die Straftat der Bildung einer kriminellen Organisation wurde von der StGB-Novelle von 2003 abgeschafft und durch einen neuen Tatbestand (Teilnahme in einer kriminellen Organisation) ersetzt.

Die Begehung im Rahmen einer kriminellen Organisation als qualifizierter Umstand existiert seit 2001 gleichfalls nicht mehr, aber um deren Funktion zu ersetzen, hat der Gesetzgeber neue Bestimmungen in den Allgemeinen Teil eingesetzt.

---

¹ Der Begriff der organisierten Kriminalität wurde durch die StGB-Novelle (Gesetz Nr. LXXIII) vom 1997 zum ersten Mal bestimmt. Ab 1997, binnen weniger Jahren, sind mehrere Veränderungen verabschiedet worden (Gesetz Nr. LXXXVII vom 1998, Nr. LXXV vom 1999 und Nr. CXXI vom 2001). Siehe dazu Lehrbuch AT.

Die neue ungarische Strafrechtsregelung zielt darauf ab, der relevanten gemeinsamen Maßnahme der EU (1998) und dem UNO-Abkommen² entsprechende Bestimmungen zu schaffen. So sieht das geltende Strafrecht die folgenden Bedingungen zur Feststellung der Existenz einer kriminellen Organisation vor:

- a) eine aus drei oder mehreren Personen bestehende Gruppe,
- b) die auf eine längere Dauer organisiert wurde,
- c) aufeinander abgestimmt funktioniert,
- d) und der Zweck dieser Gruppe ist darauf gerichtet, Straftaten, die mit mindestens fünf Jahren Freiheitsstrafe bedroht sind, zu begehen.

Ad a) Zur Bildung einer kriminellen Organisation ist die Beteiligung von mindestens drei Personen erforderlich. Natürlicherweise kann die Kooperation von zwei Personen nicht die Feststellung einer kriminellen Organisation ereignen.

Ad b) Die Bedeutung des Begriffsmerkmals „organisiert auf eine längere Dauer“ kann präzise und auf jeden einzelnen Fall anwendbar nicht gegeben werden. Es ist aber zu behaupten, dass die gelegentliche, an Organisiertheit mangelnde Begehung von ein oder zwei Straftaten dieses Kriterium nicht erfüllt.

Ad c) Das aufeinander abgestimmte Funktionieren kann festgestellt werden, wenn sich die in der kriminellen Organisation tätigen Personen der Handlungen der anderen bewusst sind, diese Handlungen auf Aufgabeteilung oder Vorplanung beruhen, gegebenenfalls gemeinsam ausgeführt werden. Die kriminelle Tätigkeit kann aber auch in dem Fall aufeinander abgestimmt sein, falls die in der kriminellen Organisation vorstehende oder anführende Person³ das Verhalten der Beteiligten koordiniert, die von der Tätigkeit der anderen nichts wissen.

Ad d) Der Zweck der Gruppe ist darauf gerichtet, mindestens zwei vorsätzlichen Straftaten zu begehen, die mit mindestens fünf Jahren Freiheitsstrafe bedroht sind. Die in der kriminellen Organisation tätigen Personen sollen sich aber des Strafsatzes der Straftaten nicht genau bewusst sein, ihr Kenntnis, dass die Gruppe gebildet worden ist, schwerwiegende Straftaten zu begehen, ist ausreichend und erforderlich.

Die Begehung im Rahmen einer kriminellen Organisation ist festzustellen, wenn sich die Merkmale des Gesetzesbegriffes gleichzeitig verwirklicht werden, und die Beteiligten – neben dem Zweck, mehrere Straftaten zu begehen

---

² Konvention gegen die internationale organisierte Kriminalität vom 2000.

³ Rädelsführer oder Hintermann in der deutschen Terminologie.

– mindestens eine Straftat versuchen oder vollenden. In diesem Fall sind die Bestimmungen des § 98 anzuwenden, die die obligatorische Erhöhung der Höchstdauer der Freiheitsstrafe vorsehen und so ein Beispiel der enorm strengen Beurteilung der Begehung im Rahmen einer kriminellen Organisation darstellen (siehe unten). Werden die Begriffselemente der kriminellen Organisation erfüllt, ohne aber dass mindestens eine Straftat versucht worden wäre, unterfällt nun diese das Vorbereitungsstadium nicht überschrittene Handlung dem neuen Tatbestand des Besonderen Teils (§ 263/C Teilnahme in einer kriminellen Organisation).

2. Rechtsfolgen für Strafbegehung im Rahmen einer kriminellen Organisation

§ 98 ungStGB Abs. 1 Die Höchstdauer der Freiheitsstrafe wird um das Doppelte erhöht, wenn das Verbrechen, die mit einer Freiheitsstrafe von mindestens fünf Jahre bedroht ist, in einer kriminellen Organisation begangen wurde, sie darf aber nicht länger als 20 Jahre sein. [...]

Abs. 2 außer Kraft

Abs. 3 Gegen den Beteiligten, der die Straftat in einer kriminellen Organisation begangen hat, kann Aufenthaltsverbot als Nebenstrafe angeordnet werden.

Abs. 4 Wird die Begehung in einer kriminellen Organisation festgestellt, sind die gesetzlichen Rechtsfolgen der Begehung einer Straftat durch eine kriminelle Vereinigung nicht anzuwenden.

Die Begehung in einer kriminellen Organisation hat neben der speziellen Strafzumessungsregel des § 98 noch weitere Rechtsfolgen:

- die bemessene Freiheitsstrafe, falls es von mindestens zwei Jahren ist, ist im Zuchthaus (d.h. der strengsten Vollzugsstufe) zu vollstrecken, wenn die Straftat in einer kriminellen Organisation begangen wurde [§ 42 Abs. 3 Alt. 2 ungStGB];
- die bedingte Entlassung ist nicht zulässig, wenn der Verurteilte die Straftat in einer kriminellen Organisation begangen hat [§ 47 Abs. 4 lit. d) ungStGB];
- vom Berufsverbot wird nicht befreit, wer die Straftat in einer kriminellen Organisation begangen hat und das Gericht ihm die Ausübung des Berufs wegen Unwürdigkeit endgültig verboten hat [§ 57. § Abs. 3 ungStGB];
- die Vollstreckung der Strafe ist nicht auszusetzen, wenn der Verurteilte die Straftat in einer kriminellen Organisation begangen hat [§ 90 lit. c) ungStGB];

- von der Einziehung darf gemäß § 71 Abs. 1 ungStGB nicht abgesehen werden, wenn der Verurteilte die Straftat in einer kriminellen Organisation begangen hat;

- im Falle von § 77/B Abs. 1 lit. b) soll das gesamte, während der Tätigkeit in einer kriminellen Organisation erworbene Vermögen als unter Vermögenseinziehung stehendes Vermögen betrachtet werden, bis das Gegenteil bewiesen wird (siehe auch später).

3. Teilnahme in einer kriminellen Organisation⁴

Dieser Tatbestand ist vom Gesetz Nr. II vom 2003 ins ungStGB eingesetzt worden.

§ 263/C Abs. 1 ungStGB Wer zur Begehung eines Verbrechens im Rahmen einer kriminellen Organisation auffordert, sich erbietet, sie übernimmt, oder die gemeinsame Begehung verabredet, oder zwecks Förderung der Begehung die dafür erforderlichen oder diese erleichternden Bedingungen schafft, beziehungsweise die Tätigkeit der kriminellen Organisation anderswie fördert, begeht ein Verbrechen und wird mit Freiheitsstrafe bis zu fünf Jahren bestraft.

Abs. 2 Wegen Teilnahme in einer kriminellen Organisation ist nicht zu bestrafen, wer seine Handlung, bevor sich die Behörde Kenntnis von ihr verschaffen hätte, bei der Behörde anzeigt und die Umstände der Begehung aufdeckt.

Die Tathandlung der Straftat wird in zwei Alternativen bestimmt, die eine ist eine sui generis Vorbereitungsalternative, die andere ist eine sui generis Beihilfealternative. Eine gemeinsame Voraussetzung für beide Alternative ist, dass sich die Tathandlung auf die Konstituierung der kriminellen Organisation bezieht oder lediglich an die Organisation selbst knüpft, d.h. dass sie die Tathandlung der im Rahmen der kriminellen Vereinigung begangenen Straftat vorausgeht, oder außer dieser bleibt, und infolgedessen nicht die Verwirklichung der Straftat in einer kriminellen Organisation bedeutet.

Die erste alternative ist eine sui generis Vorbereitungshandlung, die die Bildung einer kriminellen Organisation, bzw. die Straftatbegehung im Rahmen einer kriminellen Organisation bezweckt, und die strafrechtliche Verantwortung ohne eine tatsächliche Straftatbegehung in einer kriminellen Organisation begründet. Die Tathandlung bleibt im Rahmen dieses Tatbestandes nur solange, bis eine den in diesem Tatbestand vorgesehenen Kriterien entsprechende Straftat

---

⁴ Lehrbuch BT, StGB Kommentar p. 736-738

versucht oder vollendet wird. Wenn der Beteiligte nach den Vorbereitungshandlungen gemäß § 263/C eine mit mindestens fünf Jahren Freiheitsstrafe bedrohte vorsätzliche Straftat versucht oder vollendet, wird seine Handlung als Täterschaft oder Teilnahme in der tatsächlich verwirklichten Straftat qualifiziert, zieht also die im § 98 vorgesehenen verschärften Sanktionen nach sich und konsumiert die Vorbereitungshandlungen gemäß § 263/C.

Die zweite Alternative ist eine sui generis Beihilfehandlung. Die „Förderung anderswie“ kann mit jeder Handlung verwirklicht werden, die die Existenz und die Tätigkeit der kriminellen Organisation unterstützt, nicht aber eine unmittelbare Hilfeleistung zu den im Rahmen der kriminellen Organisation begangenen Straftaten bedeutet. Eine solche Förderung kann auch andere Straftaten gleichzeitig verwirklichen (z.B. Hehlerei, Begünstigung, Geldwäsche usw.), bei der Abgrenzung zu denen vor allem die Regeln der Spezialität vor Auge gehalten werden sollen.

Das Gesetz sieht einen Strafaufhebungsgrund auf den Fall der tätigen Reue vor: der Beteiligte ist nicht zu bestrafen, wenn er seine Handlung, bevor sich die Behörde Kenntnis von ihr verschaffen hätte, bei der Behörde anzeigt und die Umstände der Begehung aufdeckt. Es ist hervorzuheben, dass die freiwillige Rücktritt von der Vorbereitung und die Anzeige bei der Behörde ohne die Aufdeckung der Tätigkeit der anderen, der Umstände der Organisation und der Begehung, noch keine Straffreiheit gewährt.

II. Abgrenzung zu kriminellen Vereinigungen

Der Begriff der kriminellen Vereinigung wird im § 137. 7 ungStGB bestimmt: *Eine kriminelle Vereinigung kommt zustande, wenn mindestens zwei Personen Straftaten organisiert begehen, oder eine organisierte Begehung vereinbaren, vorausgesetzt, dass mindestens eine Straftat versucht wird und die Beteiligten noch keine kriminelle Organisation bilden.*

Bei der Abgrenzung der zwei „kriminellen Gruppierungen“ soll man davon ausgehen, dass die kriminelle Vereinigung mit der Zusammenwirkung von sogar zwei Personen zustande kommen kann, demgegenüber setzt eine kriminelle Organisation mindestens drei Personen (eine Gruppe in der ungarischen Terminologie) vor.

Die zur Feststellung einer kriminellen Vereinigung erforderliche organisierte Begehung kann in vielerlei Umständen bestehen (z.B. Rollenteilung, die Planmäßigkeit der wesentlichen Umständen und Modalitäten der Ausführung, die Folgerichtigkeit der Begehung, Suche nach ähnlichen Kriminalgelegen-

heiten sowie die Ausnutzung solcher Gelegenheiten usw.).⁵ Hinsichtlich dieses Kriteriums kann ein wesentlicher Unterschied erwähnt werden, da im Falle einer kriminellen Organisation nicht nur die Begehung organisiert ist, sondern auch eine selbständige Organisation unabhängig von Zeit und Ort und Anlass der Straftatbegehungen gebildet wird und funktioniert. Die Existenz der kriminellen Organisation bezweckt natürlich, Straftaten organisiert zu begehen, aber schon diese Existenz selbst die strafrechtliche Verantwortung nach sich zieht, was auf dem *sui generis* Tatbestand gemäß § 263/C beruht. Das Wesen und der Ausgangspunkt der kriminellen Vereinigung ist die tatsächliche organisierte Begehung, und als negatives Begriffsmerkmal wird vom Gesetz bestimmt, dass die Beteiligten noch keine kriminelle Organisation bilden.

Ein weiterer Abgrenzungspunkt besteht im Kreis der relevanten Straftaten. Die kriminelle Vereinigung wird in mehr als zwanzig Tatbeständen als qualifizierter Umstand geregelt (z.B. Menschenraub, Bestechung, Geldfälschung, Hehlerei, Diebstahl, Unterschlagung, Betrug, Raub, Erpressung, usw.), und die an schwere Fälle geknüpfte strengere Sanktionen können selbstverständlich erst dann angewendet werden, wenn die bestimmte Straftat mindestens versucht worden ist. Die zur kriminellen Organisation geknüpften schweren Sanktionen können angewendet werden, wenn die im § 98 Vorgeschiedenen erfüllt werden, und das setzt die Versuchung oder die Vollendung einer mit mindestens fünf Jahren Freiheitsstrafe bedrohten vorsätzlichen Straftat. Wird bei einer solchen Straftat die Begehung in einer kriminellen Vereinigung als qualifizierter Umstand geregelt, dann schließt § 98 Abs. 4 die gleichzeitige Anwendung von der zur kriminellen Vereinigung und der zur kriminellen Organisation geknüpften Sanktionen.

Abschließend sollten hier einige kritische Bemerkungen zu Begriffsneufassungen vom 2001 und zu dem Verhältnis der neuen Begriffsbestimmungen stehen. Vor der letzten Modifikation hat das Gesetz den Begriff der kriminellen Organisation auf den Begriff der kriminellen Vereinigung gegründet, die kriminelle Organisation als eine spezifische kriminelle Vereinigung bestimmt, und damit ein „Mehr-Wenigen-Verhältnis“ zwischen den zwei Begriffen ereignet. Dementsprechend hat die Verwirklichung einer kriminellen Organisation vorausgesetzt, dass mindestens eine Straftat versucht oder vollendet wird. Obwohl die geltende Begriffsbestimmung nicht auf der kriminellen Vereinigung beruht, ist zur Anwendung der Rechtsfolgen der Begehung im Rahmen einer kriminellen Organisation (§ 98 ungStGB) trotzdem erforderlich, dass die Beteiligten mindestens eine Straftat versuchen. Die enge Beziehung zwischen den zwei Rechtsinstituten ist auch darin erkennbar, dass die Bildung einer

---

⁵ Lehrbuch AT.

kriminellen Organisation als ein negatives Element im Gesetzesbegriff der kriminellen Vereinigung bestimmt ist. So ist es überhaupt nicht zu begründen, dass durch die Neufassung des Begriffes der kriminellen Organisation die kriminelle Vereinigung, die die Versuchung von mindestens einer Straftat voraussetzt, und die kriminelle Organisation, für die die organisierte Begehung von ihrer Natur her charakteristisch ist, voneinander getrennt worden sind. Als Folge stehen die zwei gesetzlichen Begriffsbestimmungen (§ 137. 7. und 8.) nicht im Einklang miteinander.

Durch ihre Neufassung ist die kriminelle Organisation auf die Gruppe⁶ anstatt der kriminellen Vereinigung gestützt worden, was nicht als eine überdachte Lösung anzusehen ist, da die höchstrichterlichen Anweisungen⁷ zur Feststellung der Begehung in Gruppe eindeutig voraussetzen, dass die drei oder mehr Beteiligten am Tatort oder in dessen Nähe zur Zeit der Begehung anwesend sind. Die Berücksichtigung dieses Kriteriums hinsichtlich des Gesetzesbegriffes der kriminellen Organisation würde dessen Anwendbarkeit grundlos einengen, da die genannte Voraussetzung der Natur und dem Wesen der kriminellen Organisation, d.h. der Arbeitsteilung widerspricht.

Ferner stimmen der gesetzliche Begriff der kriminellen Organisation und der Tatbestand der Teilnahme in einer kriminellen Organisation nicht überein. Der § 263/C ungStGB bezieht sich auf die Begehung eines *Verbrechens*⁸ im Rahmen einer kriminellen Organisation, und der Kreis der Verbrechen ist augenfällig breiter als der der mit *mindestens fünf Jahren* bedrohten vorsätzlichen Straftaten, wie dies letztere in der Gesetzesdefinition der kriminellen Organisation aber vorausgesetzt wird.

III. Abgrenzung zum Terrorismus

Der ungarische Gesetzgeber hat das Ziel gesetzt, sich dem internationalen Kampf gegen den Terrorismus anzuschließen, deswegen versuchte er der Entwicklung der internationalen Zusammenarbeit sowie der Erwartungen der UNO bzw. der EU zu entsprechen. Im Jahre 2001 hat das ungarische Parlament ein Gesetz über den Kampf gegen den Terrorismus, über die Verschärfung der die Verhinderung der Geldwäsche bezweckende Regelung und über die Anordnung bestimmter Beschränkungsmaßnahmen erlassen. Das UNO-Abkommen vom

---

⁶ § 137. 13. ungStGB: Die Straftat wird *in Gruppe begangen*, wenn mindestens drei Personen an der Begehung teilnehmen.

⁷ Siehe dazu 2/2002 BJE.

⁸ Gemäß § 11 Abs. 2 ungStGB sind *Verbrechen* vorsätzliche Straftaten, die mit Freiheitsstrafe mit *von mehr als zwei Jahren* bedroht sind.

1999 (International Convention for the suppression of the financing of terrorism) wurde durch das Gesetz Nr. LIX vom 2002 verabschiedet. Die Vorschriften des relevanten EU-Rahmenbeschlusses vom 2002 sind durch das Gesetz Nr. II vom 2003 ins ungStGB umgesetzt worden, und damit ist der Begriff einer terroristischen Gruppe zum ersten Mal im ungStGB definiert worden.

Gemäß § 261 Abs. 9 lit. b) ungStGB – *terroristische Gruppe: aus drei oder mehreren Personen bestehende, auf längere Dauer organisierte, aufeinander abgestimmt funktionierende Gruppe, deren Zweck darauf gerichtet ist, die in Abs. 1 u. 2 bestimmte Straftat zu begehen*. In den Absätzen 1 u. 2 wird der Tatbestand des Terroraktes bestimmt, der dem Rahmenbeschluss entsprechend im Jahre 2003 völlig umgestaltet wurde.

Auf den ersten Blick ist die Gleichheit der zwei Begriffsbestimmungen [§ 137. 8. – kriminelle Organisation; § 261 Abs. 9 lit. b) – terroristische Gruppe] zu erkennen. Die terroristische Gruppe ist eine spezielle kriminelle Organisation, deren Spezialität in ihrem Zweck, einen Terrorakt (oder mehrere Terrorakte) zu begehen, besteht. Die anderen Begriffselemente sind vollständig gleich im Verhältnis zum Begriff der kriminellen Organisation. Das Verhältnis der Spezialität hat zur Folge, dass eine terroristische Gruppe immer als eine kriminelle Organisation angesehen werden soll, was die obligatorische Anwendung der schweren Sanktionen gemäß § 98 ungStGB nach sich zieht.⁹

C. Entwicklungen mit Bezügen zum materiellen Recht

I. Geldwäsche¹⁰

Die Urfassung dieses Tatbestandes ist im Jahre 1994 ins ungStGB eingesetzt und somit ist die Geldwäsche im ungarischen Strafrecht zum ersten Mal für strafbar erklärt worden. Nach mehreren Gesetzesänderungen ist ihre geltende Fassung vom Gesetz Nr. CXXI vom 2001 bestimmt worden.

Diese Novelle hat den Tatbestand grundsätzlich umgestaltet:

a) Sie hat die Beteiligten der vorhergehenden Straftat auch wegen Geldwäsche für strafbar erklärt und so hat sie die vorher ungebrochene dogmatische These aufgegeben, dass die nachträgliche Benutzung (sowie der Verbrauch, das Verbergen, Verbrauchen, die Beschädigung, Verwertung usw.) der von der Begehung der Straftat stammenden Sachen immer eine straflose Nachtat ist, da

---

⁹ StGB Kommentar p. 719

¹⁰ StGB Kommentar p. 955-963; Lehrbuch BT

sie das mit der vorhergehenden Straftat verursachte Unrecht oder Schaden nicht steigert.

b) Die Vortat kann jede strafbare Handlung sein, die (ausschließlich oder alternativ) mit Freiheitsstrafe bedroht ist. Diese Formulierung (strafbare Handlung anstatt einer Straftat) hat zur Folge, dass die strafrechtliche Verantwortung wegen Geldwäsche auch in dem Fall festgestellt werden kann, wenn der Beteiligte der Vortat wegen irgendwelchem Hindernis nicht zur Verantwortung zu ziehen ist. Mag der Beteiligte der vorhergehenden strafbaren Handlung z.B. wegen Kindesalter oder krankhafter seelischen Störung nicht strafbar sein, der Beteiligte in Geldwäsche ist trotzdem zu bestrafen.

Es ist aber noch kritisch zu bemerken, dass der fahrlässige Variante enthaltende Tatbestand an der Voraussetzung mangelt, dass die vorhergehende strafbare Handlung mit Freiheitsstrafe bedroht werden muss. Im Prinzip hat dieser Rechtsgebungsfehler zur Folge, dass der Umfang der Verantwortung für die fahrlässige Begehung breiter ist, als der für die vorsätzliche Begehung, was dem Auslegungsprinzip „argumentum a maiore ad minus“ widerspricht. Diese Inkonsequenz sollte korrigiert werden, auch wenn sie fast keine praktische Bedeutung hat. Es gibt nämlich insgesamt fünf Straftaten im ungStGB, die nicht einmal alternativ mit Freiheitsstrafe bedroht sind, sondern ausschließlich mit Geldstrafe bestraft werden, und sie haben sowieso einen Charakter, dass kaum eine Sache von ihrer Begehung stammen könnte (z.B. Verletzung des Briefgeheimnisses).

c) Vor dieser Modifikation wurde die Versäumung der Meldepflicht bezüglich der Geldwäsche im Tatbestand der Geldwäsche selbst pönalisiert. Durch die Novelle sind zwei selbständige Tatbestände geschaffen worden, die Geldwäsche einerseits (§ 303 ungStGB) und die Versäumung der Meldepflicht bezüglich der Geldwäsche (§ 303/A ungStGB) andererseits. So hat der Gesetzgeber für offenkundig gemacht, dass die Versäumung der Meldepflicht nicht zum Kreis und Begriff der Geldwäsche gehört, sondern eine sui generis Straftat bedeutet.

Durch das – im Zusammenhang mit dem Terrorismus erwähnte – Gesetz Nr. LXXXIII vom 2001 sind neue Berufe in den Kreis der Meldepflicht einbezogen werden, so die Grundstücksmakler, Buchprüfer, Rechtsanwälte und ihre Anwärter, die Notare und ihre Vertreter, sowie alle Angestellte von dieser. Das Einbeziehen der neuen Berufe hat eine neue Regelungskonzeption erfordert, das derzeit geltende, die Meldepflicht begründende Gesetz hatte nämlich solche Vorschriften, die vor allem den Finanzorganen adressiert waren, und die Eigenheiten der zur Meldung verpflichteten neuen Berufen nicht berücksichtigen konnten. Infolgedessen ist ein neues Gesetz über die Meldung und Verhinderung der Geldwäsche (Nr. XV vom 2003) verabschiedet worden, das mit

der bezüglich der EG-Richtlinie im Einklang steht.¹¹ Dieses neue Gesetz bildet den Hintergrund für den neuen sui generis Tatbestand gemäß § 303/A ungStGB.

d) Die Novelle hat den Umfang der strafrechtlichen Verantwortung wesentlich erweitert, indem sie die fahrlässige Begehung beider Straftaten für strafbar erklärt und eine unter den Vorbereitungshandlungen, die Verabredung der Begehung der Geldwäsche, auch pönalisiert hat.

II. Gewinnabschöpfung¹²

Die Abschöpfung der Gewinn der organisierten Kriminalität wird durch die Regelung der Vermögenseinziehung im ungarischen Strafrecht gesichert. Durch das Gesetz Nr. LXXXVII vom 1998 ist die Konzeption der Regelung der Vermögenseinziehung grundlegend geändert worden. Die neue Auffassung ist auf den Ausgangspunkt basiert worden, dass die Straftatbegehung keinen Grund für Gewinnerwerb bedeuten darf. Deswegen ist *das Vermögen einzuziehen, wenn es von der Begehung der Straftat stammt und der Beteiligte es während der Strafbegehung erwarb oder der Erwerb mit der Strafbegehung in Zusammenhang steht* [§ 77/B Abs. 1 lit. a) ungStGB]. Derzeit ist die Vermögenseinziehung noch als Nebenstrafe in das ungarische Sanktionensystem eingestuft worden. Die – schon mehrmals erwähnte – Novelle vom 2001 hat die neue Grundkonzeption der Vermögenseinziehung erhalten, aber sie ist nicht mehr als Nebenstrafe, sondern als Maßregel geregelt.

Die organisierte Kriminalität betreffende Regel ist im § 77/B Abs. 1 lit. b) zu finden: *Das Vermögen ist einzuziehen, wenn es von dem Beteiligten erworben ist, während er in einer kriminellen Organisation tätig war. Gemäß Abs. 4 desselben §: Im Falle von Abs. 1 lit. b) soll das gesamte, während der Tätigkeit in einer kriminellen Organisation erworbene Vermögen als unter Vermögenseinziehung stehendes Vermögen betrachtet werden, bis das Gegenteil bewiesen wird.*

Diese Formulierung hat zur Folge, dass sogar nicht von einer Strafbegehung stammendes, aber während der Teilnahme in einer kriminellen Organisation erworbenes Vermögen unter Einziehung steht. Die rechtmäßige Herkunft dieses Vermögen soll vom Beteiligten bewiesen werden, was das Umkehren der Beweislast und somit den Bruch eines seit langem angenommenen Grundsatzes bedeutet.

---

¹¹ Richtlinie 2001/97/EG des Europäischen Parlaments und des Rates vom 4. Dezember 2001 zur Änderung der Richtlinie 91/308/EWG des Rates zur Verhinderung der Nutzung des Finanzsystems zum Zwecke der Geldwäsche

¹² Lehrbuch AT.

Obendrein werden diese Bestimmungen vom Obersten Gerichtshofes der Republik Ungarn – bedenklicher Weise – ausdehnend ausgelegt: „Der Zeitraum der Tätigkeit in einer kriminellen Organisation soll weit verstanden werden. Diese Bestimmungen sind also auch dann anzuwenden, wenn der Beteiligte zum gegebenen Zeitpunkt keine kriminelle Tätigkeit ausübt, seine Teilnahme (seine Mitgliedschaft) in der kriminellen Organisation aber noch nicht aufgegeben hat.“¹³ Abschließend sollte noch eine Frage gestellt werden: Heißt das, dass – allen rechtsstaatlichen Erfordernissen entgegengesetzt – eine strafrechtliche Sanktion (Vermögenseinziehung) ohne irgendeine Straftat oder strafbare Handlung angewendet werden kann?

III. Korruption¹⁴

Auch die ungarische Gesellschaft wird immer empfindlicher gegen die Korruption und reagiert immer negativer auf Korruptionsskandale. Den gesellschaftlichen Erwartungen und – nicht in der letzten Reihe – den internationalen Verpflichtungen entsprechend hat die StGB-Novelle vom 2001 die Regelung bezüglich der Korruption wesentlich modifiziert, sie hat sowie neue Tatbestände geschaffen und dadurch den Umfang der strafrechtlichen Verantwortung erweitert als auch die Strafsätze der vorhandenen Tatbeständen erhöht.

Unter den Straftaten gegen die Reinheit des öffentlichen Lebens (Abschnitt XV Kapitel VII ungStGB) haben zwei Tatbestandsgruppen eine praktische Bedeutung, die Bestechungstatbestände¹⁵ [§§ 250-255/B ungStGB] und das Geschäftsmachen durch Einflussmißbrauch [§ 256 ungStGB]. Die Regelungssystematik dieser zwei Straftaten ist das folgende.

Die Bestechung und das Geschäftsmachen durch Einflussmißbrauch kann *im Amte* oder *in Wirtschaftsbeziehungen* begangen werden. Die Qualifikation hängt davon ab,

- ob der Täter Amtsperson ist, oder die Korruptionshandlung an eine Amtsperson gerichtet ist;
- ob der Täter Angestellter oder Mitglied einer staatlichen Haushaltsorganisation, eines Wirtschaftsbetriebes oder einer sozialen Organisation, aber keine Amtsperson ist, oder die Korruptionshandlung an diese Person gerichtet ist.

---

¹³ BH 10. Heft, Jahrgang 2002; StGB Kommentar p.154/2.

¹⁴ Lehrbuch BT; StGB Kommentar p. 699-704/10

¹⁵ Die verschiedenen Korruptionshandlungen (wie Vorteilsannahme, Bestechlichkeit, Vorteilsgewährung, Bestechung usw. laut der Terminologie des deutschen StGBs) werden mit einem Sammelbegriff als Bestechung im ungStGB bezeichnet.

Weiterhin kann die Bestechung *in einer gerichtlichen oder sonstigen amtlichen Verfahren* begangen werden, wenn sie an eine Partei/Klient gerichtet ist, um sie an der Ausübung ihrer Rechte oder Erfüllung ihrer Pflichten im Verfahren zu verhindern.

Einer bestimmten Gruppe der Beteiligten in Bestechung wird vom Gesetz ein *Strafaufhebungsgrund* auf den Fall der tätigen Reue gewährt. Das ungStGB schreibt weiterhin eine *Anzeigepflicht* für Amtspersonen bezüglich der Bestechung vor, deren Versäumung für strafbar erklärt wird.

Der Täter der Bestechung kann

- ein passiver Bestecher sein, wenn er an dem Vorteil teilhabt (ihn fordert, annimmt oder mit dem Forderer oder Annehmer einverstanden ist);
- ein aktiver Bestecher sein, wenn er den Vorteil anbietet (gibt oder verspricht);
- gemäß der besonderen Vorschriften des § 253 Abs. 3 u. 4 eine Führungskraft, bzw. ein zur Kontrolle oder Aufsicht befugtes Mitglied eines Wirtschaftsbetriebes sein, wenn er seine Kontrolle- oder Aufsichtspflicht, deren Erfüllung die aktive Bestechung im Amte von einer beim Wirtschaftsbetrieb tätigen Person im Namen des Wirtschaftsbetriebes hätte verhindern können, versäumt.

Die passive und die aktive Bestechung – als die zwei Seiten der Bestechung – hängen zusammen, aber bedingen einander nicht notwendigerweise, gegebenenfalls können sie auch getrennt begangen werden.

Hinsichtlich der organisierten Kriminalität ist es wichtig zu erwähnen, dass die Begehung in einer kriminellen Vereinigung oder die gewerbsmäßige Begehung als qualifizierter Umstand bei Korruptionsstraftaten geregelt sind.

Die Korruptionsstraftaten in internationalen Beziehungen werden in einem selbständigen Kapitel (Abschnitt XV Kapitel VIII ungStGB), den oben geschriebenen Systematik entsprechend geregelt.

D. Entwicklungen in Ermittlungsmaßnahmen

I. Institutioneller Hintergrund zur Bekämpfung der organisierten Kriminalität

Neben der Polizei und der Staatsanwaltschaft spielen auch die nationalen Sicherheitsdienste eine Rolle in der Bekämpfung der organisierten Kriminalität. Die Rechtsstellung, die Befugnisse und die organisatorische Aufbau der nationalen Sicherheitsdienste ist im Gesetz Nr. CXXV vom 1995 (NBtv) geregelt.

Eine der Aufgaben des sog. *Informationsamts* ist, über die die nationale Sicherheit gefährdende ausländische organisierte Kriminalität Informationen zu sammeln, vor allem über terroristische Gruppen, bzw. rechtswidrige Drogen- und Waffenhandel.

Das *nationale Sicherheitsamt* hat – unter anderem – die Straftaten gegen den Staat, bzw. gegen die Menschlichkeit aufzuklären, bis die Ermittlung angeordnet wird. Das nationale Sicherheitsamt hat auch den Terrorakt aufzuklären, falls es sich Kenntnis von dessen Begehung verschafft oder die Anzeige bei ihm erstattet wird. Das *Militärsicherheitsamt* hat dieselben Befugnisse in ihrem Wirkungskreis.

Es ist hervorzuheben, dass die nationalen Sicherheitsdienste keine Ermittlungsbehörde sind, deswegen keine Ermittlungsbefugnisse haben. Ihre Berufsmitglieder können aber den Beteiligten im Betretungsfalle festnehmen, gegen ihn sogar körperlichen Zwang anwenden, weiterhin sind sie berechtigt, Waffen zu tragen.

Durch das Gesetz Nr. CXXVI vom 2001 ist das *Koordinationszentrum Gegen Die Organisierte Kriminalität* (SZBKtv) ins Leben gerufen worden, um die Wirksamkeit der Kampf gegen die organisierten Kriminalität zu erhöhen, die Kooperation zwischen den Strafverfolgungsorganen zu verstärken sowie die parallelen Aufklärungen wahrzunehmen und zu beseitigen.¹⁶

Neben der Koordinationstätigkeit bestimmt das Gesetz auch als Aufgabe des Zentrums, die Gestaltung und die Beziehungen der in der organisierten Kriminalität Rolle spielenden Kriminalgruppen zu beobachten und ihre Unternehmen, die die Legalisierung der rechtswidrig erworbenen Güter bezwecken, zu analysieren.

Das Zentrum verarbeitet die von der koordinierten Strafverfolgungsorganen übernommenen Daten, die – unter anderen – mit den folgenden Straftaten verbunden sind: Teilnahme in einer kriminellen Organisation; im Rahmen einer kriminellen Organisation begangene, mit mindestens fünf Jahren Freiheitsstrafe bedrohte vorsätzliche Straftaten; qualifizierte Fälle der Korruptionsdelikten; Menschenhandel; Herbeiführung einer Gemeingefahr; Missbrauch von radioaktiven Materialien; Drohung mit einer Gemeingefahr; Drogendelikten; Geldfälschung usw. Das Zentrum ist ferner berechtigt, die mit solchen Delikten verbundenen Daten zu verarbeiten, bei denen die Begehung in einer kriminellen Vereinigung als schwerer Fall geregelt ist (§ 4 SZBKtv).

Die Möglichkeit der Datenverarbeitung wird durch die gesetzlichen Vorschrift (§ 5 Abs. 1 SZBKtv) gesichert, die die koordinierten Organe

---

¹⁶ Präambel des Gesetzes über das Koordinationszentrum Gegen Die Organisierte Kriminalität.

verpflichtet, die bezeichneten Angaben ohne Verzögerung dem Zentrum mitzuteilen. Die koordinierten und kooperierenden Behörden sind – unter anderen – die folgenden: Polizei-Landesoberhauptmannschaft; Landesoberhauptmannschaft für Zoll- und Finanzwache; die nationalen Sicherheitsdienste.

II. Geheimes Sammeln von Angaben¹⁷

Zum geheimen Sammeln von Angaben kann es sowie vor als auch und nach der Einleitung der Ermittlung kommen. Die Regeln des geheimen Datensammelns vor der Anordnung der Fahndung sind im Gesetz über die nationalen Sicherheitsdienste (§§ 53-66 NBtv) und im Gesetz über die Polizei (§§ 63-75 Rtv) zu finden. Die Datensammlung setzt in den Gesetzten vorgeschriebenen Fällen eine Genehmigung von einer äußeren Behörde, entweder vom Justizminister oder vom Gericht, voraus. Das genehmigungspflichtige geheime Sammeln von Angaben nach der Einleitung der Fahndung wird in der ungStPO geregelt (§§ 200-206).

Die Regelungsstruktur kann wie folgt zusammengefasst werden:

Geheimes Sammlung von Angaben		
Vor der Einleitung der Ermittlung	Von den Sicherheitsdiensten	Von der Polizei
	- Ohne Genehmigung – NBtv. - Mit der Genehmigung des Justizminister – NBtv. - Mit richterlicher Genehmigung – NBtv. - Außenordentliche Genehmigung – NBtv.	- Ohne Genehmigung – Rtv. - Mit richterlicher Genehmigung – Rtv.
Nach der Einleitung der Ermittlung	Von der Polizei	
	- Ohne Genehmigung – Rtv. - Mit richterlichen Genehmigung – ungStPO	

¹⁷ Lehrbuch StrProzess p.376-379.; StPO Kommentar p.554-566

Der Kreis der geheimen Datensammlungshandlungen ist fast der gleiche in den verschiedenen genannten Rechtsquellen, die Befugnissen der Polizei stehen der Befugnissen der nationalen Sicherheitsdienste in ihren je eigenen Wirkungskreis gleich. Es ist festzustellen, dass die Regelung scheint, kohärent zu sein.

Die folgenden Tätigkeiten – unter anderen – bedürfen keine Genehmigung:

- einen Informatoren oder eine mit der Polizei geheim mitwirkende Person in Anspruch nehmen;
- Informationen sammeln und Angaben kontrollieren bei der Verhüllung der Zweck des Verfahrens oder durch einem verdeckten Ermittler;
- Deckurkunden ausstellen, Deckinstitutionen ins Leben rufen um die polizeilichen Charakter zu verbergen;
- mit der Straftat in Verbindung stehende Personen, Räumlichkeiten, Gebäude und andere Errichtungen, Wegstrecken, Fahrzeuge, Ereignisse beobachten, von diesen Informationen sammeln, die Wahrnehmungen durch technische Geräte festhalten;
- Informatore, mit der Polizei heimlich kooperierende Personen oder verdeckte Ermittler auftragen, Probekäufe oder kontrollierte Speditionen durchzuführen usw.

Das geheime Sammeln von Informationen kann auch in Formen geschehen, die grundlegenden Menschenrechte beeinträchtigen können, deswegen ist ihre Anwendung an die Genehmigung des Richters geknüpft. Der Zweck des geheimen Sammelns von Informationen ist die Identifizierung des Beteiligten, die Feststellung seines Aufenthaltsortes, seine Festnahme, bzw. die Aufklärung von Beweismitteln.

Im § 201 ungStPO wird der Kreis der Straftaten bestimmt, bei denen das geheime Datensammeln zulässig ist, und die gesetzliche Aufzählung macht es deutlich, dass es schwerwiegende Straftaten voraussetzt: Straftaten die mit Freiheitsstrafe von mindestens fünf Jahren bestraft werden; serienmäßige oder organisierte Begehung (gewerbsmäßige Begehung, Begehung im Rahmen einer kriminellen Vereinigung oder einer kriminellen Organisation; grenzüberschreitende Kriminalität, Straftaten gegen Minderjährigen, bewaffnet begangene Straftaten, Straftaten die mit Drogen oder Geldfälschung in Zusammenhang stehen.

Die Methode des geheimen Sammelns von Informationen:

- die in einer Privatwohnung Geschehenen durch technische Geräte beobachten und festhalten;

- Briefe und andere Postsendungen, sowie der Inhalt von durch Telefon oder Nachrichtenverbreitungssystem vermittelten Mitteilungen kennen lernen und durch technische Geräte festhalten;

- Daten, die durch ein Computersystem vermittelt oder darin gespeichert werden, kennen lernen und gebrauchen.

Das geheime Sammeln von Informationen kann die folgende, darüber nichts wissende Personen betreffen:

- den Verdächtigen;

- die Person, die der Straftat zu verdächtigen ist;

- die Person, von der begründet anzunehmen ist, dass sie mit der oben bezeichneten Personen in einer schuldigen Beziehung stehen könnte (das geheime Sammeln von Angaben wird nicht dadurch verhindert, dass es Außenstehende unvermeidlich betrifft);

- den Verteidiger (den Rechtsanwalt), wenn er einer Straftat, die mit der Verfahren gegen den Beschuldigten in Zusammenhang steht, begründet verdächtig ist.

Die ungStPO sieht weiterhin noch eine sehr wichtige Generalbedingung vor: das geheime Sammeln ist nur in dem Fall zulässig, wenn begründend anzunehmen ist, dass die Beschaffung von Beweismitteln anderswie aussichtslos ist oder unangemessene Schwierigkeiten mit sich bringen würde, und es ist zu vermuten, dass durch das geheime Sammeln von Angaben die Beweismittel zu beschaffen sind.

Der Richter hat die Entscheidung über die Genehmigung binnen 72 Stunden treffen. In Zusammenhang mit diesem Zeitraum wird die Möglichkeit der außerordentlichen Genehmigung in NBtv geregelt, die also lediglich der nationalen Sicherheitsdienste aber nicht der Polizei zusteht. Die Generaldirektoren der Sicherheitsdienste dürfen das geheime Sammlung von Informationen höchstens genehmigen, bis der äußere Genehmiger seine Entscheidung trifft, vorausgesetzt, dass die äußere Genehmigung eine solche Verzögerung zur Folge hätte, die das Interesse an das wirksamen Funktionieren der nationalen Sicherheitsdienste offenbar beeinträchtigen würde.

Zum geheimen Sammeln von Informationen können auch verdeckte Ermittler nach der Genehmigung der Staatsanwaltschaft eingesetzt werden. Der verdeckte Ermittler ist ein Mitglied der Ermittlungsbehörde, der diese Eigenschaft verhüllt. Die bezüglichlichen Vorschriften sind im Rtv und in der ungStPO zu finden, wo diese Eigenschaft als ein Grund für Zurückweisung der Anzeige geregelt ist. Wenn der begründete Verdacht einer Straftat besteht, wird die Anzeige von dem Staatsanwalt zurückgewiesen, falls ein verdeckter Ermittler, der die Tat während der Erfüllung ihrer Dienstaufgabe aus Strafverfol-

gungsinteresse begangen hat, der Begehung der Straftat begründend verdächtig ist, und dieses Strafverfolgungsinteresse größer ist als das an das Geltendmachen des staatlichen Strafanspruchs (§ 175 Abs. 2 ungStPO). Eine Garantievorschrift ist aber, dass die Anzeige nicht zurückgewiesen werden darf, wenn der verdeckte Ermittler eine vorsätzliche Tötung in sich fassende Straftat begangen hat (§ 175 Abs. 6 ungStPO).

Die Interessen der eventuellen Opfer werden durch die Gesetzesvorschrift gewährt, dass im Falle der Zurückweisung der Anklage muss das Schaden, für das der Beteiligte gemäß des Zivilrechts Verantwortung trägt, von dem Staat ersetzt werden (§ 175 Abs. 3 ungStPO). Da der Einsatz verdeckter Ermittler zum Kreis der Staatsgeheimnisse gehört, darf der Zurückweisungsbeschluss nicht begründet werden, aber eine Aufklärung muss dem Opfer über ihren Schadenersatzanspruch gegen den Staat gegeben werden (§ 175 abs. 5 ungStPO).

Literaturverzeichnis

(mit den in den Fußnoten verwendeten Abkürzungen der Werke)

1. Berkes, György (szerk.): Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára. Budapest, 2004. [Bekes, György (Hrsg.): Ungarisches Strafrecht. Kommentar für die Praxis] – *StGB Kommentar*
2. Berkes, György (szerk.): Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára. Budapest, 2004. [Berkes, György (Hrsg.): Strafprozessrecht. Kommentar für die Praxis] – *StPO Kommentar*
3. Cséka, Ervin (szerk.): A büntetőeljárás jogi alapvonalai. I. kötet. Szeged, 2004. [Cséka, Ervin (Hrsg.): Die Grundlinien des Strafprozessrechts. 1. Band] – *Lehrbuch StrProzess*
4. Nagy, Ferenc: A Magyar Büntetőjog Általános Része. 3. átdogozott kiadás kézírata, 2004. [Nagy, Ferenc: Der Allgemeine Teil des ungarischen Strafrechts. Manuskript der 3. neu bearbeiteten Auflage] – *Lehrbuch AT*
5. Nagy, Ferenc (szerk.): A Magyar Büntetőjog Különös Része. 2. átdolgozott kiadás kézírata, 2004. [Nagy, Ferenc (Hrsg.): Der Besondere Teil des ungarischen Strafrechts. Manuskript des 2. neu bearbeiteten Auflage] – *Lehrbuch BT*

Abkürzungsverzeichnis

BH – Bíróági Határozatok [Zeitschrift der Gerichtsentscheidungen]

BJE – Büntető Jogegységi Határozat [Anweisung des Obersten Gerichtshofes in Strafsachen]

NBtv - 1995. évi CXXV. törvény a Nemzetbiztonsági Szolgálatokról [Gesetz Nr. CXXV vom 1995 über die nationalen Sicherheitsdienste]

Rtv – 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről [Gesetz Nr. XXXIV vom 1994 über die Polizei]

SZBKtv – 2000. évi CXXVI. törvény a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központról [Gesetz Nr. CXXVI vom 2000 über das Koordinationszentrum gegen die organisierte Kriminalität]

ungStGB – 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről [Gesetz Nr. IV vom 1978 über das Strafgesetzbuch]

ungStPO – 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról [Gesetz Nr. XIX vom 1998 über die Strafprozessordnung]

*Milo Bošković, Ph. D., Full Professor
Novi Sad Faculty Law*

ORGANIZED CRIME – DEFINITION PROBLEMS

1. INTRODUCTION

Organized crime, as a modern expression of a special form of professional delinquency, makes the understanding of its sole substance and essence of the notion quite difficult for two relevant reasons: on one hand – the mythical perception of the Sicilian family in its romantic environment that is shared by the public; and on the other hand – insufficient research in this area, that derives mostly from its specific nature, meaning a secretive activity of the criminal elite.

In spite of the fact that this topic is nowadays rather appealing, no consensus has yet been reached in literature and expert documents adopted by national and international bodies about the definition of organized crime in a way that would include the entire complexity of it. Basically, definitions that are being offered are either too narrow, so they do not fit this phenomenon; or too wide, so they rather represent a mere description than a serious theoretical approach towards discovering what kind of phenomenon it really is and what activities it really includes.

In attempt to define organized crime, it must be kept in mind that there are various different approaches, so a large number of authors do not give real definitions, but rather descriptions of its basic characteristics or forms. Researches on organized crime are mostly based on positivistic approach and empirical studies of the phenomenon, while the final theoretical results are merely or mostly descriptive studies and definitions of the phenomenon and its different forms.

2. PROBLEMS WITH DIFFERENTIATION OF NOTIONS

Substantial problems while defining organized crime derive from the tendency to equalize or not make enough difference between substantial essence of phenomena which are similar in a way in which they are expressed or similar in certain elements which are common, but are in essence different. That especially goes for certain notions which are often mixed and these notions would be the transnational, international, professional and 'white collar' crime, with the notion organized crime; and other notions which are also mixed, and these would be the notions organized criminal group, criminal organization and mafia which present the essential subjects of organized crime.

These differences present themselves in such a manner that some authors consider them as completely different phenomena, others consider them as being synonyms, and some believe that they are only special forms of organized crime. The same problem is encountered with the notions mafia, criminal organization and organized criminal groups.

In connection to this, it is necessary to make a couple of basic determinations of these notions, which will make possible to consider them in an adequate way while dealing with organized crime itself, or its certain forms.

Transnational crime is certainly a form of organized crime, but it cannot be said that all of organized crime is at the same time transnational. The notion transnational crime was first developed by UN's Commission for Crime Prevention and Criminal Justice during preparations for the Fifth Congress of UN on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders in Geneva in 1975. This notion was developed to determine a special form of 'criminal activity that goes beyond international borders and jeopardizes legal systems of different countries'.

The organization and structure of criminal organizations and groups is such that they are not always nationally homogeneous, nor is their activity oriented only towards the soil of their own country. What characterizes modern crime is territorial internationality, specialty in certain kinds of criminal activity and mutual connection of criminal groups from one country with similar groups or organizations from other countries. This connection is mainly determined by necessity for cooperation in gaining profit, then by their mutual goals, tendency to expand the area of criminal activity, and also the need to conquer more

'market', further strengthen criminal organizations and prepare the ground for long-lasting activity.

Transnational crime is, consequently, a criminological notion that indicates different phenomena and offences in criminal systems of different countries, but what is common is that they go beyond jurisdiction of a single country. This notion was somewhat made more precise by the Secretariat of United Nations, or more precisely by the Conference of Ministers on Transnational Organized Crime that was held in Naples from November 21st to 23rd 1994, and which defines this notion as an 'offence whose beginning, prevention and/or direct or indirect effects affect or engage more than one country'.¹ The International Convention against Transnational Organized Crime was adopted in Palermo in December 2000, and treats transnational crime as crime that was committed in more than one country, or as crime that has connection or makes substantial consequences in more than one country.

International crime is a notion very close to notion transnational crime, because they both consider activity of criminal organizations that takes place in more than one country. Legal nature of the notions international, transnational and organized crime is, nevertheless, different. Namely, international crime denotes violations of international laws, which are either custom or contractual, and the offender of which is liable to criminal prosecution. These are crimes which the international community has special interest for, such as war crimes, genocide, drug and arms trafficking, white slavery, hijacking of airplanes and ships, assassinations and attacks on diplomatic staff and buildings.

Third notion which is often encountered in different literature on organized crime is the notion **professional crime**. It often happens that one of these phenomena is treated as a form of another and it is also sometimes considered that these phenomena belong to certain other phenomenon. Professional crime is a form of delinquency and typology of criminal phenomena which is performed by professional offenders. It includes crimes done in recidivism which demand a certain kind of professional knowledge, specialty and use of special methods and technical means.

Modern criminology finds that there are four characteristics which present the ground base of professional crime: permanence of offenders' activities; necessity for knowledge existence and tendency for habit gaining; criminal

---

¹ A. CONF. 169/15/Add. April 14th 1995, paragraph 9.

activity that provides means for existence and a connection between offenders' personality and asocial background. The first characteristic is considered to be the most important and is characterized by various indicators, especially: consistent and systematic criminal behavior whose aim is to gain material goods in order to provide for existence and other needs. This provokes the creation of certain habits and rules of behavior which can easily be noted by two facts – special recidivism and duration of criminal activity.

In connection to this question, it can be said that professional crime is a wider notion, while organized crime is only one of its forms. Professionalism is an essential characteristic of organized crime, so professional crime can at the same time be organized, but it does not have to be.

'White collar' crime is the next notion which is important for the differentiation of notions which are close to organized crime. It is a form of professional crime, a crime committed by the so-called 'criminal elite', as it was defined by E. Sutherland. This notion indicates delinquent activities of criminal offenders which hold certain positions in social hierarchy that enable them to make important economy or political decisions, or to hold monopoly of power or some other power positions. It is actually a special form of the criminal phenomena in the field of economy, business and governing structures, and it presents a connection to certain kind of professional occupation that enables the offenders to make discretionary decisions, to control and execute official, business, state and financial kind of work.

The connection between organized crime and this type of criminal activity can most obviously be seen in the field of corruption. Namely, corruption and the connection to governing organs and representatives of public, financial and other institutions is one of essential characteristics of organized crime, and this makes the connection between these phenomena a direct one.

A particular question in criminal law and criminology is the question of defining and sanctioning organized forms of criminal gatherings, that can be small or large, formal or informal, and of different degree and firmness of organization. In connection to this, it is very important to determine the notions of group, delinquent group, gang and band.

Group is a collectivity, smaller or larger, organized or informal, and presents a gathering of people, who live together, work together and act in a certain way, and who share a similar lifestyle, culture or motivation. Motivation

can be positive or negative, which affects the character of the group. Criminology is familiar with different delinquent groups and social pathology with deviant groups.

Delinquent group is an informal social group of asocial and antisocial people and orientation (criminals, drug addicts, prostitutes, gamblers, etc.) who gather occasionally and spontaneously and spend their free time together. It is a special social bunch of offenders that is characterized by strong inner relations, common interests and has a large scale of intensity of mutual communication. It is also characterized by mutual trust and solidarity of members, mutual respect and submission to authority of will. The criteria for the formation of these groups are usually the type of criminal activity and the degree of professionalism and organization and also the firmness of the group. Following this criteria, the tightest relations are in those groups such as bands, criminal cooperations, parts of the mafia organization.

Gang is a band of robbers, organized group of juvenile delinquents inclined towards vandalism and other forms of individual or collective violence. It is characteristic for urban areas, and has changeable structure from smaller groups to 'criminal syndicates'. Members of the gang use different methods in their criminal activities, such as blackmails, threats, bribery, frightening, political connections and corruption. They usually take organized actions of the cruelest kind towards their opponents in order to gain influence in the area of market of organized crime.

The most serious problems of differentiation between notions are encountered with the notions organized criminal groups and criminal organizations. Firstly, this refers to the exactness of the notions organized, group and organization, which can have more meanings and are often used as synonyms or have different meanings. Organized type of criminal action generally means whichever kind of joint action of two or more criminal offenders in whatever kind of complicity. But it cannot be said that every kind of organization of criminal groups which take criminal activity is at the same time a conditional form of the constitutive type that can be defined as organized crime. Each type of criminal gathering that is characterized by a high degree of organization and professional inclination towards committing indefinite number of crimes, presents a certain danger of becoming some form of organized crime.

This means that organized criminal activity is in its substance a wider notion than the notion organized crime, and naturally this means that not all

forms of organized criminal action can be considered as organized crime. In connection to this, we encounter different forms of criminal gatherings in literature, of which the most important are mafia, organizations, groups and bands. Undoubtedly, the question of what they mean instantly arises.

Criminal groups can be temporary, but they can also turn into criminal bands, as firmer and more permanent criminal gathering that has its boss, hierarchy structure and basic aim – criminal acts. It should be said that notion of band refers to criminal groups that commit criminal acts with the element of violence. One form of band is gang, which was mentioned earlier.

Organized criminal group does not have to be large to have this status. Two or more members are quite enough, and it is not necessary for them to be a part of an existent criminal group. So, conspiracy in some corporation or conspiracy that is organized and done by some corporation presents organized crime when it is in accordance with other elements of the noted definition of organized crime. Similarly, crime can be organized (for example, cases of illegal smuggling of immigrants into other countries), while not being a part of criminal action of a wider criminal group.²

When criminal groups accomplish the highest form of structure, meaning solid - structured organizational form, when they become a permanent and well-structured associations whose activity is oriented towards gaining profit, whose ambitions are to become socially influential, to influence those in power and when they are of a suitable hierarchy structure, then they attain the character of criminal organizations. When organized criminal groups transform into criminal organizations they intend to have their own area of activity which is extremely specialized. This is why a document of the Committee of Experts of the Council of Europe, that defined obligatory (4) and non obligatory (7) criteria for identification of organized criminal groups, is somewhat helpful.

Obligatory criteria include following elements: cooperation between three or more individuals; long - term cooperation or cooperation for indefinite period of time; suspicion that serious crimes are being committed or knowledge that they actually are being committed; aim to gain profit and/or power. Non obligatory elements are in fact the following presumptions that: each member has a clearly determined part or duty; has a task to exercise some forms of inner

---

² Chin, K. L: *Chinatown gangs: Extortion, enterprise and ethnicity*, Oxford University Press, New York, 1996.

discipline or control; use brutal force or other, but always violent means of intimidation; should widen the influence on politicians, media, administration, criminalistics services, courts or the economy by corruption or in other forms; should use commercial or economy structures to interfere into money laundering and achieve international cooperation.

In order to have the quality of organized criminal group, certain criminal gathering has to possess all the obligatory and at least two non obligatory criteria. The more non obligatory criteria the group satisfies, the higher degree of organization is achieved and the group moves from organized criminal group towards criminal organization and in the end it becomes mafia.

Criminal organization is a basic subject of organized crime. The main differences between criminal organizations are: tradition and duration; origin; direction of activity and the way in which the criminal activity is done and finally the degree of organization.³ It is an organization characterized by continuity and firm structure and it is based on principles of hierarchy subordination and command, group discipline, collaboration and planning. The main priority in its actions is how to find the ways and possibilities to protect criminals and criminal activity. Some authors believe that in order to accomplish this, criminal organization bonds with local politicians. In the beginning it seeks a political party whose election campaign it would finance, regardless of the fact that it does not approve of its political ideas. Politician who accepts this form of support will, when the time comes and the opportunity presents itself, carry out his part of deal which originates from this union, and this establishes close cooperation. The result of this is that criminal organizations can perform their criminal activities without any disturbance and under the protection of those people who are obliged to protect and enforce laws.⁴ Through the connections they have in police, in prosecution office, in courts, they are capable to abolish and exclude from punishment each one of their members; they can bring criminal investigation to an end, accomplish non punishment for their members, or less severe punishment, or secure privileges and benefits for the ones that are already convicted.

Mafia is defined as a specific form and the highest level of structure and strength of the criminal organization whose main characteristics are hierarchy

---

³ Milutinović, M: *Kriminologija*, šesto izdanje, Savremena administracija, Beograd, 1998, page 236.

⁴ Milutinović, M: *Ibidem*, page 238.

structure of the organization, inner discipline and achievement of interests by force and tight corruption connections with authorities. By using the system of violence and the accumulated power, Mafia has different motives of influence on economy, political, cultural and social field of the society in which it conducts its activity from the lowest to the highest social levels.

In this way, in a certain sense, criteria of identification of different forms and levels of criminal organization were given, as a presumption of the differentiation of the notions criminal group, criminal organization and mafia. The differences are sometimes by all means obvious, and sometimes only slight differences exist, so it is not always easy to adequately put a concrete form of criminal group into one of the given classifications.

3. CRITERIA AND APPROACHES IN DEFINING ORGANIZED CRIME

Bearing in mind that there are many definitions of organized crime, which originate from expert studies of professional organizations, theoretical ideas of scientists, legal regulations in specific countries, and also regulations of various resolutions and declarations of international institutions, we can classify all definitions of organized crime according to four different approaches: a) as a special form of modern professional crime; b) as a sort of activity of criminal organizations; c) as a criminal association that is organized for committing specific forms of crime in complicity and d) mixed criterion.

3.1. DEFINITION OF THE PHENOMENON AS A FORM OF CRIME

One group of theoretical orientation in defining determines organized crime as a special form of crime in typology of criminal phenomena.

There are numerous attempts in American literature to discover what the notion of organized crime is and they usually come down to the definition of notion given by criminal law. Its substance is dominated by approach that organized crime includes continual activity of criminal enterprise that is carried

out in a rational way and directed towards gaining profit though illegal activities.⁵

According to documents of the USA's Department of Justice, organized crime means self-preservable, structured and disciplined association of individuals or groups whose mutual aim is to get profit, in a fully or partially illegal way and at the same time to protect activities of the organization through system of violence, corruption and bribe. This indicates criminal activity of two or more people, in order to establish monopoly on criminal action in certain geographical area, which brings benefit or permanent financial gain and includes use of intimidation or violence on those who try to oppose the development of this activity, and also bribe of public administration whose participation is crucial for the further survival and development of criminal activity.⁶

These definitions regularly come down to activity of criminal-syndicate organizations of economy type, since the starting point is a belief that organized crime is represented in few criminal syndicates that are basically a fragile system based on relations of force and which represent a particular social structure; which are also based on a form of leadership that uses permanent methods of work; the final goal of this activity is formation of an enterprise. In this manner, organized crime is linked to the entrepreneurs (businesses) that are organized in order to obtain economy gain (profit) through illegal activities,⁷ or to be more precise as syndicate-like criminality attached to business operations, organized for the purpose of gaining profit through illegal activities or enterprises.⁸

Some authors treat organized crime as continual criminal activity of the collective type of crime, as crime that consists of series of illegal transactions between number of offenders, through continual period of time, of which some offenders use specific skills, with aim to gain economy benefit and political power when political power is necessary for gaining benefit from economy⁹; also they describe it as an activity of groups of entrepreneurs whose ultimate

---

⁵ Hagan, F. E : *The Organized Crime Continuum: A Further Specification of a New Conceptual Model*, Criminal Justice Review, number 8, 1983, pages 52-57.

⁶ Sačić, Ž: *Organizovani kriminalitet u Hrvatskoj*, MUP Republike Hrvatske, Zagreb, 1997, page 10.

⁷ Sellin, T: *Organized Crime: A Business Enterprise*, Annals of the American Academy of Political and Social Science, May 1963, pages 12-19.

⁸ Ignjatović, Đ: *Organizovani kriminalitet, drugi deo*, Policijska akademija, Beograd, 1998, page 18.

⁹ Rhodes, R: *Organised Crime: Crime Control vs Civil Liberties*, New York, 1984, page 4.

goal is personal economy gain which they achieve by using illegitimate means¹⁰; and also as providing illegal goods and services that society permanently needs, on regular base¹¹.

European law and criminology literature give a more precise definition of the notion of organized crime.

Documents of German police institutions (Committee of Confederate Interior Ministers and Temporary Committee of Department of Criminalistics Investigations) consider organized crime as a parallel society similar to mafia, and also any kind of conscious and willing joint action of certain number of people that includes division of labor and is done in order to commit criminal acts, often with use of modern infrastructures, with aim to achieve large financial gain as soon as possible. 'These conceptions are of a somewhat wider grasp because not only do they consider the activity of criminal organizations, but they also include any other group of people who have made a conscious and intentional decision to cooperate in forbidden activities during a period of time, share their activities, often use modern systematic infrastructure, with the basic intent to gain large profit, as soon as possible'.¹²

German criminologists find that organized crime denotes all actions that are directed towards gaining profit and power and that organized crime has three essential characteristics: in its substance it is a crime against the property which differs from its other forms by the intention to infiltrate into legal economy; means, conditions and circumstances in which it occurs are extremely complex, variable and unpredictable; use of violence which is, in accordance with the modernization of methods and means, lately substituted by ways of influence which are more sophisticated.¹³

E. Savona treats the notion of organized crime in a way that considers its essential characteristics: power to get organized and cooperation of more than one offender; use of violence and corruption which enables easier action; covering up the criminal activities with legal activities and legal corporations;

---

¹⁰ Siegel, L: *Criminology*, St. Paul, 1995, page 376.

¹¹ Ignjatović, Đ: *Organizovani kriminalitet, drugi deo*, Policijska akademija, Beograd, 1998, page 19.

¹² Kriminal u Švajcarskoj, Međunarodni policijski pregled. See: Bošković, Milo: *Socijalna patologija*, Pravni fakultet, Novi Sad, 2002, page 130.

¹³ Schuler-Springorum, H: *The Evolution of Criminal Justice Systems* – in Fifth Conference of Crime Policy, Strasbourg, 1995, page 21.

main goal seen in gaining profit; transnational nature of activities that go beyond national borders.¹⁴

3.2. DEFINITION OF THE PHENOMENON ACCORDING TO THE CHARACTERISTICS OF CRIMINAL ORGANIZATIONS

Second group of theoretical orientation thinks that it is much more accurate to define organized crime by general and specific characteristics of criminal organizations which are seen as carriers of this sort of activity. Organized delinquency is, as they say, a firm and well-structured form of joint criminal behavior that has a certain business-like organization, and whose structure is presented in syndicates and other organized hierarchies of the criminal world. These definitions all come down to descriptions of some characteristics of 'criminal groups', 'defenders' and 'expert support', which are all necessary factors for the existence of organized crime¹⁵. This defining results in unfounded widening of the field of incriminations of organized crime to different phenomena which are not usually considered as the phenomena of organized crime.

According to German expert literature 'organized crime is a planned crime – committing activity whose goal is to obtain certain gain and power, that is individually or altogether of great significance and that includes joint activity of least two people (as a result of division of labor) for a long or indefinite period of time, by using specialized skills or business-like structures, or using violence and other means of frightening, or in connection to political structures, media, public administration, courts or the state'.¹⁶ Organized crime is defined by its main characteristics, such as: uniting of few individuals in a profit-oriented community; action that is done according to plan; organizational structure; connection of legal activities with the illegal; flexible technology of action; use of technical infrastructure; influence on politics, media, public administration, courts and economy; mobility and internationality¹⁷; and it can also be defined

---

¹⁴ Ignjatović, Đ: *Organizovani kriminalitet, drugi deo*, Policijska akademija, Beograd, 1998, page 22.

¹⁵ Organized Crime – World Perspectives, Jay S. Albanese – Dilip K. Das. Arvind Verma, 2003, Upper Saddle River, New Jersey 07458.

¹⁶ Sačić, Ž: *Organizovani kriminalitet u Hrvatskoj*, MUP Republike Hrvatske, Zagreb, 1997, page 19.

¹⁷ Kaiser, G: *Kriminologie – Ein Lehrbuch*, Heidelberg, 1993, Skoplje, 1996, page 21.

as 'criminal activities that are pictured as permanent and businesslike, and that are being strategically and technically planned and done by nationally and internationally structured groups in order to gain large profit or achieve influence in public life.'¹⁸

Italian legislation and criminology literature mostly incline towards this sort of belief. The Anti-mafia act that was enacted in 1982, defines organized crime with a description of the mafia type of organization, which means the following: existence of group that consists of three or more individuals; violence that is used by members in order to perform extortion; commitment to subordination and 'vow of silence' by members about the activities of the group; activities that are directed towards gaining (direct or indirect) control over economy flow, market and public services and the ultimate goal is to secure illegal income for themselves or others.¹⁹

G. Fiandaca explains that in order to consider the activity of criminal bands as organized crime, some criteria needs to be fulfilled: organizational dimension (existence of criminal organization); organizing criminal activity of the economy type ('criminal corporation'); use of violence so that positions of precedence or monopoly and also enlargement of the profit are preserved, but on the other hand financing of murders in order to prevent law enforcement or prevent the process of bringing political decisions that endanger them; and corruption of police, courts and executive political power.²⁰ By this, F. Scalfani considers: mass activity of stabile and structured organized groups; actions that are performed professionally and that create system of protection from organs of formal social control; use of different means, most often corruption.²¹

Police approaches in determining contents of notion of organized crime are very similar to each other and defined by the criteria that are given in acts of Europol. There are four main criteria: association of at least three people, operations that occur in unlimited or undefined period of time, committing crimes, gaining economy profit or social power. Also, there are additional criteria: existence of internal rules of behavior, use of corruption and/or violence,

---

¹⁸ *Kriminalistik Lexicon*, Heidelberg, 1984.

¹⁹ Ignjatović, Đ: *Organizovani kriminalitet, drugi deo*, Policijska akademija, Beograd, 1998, pages 19-20.

²⁰ Fiandaca, G: *Criminalita e controllo penale*, L'indice penale 1991/1, pages 5-34.

²¹ Scalfani, F: *Controllo del crime organizzato: prevenzione sociale e repressione penale* - in Les actes de Seminaire Pan-Europeen: Les politiques criminelles dans un Etat de droit – problemes de transition, Ljubljana, 1994, page 36.

influence on media, economy, public administration, politics, operations on international level, participation in money laundering.

On the First International Symposium on Organized Crime that was organized by the Interpol in May 1998, this type of crime is tied to 'any sort of activity or group of people that are engaged in illegal activity whose primary goal is to make profit, regardless of national borders'. This definition later, in a certain aspect, became broader and organized crime is now defined as 'any group that has corporate structure and whose primary goal is to obtain money through illegal activities and is based on frightening and corruption'.

According to definition of the National Criminal Intelligence Service (NCIS), 'organized crime is basically any association or gathering of people that are associated for the sake of permanent illegal activity, with main purpose in gaining and increasing financial gain, without respect for law or international borders'.²²

Interpol of Republic of Slovenia considers organized crime as activity of criminal associations that is done in an entrepreneur-like way and that uses violence or corruption in order to achieve financial gain or social power.²³

Sometimes, these definitions are particularly restrictive and include only basic elements, as it is the case with Russian literature, where it is accepted that organized crime includes creating and functioning of organized criminal groups, whose criminal activities are permanently directed towards committing crimes in order to achieve financial gain.²⁴ Also, Ukrainian Law on Organizational and Legal Basis for Fight against Organized Crime, which was enacted in 1993, considers organized crime as all offences that are committed in connection to creation and activity of organized groups of offenders.²⁵ Our renowned criminologist, M. Milutinović considers organized crime as firmly organized groups of criminals that operate through years and have their own rules and what allows them to do so is their firm organization with hierarchy relations and great operational skills that they present in the course of action.²⁶ Similar approach

---

²² Sačić, Ž: *Organizovani kriminalitet u Hrvatskoj*, MUP Republike Hrvatske, Zagreb, 1997, page 18.

²³ Sačić, Ž: *Organizovani kriminalitet u Hrvatskoj*, MUP Republike Hrvatske, Zagreb, 1997, pages 15-16.

²⁴ Sačić, Ž: *Ibidem*, page 13.

²⁵ Sačić, Ž: *Ibidem*, pages 12-13.

²⁶ Milutinović, M: *Kriminologija*, šesto izdanje, Beograd, 1988, page 237.

is presented by Đ. Ignjatović that considers organized crime as a form of crime against the property that is characterized by existence of criminal organization that carries out continual economy – type activity and uses violence and corruption towards the ones in power.

According to definition given by Ž. Sačić, organized crimes includes serious crimes that are well-prepared, planned, done in a professional way and include the division of labor and which are committed by at least three mutually involved perpetrators that are gathered in a criminal organization, whose purpose is to obtain and increase financial profit as well as social power through permanent, secretive and joint activity of its members, without respect for international borders, with use of violence, frightening or corruption, so that their illegal endurance and development of criminal activity is ensured.²⁷

Polish criminalistics literature shares this point of view and sees organized crime as criminal activity of criminal organization, whose goal is to attain financial gain by committing different crimes and by using methods of bribery, frightening, blackmail and open armed violence. In relation to this, Polish police comprised a list of eleven essential features of criminal organizations or associations: motives for criminal activity of members of criminal organizations are purely in financial wealth and power; intent to commit crimes long-lastingly; division of tasks and criminal roles; specifically organized structure of criminal organizations and associations; committing crimes upon an order; conspiracy, discipline and control over members of criminal association; committing serious crimes; use of violence and other methods of frightening; use of power in politics, administration, courts and the police; criminal activities that go beyond homeland borders; money laundering.²⁸

Hungarian criminal law literature assigns the notion of organized crime under the definition of crime that was committed by criminal organization under aggravating circumstances. According to Criminal Code of this country, criminal association exists if two or more people commit crimes in an organized manner or have the intent to do so. In relation to this, the notion of organized crime means specific committing of well-planned and professionally performed crimes by groups and organizations, which have hierarchy structure and are secretly led and which act in a longer period of time, specialize for different

---

²⁷ Sačić, Ž: *Ibidem*, page 18.

²⁸ Sačić, Ž: *Ibidem*, page 21.

crimes, including murders and which connect to similar criminal associations outside Hungary in order to obtain financial gain.²⁹

3.3. DEFINITION OF THE PHENOMENON ACCORDING TO FORMS OF EXPRESSION

Some approaches in defining organized crime express its essence through specific forms of criminal activity in which organized crime shows itself. This approach also, as the one described above, takes into concern some additional elements of the notion, but its sole essence is reflected in the typology of its particular forms.

According to the USA's act that concerns the approval of financial means for central and local organizations that deal with organization, education and preparing of special units for fight against organized crime, which was enacted in 1968, organized crime includes illegal activities of members of highly organized, disciplined groups that engage in acquiring illegal goods and services, including, but not limiting it to: gambling, prostitution, drugs, racketeering, usury and other illegal activities of members of the organization.³⁰

This phenomenon is treated in an almost identical way by the later Act on Fight against Organized Crime (1970), which refers to organized crime as to certain forms of criminal activity (racketeering, collecting of illegal debts and converting illegal gambling into legal business) and also methods of committing these crimes (frightening, using means of communication, traffic and transport means).

Criminological point of view, according to Dutch authors, can best be described in attempt to identify organized crime by certain criteria including: hierarchy structure of criminal organizations built on division of labor and responsibility; use of internal system of sanctioning; use of violence; bribery of state officials in all branches of state power; directing illegal profit into legal flows (money laundering); long – term activity of criminal organizations;

---

²⁹ Nagy, Z: Interpol, 1996, Sačić, Ž: *Organizovani kriminalitet u Hrvatskoj*, MUP Republike Hrvatske, Zagreb, 1997. Page 12.

³⁰ This act called 'Omnibus act on crime control and safe streets' has a large number of articles that were created in order to fight the problem of rising criminal activity. See: File: //A:/Organized crime.htm. - © Euroreporter 1995. – Pages created by: Wilhelm Lagercrante: lagwill@jmk.sa.se – 21 – 06 – 95.

various manifestation of criminal activity through different crimes. This point of view can more precisely be determined as a group or network of people which are primarily turned towards illegally gained profit and who systematically commit series of crimes with great consequences. According to this idea, organized crime can be divided into two obvious criminal categories: on one hand, supplying consumers with illegal goods (drugs) and services; and on the other hand, infiltrating in legitimate businesses like banking, toxic waste industry, transport, industrial construction etc.³¹

Most criminal codes have exactly this approach in defining the phenomenon. This is also the case with our Act on Organization and Jurisdiction of Public Organs in Suppression of Organized Crime which bonds this type of crime to certain kinds and forms of crime (article 2): against constitutional order and security of Federal Republic of Yugoslavia; against humanity and international law; forgery and money laundering; unauthorized production and trafficking of drugs, munitions or explosive materials, human trafficking, robbery, armed robbery, bribe giving and bribe taking, extortion and kidnapping; other crimes with the punishment minimum of five years in prison – when there is an element of organized crime present (article 3) in a sense that there exists cooperation with intension to commit crimes (article 254 of the Criminal code of Federal Republic of Yugoslavia), with an agreement to commit crimes that are incriminated by the federal law (article 253 of the Criminal code of Federal Republic of Yugoslavia) or a criminal association (article 227 of the Criminal code of Republic of Serbia).

3.4. DEFINITION OF THE PHENOMENON ACCORDING TO MIXED CRITERIA

Most approaches that exist in defining organized crime are actually based on mixed criteria which present a combination of elements of definitions. These elements are usually the form and the character of criminal gathering, but also some specific forms. Nevertheless, a large part of these definitions can be classified into one of the earlier described systematizations, because they are by their contents inclined towards the given criterion, but other can not be classified that precisely.

Because of this, the Committee for Organized Crime of the International Association of Chiefs of Police (IACP) determined four essential characteristics

---

³¹ Sačić, Ž: *Ibidem*.

for recognizing organized crime: structural organization; existence of formally organized and disciplined group whose leader does not personally commit crimes, which secures permanency of the organization in case of arrest, murder or other forms of elimination of whichever member of the band; continual gaining of profit; although other incidental crimes can be committed by members of such criminal groups (such as kidnapping or bank robbery), their primary source of income is trafficking of illegal goods, such as drugs, gambling, usury, prostitution or other activities that seem to survive because of human faults. These crimes, which are also known as 'victimless crimes', usually have three positive aspects for perpetrators: large profit, which is obtained with a smaller risk from exposure and prosecution; monopoly, since there is no competition, large profit is guaranteed and this position is preserved with use of most efficient methods of frightening and bribe; immunity, which derives from indifference and ignorance. Also, victims and witnesses are most efficiently neutralized by bribing and frightening. Finally, methods of corruption of police, prosecutors, courts, deputies, prison staff and parole officers are also used.

In the report called 'Influence of Criminal Activity on Society in general' that was presented by the Secretary General of the UN on Second conference of the Commission for Crime Prevention of the UN's Economic and Social Council (April 13th-23rd 1993), both definition and descriptions of this criminal phenomenon were given. This report states: 'a) organized crime – it is an activity of associated criminals or groups, which have united on economy base ... by dealing with illegal services and goods; b) organized crime means conspiratorial criminal activity, in a process in which, with help of hierarchically set structures, planning is coordinated and either illegal actions are performed, or legal aims are achieved, but with use of illegal methods; c) organized crime does not limit itself to illegal activities and performance of illegal services. Activities are also quite specific, like money laundering; d) organized in groups, criminals use different measures in their *work*, which can on one hand be concealed or refined, or on the other hand harsh, direct and open. These measures are used for establishing monopoly on illegal goods and services supply, for cover up of illegal activities, for corruption of officials.'³²

Changes in our Criminal procedure Act brought particular articles about the procedure for crimes of organized crime and this is based on mixed criterion with three essential conditions that need to be fulfilled in order for crime to be

---

³² Internet: Курсовая работа – www.Referats.corbina.ru, pages 5 – 6. – Bošković, Milo: *Socijalna patologija*, Pravni fakultet, Novi Sad, 2002, pages 131 – 132.

treated as organized crime: committed crime must be a result of organized activity of at least two people; their goal must be to commit serious crimes in order to obtain profit or power.

Also, this act states some other conditions that must exist in order to treat a certain crime as organized: each member of the criminal organization has to have a role or part that had been determined in advance; activity of the criminal organization has to be planned for a longer or unlimited period of time; activity of the organization must be based on use of certain rules, internal control and discipline of its members; activity of the organization must be planned and performed on international scale; use of violence or frightening while performing activities must be present, or at least readiness to use them must exist; economy or business structures must be used while performing activities; money laundering or illegal profit must be used; influence of the organization or its part on politics, media, executive power, courts or on other social or economy factors must exist.³³

D. Petrović believes that following conditions or elements have to be present so that a crime could be treated as organized: permanent association of large number of people; aim of criminal activity seen in gaining or attaining huge profits; hierarchy organizational structure, subordination and command; planned activities marked by committing crimes according to principles of division of labor and specialization; flexible, adaptable performance of illegal work, which always adapts to what the population needs; flexible criminal technology and diversity of criminal methods in committing crimes – racketeering, prostitution, gambling, drug trafficking, extortion, blackmail, murder and bodily harm, terror, bribe and other; internationalization and vital mobility; connection of organized crime with the state and political leaders. Because of its basic presumptions, this condition is the deciding one in totality of organized crime activity.³⁴

---

³³ These conditions for existence of organized crime were given based on definition of organized crime by the European Union – Work group for narcotics and organized crime, 1994, and which has eleven conditions.

³⁴ Petrović, D: *Organizovanje zločinačkih udruženja*, Srpsko udruženje za krivično pravo, Beograd, 1996, page 31.

4. ESSENTIAL CHARACTERISTIC OF ORGANIZED CRIME

Defining of organized crime in important elements of its essence and contents, which would present the foundation for incrimination in both positive material legislation and formal procedure, has to take into consideration all of the given criteria, meaning that it is compulsory to define organized crime in the following manner: as a special form of crime, through basic characteristics of criminal organizations, as certain forms of criminal phenomenology (certain forms of expression) and in totality of all the elements.

Defining of organized crime **as a special form of crime** is caused by the necessity to distinguish this phenomenon from other phenomena in its specific elements. In the most general perspective, this means to identify this phenomenon and create the typology according to its specific elements.

In this sense, it can be described by the following characteristics.

Firstly, organized crime presents a modern form of professional criminal activity. Professionalism relates to aspects of planning and preparing of activities and also to aspect of performance of activity. Professionalism in planning and preparing means: precise planning; adaptability to market's requests; and professionalism on performance of activity means: use of applicable scientific knowledge and methods, use of professional skills and specialized work, secrecy in actions and among the members. Professional form is further expressed in so-called specific form of net structure of criminality, which is achieved by division and specialization of labor in certain criminal organization. Criminal nets are based on a nucleus, which presents the ruling mechanism and which secures the functioning of specialized tasks of specific parts and also regulates other key components of the net, which can either be international, national or local.

Professionalism of this sort of criminality is also represented by infiltration in political structures of society, especially the executive branch. This segment derives from necessity to conceal illegal income, secure organizational measures for prevention from state's intervention, transfer activities from illegal business to legal economy and financial market.

The main motto and aim of the criminal cartels is maximum profit with minimum effort. They possess capability to adapt to every alteration of conditions of work in the market, tremendous economy logic and at the same time present serious competition to legal businesses.

Foundation of organized crime on criminal law perception of perpetrators, or on criminological perception of the **type, structure and features of criminal organizations**, which are perceived as specifics of great importance, seems to be the most important ground in which peculiarities and characteristic of the phenomena are expressed.

This criterion is based on four principal elements: permanent organization; organizations which perform its activities rationally, to gain profit; use of special methods like violence or threats in performance of criminal activity; and the need for corruption in order to secure priority in legal businesses of illegal competition, and to preserve immunity from law enforcement.³⁵

The organization itself is characterized by: firm organization and management, subordination and command, with diverse net structure and regulated internal relations; regulated hierarchy and precise division of labor or functions. The management has absolute authority over members and all their life issues.

Internal relations are based on subordination, authority and hierarchy; trust and solidarity; conspiracy in relations between members and crime committing. Organization has certain rules of behavior that are mainly aimed at protection of the organization and the effort to rule it more efficiently. Due to strict regulations, members of criminal organizations enjoy special protection of criminal syndicates.

Principles and methods of work on one hand, and use of means, on the other, while performing activities of criminal organization are quite specific in comparison to other forms of criminal activity. Adaptable techniques and tactical execution of crimes prevail; corruption, planned connections, infiltration into legal structures of public institutions and representatives of power are present and many other methods: from threatening or use of violence so that

---

³⁵ Albanese, J. S: The Causes of Organized Crime, *Journal of Contemporary Criminal Justice*, Thousand Oaks, number 4/2000, pages 409 – 423.

monopoly is preserved, to discipline and cooperation and then again extortion, blackmail, murders, bodily harm, terror.

Measures of economy extortion, especially racketeering, are performed by criminal organization in a methodical, systematical and permanent way. Those activities are represented by various measures and methods, which can be obscured or refined, or on the contrary harsh, direct and open.

According to criterion of **structure of the form of expression of organized crime**, criminal activities of organized crime are the following: terrorist activities; some forms of economy crime; racketeering; money laundering; white slavery; trafficking of human organs; rare animal trafficking; production and trafficking of narcotics; organized prostitution; organized gambling; ecology crime, etc.³⁶

Mixed criterion means that definition of notion of organized crime must be initiated from the combined (mixed) criterion, which cumulatively contains all three above mentioned criteria.

Bearing in mind the three given approaches, mixed criterion would have following essential characteristics: modern form of professional criminality whose foundation are criminal organizations (criminal syndicates); with elements of hierarchy in organization and relations; net organization; division of labor; connections with representatives of power and other institutions; work flexibility and infiltration into political and economy structures; aim seen in profit gaining; use of violence and corruption as a specific method of performance of special forms of crime whose main intention is to establish financial power and political influence.

This perception would actually present the definition of the contents of notion organized crime and the ground for incrimination of specific forms in which it is expressed.

---

³⁶ Bošković, Milo; *Socijalna patologija*, Pravni fakultet, Novi Sad, 2002, pages 141 – 142.

*Dr Lukács János tudományos munkatárs
Szeged, Állam-es jogtudományi kar*

A társadalom demokratizálódása

A TÁRSADALMI, GAZDASÁGI TÉNYEZŐK HATÁSA A BŰNÖZÉS ALAKULÁSÁRA, STRUKTÚRÁJÁRA, MINŐSÉGÉRE

A '80-as évek második felére Magyarországon súlyos gazdasági-, társadalmi-, politikai válsághelyzet alakult ki. Gazdasági gondjaink két fő forrása: maga a rendszer, amit még tovább súlyosítottak a szerencsétlen „elvi döntések”. A hitelek visszafizetésére felvett újabb hitelek 1981-88. között megduplázták az ország nettó adósságállományát. Az infláció felgyorsult, a lakosság vásárlóereje pedig 1985-től drasztikusan romlott.

A megindult áremelkedési hullám, az infláció növelte a lakosság differenciálódását. Az egy-kétszázézes meggazdagodott réteggel szemben a középrétegek egyre lejjebb csúsztak, és kezdett tömegessé válni az elszegényedés. 1989-re a lakosság 10 %-a került a létminimum alá. A szegénység egyre nagyobb súllyal nehezedett különösen a „fix fizetésből” élőkre. Kialakult a munkanélküliség: 1989-ben 14 ezer, 1990. közepére 42 ezer, 1991. elejére már 100 ezres nagyságrendű volt.

Egyre súlyosabb jelek utaltak az önpusztító életmódra és körülményekre. A halálozások aránya már 1962. óta növekedett, a születési arányszám egyre alacsonyabb volt. Megnövekedett az öngyilkosságok száma, 1970. és 1990. között háromszorosára emelkedett az alkoholfogyasztás. Nőtt a válások aránya,

a neurózis „nemzeti betegséggé” vált. Jellemző lett az „elidegenedés”, az „értékrendek” szükségszerűen átfőrmálódtak, az anyagi javak megszerzése került előtérbe. Egyidejűleg növekedett a korrupció, annak minden formája.

Ezeket a többségében negatív folyamatokat erkölcsi válság is súlyosbította. A valóság és a politika között áthághatatlan szakadék keletkezett. A társadalom nem tudta tovább tolerálni, hogy miközben egyre többet dolgozott, rohamosan csökkent a megélhetés színvonala.

A **bűnözés** az 1980-as évek elejére is megőrizte a korábbi időszak stagnáló jellegét. Amíg azonban 1971-ben és 1981-ben ismertté vált bűncselekmények egymáshoz viszonyítva 6 %-os emelkedést mutatnak, addig 1989-ben 78 % a dinamika, és 225.000 az Egységes Rendőrségi és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (továbbiakban: ERÜBS) által számba vett bűncselekmények száma. Domináns a vagyon elleni delictumok előfordulása, és a kriminalitás egészét alapvetően meghatározó a megháromszorozódott betöréses lopások gyakorisága.

A **szervezett** bűnözés kialakulását nagyban elősegítette az a néhány ezer fő bűnözői réteg, amely **betörések**, valamint az **árucsempészet** folytán jelentős vagyont halmozott fel.

I.

A szervezett bűnözés a rendszerváltoztatás időszakában Magyarországon (1988-1995.)¹

A kriminalitás alakulása

A **rendszerváltoztatás** éveiben az ismertté vált bűncselekmények számának emelkedése tovább folytatódott. A 100.000 lakosra jutó deliktumok 3.264-ről 4.900-ra változtak (lásd: melléklet). A bűnözés szerkezetét vizsgálva szembetűnő, hogy a vagyoni elleni bűncselekmények aránya az össz-bűnözés $\frac{3}{4}$ -ét tették ki, és e kategóriában a **betöréses lopások** dinamikája + 90 %, számuk 82.000. A **csalások** 1995-ben az előző évhez képest közel ötszörösére emelkedtek. Egy-egy ügyben sok ezer vagy több tízezer állampolgár károsításával elkövetett sorozatok megnövelték az ismertté vált bűncselekmények számát anélkül azonban, hogy alapvetően megváltoztatták volna a lakosság szubjektív biztonságérzetét. Szembetűnő a rendszerint magas fokú szervezettséget, műszaki felkészültséget és pénzügyi eszközöket igénylő **pénz-, köz- és magánokirat hamisítások** alakulása (lásd: melléklet).

A magyarországi kriminalitás ugrásszerű változása nem egyedülálló jelenség. Megfigyelhető a térség hasonló politikai, társadalmi berendezkedésű országaiban is.

A bűnözés ilyen mértékű növekedésének oka egyrészt belső tényezőkkel, másrészt az országhatárokon túl végbement változásokkal magyarázható.

Országban belül megindult a **privatizáció**, amely a hatékony jogszabályi háttér hiányában bőséges lehetőséget nyújtott a jogsértések elkövetésére. A gazdasági társaságokról szóló **1988. évi VI. tv.** és a gazdasági társaságok átalakulásáról rendelkező **1989. évi XIII. tv.** alapján a privatizáció főszereplői a korábbi vállalati vezetők voltak, akik jellemzően egyéni hasznukra értékelték fel vagy le az új gazdálkodási egységekhez kerülő vagyont és terheket. A politikai rendszerváltás hatására elbizonytalanodás volt érzékelhető az államigazgatásban, különösen a bűnüldöző szerveknél. A jogállamiság elveivel összhangban lévő jogszabály-módosítások magasabb követelményeket támasztottak az

---

¹ Készült Dr. Katona Géza „Szervezett bűnözés Magyarországon” című munkája alapján.

államigazgatás és a jogszolgáltatás szerveivel szemben. A **határokon kívülről** jelentkező „külső tényezők” fokozták a belső kriminogén jelenségek hatását. A világméretű technikai, gazdasági fejlődés globalizációs folyamatot váltott ki, amely többek között azzal is járt, hogy megindult a **szervezett bűnözés globalizálódása** is.

A magyarországi kriminalitás súlyponti területei közül - a teljesség igénye nélkül – a szervezett bűnözés sajátosságait leginkább tükröző:

- az olajforgalmazással kapcsolatban elkövetett jogsértések és
- a szervezett gépjárműlopások érdemelnek kiemelés.

Megjegyzendő, hogy a **kábítószer-bűnözés** terén Magyarországon még nem alakult ki kezelhetetlen helyzet. Erre utalnak az ERÜBS adatai (lásd: melléklet).

1. Az olajforgalmazással kapcsolatban elkövetett jogsértések

Az „olajügyek” elkövetésének gazdasági feltételei a '80-as években alakultak ki. Az ásványolaj-termékek világpiaci árrobbanása előtt a magyar energiapolitika az ásványolajnak és a földgáznak háztartási és mezőgazdasági fűtési célokra történő alkalmazását ösztönözte. Ezt az energiahordozók viszonylag alacsony árszínvonalával és adótartalmával kívánta segíteni.

A viszonylag alacsony fogyasztói ár nem fedezte a világpiaci áremelkedés hatását, a kormány azonban sokáig nem akarta a lakosság által használt „háztartási tüzelőolaj” (a továbbiakban: HTO) árát a gazdaságossági követelményeknek megfelelő szintre emelni, hanem kettős ár- és adórendszert hozott létre:

- a HTO árát és adótartalmát viszonylag alacsony szinten rögzítette
- az üzemanyagként felhasználásra szánt dízelolaj árát megemelte.

A visszaéléseket a kormány úgy próbálta megakadályozni, hogy a HTO színét forgalomba hozatal előtt festék-adalékanyag hozzáadásával megváltoztatta, hogy hatósági ellenőrzések során kimutatható legyen. Az intézkedés hatástalanságát a rendőri szervek már előre jelezték, ennek ellenére a '90-es évek elejére tömegessé váltak a HTO-val történő visszaélések.

A bűncselekmények elkövetési módszerei:

- 1) A termék sajátosságainak megváltoztatása technológiai műveletek útján, (közismert néven „olajszőkítés”), többnyire a '90-es évek elején fordult elő. Alkalmazásának feltétele megfelelő olajtároló-kapacitás biztosítása. Erre kedvező lehetőség nyílt, mivel a mezőgazdasági nagyüzemek megszűnése, a szovjet hadsereg kivonulása, a honvédség személyi és technikai visszafejlesztése az ország különböző részein, de főleg a Duna-Tisza közén olyan jelentős tárolókapacitásokat szabadított fel, amelyeket az új vállalkozók könnyen megszerezhettek.
- 2) Az okirat-hamisítással és csalással elkövetett magatartások a „szőkítéssel” elkövetett bűncselekmények számának tetőzése után terjedtek el. Ezzel a módszerrel elkövetett jogsértések esetén a terméken technológiai változtatás nem történt. Az olaj minőségét, származási helyét, a vám vagy az illeték megfizetését tanúsító okmányokat meghamisították, vagy vesztegetés útján jutottak hozzá hamis okirathoz.

Az utóbbi módszer alkalmazása jól szervezett elkövetői kört igényelt. Az üzleti partnerekkel történt összejátszás révén az import-olajszállítmányok minőségét a kísérő szállítási okmányokon valótlanul, kedvezőbb vám-adózási kategóriába tartozó termékként tüntették fel, például dízelolaj helyett gázolajként, később műszer- vagy orsóolajként.

A bűncselekmények további jellemzői:

- 1) A bűncselekmények elkövetését az elérendő **maximális haszon** motiválta.
- 2) Az alkalmazott módszer **rugalmas** megválasztása.

Kezdetben elegendőnek látszott a technológiai beavatkozás, később áttértek az intellektuális módszerek alkalmazására.

- 3) „Földrajzi súlypontok” alakultak ki. A rendőrség által folytatott nyomozások harmadát Bács-Kiskun, Békés és Csongrád megyékben rendelték el.
- 4) Az „olajügyekben” érdekelt elkövetői kör összetétele bűnszervezetek jelenlétére utalt.

- 5) Az „olajügyc” elkövetésére létrehozott bünszervezetek fokozódó konspirációja.

A bünszervezetek teljes körű tevékenységét csak elvétve sikerült felderíteni, legtöbbször ugyanis feltáratlanul maradt:

- a büncselekmény tárgyát képező ásványolaj-termék eredete, az illegális import, vagy belföldi beszerzés körülményei, az ebben érdekelt személyek kiléte vagy a gazdasági szervezetek azonosítása;
- a büncselekmény következtében elért illegális jövedelem mértéke és további sorsa.

A magyarországi nyomozások összesített adatai szerint az ismertté vált terheltek közel **23 milliárd forint** jogtalan haszonra tettek szert, amelyből csupán kb. **3 %** térült meg.

- 6) Az „olajügyc” kapcsán megjelent az **erőszak**.

Az olajforgalmazás területén elkövetett visszaélések konfliktusokhoz vezettek.

- 1994-96-ban több vállalkozó sérelmére követtek el emberölést, illetve kísérelték meg azt;
- emelkedett az eltűntek száma;
- külföldi bűnözők jelentek meg, akik ellen többek között emberrablás elkövetése miatt indult büntetőeljárás;
- a konkurens bünszervezetek között gyakorivá vált az ásványolaj-termékek eltulajdonítása vagy elrablása.

- 7) Az „olajügyc” nem kívánatos kísérő jelensége: a korrupció.

A tárolókapacitások megszerzéséhez tisztségviselőket vesztegettek meg, sőt pénzügyőrt, adóigazgatási ügyintézőt korrumpáltak.

Összefoglalva:

A magyarországi „olajügycet” viszonylag primitív módszerekkel követték el. Kialakulásukat **jogalkotási és jogalkalmazási hiányosságok tették lehetővé:**

- az árrendszer, az adózás és a vámteher szabályozása során nem törekedtek a visszaéléseket lehetővé tévő körülmények felszámolására;
- nem gondoskodtak az ásványolaj-termékek származását és forgalmát kísérő okiratok technikai biztonságáról;
- a cégnyilvántartásra vonatkozó szabályok elégtelen volta miatt fantom cégek és hamis adatokkal bejegyzett fiktív cégek felhasználására nyílt lehetőség.

2. A szervezett gépjárműlopások

Hazánkban 1987. és 1995. között a gépjárműlopások száma Európában sehol nem tapasztalt mértékben, közel 480 %-kal emelkedett (lásd : melléklet). A gépjár-műlopásokat az ügyek kb. 92 %-ában **személygépkocsik** eltulajdonításával követték el.

Az elkövetett személygépkocsi lopások magas számával fordított arányban alakult a nyomozások eredményessége. Így 1993. és 1995. között az ismeretlen elkövetők ellen indított nyomozások száma 7.608-ról 12.215-re emelkedett, miközben a felderítés eredménye 12,6 %-ról 9,3 %-ra mérséklődött. Különösen alacsony volt 1995-ben Budapesten, ahol minden huszadik ügyet oldottak meg sikeresen. Viszont itt teljesítették az ismeretlen tettessel szembeni nyomozások közel 71 %-át. (forrás: ERÜBS)

A szervezett nemzetközi gépjárműbűnözés jellemző vonásai:

- 1) Az elkövetői kör változása.

A gépjárműlopásra szakosodott bűnözők köre kibővült a korábban betöréssel és intellektuális bűncselekményekkel foglalkozó elkövetőkkel.

- 2) A konspiráció és a munkamegosztás, mint a bűnöző szervezetek jellemzője.

A szervezeti struktúra magában foglalja:

- a gépjármű elviteléhez értő, műszakilag felkészült szakembert, aki képes az elektronikus indításgátlók hatástalanítására is;

- a gépjármű forgalomba helyezését végző szakembert.
- 3) Gyakran jól felszerelt, zárt tárolótérrel rendelkező műhelyek álltak rendelkezésre, ahol gyorsan elvégezték a gépkocsi azonosítását meg-
hiúsító változtatásokat, vagy a járművet alkatrészenkénti eladás
céljából szétszedték.
- 4) A gépkocsit a nyilvánosság elől elzárt helyen „pihentették”, amíg to-
vábbszállítására vagy üzembe helyezésére megfelelő alkalom kínál-
kozott.

„Futárok” egészítették ki az értékesítési részleget, akik a lopott gépkocsit meghatározott, belföldi vagy még gyakrabban külföldi címre szállították. Az alkalmasszerűen igénybe vett futárok a megbízásukhoz szükséges címeken, adatokon kívül a bűnöző szervezetről nem rendelkeztek bővebb ismeretekkel. Egyre gyakrabban fordult elő a gépkocsik úgynevezett zöldhatáron történő átszállítása.

- 5) A gépkocsi lopások számának emelkedése ösztönzőleg hatott a gépkocsikkal kapcsolatos más bűncselekmények elkövetésére is.
  - A biztosítási csalások számának szaporodása logikus következménye volt a rendőrség alacsony felderítési eredményességének. Nagy valószínűséggel a lopásként feljelentett ügyek 25-30 %-ában valójában a tulajdonos által elkövetett biztosítási csalás állt;
  - a lízingszerződésekkel vagy részletfizetési feltételekkel vásárolt gépkocsik külföldre szállítása, eladása és ellopottként történő bejelentése.

A szervezett gépjármű lopások elkövetését lehetővé tevő körülmények:

- 1) A lopott gépkocsik magyarországi forgalomba helyezésére lehető-
séget adó **hiányos gépjármű-igazgatási rendelkezések**;
- 2) Az országba érkező, illetve az országot elhagyó gépkocsik **vám-
kezelésének elégtelen szabályozása**, a gépkocsik eredete tisztázásá-
nak elmaradása, a külföldön ellopott gépkocsik magyarországi
forgalomba helyezésének megakadályozása.

- 3) A magyarországi jogalkotás és jogalkalmazás hiányosságai:
- A lopott gépkocsikat szállító „futárok” **felelősségre vonásának elmaradása**. A futárok személyazonossága rendszerint kétes volt, védekezésük, miszerint nem ismerik azt, aki őket a több millió forint értékű jármű szállításával megbízta, nem volt életszerű.
  - a lopás elkövetésének bizonyításához (a lopott gépkocsit vezető olyan védekezésének elfogadása, hogy a járművet ismeretlen személy bízta rá, vagy olyan körülmények figyelmen kívül hagyása, hogy a lopott gépkocsi vezetőjénél a lopás elkövetésére alkalmas eszközöket vagy más gépkocsihoz kiadott rendszámtáblát találunk stb.).
- 4) A rendőrség részéről a gépkocsi lopásokkal kapcsolatos **gyors intézkedési rendszer** kialakításának elmulasztása.
- 5) A lopott gépkocsik közúti ellenőrzések során történő kiszűréséhez a központi adatbázisokhoz kapcsolt automatikus szám (alaki) **felismerő rendszerek** üzembe helyezésének elmaradása.

II.

A magyar szervezett bűnözés változásai (1996-2003.)¹

A kriminalitás alakulása

- 1) A kriminalitást 1996-tól kezdődően döntően befolyásolták a korábban létrejött bűnszervezetek által megszerzett anyagi, pénzügyi erőforrások, amelyek az ún. „olajügyek”, illetve az ezekhez kapcsolódó adócsalások elkövetésével több száz milliárd forintos illegális jövedelemre tettek szert. Ennek a hatalmas vagyonnak a jelentős részét tőkeként működtetni kellett, azaz törekedtek az illegális jövedelem további hasznosítására. Ez történhetett:

---

¹ Készült Dr. Katona Géza „Szervezett bűnözés Magyarországon” című munkája alapján.

- külföldi befektetések, illetve külföldi vállalkozások alapítása;
  - a bűnszervezetek legális üzleti tevékenységének kiterjesztése;
  - további bűncselekmények finanszírozása;
  - bűnszervezetek továbbműködtetése vagy új bűnszervezetek alapítása révén.
- 1) A bűnszervezetek nem mondtak le üzleti tevékenységük hatékonyságát biztosító kriminális módszerek további alkalmazásáról, amit
- korrupció,
  - erőszak, fenyegetés,
  - hamisítások, csalások
  - elkövetésével valósítottak meg.

Ezek közül különösen az ellenérdekű bűnszervezettel szemben - esetenként nyíltan - alkalmazott erőszak (merényletek robbantások) váltotta ki a közvélemény felháborodását.

A magyarországi szervezett bűnözés üzleti sikere, valamint a már megszerzett illegális vagyon védelme érdekében célul tűzte ki a legális gazdaságba való bekapcsolódás megvalósítását, miközben a bűnszervezetek konspirált működése együtt járt a pénzmosásban rejlő lehetőségek felismerésével, a pénzintézetek megszerzésének, továbbá a részvénytranzakciók bonyolításának és a „játékipar” feletti ellenőrzés realizálásának igényével.

1. Az olajforgalmazással kapcsolatban elkövetett jogsértések állandósulása és új formái

A '90-es évek első felében kialakult helyzetnek megfelelően később sem esett vissza számottevően a bűnszervezetek érdeklődése az olajkereskedelemben rejlő illegális haszonszerzési lehetőségek iránt. A hamis üzemanyagszámlák felhasználásával történő jogosulatlan áfa-visszaigénylés kisebb mértékben ugyan, de az évtized második felében is folytatódott.

A korábbi kedvezőtlen helyzet fennmaradása összefügg:

- az „olajügyekben” fogatosított **büntető szankciók** alacsony hatásfokával;
- az „olajügyekben” érintett vállalkozók kriminális jellegű üzleti tevékenységüket a szükséges jogkövetkezmények elmaradása mi-

att tovább folytathatták, vagy más vállalkozásokban csendestárs-ként tevékenykedhettek;

- az „olajügyek” elkövetését lehetővé tévő tényezők megszüntetésére irányuló következetes és hatékony **jogalkotási és jogalkalmazási intézkedések** elmaradásával.

Az olajkereskedelem területén bűncselekmények elkövetésére korábban lehetőséget nyújtó módszerek többségét nem sikerült véglegesen kiküszöbölni:

- a súlyos visszaélésekre alkalmat adó **„halasztott vámfizetési kedvezmény”** rövid tilalmi időszak után újból visszaállították;
- 1995-ben jogszabály nyújtott lehetőséget a **„nem szabványos extrakönnyű fűtőolaj”** behozatalára és belföldi forgalmazására. Ezáltal mód nyílt különböző manipulációk révén a magasabb árkategóriába tartozó gázolajtermék kialakításával magas illegális haszon elérésére;
- az 1999. év végén alkotott új jövedéki szabályozás a **jövedékulcsok differenciálásával a korábban „már megismert” visszaélések** elkövetésére nyújtott lehetőséget.

2. A szervezett gépjárműlopások

A gépjármű lopások számának gyors ütemű emelkedése mind Magyarországon, mind az európai országok zömében a hatékonyabb megelőzés és rendőrségi fellépés hatására megtört. Így 1999-ben a gépjármű lopások számának csökkenése következett be, és ez a tendencia máig töretlen (lásd: melléklet).

a. A nemzetközi szintű szervezett gépjármű lopások elkövetését, de főként a lopott gépkocsiknak a magyar-szerbiai határszakaszon, a „zöldhatáron” át történő szállítását 1999. év tavaszán nehezítette a koszovói válsággal kapcsolatban életbe léptetett szigorított ellenőrzés.

b. Az évtized utolsó éveiben kezdődött meg hazánkban a megelőzést és felderítést előmozdító gépjármű-törzskönyv és az eredetiséget igazoló vizsgálatok lépcsőzetes bevezetése, valamint a korszerű okmánycsalád kialakítása.

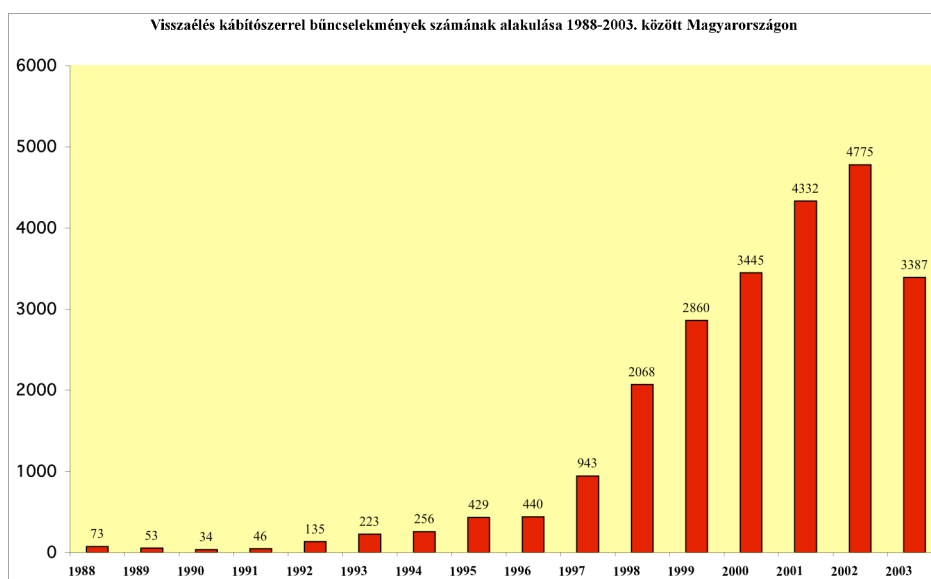
c. Megkezdődött az elektronikus rendszámfelismerő készülékek alkalmazása. A használt autópiacon lényegesen visszaszorult a gyanús eredetű gépkocsik forgalma.

d. Bevezették a határregisztrációt.

3. A kábítószer-bűnözés átrendeződése

A hazai kábítószer-bűnözésben a '90-es évek második felében alapvető változások mentek végbe. Magyarország, amely korábban a nemzetközi kábítószer-kereskedelem tranzit országa volt, fokozatosan célországgá változott. Ebből adódóan

1997-ig jelentősen nőtt a tranzitcélú kábítószer-behozatal. Megfordult a drogszállítmányok iránya is: a hazai kábítószerigények kielégítésére megnőtt a Nyugat-Európából kiinduló szállítmányok mennyisége. Tanulságos a kábítószerrel való visszaélések alakulását összefoglaló táblázat tanulmányozása:

Forrás: ERÜBS

- a) Az 1997-1998-as éveket a magyarországi kábítószer-fogyasztás és bűnözés robbanásszerű növekedése jellemezte, amelyet azonban megelőzött az „extasy-robbanás”. Több száz kilogramm, hollandiai illegális laboratóriumokban előállított extasy tablettát csempészték be nemzetközi autóbuszjáratokon, utasok csomagjaiban Magyarországra, ahol kiterjedt bűnszervezet végezte az „anyag” terítését. Ezzel egyidejűleg megnövekedett az érdeklődés a vadméreg iránt is. Kialakult a kábítószer-tartalmú anyagok szilárd piaci árfolyama, a 800-2.000.- Ft/szál áru marihuánás cigarettától a 2.500-4.000.- Ft/tabletta áru extasytól a 6.000.- Ft/g áru heroinig.

- b) Közel háromszorosára növekedett a **kábítószer-túladagolással** okozott halálesetek száma, és az emelkedés töretlenül folytatódott, majd megtört. A 2001. évi kábítószer túladagolás miatt bekövetkezett 36 halálesettel szemben 2002-ben 19 esetet tartottak nyilván. A **büntetőeljárás alternatívájaként kezelt betegek** száma az 1996. évi 146 fővel szemben 2002. végén 751 fő, de 1998-ban és 1999-ben meghaladta az ezer főt (1.120 fő és 1.100 fő). (Forrás: GYISM.)
- c) Nyilvánvaló, hogy az évtized utolsó és az új évtized első évei a **belföldi fogyasztás** „előretörését” reprezentálták, miközben a tranzitszállítmányok is megőrizték markáns jelenlétüket. Ezt igazolja a vizsgált feketeipiaci kábítószer-hamisítványok mennyiség szerinti megoszlását tartalmazó táblázat:

Bűnügyi Szakértői- és Kutatóintézetben 1996-2002 között vizsgált feketeipiaci kábítószer-készítmények mennyiség szerinti megoszlása

Kábítószer fajta	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Heroin (kg)	230	190	937	166,5	670	154,41	159,65
Kokain (kg)	8	7,6	20	115	10,9	6,02	54,9
Hasis (kg)	782	4	2,8	3,6	19	0,88	3,35
Marihuana (kg)	45	2338	146	99,9	112	161,03	103,44
Morfin, ópium (kg)	0,9	1	0	0,9	16,6	0,01	1,73
Amfetamin por (kg)	0,5	12,7	10,3	4,6	10,5	1,48	3,51
LSD bélyeg és korong (db)	1023	1607	4416	3115	1519	972,5	623
Ecstasy tabletta (db)	7052	5505	11785	11143	15154	18663,5	24854

Forrás: BSZKI

Szembetűnő, hogy az évek során folyamatosan növekedett a szintetikus kábítószerek közé tartozó extasy tabletták mennyisége, szemben olyan „klasszikus” szerekkel, mint a hasis, vagy az ópium. A 2002. év az extasy éve volt.

III.

A szervezett bűnözés Csongrád megyében (1988-2003.)

1. Az olajforgalmazással kapcsolatban elkövetett jogsértések

- 1.1. A kőolajszármazékokkal történő jogsértések már a rendszerváltoztatás előtt is ismertek voltak, sőt jelenséggént is értékelhetők. Az elkövetési magatartások lényegesen egyszerűbbek, de mindenképpen a hatályos jogszabályok adta lehetőségek bűnös úton történő kijátszását jelentették. Ilyen volt többek között a **gázolaj jegyekkel** történő üzletelés, a gázolajjegyek hamisítása útján történő haszonszerzés, vagy a külföldi kamionosok olcsóbb kőolajszármazékkal történő kiszolgálása, amikor az árkülönbözet az eladó haszna volt. Csongrád megyében a nyolcvanas években két nagyobb volumenű "benzinkutas ügy" volt, amelyekben a gyanúsítottak jellemzően kútkeszelők voltak, és a foglalkozásuk adta lehetőséget használták ki saját zsebre. Ezek a nyomozások sem társadalomra veszélyességükben, sem a kárérték tekintetében nem azonosíthatók a kilencvenes évek elhíresült ügyeivel.
- 1.2. A '90-es évek elején az ilyen bűncselekmények elkövetését Csongrád megyében is a háztartási tüzelőolaj és a motorikus gázolaj **árszínvonala közötti különbség** és a **jogi szabályozatlanság** tette lehetővé. Ezek a termékek azonos minőségűek és tulajdonságúak voltak, de az árszínvonal és az adótartam tekintetében jelentősen eltértek. Kialakulásukhoz a **külkereskedelmi szervezet** privatizáció utáni átalakulása, a korábbi apparátus leépítése, és az ásványolaj-ipari termékek importjára feljogosító **vállalkozások tömeges megjelenése** vezetett.

Eljárásaik egyszerűsített sémája az alábbi:

- a magánvállalkozások több tízmillió literes nagyságrendben akkor még színezetlen háztartási tüzelőolajat vásároltak fel a MOL Rt telepein;
- ezeket a tárolóhelyeken felhalmozták;
- adóbevételeik látensé tétele érdekében minimális árréssel fiktíven értékesítették a háztartási tüzelőolajat, és ezáltal veszteségessé tették vállalkozásaikat;
- miután az olajkészlet számvitelileg már nem létezett, a raktárakban felhalmozott olajkészletet motorikus gázolajként értékesítették.

1.3. A feladatok ellátása érdekében specializálódott és szintekhez igazodott az elkövetői kör:

- Az első szint a **számlakibocsátók** köre, akik a hamis okmányokat és bizonylatokat kiállították. Kvalifikátlanság hiánya, valamint a nyomozók által alkalmazott helyes kihallgatási technika segítségével részben beismerő és terhelő vallomásokat tettek, a második, ún. közvetítők vagy brókerek körére. Szerepük szükségszerű volt, mert korábbi munkahelyeiken megszerezték azt az ismeretséget és jártasságot, ami a közületi vásárlók és végfelhasználók felderítéséhez alapvető volt.
- A **brókerek** feladata volt az egyes olajüzletek technikai és számviteli lebonyolítása. Ők határozták meg a szállítások időpontját, és egyeztek meg a vásárlókkal az ár tekintetében. Tevékenységük alapvetően a bűnszervezet tevékenységéhez való szellemi jellegű hozzájárulás volt.
- A bűnelkövetői kör csúcsán az ún. **tettesi kör** állt. Ők rendelkeztek az olaj tulajdonjogával, és szerepük ebben ki is merült. A bűncselekmények elkövetésében ritkán vettek részt.

1.4. A Csongrád megyében felderített és bizonyított "olajügyek" nyomozásának tapasztalatait értékelve megállapítható, hogy azok **elkövetési magatartásai** tipikusak és időszakonként változóak voltak. Ezek a jogsértések minden esetben arra irányultak, hogy a jogszabályi anomáliák adta lehetőségeket kihasználva, a jogalkalmazás szigorú és következetes kontrollja hiányában anyagi hasznot eredményezzenek. Példálózó jelleggel a klasszikus elkövetési magatartások közül néhány:

- a) Adónemeket nem tartalmazó olajtermékeket behozatalkor HTO-ként vámkezeltek, majd belföldön gázolajként értékesítették.
- b) A színező anyag bevezetését követően annak különböző kémiai, fizikai eljárásokkal történő kivonása, és az így nyert anyag üzemanyagként történő forgalomba hozatala (savazás).
- c) **Engedély alapján - tovább-feldolgozásra szánt - kül- és belföldről fogyasztási adó nélkül beszerzett kőolajszármazékok hajtóanyagként történő forgalomba hozatala.**
- d) Szabványon kívüli olyan kőolajszármazék beszerzése, amely a szabványokra vonatkozó előírások körén kívül esik (világító petróleum, orsóolaj, műszerolaj, csapágyolaj, különböző kategóriájú fűtőolajok, stb.) és üzemanyagként történő forgalomba hozatala.
- e) „Halasztott vámfizetési kedvezménnyel” importált kőolajszármazékok értékesítése utólagos vámmegfizetés nélkül.
- f) Üzemanyag előállítás lehetőségének olyan kihasználása, hogy az adó-fizetésre megállapított időtartam (pl. negyedév) elteltével az állam felé fennálló fizetési kötelezettségének nem tett eleget, hanem tevékenységét az adott helyen teljes egészében felszámolta.
- g) Különböző kőolajszármazékok **keverése**, motorikus hajtóanyag előállítása céljából (fűtőolajok, gázolin, fazonzerváló anyag, stb.).
- h) **Fiktív számlázásra létrehozott vállalkozások** alapítása, akik gazdasági tevékenységet nem végeztek, ezzel szemben meg nem történt gazdasági eseményekről számlát állítottak ki (50 fillértől 5.- Ft/liter ellenében) a különböző illegálisan forgalomba került üzemanyagok legalizására.
- i) **Fiktív vámkezelés** lopott, vagy hamisított vámbélyegzővel.

1.5. Szükséges megjegyezni, hogy egzakt módon senki nem határozta meg, hogy mit is kell "olajügyön" érteni valójában. Nem tisztázott, hogy az elkövetési magatartás, vagy amire a bűncselekményt elkövették, nevezetesen a kőolajszármazék valamilyen formája ad eligazodást e kérdésben. "Olajügynek" a klasszikus értelemben vett adócsalás és jövedékkel való visszaélés tartható, viszont nem tehető meg, hogy öncélúan figyelmen kívül hagyjunk a felsorolásból olyan bűncselekményeket, amelyeket ugyancsak a kőolajszármazékokkal történő visszaélés valamilyen formájában (pl. rossz minőségű termék forgalomba hozatala) követtek el. Ez azt is jelenti, hogy az ügyforgalomban kiemelt és az alábbiakban részletezett 74 ügy nyilvánvalóan több, amelyekben megjelenik a szervezett bűnözésre utaló (konspiráció, a szervezettség magas foka, a szerepek elosztása) láncreakció.

1.6. Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság illetékességi területén 1991-1999. közötti időszakban 75 nyomozást kezdeményeztek "olajügyben". Ebből 1 ügyet a büntető útról eltereltek, a nyomozást megtagadták. A 74 eljárás eredménye - amely az országban a harmadik legtöbb - az alábbi:

- Felderítették és a nyomozást teljesítették **45** esetben,
- ebből **22** ügyben vádat emeltek, **23** ügyben a nyomozást megszüntették.

A nyomozások megszüntetésének indokai: 4 esetben megrovás, 2 esetben elévülés, 1 esetben az elkövető halála, 7 esetben bizonyítottság hiánya, 5 esetben tettes ismeretlen, 4 esetben a cselekmény nem bűncselekmény.

A vádemelési javaslattal befejezett ügyek közül 6 eljárás fejeződött be jogerősen, a többi bírósági szakban van.

- Felderítés és a nyomozás elrendelése után az eljárás továbbfolytatására átadtak **22** ügyet. Ebből 16 nyomozás a vám- és pénzügyőrséghez, 5 nyomozás más rendőri szervhez (nem Csongrád megyei nyomozó szervhez) és 1 nyomozás az APEH Bűnügyi Igazgatóságára került.
- További **7** esetben más szervhez büntető feljelentést tettek.

Számítások szerint a 74 ügyben okozott kár, illetve elkövetési érték legalább **4 milliárd 40 millió forint**. Ennek döntő többsége, közel 4 milliárd forint az adóbevétel csökkenéséből adódott.

Rá kell mutatni arra, hogy a megszüntetett ügyek nem jelentettek feltétlenül eredménytelenséget. Az az 5 eset amikor az elkövető kilétét nem sikerült megállapítani a MOL sérelmére vezették megfűrés módszerével elkövetett kisebb kárértékű lopás volt. A bizonyítottság hiányában megszüntetett 5 ügy is eredményes, hiszen nyilvánvaló volt minden esetben, hogy bűncselekmény történt, és a további jogsértést éppen a rendőrség intézkedése szakította meg. A megrovás, az elévülés, az elkövető halála mint nyomozást befejező okok magyarázatára nincs szükség, hiszen kriminalisztikai szempontból sikeres nyomozásoknak tekinthetők.

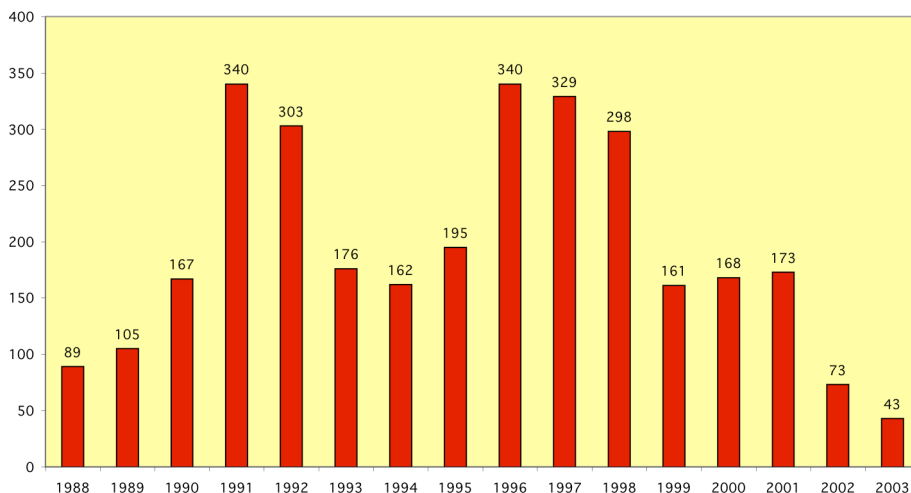
1.7. Kommentár nélkül: Aki „olajügyeket” nyomoz, „az olajos” lesz? – sajtóban közzétett reakció (DM 1999.)

A Csongrád megyei nyomozások a sajtó nyilvánossága mellett zajlottak addig a mértékig, ameddig büntetőjogi-, eljárásjogi- és kriminalisztikai szem-

pontok arra lehetőséget adtak. Több alkalommal kérték a lakosság segítségét, de a károsultak jelentkezését is. A nyomozások teljesítése során tapasztalt jogszabályi anomáliák felszámolása érdekében kezdeményezték a bűncselekmények elkövetését lehetővé tévő okok és körülmények megszüntetését. Felvállalták az új jelenségek okozta jogértelmezési vitákat. Segítették az országosan létrehozott Gazdaságvédelmi Koordinációs Bizottság munkáját, amely a Miniszterelnöki Hivatal mellett működött. Ismereteiket tudományos igényű pályázatba foglalták. Ennek ellenére elsősorban a médiában Csongrád megyei "olajügyek"-ről beszéltek, számukra olyan tónusban megjelenítve, amely pejoratív értelmű. Az elvégzett munka becsülete, eredménye és több mint 1.300 ember tisztessége azt kívánja, hogy felderített és bizonyított ügyeiket ma is vállalják, és a sejtelmes találgatásokat visszautasítsák. **Az "olajügyek"-kel kapcsolatban nem az a probléma, hogy sajátosan és magyarosan végbe ment az eredeti tőkefelhalmozás, hanem az, hogy erre olyan formában került sor, amely nélkülözte a vám, a jövedékkel kapcsolatos, valamint az általános forgalmi-, fogyasztási- és a személyi jövedelemadó megfizetését. Az egész folyamat kikerülte a legális gazdaságot és az ún. "fekete" vagy "szürke" gazdaságban ment végbe adózatlan jövedelmet realizálva.** A tisztán pénzügyi bűncselekmények nyomozása soha sem volt rendőri kötelezettség és ma sem az. Ügyekkel - amelyekre a megye bűnügyi helyzetét értékelve előre igyekeztek felkészülni - azt is demonstrálták, hogy a társadalom deviáns jelenségeire a bűnüldözés eszközeivel és lehetőségeivel mindig és minden körülmények között, hatáskörre tekintet nélkül, reagálni kell. Ilyen indokok alapján úgy érezték, hogy nem szolgáltak rá arra, hogy az évtized végén azért kell magyarázkodniuk, mert voltak "olajügy"-eik.

2. A szervezett gépjárműlopások

Az 1988-2003. között Csongrád megyében elkövetett gépjárműlopások számának alakulása

Forrás: ERÜBS

A Csongrád megyében eltulajdonított gépjárművek gyakorisága hullám-völgyeket és hullámhegyeket jelenít meg, kifejezve a bűnszervezetek aktivitását, de legfőképpen a bűncselekmények elkövetését megakadályozni szándékozó intézkedések hatékonyságát, valamint a hazai és külföldi rendészeti szervek együttműködésének eredményességét.

2.1. A '90-es évek elején inkább a **keleti autók** eltulajdonítását célozták meg a bűnszervezetek. Ismeretes, hogy amíg a '80-as évek végén még több évet kellett várni a kiutalásra, addig a rendszerváltoztatást követően - ha valaki meg tudta fizetni - pár napon/hónapon belül gépkocsihoz juthatott. Ebben az időszakban sem a pénzügyintézetek, sem a **biztosító társaságok** nem voltak felkészülve arra, hogy új gépkocsi vásárlást finanszírozzanak, illetve, hogy ilyen gépkocsira casco biztosítást kössenek. Jelenleg szinte minden banknak van speciális, csak gépkocsi vásárlására vonatkozó hitele, de nem csak az új, hanem a használt gépkocsira is.

Az **elkövetés módszere** is az ún. „cél” gépkocsikban bekövetkező változást követte. A keleti típusoknál legtöbb esetben a kocsit könnyedén kinyitot-

ták. A nyitás módszere és helye változó volt. A legtöbb esetben a csomagtér fedelét a zárral ellentétesen oldalirányba eltolták, majd a hátsó ülés támlájának felszabadítása után bejutottak az utasterbe. Jellemző volt az is, amikor a kocsiszekrény ajtaját szinte nyom nélkül kinyitották. Az a bejutási mód, hogy valamelyik ablakot betörték a lopást megelőzően, kivételes ritkaságnak számított. A gépkocsi gyújtáskapcsolójából a vezetékeket kiszakították, majd rövidre zárták, és elindították a járművet. A másik módszer esetében a gyújtáskapcsolót roncsolták és egy célszerszámmal indították el az autót. A beépített kormányzarat mindkét esetben eltörték.

2.2. A '90-es évek közepétől fokozatosan kiszorultak a keleti gyártmányú járművek, és egyre nagyobb számban tulajdonítottak el **nyugaton előállított gépkocsit**. Ennek több magyarázata is volt. Egyrészt az ország nyitottabbá vált a külföldiek – köztük a bűnözők – számára, másrészt a modern gépkocsik eltulajdonítása bizonyos kihívást jelentett a bűnözői köröknek. Harmadrészt az országban is egyre több korszerű autó került tulajdonba, míg a keleti típusúak közül egyre kevesebbet adtak el, sőt a gyárak is leálltak.

2.3. A szervezett bűnözés a Csongrád megyében teljesített nyomozások tapasztalatai szerint már **megrendelésre** dolgozott. A megrendelők elsősorban külföldi magánszemélyek, akik hazájukban hirtelen meggazdagodtak. Noha a nyugati gyártmányú gépkocsikban már az ugró kódos riasztótól kezdve a GPS helymeghatározó rendszerig minden megtalálható, határozottan le kell szögezni: ellophatatlan gépkocsi nincs!

A gépjárművek nyitási és eltulajdonítási módozatai változtak:

- **Nyitás esetén** a kezdetleges teniszlabdás nyitási mód háttérbe szorult, és a minél kisebb sérülés okozásának igényét párosították a nyitás utáni rendeltetésszerű használat követelményével. A gyakorlatban a gépkocsit oly módon nyitották, hogy a behatolást követően a gépkocsi zárrendszere továbbra is teljes működésű maradjon. Ezt megkövetelte a felvásárló piac, hiszen amúgy is a töredékárnál lényegesen kevesebért volt értékesíthető az autó.
- Az **eltulajdonítás** során két módszert lehetett megkülönböztetni. Az egyiknél a gépkocsi **eredeti kulcsainak** valamilyen úton történő megszerzése után (zseblogás, garázs előtt nyitott ajtóval várakozó gépkocsi eltulajdonítása, ún. „trükkös” lopás, rablás) vitték el a gépkocsit, míg a másik esetben a gépkocsi minden kulcsa a tulajdonosnál marad. A **kulcs nélküli** gépkocsi lopás

alapos technikai ismeretet feltételez, és jobban is szervezett. Figyelembe vették a gépkocsi egyedi jellemzőit, típusát, a riasztó élesítésének, jelzésének módját.

- 2.4. Az **elkövetés helyében** is bizonyos fokú változás állt be. A garázkapacitás hiánya miatt egyre frekventáltabb helyekké váltak az utcai parkolók, a nyitott társasházi udvarok, de a nagyobb áruházak parkolói, föld alatti garázsai is kedvelt helyei a bűnözőknek. Azokat a parkolókat, ahol valamilyen biztonsági rendszer (akár ki-beléptető rendszer, akár biztonsági őr, akár kamera) található leggyakrabban a gépkocsi „felvételére” használták, és az autót egy későbbi időpontban kevésbé védett helyről tulajdonították el.
- 2.5. A gépjármű lopások visszaszorítását szolgáló hatékony eszköze a **határmenti együttműködés**. Ennek lényege, hogy azok a rendőr-főkapitányságok, amelyek illetékességi területe más ország rendőrsége illetékességi területével határos, saját felelősségük és költségvetésük terhére határmenti együttműködést folytathatnak. Tíz év óta az eltérő jogrend és szervezeti felépítés mellett minőségi változás következett be az egymással szomszédos Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság, valamint a Szabadkai Belügyi Titkárság közös munkájában. A térséget irritáló emberölés-sorozat sikeres felderítése mellett a figyelem kiterjedt a szervezett bűnözéssel szembeni közös fellépésre, így a határon áthúzódó gépjármű lopások megakadályozására is. Az együttes munka egyik fontos értékmérője a Magyarországra visszahozott gépjárművek listája. Természetesen ez úgy mond a „jéghegy csúcsa”, de a sajtó azzal, hogy hírt adott a történetekről, jól szolgálta a megelőzést, hiszen az újságot a határ mindkét oldalán nem csak a jogkövetők olvassák...

A határtalálkozók számadatait tartalmazó

összefoglaló statisztikai táblázatok:

1995-2004.

Év	Határtalálkozók száma	Faxon átadott feljegyzések	Feljegyzések száma <i>Átadott kapott</i>
1995	11	-	45 29
1996	48	3	171 112

1997	56	11	180 96
1998	39	27	232 121
1999	17	14	91 68
2000.	25	15	184 79
2001.	46	13	111 64
2002.	24	36	92 54
2003.	23	49	31 18
2004. 07.22-ig	6	22	19 11

190 1156 652

Átadott és kapott feljegyzések összesen: **1998**

Forrás: CSMRFK Hivatal

Év	Magyarországról visszajuttatott járművek száma	Járművek összértéke (kb.)	Magyarországra visszahozott járművek száma	Járművek összértéke (kb.)
1996	-		5	14.000.000 Ft
1997	-		7	28.000.000 Ft
1998	-		4	12.000.000 Ft
1999	-		3	6.000.000 Ft
2000.	-		2	7.000.000 Ft
2001.	-		1	4.000.000 Ft
2002.	-		1	2.000.000 Ft

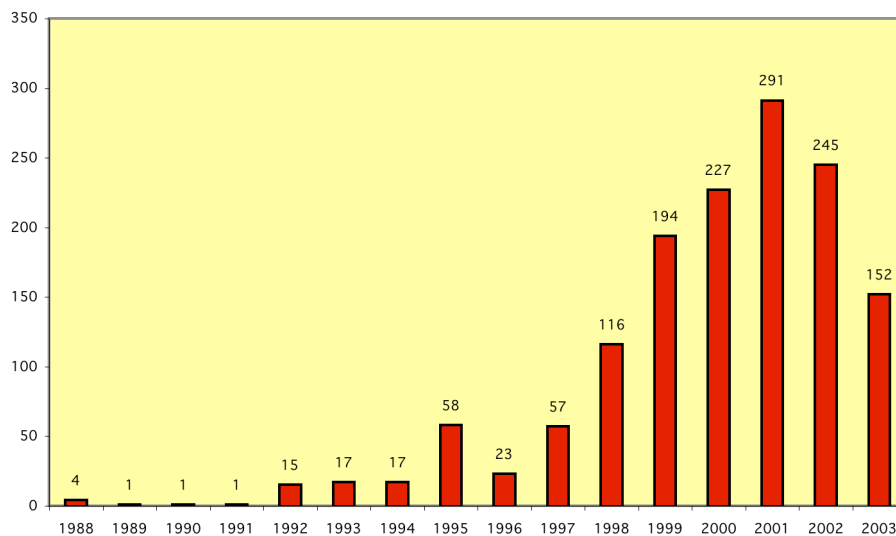
2003.	1	200.000	-	-
2004.07.22-ig	-		-	-
		200.000	Ft	73.000.000 Ft

Forrás: CSMRFK Hivatal

3. A szervezett kábítószer-bűnözés

A Csongrád megyében ismertté vált kábítószerrel történő visszaélések száma meredek ívű emelkedést jelenítene meg, ha a folyamatot időnként nem törné meg egy-egy esztendő. Ennek ellenére kitapintható, hogy az országos helyzettel egyezően - bár hosszabb idő elteltével - hogyan alakult ki a fogyasztási bűnelkövetésből a kábítószerrel való kereskedés egyszerű modellje.

Az 1988-2003. között Csongrád megyében elkövetett visszaélés kábítószerrel bűncselekmények számának alakulása

Forrás: ERÜBS

- 3.1. Csongrád megyében a rendszerváltoztatást követő években főleg a **fogyasztói bűnelkövetés** vált jellemzővé. Ennek kísérő jelensége volt a mákföldön elkövetett rongálás, a vényhamisítás, a gyógyszerári betörés. Ezekben az ügyekben kifejezetten hatékony volt a felderítés, mivel a hagyományos kriminalisztikai módszerek is eredményre vezettek. Az 1990-es évek közepének kábítószer-bűnözése viszont új feladatok elé állította a bűnüldöző szerveket, mivel egy teljesen új struktúrájú bűnözéssel kellett felvenni a harcot a kábítószerekkel kapcsolatos ügyekben.
- 3.2. Erre az időszakra tehető az a fordulat, amikor klasszikus értelemben megindult a **kábítószer-kereskedelem**. A megváltozott társadalmi normák és az érvényben lévő jogszabályok lehetővé tették, hogy anyagi haszonszerzés reményében nagy mennyiségű szintetikus kábítószerrel áraszták el az országot. Ezeknek az anyagoknak az elosztására a legalkalmasabb helynek a zenés, táncos szórakozóhelyek mutatkoztak.
- 3.3. Hosszas felderítő munka eredményeként 1998-ban két főt sikerült a kábítószer terjesztők közül felderíteni és elfogni. Az egyiknél Budapesten 1 kg amfetamint, a másikon pedig Szegeden ugyancsak 1 kg amfetamint és 600 db extasy tablettát foglaltak le. Vallomásuk szerint egyetlen éjszaka alatt ez a mennyiség került volna értékesítésre a megyeszékhelyen. Ez azt jelentette, hogy már 1998-ban Szegeden néhány óra alatt 2.600 adag kábítószerrel lehetett eladni. Ahol több száz fiatal van viszonylag kis helyen, átláthatatlan, hogy ki mit csinál, mit kap vagy mit ad át. Ezért a rendőrség és egyáltalán a kínálati oldal csökkentésén dolgozó szakemberek óhaja csak az lehet, hogy ez a tevékenység kiszoruljon a szórakozóhelyek területéről. Ez viszont csakis a szórakozóhelyeket üzemeltetők, az ott biztonságot szolgáltatók közreműködésével lehetséges. A képlet egyszerű: a **bűnszervezet szervezethez igazodó szervezett társadalmi összefogás**.
- 3.4. Csongrád megye természetesen osztozik a hazai drogprobléma sorsában, de a kábítószer-bűnözés negatív tendenciájának erősödése ellenére nem vetette meg lábát a **klasszikus szervezett bűnözés**. A megyei droghelyzetet áttekintve a kábítószerrel visszaélés negatív tendenciáinak erősödése érzékelhető:
- növekedett az általános és középiskolák **veszélyeztetettsége** és a fiatakorúak érintettsége;

- a büntetőeljárások alátámasztották az úgynevezett „**beszerzési bűnözés**” jelenlétét, a kábítószeres megszerzése érdekében elkövetett vagyoni elleni bűncselekmények változatos formáit;
- a veszélyes ópiát származékok, a **morfin** és **heroin** egyre nagyobb arányban vannak jelen az elkövetés során;
- a **marihuána** fogyasztása, előállítása, termesztése egyre nagyobb mértékben terjed.

A bűnözés szervezett jellegét az adta, hogy a többnyire fiatalok és fiatal felnőttek a törvényi fenyegetettséget figyelmen kívül hagyva egymás között quasi kereskedést folytattak. Az elfogadott szervezeti modell szerint **4-5 fő dealerhez 10-15 fő fogyasztói társaság** tartozott. Nem véletlen, hogy 2000-től másfél év alatt **813 főt vontak felelősségre terheltként**, akik életkoruk alapján korántsem nevezhetők felnőttnek.

3.5. Csongrád megye és a szervezett kábítószer-bűnözés kapcsolatában vitathatatlan jelentősége van az államhatár kriminalitásának. Az összesen 122 km-en **négy határátkelőhely** - elsősorban Nagylak és Röszke - nyújtott és nyújt lehetőséget a tranzitszállítmányok áthaladására. **Külső körülmények**, így a jugoszláviai polgárháború, az azt követő bombázások módosították a csempész-útvonalakat és a szállítmányok gyakoriságát, de hosszú távon továbbra is realitás a szervezett kábítószer bűnözés jelenléte. Ennek nem mond ellent, hogy az afganisztáni háború miatt hosszabb időre elmaradtak a tranzit jelleget öltő heroin szállítmányok, amely hatott a belföldi fogyasztásra is. A szervezett bűnözés azonban újra osztotta a szerepeket, és a török bűnözők vették át az afgán heroin szállítmányok Európába juttatását. A legújabb információk szerint a bolgárok aktivitása erősödött, nyilvánvalóan a sikeres szállítással járó haszonból történő részesedés szándékával.

IV.

Zárszó

E dolgozat a magyarországi szervezett bűnözés néhány súlypontját igyekezett bemutatni csupán, hiszen a teljesség igényének határt szabtak a terjedelmi korlátok. A rendszerváltoztatás óta eltelt időszakot egy országban gondolkodva célszerű volt szakaszokra bontani, mivel azok tanulmányozása lehetőséget teremtett a változások kiemelésére. Nem közömbös az sem, hogy Csongrád megye közbiztonsága hogyan képezte le az országban zajló kriminális

folymatokat, esetleg voltak-e olyan specifikumok, amelyek itt mutathatók ki leginkább, avagy az egészben tapasztalt devianciák nem olyan intenzitással gyűrűztek be a részbe.

A szervezett bűnözés megítéléséhez eligazodást adnak dr. Katona Géza örökérvényű gondolatai, mintegy felvázolva a megoldás lehetőségét is:

„A szervezett bűnözés létrejötte számtalan társadalmi, gazdasági, politikai, jogi tényező bonyolult kölcsönhatásának következménye. Korlátozása és megszüntetése is – a bűnmegelőzés normáival összhangban – ezen tényezők pozitív irányú befolyásával remélhető.”

János Lukács

Schwerpunkte des organisierten Verbrechens in Ungarn

(Zusammenfassung)

Im *ersten* Teil der Studie wird ein kurzer Überblick über den Prozeß der Demokratisierung der Gesellschaft vor und nach der politischen Wende - Ende der achtziger Jahre- gegeben.

Danach wird die Situation des organisierten Verbrechens in *Ungarn* zwischen 1988 und 1995 geschildert. In diesem Kapitel werden auch die typische Feinzüge der Delikte in Zusammenhang mit der Ölblendung dargelegt. Der Autor kommt in dieser Frage zu dem Ergebnis, dass diese Taten auf primitivste Weise verübt worden sind, und dass ihre Entstehung von Seiten (Versäumnisse) der Rechtsgebung und der Rechtsanwendung erleichtert wurden.

Als nächstes widmet sich die Arbeit dem Delikt der organisierten Auto-diebstähle.

Im *zweiten* Kapitel werden die Veränderungen in diesen Deliktsbereichen in den Jahren zwischen 1996 und 2003 erörtert, ergänzt mit den Veränderungen im Bereich der Drogen-Delikte.

Abschließend werden im *dritten* Kapitel all diese Delikte im Gesamtzeitraum, also von 1988 bis 2003 in einem engeren Kreis, im Komitat *Csongrád* untersucht.

Im *Schlußwort* weist der Autor auf einen möglichen Lösungsweg der Bekämpfungsprobleme des organisierten Verbrechens im folgenden Gedanke hin: „Das organisierte Verbrechen entsteht aus der komplexen Wechselwirkung gesellschaftlicher, wirtschaftlicher, politischer und rechtlicher Faktoren. Die Einschränkung beziehungsweise Behebung dieses Problems – im Einklang mit den preventiven Normen – ist nur möglich, wenn man diese Faktoren in eine positive Richtung zu beeinflussen versucht.

*Maître Viorel PASCA, docteur en droit,
professeur à la Faculté de Droit
Université de l'Ouest de Timisoara, Roumanie*

*Maître Lucian BERCEA, docteur en droit,
chargé de cours à la Faculté de Droit
Université de l'Ouest de Timisoara, Roumanie*

*Maître Raluca BERCEA,
chargée de cours à la Faculté de Droit
Université de l'Ouest de Timisoara, Roumanie*

LA LOI ROUMAINE SUR LA PREVENTION DE ET LE COMBAT CONTRE LA CRIMINALITE ORGANISEE

La chute du régime communiste a engendré la dissolution des organes dirigeants de l'ancien régime, et, en égale mesure, une diminution de la force de réaction de l'Etat face aux manifestations infractionnelles, qui, après 1990, ont connu une évolution ascendante.

Le passage vers l'économie de marché et la réforme du régime juridique de la propriété, la libéralisation du régime des frontières, l'accentuation du phénomène de la migration, la lutte pour le pouvoir économique et politique représentent autant de réalités sociales qui ont engendré de nouvelles formes de manifestation de l'infractionnalité, telles que le trafic de drogues et de personnes, l'évasion fiscale, la contrebande, le faux de monnaie, le blanchiment de capitaux, infractions avec lesquelles les organes judiciaires ne s'étaient pas

confrontés auparavant ou dont l'ampleur avait dépassé le pouvoir de réaction des autorités.

Les trop fréquentes réformes législatives, même si adoptées dans le but évident de contrôler et de faire diminuer le phénomène infractionnel, avaient plutôt représenté un obstacle pour une réaction cohérente et efficace dirigée contre les nouvelles formes de criminalité.

Au fur et à mesure que la vie politique et économique ont gagné en stabilité et que les autorités de l'Etat ont regagné l'autorité qu'elles avaient une fois perdue, le phénomène infractionnel non-organisé a été réduit. Néanmoins, les autorités ont commencé à se confronter avec les formes premières d'une activité infractionnelle organisée, représentées par des groupes organisés et structurés soit autour des intérêts économiques ou politiques, soit autour des liens de famille, groupes qui ont essayé et continuent d'essayer de contrôler certaines zones de la vie sociale.

Au début, la réaction du législateur a été d'incriminer par des lois pénales spéciales les actes d'organisation criminelle dans des domaines strictement délimités, tels le trafic de drogues, le trafic de personnes ou le trafic de migrants.

Par la suite, pour des raisons se rattachant à l'unité et à la cohérence des politiques visant la répression du phénomène en discussion, a été adoptée la Loi no. 39/2003 sur la prévention et le combat contre la criminalité organisée (parue dans le Moniteur Officiel no. 50 du 29 janvier 2003), qui a créé le cadre législatif nécessaire à une riposte efficace contre l'activité du crime organisé.

La loi comprend aussi bien des dispositions de droit pénal substantiel, portant sur la définition de la criminalité organisée et sur l'incrimination des activités d'initiation, constitution ou adhésion à un groupe infractionnel organisé, que des dispositions de droit processuel pénal concernant la poursuite pénale, les moyens spécifiques d'obtenir les preuves sur les activités infractionnelles organisées et les moyens de coopération internationale en la matière.

La nouvelle loi définit le groupe infractionnel organisé comme le groupe structuré, formé par trois ou plusieurs personnes, qui existe pour un certain laps de temps et qui agit de manière coordonnée dans le but de commettre une ou plusieurs infractions graves, en vue d'obtenir un bénéfice financier ou tout autre bénéfice matériel, de manière directe ou indirecte.

De cette façon, la criminalité organisée apparaît comme une nouvelle modalité de la pluralité légale d'infracteurs, distincte des formes traditionnelles, telles que celles-ci étaient incriminées par les codes pénaux du 19e et du 20e siècles, sous la dénomination de complot ou association en vue de commettre des infractions.

L'association en vue de commettre des infractions, telles qu'elle est à présent incriminée dans le Code pénal roumain et interprétée par rapport aux dispositions de la nouvelle loi sur la criminalité organisée, consiste à initier, constituer ou adhérer à un groupe formé occasionnellement, dans le but de commettre immédiatement une infraction, sans que le groupe en question ait continuité ou qu'il soit structuré de manière déterminée et sans que ses membres jouent des rôles préétablis. Quant à lui, le complot représente une forme spéciale d'association en vue de commettre des infractions, défini comme l'activité d'initier, constituer ou adhérer à un groupe infractionnel qui a pour but de commettre des infractions contre la sûreté de l'Etat.

Dans l'hypothèse représentée par la criminalité organisée, dans l'acception de la nouvelle loi, le groupe est structuré et il agit de manière coordonnée pour un certain laps de temps, afin d'obtenir des bénéfices financiers ou d'autres bénéfices matériels en commettant des infractions graves. Sont considérées comme infractions graves : le meurtre, la privation de liberté de manière illégale, l'esclavage, le chantage, le faux de monnaie ou la falsification d'autres valeurs, le trafic de personnes et le proxénétisme, le trafic de migrants, le trafic de drogues et des précurseurs de ceux-ci, les infractions relatives au régime des armes, des matériels explosifs, des matériels nucléaires ou d'autres matières radioactives, la divulgation du secret économique, la concurrence déloyale, l'enfreinte des dispositions relatives aux opérations d'importation ou d'exportation, l'enfreinte des dispositions relatives à l'importation des déchets et résidus, les infractions engendrées par les jeux de fortune, le détournement de fonds, le blanchiment d'argent, les infractions de corruption et les infractions directement liées à celles-ci, le trafic de tissus ou organes humains, la contrebande, la banqueroute frauduleuse, les infractions contre le patrimoine ayant engendré des conséquences graves, les infractions commises par le truchement des réseaux ou systèmes informatiques ou de communications, toute autre infraction pour laquelle la loi établit la peine de la prison dont le minimum spécial est d'au moins 5 ans.

L'initiation, la constitution, l'adhésion ou le support accordé sous quelque forme que ce soit à un tel groupe infractionnel organisé sera puni par l'emprisonnement de 5 à 20 ans et l'interdiction de certains droits, sans que la peine ainsi établie puisse dépasser la sanction que la loi prévoit pour l'infraction la plus grave qui constitue le but du groupe infractionnel organisé.

Dans le cas où le groupe infractionnel a effectivement commis l'une des infractions pour lesquelles il a été constitué, il sera réalisé un concours réel d'infractions, qui aura pour conséquence l'aggravation de la peine.

La loi institue une cause spéciale d'impunité, pour des raisons qui se rattachent à l'intention du législateur de faciliter la répression de l'organisation

criminelle dans sa phase initiale : sera exempte de peine toute personne qui dénonce l'existence du groupe infractionnel organisé avant que celui-ci ait été découvert ou qu'il ait commencé de commettre une infraction grave.

La loi réglemente aussi une cause d'atténuation de la responsabilité pénale, pour des raisons se rattachant au désir du législateur de faciliter la répression du groupe infractionnel organisé, dans l'hypothèse où les deux conditions mentionnées ci-dessus ne sont pas remplies cummulativement : la personne qui, lors de la poursuite pénale ou le jugement, dénonce et facilite l'identification et la mise sous l'empire de la responsabilité pénale d'un ou de plusieurs des membres du groupe infractionnel organisé bénéficie d'une réduction à moitié des limites de la peine prévue par la loi pour les actes commis.

Le recel ayant pour objet les biens provenant de l'activité du groupe infractionnel organisé sera puni par l'emprisonnement de 3 à 10 ans, sans que la peine ainsi appliquée puisse dépasser la peine prévue par la loi pour l'infraction la plus grave d'où provient le bien recelé. Sont considérés comme constituant l'infraction de recel les actes de recevoir, acquérir, transformer un bien ou faciliter la valorisation de celui-ci, tout en sachant que le bien en question provient de l'infraction commise par l'organisation criminelle, si, par ces activités, les infracteurs ont eu pour but d'obtenir pour eux-même ou pour une autre personne un bénéfice matériel.

Les biens acquis par les infractions commises par le groupe infractionnel feront l'objet de la confiscation; s'ils ne sont pas trouvés, seront confisqués leur équivalent en argent ou d'autres biens jusqu'à la concurrence de la valeur des biens acquis par infraction.

Au point de vue processuel, la poursuite pénale ayant pour objet l'infraction de constituer un groupe infractionnel organisé sera effectuée par le procureur, alors que le jugement en première instance relève de la compétence du tribunal.

Dans le cadre du Ministère de l'Intérieur sont constituées des structures spécialisées dans la prévention et le combat contre la criminalité organisée, y compris des compartiments techniques qui accomplissent des activités visant à obtenir, manipuler, vérifier et stoker les informations relevantes dans ce domaine.

Sont instituées *ope legis* des exceptions à l'obligation de garder le secret bancaire et le secret professionnel qui, sauf pour ce qui est du secret professionnel incombant à l'avocat, ne sont opposables ni au procureur ni au juge une fois la poursuite pénale déclenchée.

Toujours sur le plan du processus pénal, la nouvelle loi réglemente des moyens spécifiques d'obtenir les preuves relatives aux activités infractionnelles organisées.

Ainsi, lorsqu'il existe des soupçons sérieux que l'une des infractions mentionnées antérieurement a été commise et dans le but d'en recueillir des preuves ou d'en identifier les auteurs, le procureur peut disposer d'instituer la surveillance des comptes bancaires, des systèmes de communications et des systèmes informationnels, ainsi que d'accéder à ces derniers. La mesure peut être disposée pour un délai de 30 jours et, pour des raisons sérieuses, elle peut être prolongée, toujours par le procureur, chaque prolongation ne pouvant pas dépasser 30 jours.

Le procureur désigné par le procureur général du Parquet fonctionnant auprès de la Haute Cour de Cassation et de Justice peut autoriser des livraisons surveillées, avec ou sans la soustraction ou la substitution totale ou partielle des biens faisant l'objet de la livraison, à l'exception du cas où ces livraisons mettraient en danger la sûreté nationale, l'ordre ou la santé publiques.

Pour la découverte et l'identification des membres des groupes infractionnels et des infractions commises par ceux-ci peuvent être utilisés des policiers fonctionnant dans les structures spécialisées de la police roumaine, infiltrés dans les groupes criminels dans le but d'accomplir les activités autorisées par le procureur. L'utilisation des policiers dans des missions de ce type sera disposée par ordonnance motivée émise par le procureur désigné par le procureur général du Parquet fonctionnant auprès de la Haute Cour de Cassation et de Justice ou, selon le cas, par le procureur général du parquet fonctionnant auprès de la cour d'appel.

La personne qui assure le lien avec le policier impliqué dans une telle mission a l'obligation de présenter au procureur des rapports périodiques sur les activités accomplies par le policier. Ces rapports ont un caractère confidentiel, sont dressés par écrit, s'appuient sur les informations fournies par le policier et doivent comprendre des détails relatifs à toutes les activités accomplies par ce dernier, les données et les informations recueillies concernant les infractions graves commises ou en train d'être commises et leurs auteurs, toute autre donnée ou information nécessaires pour prévenir les infractions graves.

Si le policier accomplit d'autres activités que celles pour lesquelles il a été autorisé ou s'il entre en possession des informations qui signalent un danger immédiat, il en informera aussi vite que possible la personne de lien, qui a l'obligation de faire immédiatement connaître ces informations au procureur ayant donné l'autorisation. Le procureur se prononce sans tarder par ordonnance, autorisant les activités accomplies par le policier ou, selon le cas, retirant l'autorisation accordée et prenant les mesures légales qui s'imposent.

Pour recueillir les données relatives à l'accomplissement des infractions et à l'identification des auteurs peuvent également être utilisés des informateurs (personnes qui ont connaissance de l'existence d'un groupe infractionnel orga-

nisé), qui peuvent être récompensés financièrement pour les informations relevantes fournies aux organes judiciaires relativement à la prévention, découverte et sanction des infractions graves par les membres du groupe infractionnel organisé.

Le policier employé dans la mission spéciale décrite ci-dessus, l'informateur et les membres des familles de ceux-ci peuvent bénéficier des mesures spéciales de protection des témoins.

L'activité ayant pour objet de combattre la criminalité organisée a reçu, sur la base de la nouvelle loi, un caractère systématique et concerté. La coordination des activités de prévention de la criminalité organisée relève de la compétence du Groupe Central d'Analyse et de Coordination, créé dans le cadre du Comité National de Prévention de la Criminalité, organisme interministériel sans personnalité juridique, se trouvant sous l'autorité du premier ministre du Gouvernement de la Roumanie et coordonné par le ministre de la justice.

La police, par ses structures spécialisées, réalise et maintient à présent une base de données relatives à la criminalité organisée, dans laquelle sont incluses aussi bien les personnes faisant partie des groupes infractionnels organisés que les victimes de la criminalité organisée.

La loi réglemente également les modalités de coopération internationale dans le cas des infractions à caractère transnational, c'est-à-dire les infractions accomplies sur le territoire de deux ou plusieurs Etats ou bien celles préparées, projetées, dirigées, contrôlées ou ayant engendré un résultat sur le territoire d'un autre Etat, ou, enfin, celles commises par un groupe infractionnel organisé qui accomplit des activités infractionnelles dans deux ou plusieurs Etats.

La coopération internationale dans le combat contre la criminalité organisée transnationale peut se réaliser par les moyens de l'assistance judiciaire internationale en matière pénale, par l'extradition des infracteurs, l'identification, le blocage, la séquestration et la confiscation des produits et instruments de l'infraction, l'échange d'informations, les enquêtes communes intérieures ou menées à l'étranger, la formation du personnel de spécialité, d'autres activités du même type.

La loi réglemente la confiscation spéciale dans le cas des infractions transnationales, les autorités judiciaires roumaines recevant et exécutant les décisions de confiscation disposées par les autorités compétentes étrangères ; les autorités roumaines transmettent également aux autorités étrangères les biens confisqués qui seront remis aux personnes endommagées ou serviront au dédommagement de celles-ci.

A la requête des autorités roumaines compétentes ou à la demande des autorités appartenant à d'autres Etats, sur le territoire de la Roumanie et sur la base de traités bilatéraux ou multilatéraux, pourront être menées des enquêtes

communes, dans le but de la prévention et du combat contre les infractions transnationales commises par des groupes infractionnels organisés.

Il est, enfin, à mentionner que le nouveau Code pénal roumain, qui entrera en vigueur au milieu de l'année prochaine, incrimine, dans le Titre VIII, *Crimes et délits de danger public*, l'infraction de constituer un groupe infractionnel organisé, reprenant *ad literam* la réglementation réalisée par la loi pénale spéciale, à l'exception de la définition de l'infraction grave (qui, dans la nouvelle réglementation, représente toute infraction pour laquelle la loi prévoit la peine privative de liberté dont le maximum spécial est de plus de 5 ans) et instituant aussi, pour cette infraction, la responsabilité pénale de la personne morale.

*Др Станко Пихлер, редовни професор
Правног факултета у Новом Саду*

КАРАКТЕРИСТИКЕ И ПРОБЛЕМИ ДЕФИНИСАЊА И СУЗБИЈАЊА КОРУПЦИЈЕ – основни резултати истраживања –

1. Корупција је драма и сложена тема нашег времена. Свако време има своје не само актуелне већ и велике теме. Оне могу бити племените и неплемените. Тако су данас, рецимо, широко говори о теми људских права, о њиховој глобализацији, али и о теми организованог криминала и о његовој снажној интернационализацији (такође специфичној „глобализацији“). Тема криминала ове врсте, а поготово коруптивног на неки начин је негативан пандан теме о људским правима, о цивилном и цивилизованом друштву, о институцијама и правној држави, о поверењу међу људима и уљуђеном животу.

Проблем корупције је, посебно задњих петнаестак година и поготово у земљама тзв. транзиција толико сложен и тако значајан, да је постао не само озбиљан унутрашњи већ и међународни проблем. По неким, корупција је „најважнији проблем“ земаља у транзицији и директно је везан са развојним концептом ових друштава. Он се везује и за проблематику која је најбитнија за ове земље – за питања институционализације. У криминолошком и криминалополитичком смислу важан је за неке битне облике криминала, пре свега организованог, привредно-финансијског и службеничког, па и за политичке процесе у друштву. Корупција у овом последњем смислу може имати и одговарајућу везу са политичким деликтима, којима се атакује на уставни поредак.

Све ово произилази из сложености корупције и коруптивног криминала. Потребно је скренути пажњу на чињеницу да постоје две његове основне форме (дакако међусобно повезане и „произилазеће“): коруптивни криминал „по себи“ („непосредан“ облик корумпирања), као нека врста „чисте“ корупције, и криминал у вези корупције (у првом свом облику). Овај други облик је много шири, али једнако драматичан као и сама „чиста“ корупција, која се тако појављује као пут, метод или средство вршења низа других кривичних дела. Снажно присуство корупције на неки начин даје тон и животу и заједници, па и држави и криминалитету уопште. Она је у стању да „криминализује“ и саму државу. Врло је опасна, јер разара систем. Корупција мање или више квари систем институција, при чему степен тог кварења може бити различит.

Ако се проблем корупције не реши на адекватан, релативно задовољавајући начин – наставиће се криза институција и права у многим земљама. Будићи да је проблем глобалан, он се мора и глобално решавати. Свет је то схватио и ми морамо бити укључени у те процесе – процесе декорумпирања друштва и институција. Није овде реч само о пројектима борбе против корупције, већ о читавом покрету против ње. У њему не сме бити страха нити апатије (који се понекад осећају или примећују), већ озбиљности, одлучности и организованости. Мора се веровати у могућност да се она сведе на подношљив ниво, јер њу, као уосталом и криминалитет у целини, није могуће искоренети, али се може бар доћи у ситуацију да је не сматрамо нечим „нормалним“ и подразумевајућим, како у јавном тако и у приватном животу грађана. Наш начелни став према корупцији мора бити крајње негативан. У томе смислу много шта треба мењати, па и неке наше представе о класичним правним појмовима. Данас се иде чак дотле да се релативизују нека савремена питања људских права и слобода, међународне сарадње, пословних обичаја, владајућих стандарда, и сл.

С обзиром да је проблем не само унутрашњи већ и међународни, питањима корупције и њеног сузбијања бави се и унутрашње и међународно право, и владине и невладине организације (тзв. цивилни сектор), како оне на нивоу државе тако и регионалне. Све се више успоставља нека врста мреже институција (владиних и невладиних) које се у овом смислу ангажују. Неки је сматрају „врхунском темом“ савремене криминалне политике. Она је не само правна, криминалистичка и криминолошка, већ и политичка, социјална, морална и економска појава. Све је више правних аката, међународних и унутрашњих, све више инструмената (нових и адаптираних старих) за супротстављање корупцији, све више захтева да се право адаптира потребама реаговања на корупцију, све више истраживања на локалном и ширем плану у циљу дубљег упознавања са овом појавом,

све више ангажовања медија у циљу информисања о корупцији, али и у циљу сарадње са органима власти и другим субјектима у њеном сузбијању. Доносе се нови закони, успостављају владини програми, утврђују модели активности, од владе образују тела са посебним задацима.

2. Корупција је у вези са низом криминолошких и других проблема савременог друштва: финансијским криминалом, прањем новца, производњом и растурањем дрога, трговином оружјем, еколошким криминалитетом, проблемом приватизације (транзиције), давањем концесија, међународним привредним трансакцијама, трговином људима, криминалитетом у области спорта, медицине и сл. Данас на њу и њене облике, па и узроке, али и на борбу против ње снажно утичу: савремене технологије, инструменти трансакција, развој мултинационалних компанија – освајање тржишта, проблеми контроле кретања финансијског капитала, савремено информисање – тзв. компјутеризација света, локални конфликти (укључујући и локалне и грађанске ратове), развој науке и др.

Области делатности (и надлежности) које су посебно изложене корупцији се већ одавно идентификују у различитим извештајима, истраживањима и анализама. То су, пре свега: царинска служба, полиција, судство, здравство, школство, управа. Занимљива су и истраживања јавног мњења у појединим земљама, којима се идентификују ставови о степену корумпираности појединих органа и служби. Нека од тих истраживања (и код нас) показују извесне разлике, у односу на ранија времена, о ставовима грађана у погледу степена корумпираности појединих институција, што указује на озбиљне промене до којих је дошло у феномену корупције, али и на то да су проблеми данас много дубљи и шири него раније.

3. Све више се разрађују механизми борбе против корупције на три нивоа: међународном (универзалном), регионалном и националном. Примера ради, навешћемо само неке најбитније правне акте и мере које се предузимају у том смислу.

На нивоу Уједињених нација још 1990. године су израђени посебни програми за борбу против корупције, донето је неколико резолуција, а формиран је и Комитет за борбу против корупције. Обезбеђена је саветодавна и техничка помоћ. Донет је Кодекс понашања јавних службеника који би требао да буде нека врста етичког кодекса у области јавних послова који су највише изложени ризику корупције и који су у најнепосреднијој вези са свакодневним животом људи, пре свега на локалном нивоу. 1997. године донета је и Декларација УН о борби против корупције и подмићивања у међународним и комерцијалним операцијама, а израђен је и Модел

закона о борби против корупције који би могао бити узор за доношења одговарајућих националних закона. Посебно је значајна Конвенција УН против транснационалног криминалитета са пратећим протоколима (децембар 2000. г.).

У оквиру Савета Европе формирана је посебна мултидисциплинарна група за борбу против корупције, као и друге радне групе. Донето је више препорука чланицама Савета, организовано низ саветовања о проблемима организованог и коруптивног криминалитета, обављени многи тренинзи стручњака и припремљена конвенција за сузбијање корупције. Посебно је значајна специјална резолуција (Стразбур, 1997.г.) којом је утврђено 20 принципа у борби против корупције, као и програм GRECO из 1998.г, а 1999. године донета је Кривичноправна конвенција против корупције.

На националном нивоу низ земаља, пре свега земаља у транзицији, мењају постојеће законодавство и доносе посебне законе за борбу против корупције (на пример, Румунија, Хрватска, Словенија, Македонија). Тај процес иде у различитим правцима: мења се односно допуњава важећи кривични закон, доносе се специјални закони који се примењују упоредо са кривичним законом, уводе се нова кривична дела или мењају одредбе о постојећим, заоштрава казнена политика за коруптивна кривична дела, формирају посебна тела (комисије, савети, комитети) са наглашеном превентивном и репресивном функцијом, мењају процедурална правила и проширују овлашћења истражних органа.

Поменути модел УН за изградњу законодавства о борби против корупције, који у неким земљама (Румунија, Хрватска) има снажан утицај на доношење нових закона, посебно наглашава четири аспекта суочавања права са корупцијом и у том смислу дају се детаљна упутства:

- инсистира се на превенцији као примарном и дугорочном процесу,
- наглашава се потреба ефикасног и благовременог откривања корупције и адекватног реаговања јавне власти од стране правосуђа,
- указује се на потребу дефинисања корупције и одређивања њеног места у структури општег, а посебно организованог криминалитета, и
- потенцира се значај међународне правне сарадње у борби против корупције (пре свега у погледу потпуног и благовременог информисања, у предузимању одговарајућих процесних радњи, у проширивању универзалног принципа просторног важења кривичног законодавства, и сл.).

4. Дефиниције корупције су многобројне. Оне ситуирају ову криминолошку појаву углавном у простор економског (привредно-финансијског) и службеничког криминалитета, при чему су и ти појмови дискусбилни. Дефиниције нису уједначене ни у теорији ни у законодавству, па ни у међународним правним инструментима који се баве корупцијом, а таквих је у задње време све више. Непостојање консензуса око ове дефиниције по неким може бити сметња (чак „главна сметња“) за ефикаснију међународну борбу против ње.

Међутим, независно од ових разлика, ипак је могуће извести главну одредницу овог појма, односно појаве коју тај појам означава, мање или више присутну у свим дефиницијама (теоријским и нормативним). Тај заједнички именитељ се састоји у одређивању корупције као кварења институција система на начин да се јавно овлашћење које има неки субјект (носилац јавног овлашћења) злоупотреби, односно да тај субјект приватизује своју јавну функцију у нелегитимне и нелегалне профитабилне сврхе. Оваква одредница корупције долази до изражаја и у члану 8. Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала, у којем се корупција означава као кривично дело учињено с намером обећања, понуде или давања државном службенику, посредно или непосредно, непримерене користи како би предузео неку радњу или се од ње уздржао, а која је део његових јавних овлашћења односно дужности, као и измамљивање или прихватање од стране јавног службеника непримерене користи како би предузео радњу или се уздржао од предузимања радње коју је иначе дужан да предузме. Појам државног или јавног службеника се широко схвата, на начин како је напред поменуто, тј. он се одређује као субјект (лице) са неким јавним овлашћењем.

Према томе, суштина и извориште коруптивног понашања се налази у јавном овлашћењу, или некој надлежности у најширем смислу, које се криминализује путем злоупотребе. То практично значи да се корупција везује за друштвене и државне институције правом уређене, као нешто што је већ по себи јавно. Због тога је корупција криминалитет у институцијама и путем институција. Корупционашким понашањем оне се рутирају, делегитимирају и делегализују. Другим речима, јавна институција и јавно овлашћење су амбијент корупције.

Степен корумпираности носилаца јавних овлашћења и самих институција у којима се та овлашћења остварују и путем којих делују, може бити различит:

- ситуација када постоје само случајеви корупције у иначе релативно ваљаном институционалном функционисању јавног живота једне заједнице;
- ситуација када корупција постане појава, дакле нешто врло уочљиво и стога забрињавајуће, релативно раширено, али да ипак још није угрозила систем институција (систем је још увек сачувао своју аутентичност и идентитет и, колико-толико, кредибилитет међу члановима заједнице);
- ситуација када је корумпиран систем као такав, када сам систем по себи постане корупциони, тј. када функционише по логици корупције.

Прва два степена корумпирања су облици кварења система, а трећи је његово изобличавање и изопачавање. Он тада постаје – антисистем. Тада је реч о криминализованом систему по себи, а не само о криминализацији појединих фрагмената система или појединаца у систему. Трећи случај је деструкција система. Тада се о „систему“ институција може говорити тек условно, на сцени је само имитација институција и система као целине, као привида легитимности и легалности. У оваквим условима тешко да се уопште може говорити о некој озбиљнијој превенцији путем било ког фактора, јер сваки „фактор“ постаје део криминализованих институција. Он је подређен тим и таквим институцијама и добија наопаку функцију – тј. почиње да превентивно делује у корист тог „система“, тј. да одржава корупцију као платформу система.

У оваквом значењу корупција се може схватити двоструко: као облик подмићивања (корумпирања) од субјекта који нема конкретно јавно овлашћење поводом ког корумпира (то може бити сваки субјект) и као облик злоупотребе овлашћења (од корумпираног субјекта, који има јавно овлашћење), тј. као облик (у социолошком значењу) злоупотребе јавне моћи. У том најширем смислу јављају се најразноврсније конкретне форме корупције у различитим областима јавног живота. Та, конкретна феноменологија корупције је изузетно разуђена и развијена. Она зависи од облика овлашћења, области у којима се остварују и низа конкретних околности (прилика и потреба) у којима се корупција одвија.

5. Узроци или чиниоци корупције су сложени, разноврсни и недовољно истражени. Поред изразито субјективног чиниоца („човекова природе“), наводе се одређени „системски“ и објективни који се могу поделити у три групе:

- економски: етатизирана привреда са широким могућностима стварања монопола, државна регулација привреде са наглашеном пролиферацијом ограничавајућих фактора, дискриминативна економска политика, волунтаризам у управљању привредним ресурсима и њиховом локацијом, и сл.;
- политички: постоје друштва која су по традицији „склона корупцији“; утицај облика владавине; политички нестабилна друштва; схватање власти као „приватности“; однос политичких снага у заједници; тешкоћа око успостављања политичких консензуса; парламентарне кризе и кризе влада, и сл.;
- правни: компликованост правног система, његова застарелост, пролиферација прописа (посебно у економској области), неусклађеност правног система са социјалним и економским приликама у друштву, правна несигурност (егземпларна примена важећег права), широка дискрециона овлашћења пре свега управних органа, неадекватно устројен систем поделе власти, зависно и несамостално правосуђе, и сл.

Ови услови се манифестују у том смислу да се:

- или право примени када иначе не би могло да се примени, или (чешће)
- да се право не примени када би морало да се примени.

6. Ефекти корупције (њене последице) су многобројни, а манифестују се управо у подручјима у којима се налазе и њени узроци, па у томе смислу може да се говори о економским, политичким, правним и моралним последицама корупције. Данас се, у економском смислу, посебно наглашава чињеница, да трансакциони трошкови корупције директно умањују друштвено благостање, јер и време и средства за корупцију утичу на алокацију друштвеном капитала. Посебно је велик значај корупције за правну свест грађана, односно њено руинирање и проблеме у њеној изградњи. У моралном смислу корупција ствара осећај аномије у широком значењу.

7. Основни правци стратегије борбе против корупције морају бити одређени идејом оштрог раскида с постојећим стањем, односно „прошлошћу“. Треба је схватити као претњу људским правима и слободама, демократским институцијама, економском напретку. Примарна оријентација ове стратегије мора бити превентивна, а то значи да мора бити стална а не

кампањска, системска и свеобухватна. Институционално, ова стратегија треба да подразумева три правца ангажовања:

- смањивање улоге државе, пре свега у економској сфери,
- развијање система одговорности за јавни рад, и
- развијање мотивационих система носилаца јавних овлашћења, уз промену ставова о корупцији.

8. Полазећи од напред одређене дефиниције корупције као криминолошког и правног појма, могуће је ближе одредити круг кривичних дела која су њоме обухваћена. То су са становишта важећег домаћег права, углавном следећа кривична дела: злоупотреба службеног положаја, кршење закона од стране судије, противзаконито ослобођење лица лишеног слободе, непредузимање мера за спречавање сексуалне злоупотребе лица лишеног слободе, несавестан рад у служби, противзаконита наплата и исплата, превара у служби, фалсификовање службене исправе, одавање службене тајне, одавање државне тајне, противправно присвајање ствари приликом вршења претреса или спровођења извршења, проневера, послуга, противзаконито посредовање, примање мита, давање мита.

Изменом и допуном Кривичног закона Републике Србије уведено је девет нових (специјалних) облика корупције, као посебна група кривичних дела: корупција у органима управе, ненаменско располагање средствима из буџета, корупција у поступку приватизације, корупција у правосудју, злоупотреба функције браниоца или пуномоћника, корупција у здравству, корупција у просвети и уговарање исхода такмичења. Овде је углавном реч о посебним облицима злоупотреба службеног положаја, као основног и општег кривичног дела против службене дужности којом се инкриминацијом штити законитост у раду службених лица, а посредно права и слободе грађана. Основне карактеристике ове групе коруптивних кривичних дела су следеће: она се могу извршити само са умишљајем (и то углавном директним), намера учиниоца је користољубље, она су специјална кривична дела у односу на кривично дело примања мита, заштитни објект (конкретни) је различит и углавном се тиче вредности које су у разним истраживањима идентификоване као најугроженије коруптивним понашањем, круг лица као могућих активних субјеката дела је шири од појма службеног и одговорног лица која се појављују у општим и „класичним“ коруптивним кривичним делима, поред основних облика ових кривичних дела јављају се и два тежа облика квалификована висином прибављене имовинске користи.

Сажетак

Корупција је тема дана нашег времена. Она је глобалан проблем, готово за земље у транзицији. Примећује се читав покрет у борби против корупције. Борба против ње је залагање за институционализацију друштва, јер је битна одлика корупције управо у томе што она разара институције.

Степен корумпираности друштва је различит. Могуће је разликовати три типа ситуација: када постоје само *случајеви* корупције, када корупција постаје појава и када је *корумпиран систем* као такав.

Наше друштво, у овом моменту, највише подсећа на трећи тип или степен корумпираности. Зато није тешко закључити шта све треба чинити (на дужи рок) у стратегији антикоруптивних мера.

*Maître Viorel PASCA, docteur en droit,
professeur à la Faculté de Droit
Université de l'Ouest de Timisoara, Roumanie*

*Maître Lucian BERCEA, docteur en droit,
chargé de cours à la Faculté de Droit
Université de l'Ouest de Timisoara, Roumanie*

*Maître Raluca BERCEA,
chargée de cours à la Faculté de Droit
Université de l'Ouest de Timisoara, Roumanie*

PREVENIR ET COMBATTRE LE BLANCHIMENT DE CAPITAUX. L'EXPERIENCE DE LA ROUMANIE

I.

Si, lors du siècle passé, l'appartenance d'un Etat à la famille des nations civilisées était prouvée par son attitude envers l'Holocauste et, en général, envers la question de l'antisémitisme, il paraît que le test à passer par les Etats au début de cette millénaire, afin de se légitimer par le même statut, est représenté par leur position face au terrorisme.

Dans ce contexte, il est à remarquer qu'une attention toute particulière est accordée aux moyens de prévenir et combattre le blanchiment de capitaux, vu que l'impératif du combat contre le financement du terrorisme s'est rajouté à la

composante initiale de la réaction nationale et internationale contre la criminalité organisée¹.

En synthèse, on pourrait dire que le blanchiment de capitaux est le processus par lequel l'on dissimule l'origine illégale du produit des infractions. Les activités des organisations criminelles (le trafic de drogues, le trafic d'armes, le trafic de personnes et le proxénétisme), tout comme les fraudes économiques ou informatiques, la contrebande ou la corruption représentent des activités criminelles dont le produit, pour pouvoir profiter aux personnes ayant commis l'infraction ou à d'autres personnes, doit être échangé, aliéné, transféré, caché ou bien la vraie nature de sa provenance ou de sa propriété doit être dissimulée.

Sur le plan international, les standards mesurant la réaction des Etats envers le phénomène du blanchiment de capitaux sont établis par le Groupe d'Action Financière Internationale concernant le Blanchiment de Capitaux (FATF-GAFI), organisme international intergouvernemental dont le but est de générer au niveau de l'Etat la volonté politique d'adopter les réformes législatives et administratives nécessaires dans ce domaine. Les *Quarante Recommandations*² de FATF-GAFI établissent les mesures qui s'imposent d'être adoptées sur le plan national en ce qui concerne le système judiciaire pénal, le système financier et les modalités de coopération internationale en la matière. Les recommandations ont été reconnues comme le plus important set de mesures prises sur le plan international dans le but de prévenir et combattre le blanchiment de capitaux; on y vient d'ajouter les *Huit recommandations spéciales*³ ayant pour objet le combat contre le financement du terrorisme.

Les principales mesures comprises dans les *Quarante Recommandations* de FATF-GAFI regardent:

1. le système juridique: la sanction pénale appliquée au blanchiment de capitaux, y compris la réglementation de mesures conservatoires (le séquestre appliqué au produit du blanchiment de capitaux et des infractions générant des valeurs susceptibles de faire l'objet de ce procédé, tout comme aux instruments

---

¹ La Mission du Groupe d'Action Financière Internationale concernant le Blanchiment de Capitaux (FATF-GAFI), le plus important organisme international intergouvernemental dans le domaine, a été élargie à la suite des événements du 11 septembre 2001 des Etats Unis ; ainsi, la lutte contre le financement du terrorisme a été rajoutée aux questions relevant de la sphère du combat contre le blanchiment de capitaux, représentées en particulier par l'examen des techniques et des tendances en la matière, par l'analyse des actions menées en la matière sur le plan national et international, par l'établissement des standards minimum concernant la réaction des Etats et de la communauté internationale contre le blanchiment d'argent. Voir www.fatf-gafi.org.

² FATF-GAFI a élaboré les Quarante Recommandations en 1990 et les a révisées et actualisées en 1996 et 2003.

³ FATF-GAFI a élaboré les Huit Recommandations Spéciales en 2001.

qui ont servi ou qui ont été destinés pour servir à commettre ces infractions) et des mesures de sûreté spécifiques (confiscation des biens et valeurs ci-dessus);

2. les mesures qui s'imposent d'être prises par les institutions financières et par les institutions et professions non-financières qui accomplissent des activités susceptibles d'être utilisées aux fins du blanchiment des capitaux: l'interdiction que les institutions financières tiennent des comptes anonymes, des obligations relatives à la diligence nécessaire dans la relation des institutions financières avec leurs clients (l'obligation d'identifier les clients lorsque des relations d'affaires sont établies, lorsque des transactions dépassant une certaine valeur sont déroulées, lorsqu'il existe des soupçons de blanchiment de capitaux ou de financement du terrorisme ou lorsque l'on doute la véracité des informations obtenues antérieurement; l'obligation d'analyser les transactions déroulées par les clients ou pour ceux-ci; des obligations spéciales dans les rapports avec les banques correspondantes placées à l'étranger; l'obligation de garder les registres et les documents relatifs à l'identification des clients pour au moins 5 ans), des obligations similaires, établies à la charge des institutions et professions non-financières qui accomplissent des activités vulnérables (casinos, agences immobilières, intermédiaires dans le commerce avec des métaux et pierres précieuses, avocats, notaires, autres professions juridiques et économiques indépendantes); obligations incombant aux institutions financières de rapporter les transactions suspectes (l'obligation de rapporter les transactions suspectes aux services d'informations financières; exonération de toute forme de responsabilité juridique des institutions et personnes qui accomplissent de bonne foi leur obligation d'information; obligation de parfaire les procédures de contrôle interne), tout comme des obligations spécifiques similaires établies à la charge des institutions et professions non-financières mentionnées ci-dessus; d'autres mesures (l'institution de sanctions à appliquer dans le cas où les obligations ci-dessus ont été enfreintes; l'interdiction d'effectuer des opérations avec les banques dans les soit-appelés Etats et territoires non-coopérants, l'institution de mesures sur la surveillance des transactions transfrontalières avec numéraire ou instruments négociables au porteur; l'institution d'un système de rapporter aux institutions financières toutes les transactions dont la valeur dépasse un certain plafond; la mise en place de techniques d'administration de capitaux moins susceptibles d'être utilisées à la fin du blanchiment de capitaux); mesures concernant la réglementation et la surveillance des destinataires des obligations mentionnées antérieurement;

3. mesures institutionnelles et d'autre nature nécessaires pour combattre le blanchiment de capitaux et le financement du terrorisme: mesures qui regardent les autorités compétentes, leurs pouvoirs et leurs ressources (la mise en place de services d'informations financières; l'habilitation des institutions judiciaires avec des compétences en la matière; l'examen de la manière dont les

titulaires des obligations mentionnées s'en acquittent; la mise en place de mécanismes de coopération entre les autorités et institutions compétentes en la matière); mesures qui regardent la transparence des personnes morales et des associations;

4. la coopération internationale: la ratification de conventions internationales et régionales concernant les moyens de prévenir et combattre le blanchiment de capitaux et le financement du terrorisme; la réglementation de l'assistance juridique réciproque et de l'extradition en matière de l'infraction de blanchiment de capitaux; l'échange d'informations entre les autorités compétentes.

Sur le plan européen, les initiatives les plus significantes en la matière sont, au niveau du Conseil de l'Europe, la Convention sur le blanchiment, l'identification, la séquestration et la confiscation des produits de l'infraction (Strasbourg, 1990) et la création du Comité Moneyval, comprenant des experts dans l'évaluation des mesures ayant pour but de combattre le blanchiment de capitaux, alors que, au niveau de l'Union Européenne, il est à remarquer la Directive no. 91/308/CEE du Conseil relative à la prévention de l'utilisation du système financier aux fins du blanchiment de capitaux⁴ (Bruxelles, 1991) et la Directive du Parlement Européen et du Conseil no. 2001/97/EC sur la modification de la Directive no. 91/308/CEE du Conseil relative à la prévention de l'utilisation du système financier aux fins du blanchiment de capitaux⁵ (Bruxelles, 2001).

Les standards établis par les *Quarante recommandations* de FATF-GAFI ont servi pour modèle aux directives communautaires, qui représentent la transposition au niveau de l'Union Européenne des mesures que nous venons de citer, adaptées au spécifique des systèmes juridiques et financiers des Etats membres, filtrées par le prisme du statut économique et politique international des Etats membres et alignées aux pratiques internationales en la matière, maintenant un haut degré de protection des systèmes financiers et des autres activités vulnérables, face aux effets préjudiciables du produit des infractions.

La plus récente des réformes communautaires en la matière a eu pour principaux buts d'élargir la sphère du syntagme de «blanchiment de capitaux», par rapport à son contenu, à une somme plus grande d'infractions dont les produits peuvent faire l'objet de ce processus, respectivement par rapport aux sujets ayant la qualité d'institutions financières ou d'institutions et professions non-financières accomplissant des activités susceptibles d'être utilisées aux fins

---

⁴ Parue dans le Journal Officiel des Communautés Européennes L166 du 28 juin 1991.

⁵ Parue dans le Journal Officiel des Communautés Européennes L344 du 28 décembre 2001.

du blanchiment de capitaux et, corrélativement, par rapport aux titulaires des obligations spécifiques.

II.

Après 1989, la Roumanie a acquis le statut de pays dont le système financier est en voie de développement et d'adaptation aux principes de l'économie du marché, donc vulnérable aux pénétrations par des capitaux de provenance illégale. En dépit de cette évidence, pendant une décennie, les mesures législatives et administratives prises en vue de prévenir et combattre le blanchiment de capitaux ont été, pratiquement, nulles.

La législation nationale en la matière a été adoptée en vertu de l'impératif de l'harmonisation du droit interne avec les recommandations communautaires, dans la perspective de l'adhésion de la Roumanie à l'Union Européenne; pour la même raison, les modifications ayant pour objet cette législation ont repris telles quelles les réformes communautaire dans ce domaine.

La Loi no. 21/1999 pour la prévention et le combat contre le blanchiment de capitaux⁶ constitue la première loi spéciale en la matière, étant remplacée, comme suite à l'adoption de la directive communautaire en 2001 par la Loi no. 656/2002 pour la prévention et le sanctionnement du blanchiment de capitaux⁷.

Cette loi répond aux exigences communautaires les plus récentes, aussi bien en ce qui concerne l'élargissement de la sphère du syntagme de «blanchiment de capitaux» (qui se définit en Roumanie par rapport au produit de toute infraction, quel qu'en soit le contenu, alors qu'en droit communautaire il rapporte du moins son contenu aux *infractions graves*, plus particulièrement aux activités des organisations criminelles, aux fraudes graves et à la corruption), que pour ce qui est de la sphère des sujets ayant la qualité d'institutions financières ou d'institutions et professions qui accomplissent des activités vulnérables (sphère qui est, à son tour, plus étendue dans le droit interne par rapport aux recommandations communautaires à caractère minimal) et aux obligations incombant aux dits sujets.

Ainsi, pour ce qui est de *la réforme du système juridique*, le législateur interne incrimine par loi l'infraction de blanchiment de capitaux, donnant cours

---

⁶ Parue dans le Moniteur Officiel de la Roumanie no. 18 du 21 janvier 1999.

⁷ Parue dans le Moniteur Officiel de la Roumanie no. 904 du 12 décembre 2002.

à la recommandation communautaire relative à la criminalisation de cet acte, sous la forme des modalités alternatives suivantes: (a) la conversion ou le transfert de biens⁸, dont celui qui s'y livre sait qu'ils proviennent d'une infraction, dans le but de déguiser ou de dissimuler l'origine illicite des biens en cause ou dans le but d'aider la personne qui a accompli l'infraction à se soustraire à la poursuite, au jugement ou à l'exécution de la peine; (b) la fait de cacher ou dissimuler la vraie nature de la provenance, situation, disposition, mouvement ou propriété des biens ou droits sur ceux-ci, dont celui qui s'y livre sait qu'ils proviennent d'une infraction; (c) l'acquisition, la détention ou l'utilisation de biens, dont celui qui s'y livre sait qu'ils proviennent d'une infraction. L'infraction de blanchiment de capitaux est punie de l'emprisonnement de 3 à 12 ans⁹.

La loi incrimine, également, une forme spéciale de la pluralité légale d'infraction, l'association ou l'initiation d'une association l'adhésion ou le support, sous quelque forme que ce soit, d'une telle association, dans le but de commettre l'infraction de blanchiment d'argent, qui est punie de l'emprisonnement de 5 à 15 ans.

Une question connexe à l'incrimination du blanchiment de capitaux est celle de la réglementation de mesures conservatoires et de sûreté à appliquer dans le cas de ces infractions. La loi se borne à se référer aux dispositions du Code pénal relatives à la confiscation des biens, dispositions considérées comme jouissant d'une applicabilité suffisamment étendue et efficace. Si les biens faisant l'objet de l'infraction ne peuvent pas être trouvés, l'on confisque leur équivalent en argent ou les biens acquis pour leur compte. D'autre part, pour garantir l'application effective de la mesure de la confiscation des biens, la loi établit que les mesures conservatoires prévues par le Code de procédure pénale peuvent également être prises, renvoyant, à son tour au droit commun.

D'autres moyens procéduraux censés faciliter l'investigation des actes de blanchiment de capitaux sont : la procédure de communication de données et informations établie à la charge de toute institution ou personne, sur demande écrite du procureur, lors de la poursuite pénale ou à la requête de l'instance, lors du jugement, le secret bancaire et le secret professionnel n'étant opposable ni aux organes de poursuite pénale, une fois la poursuite déclenchée par le procu-

---

⁸ L'on entend par *biens* les biens corporels ou incorporels, meubles ou immeubles, tout comme les actes juridiques ou les documents attestant un titre ou un droit relatif à ceux-ci.

⁹ Pour plus de rigueur, il faut préciser que le nouveau Code pénal roumain, qui entrera en vigueur au milieu de l'année prochaine, incrimine, dans le Titre II, *Crimes et délits contre le patrimoine*, l'infraction de blanchiment de capitaux, en reprenant *ad literam* la réglementation actuelle réalisée par la loi spéciale et en instituant la responsabilité pénale de la personne morale pour cette infraction.

reur, ni aux instances de jugement; l'accès aux systèmes de télécommunications ou aux systèmes informatiques, disposé par le procureur pour un délai limité, lorsqu'il existe des indices sérieux qu'une personne qui est sur le point de commettre l'infraction de blanchiment de capitaux utilise ces systèmes; la mise sous surveillance pour une durée limitée des comptes bancaires et des comptes assimilés à ceux-ci, par le procureur, lorsqu'il existe des indices sérieux sur l'infraction de blanchiment de capitaux.

La loi donne également cours aux réglementations communautaires relatives aux mesures qui s'imposent d'être prises par les institutions et personnes accomplissant des activités susceptibles d'être utilisées aux fins du blanchiment de capitaux. Ainsi, la loi réglemente des procédures d'identification des clients et manipulation des informations relatives au blanchiment de capitaux, en établissant des obligations à la charge des institutions financières et des institutions et professions non-financières qui accomplissent des activités vulnérables: les banques, les succursales des banques étrangères et les autres institutions de crédit; les institutions financières (la loi énumérant à titre d'exemple les fonds d'investissement, les sociétés d'investissement, les sociétés d'administration des investissements, les sociétés de dépôt, de custodie, les sociétés de valeurs mobilières, les fonds de pensions); les sociétés d'assurances et réassurances; les agents économiques qui accomplissent des activités de jeux de fortune, gage, vente et achat d'objets d'art, métaux et pierres précieuses, les dealers, le tourisme, prestations de services et toute autre activité similaire qui implique la mise en circulation des valeurs; les personnes physiques et morales qui accordent assistance spécifique juridique, notariale, comptable, financière-bancaire, en respectant les dispositions légales sur le secret professionnel; les offices postaux et les personnes morales qui assurent des services de transmission d'argent en lei ou dévises étrangères; les agents immobiliers; le Trésor national; les maisons d'échange; toute autre personne physique ou morale pour actes et faits commis en dehors du système financier-bancaire.

Les types suivants d'obligations sont établis à la charge des personnes physiques et morales mentionnées:

1. Obligations d'identifier les clients. Les personnes mentionnées ont l'obligation d'établir l'identité de leurs clients¹⁰ lorsque ceux-ci ont l'initiative

---

¹⁰ Les données d'identification des clients comprendront, dans le cas des personnes physiques, les données d'état civil mentionnées dans les actes d'identité prévus par la loi et dans le cas des personnes morales les données mentionnées dans les documents d'immatriculation prévus par la loi et la preuve que la personne physique qui mène la transaction représente légalement la personne morale. Dans le cas des personnes morales étrangères, à l'ouverture de comptes bancaires, seront sollicités des documents

de nouer des relations d'affaires, au moment de l'ouverture de comptes ou fourniture de services¹¹, tout comme dans le cas des opérations dont la valeur minimale représente l'équivalent en lei de 10.000 euros, que la transaction se déroule par une ou plusieurs opérations liées l'une à l'autre, respectivement dans le cas où il existe une information que par l'opération en cause l'on poursuit le but de blanchir de capitaux, même si la valeur de l'opération est moindre que le montant mentionné. Dans le cas où le montant n'est pas connu au moment de l'engagement d'une transaction, l'établissement ou la personne concernée procéderont à l'identification dès qu'ils en auront connaissance et qu'ils constateront que le seuil est atteint. Les mêmes obligations subsistent dans l'hypothèse des opérations déroulées entre personnes absentes. S'il y a des informations que la transaction ne se déroule pas en nom propre, est instituée l'obligation de prendre des mesures en vue d'obtenir des informations sur l'identité réelle des personnes pour les comptes ou au nom desquelles ces clients agissent.

2. Obligations d'offrir des informations sur les transactions suspectes et de rapporter les transactions dont le montant dépasse le plafond établi par la loi. En ce qui concerne les transactions suspectes (opérations qui, vu leur nature et caractère inattendu par rapport aux activités du client, laissent soupçonner le blanchiment de capitaux), dès que le salarié d'une des personnes morales ou physiques mentionnées antérieurement soupçonne une opération à effectuer d'être un acte de blanchiment de capitaux, il en informera la personne à qui l'on avait délégué des responsabilités en matière de prévention et combat contre le blanchiment de capitaux, qui, à son tour, saisira immédiatement l'Office National pour la Prévention du et le Combat contre le Blanchiment de Capitaux. L'office doit communiquer, en 24 heures, sa décision de suspendre l'opération ou, selon le cas, la mesure de prolonger celle-ci, disposée par le Parquet fonc-

---

qui indiquent l'identité de la société, le siège, le type de société, le lieu d'immatriculation, le pouvoir spéciale conféré à celui qui représente la société dans la transaction.

¹¹ La loi en institue pourtant quelques exceptions. Les exigences de l'identification ne seront pas imposées: (1) aux sociétés d'assurances et de réassurance relativement aux polices d'assurance sur la vie lorsque le montant de la ou des primes à verser au cours d'une année n'excède pas l'équivalent en lei de 1.000 euros ou dans le cas d'un versement d'une prime unique dont le montant n'excède pas 2.500 euros. Si la ou les primes périodiques à verser au cours d'une année sont augmentées de telle sorte qu'elles dépassent 1000 euros, l'identification est requise; (2) dans les contrats d'assurance pension souscrits dans le cadre d'un contrat de travail ou de l'activité professionnelle de l'assuré, à condition que ces contrats ne comportent pas de clause de rachat et ne puissent servir de garantie à un prêt; (3) s'il a été établi que le paiement se fera en débitant un compte ouvert au nom du client chez une banque ou une institution d'épargne.

tionnant auprès de la Haute Cour de Cassation et Justice. Si l'Office n'a pas fait la communication dans le délai établi, l'opération pourra être effectuée.

Pour ce qui est des transactions dont la valeur dépasse le plafond établi par la loi, les personnes antérieurement mentionnées ou les personnes responsables en la matière rapporteront à l'Office, en 24 heures, les opérations en numéraire exprimées en lei ou devises étrangères, dont la limite minimum représente l'équivalent en lei de 10.000 euros¹², que la transaction s'effectue par une ou plusieurs opérations liées entre elles, y compris les transferts externes dans ou des comptes pour des montants minimum représentant l'équivalent en lei de 10.000 euros.

S'il s'impose que la transaction soit effectuée immédiatement ou si, en ne l'effectuant, les bénéficiaires de la transaction suspecte ne pouvaient pas être poursuivis, les personnes énumérées antérieurement, même connaissant que la transaction est effectuée aux fins du blanchiment de capitaux, peuvent effectuer l'opération sans en informer préalablement l'Office, mais elles doivent faire connaître à l'Office dans tout au plus 24 heures que la transaction a été effectuée et préciser la raison pour laquelle l'information n'a pas été réalisée.

Sont exemptes de responsabilité, en vertu de la loi, les personnes qui, en respectant les impératifs légaux, transmettent de bonne foi les informations mentionnées ; l'accomplissement de bonne foi de ces obligations ne saura pas attirer la responsabilité disciplinaire, civile ou pénale à la charge de ces personnes.

La loi institue également l'interdiction que les personnes mentionnées ou les salariés de celles-ci transmettent, en dehors des cas légaux, les informations qu'ils possèdent sur le blanchiment de capitaux et, plus particulièrement, l'interdiction qu'ils avertissent les clients que l'Office en a été saisi.

3. Obligations de garder les registres et les documents. Dans chaque cas où il s'impose d'établir l'identité du client, la personne morale ou physique prévue par la loi et qui a l'obligation d'identifier le client doit garder une copie du document en cause, comme preuve attestant l'identité du client ou comme référence d'identité, pour un délai de 5 ans à commencer du jour où la relation avec le client s'achève. Sont également gardées les évidences secondaires ou opératives et l'enregistrement de toutes les opérations financières mentionnées

---

¹² La loi exempte d'être rapportées à l'Office certaines catégories d'opérations déroulées par le trésor de l'Etat: mise à disposition de sommes en numéraire représentant des droits salariaux, paiement effectués par les institutions publiques, encaissement d'impôts, taxes, contributions et d'autres revenus budgétaires des personnes physiques ou morales, y compris les sommes en numéraire déposées par les institutions publiques.

pour un délai de 5 ans à commencer du jour où chaque opération a été effectuée, dans une forme apte à que l'enregistrement soit utilisé comme preuve en justice.

4. Obligation de mettre en place des procédures de contrôle interne et d'instruction des employés. Les personnes morales prévues par la loi ont l'obligation de désigner une ou plusieurs personnes et à leur assigner des responsabilités dans l'application de la loi. Les noms de ces personnes seront communiqués à l'Office, avec la nature et les limites des responsabilités mentionnées. Ces personnes rédigent pour toute transaction suspecte un rapport écrit, dans la forme établie par l'Office, transmis tout de suite à celui-ci. De même, les personnes morales prévues par la loi ont l'obligation de mettre en place de procédures et méthodes de contrôle interne aptes à prévenir et empêcher le blanchiment de capitaux et à assurer l'instruction des employés en sorte que ceux-ci reconnaissent les opérations qui peuvent se rattacher au blanchiment de capitaux et qu'ils prennent les mesures immédiates qui s'imposent dans de telles situations.

En ce qui concerne *les mesures institutionnelles et d'autre nature nécessaires pour combattre le blanchiment de capitaux et le financement du terrorisme*, la loi met en place une autorité compétente en la matière, qui est l'Office National pour la Prévention du et le Combat contre le Blanchiment de Capitaux et confère des compétences spéciales au Parquet fonctionnant auprès de la Haute Cour de Cassation et Justice.

L'Office est un organe de spécialité pourvu de personnalité juridique, se trouvant dans la subordination du Gouvernement¹³, ayant pour objet d'activité la prévention du et le combat contre le blanchiment de capitaux, but dans lequel il reçoit, examine, manipule des informations et saisit Parquet fonctionnant auprès de la Haute Cour de Cassation et Justice.

L'Office est investi avec le pouvoir de suspendre, de manière motivée, l'opération dont il a été informé qu'elle constitue une transaction suspecte, pour un délai de 48 heures. Egalement, si l'Office considère que ce délai n'est pas suffisant, il peut solliciter, toujours de manière motivée, avant que ce délai n'expire, au Parquet fonctionnant auprès de la Haute Cour de Cassation et Justice, le prolongement du sursis avec tout au plus 3 jours ouvrables. Le Parquet fonctionnant auprès de la Haute Cour de Cassation et Justice peut autoriser une

---

¹³ L'Office est dirigé par un président nommé par le Gouvernement. L'assemblée plénière de l'Office en est la structure délibérative et de décision, formée par un représentant du Ministère des Finances Publiques, du Ministère de la Justice, du Ministère de l'Intérieur, du Parquet fonctionnant auprès de la Haute Cour de Cassation et Justice, de la Banque Nationale de la Roumanie, de la Cour des Comptes et de l'Association Roumaine des Banques, nommé pour 5 ans, par décision du Gouvernement.

seule fois le prolongement sollicité ou, selon le cas, il peut disposer l'achèvement du sursis de l'opération.

D'autre part, il est reconnu à l'Office le droit d'information, consistant à pouvoir solliciter aux personnes et institutions compétentes les données et informations dont il a besoin pour accomplir les responsabilités lui incombant en vertu de la loi ; les données et informations en cause doivent être fournies dans les 30 jours depuis que la demande a été reçue. Le secret professionnel n'est pas opposable à l'Office.

L'Office procède à l'analyse et manipulation des informations et, lorsqu'il constate des indices sérieux relatifs à des opérations de blanchiment de capitaux, envoie aussi vite que possible les informations en cause au procureur général du Parquet fonctionnant auprès de la Haute Cour de Cassation et Justice. Si, comme suite à l'analyse et manipulation des informations reçues par l'Office, celui-ci ne constate pas des indices sérieux relatifs à des opérations de blanchiment de capitaux, il garde les informations en cause dans son évidence. Si les informations ne sont pas complétées pendant 5 ans, elles seront classées dans le cadre de l'Office.

Après être saisi, le Parquet fonctionnant auprès de la Haute Cour de Cassation et Justice, s'il apprécie que les informations qui lui ont été fournies ne sont pas suffisantes, peut solliciter, de manière motivée, à l'Office, de compléter son acte de saisissement. L'Office a l'obligation de mettre à la disposition du Parquet fonctionnant auprès de la Haute Cour de Cassation et Justice ou, selon le cas, à la disposition du Parquet National contre la Corruption, sur demande de ceux-ci, les données et informations qu'il détient.

De même, la loi habilite les autorités pourvues d'attributions de contrôle financier et les autorités de surveillance prudentielle des institutions et personnes à qui incombent les obligations ci-dessus de vérifier et contrôler la manière dont les dispositions de la loi sont appliquées et, de même, d'informer immédiatement l'Office lorsque des données obtenues s'ensuit le soupçon que des actes de blanchiment de capitaux ont été accomplis ou que la loi a été d'une autre manière enfreinte. Les vérifications et les contrôles peuvent s'effectuer en commun par l'Office et les autorités mentionnées.

Enfin, pour ce qui est de la *coopération internationale*, la loi stipule que l'Office peut, sur la base de la réciprocité, échanger d'informations avec des institutions étrangères ayant des fonctions similaires et étant liées par l'obligation de garder le secret dans des conditions similaires, si de telles communications sont réalisées aux fins de prévenir et combattre le blanchiment de capitaux.

Il s'impose, finalement, de préciser que, en dépit de l'existence d'un cadre législatif national adéquat, aligné aux recommandations internationales et communautaires, l'application des normes présentées ci-dessus est extrêmement

difficile. Pour argumenter cette assertion, il suffit de préciser que entre 1999, l'année où il a été mis en place, et le mois de juin 2004, l'Office National pour la Prévention du et le Combat contre le Blanchiment de Capitaux a reçu plus de 1000 rapports sur des transactions suspectes, mais, comme suite aux investigations qu'il a menées, il a disposé le sursis des transactions seulement en 5 situations.

Même s'il est impossible de connaître la valeur réelle des capitaux blanchis, face à un taux estimé officiellement de 25% du produit de l'économie souterraine par rapport au produit interne brut et face à l'ampleur du phénomène du crime organisé, l'efficacité de la mise en pratique des dispositions légales mentionnées est certainement à douter et il paraît que l'application du cadre législatif analysé représente un essai beaucoup plus difficile que la légifération elle-même.

*Fenyvesi Csaba, Ph.D., Assistant Professor
University of Pecs, Faculty of Law*

SMUGGLING NUCLEAR MATERIALS AS A FIELD OF ORGANIZED CRIME

Introduction

By the end of the 1980s and the beginning of the 90s there were some countries - mostly European ones - that had to face a new challenge; certain delinquents and criminal groups displayed illegal activities in crimes related to nuclear materials.

The weight of this phenomenon should not be underestimated or ignored at all, and every effort must be made to find an efficient way to stop it both within the states and between them. If no measures are taken, it may entail consequences that are difficult to foresee and that might affect not only, one given country but also continents, and perhaps I am not exaggerating if I say it may exercise influence in the whole world.

In my presentation I intend to give you an outline of the criminal situation in the former Soviet Union, and in Europe as well regarding smuggling nuclear materials, its legal regulations as well as ways and possibilities of its prevention.

I.

International Criminal Situation Regarding Nuclear Materials

At the end of the 1980s Eastern Europe saw a period of sweeping political changes and a deep economic recession, which brought about a totally new situation for people living in the region and especially in the former Soviet Union. It is a situation which we still have to learn to live together with. A major point here is that the state has ceased to guide and control everything, thus the fate of citizens is in their own hands.

New achievements such as freedom of speech, the possibility of receiving western TV channel broadcasts and communication have raised such pretensions in a lot of people that cannot be pleased with traditional and attainable means. All these reasons among others have made people leave their countries and start a new life somewhere else.

As a consequence of these great migrations potential criminals have also proceeded towards and are still heading for Western Europe with the aim of acting on their own or taking part in organized criminal activities.

This delinquent group is joined by those who believe that there is an existing market for radioactive materials, fittings or final products in the form of bombs, rockets and explosives.

Thoughts are followed by deeds. It is shown by the fact that hundreds of fissile materials were confiscated in Western Europe in the 90s, out of which in 20-30 cases uranium or plutonium was seized.

1. Criminal situation in CIS (Commonwealth of Independent States countries regarding nuclear materials

Russia 1992

Back in 1992 we heard alarming news concerning nuclear safety in Russia. Let me illustrate it with the following item of information.

There is evidence about the existence of a complete underground network that deals with the export of nuclear fissile materials - reported a French TV journalist having talked to the Paris correspondent of *Izvesztyija*. The correspondent, together with a colleague, used a candid camera to record a \$500,000 deal

in a Moscow flat clinched by a lawyer representing an Austrian-Russian joint venture company and a local member of the mafia accompanied by another person. During their 105 minute talk they discussed how they could forward the "goods" in a sealed up, 1 ton container all through frontiers, all the way to Kaliningrad.

The journalist is not absolutely sure that they talked about uranium, but it was mentioned during the secret negotiation, and both Russian and French experts are of the opinion - having watched the video sequence - that this is a well-established assumption. Anyway, there are no doubts that the mob people were planning the export of some kind of nuclear material. "Don't worry. I won't draw a black triangle representing radiation danger on the container" said one taking part in the negotiation. Another negotiator was convinced that there would be no problem even if the container was opened at the frontier, since "everybody can be bribed".

Judging from cases that had taken place before 1992, we could say that Russian authorities had to face different, separate mobs still small in number, so there was no organized and unified mafia in the field. Most of the sellers committed a fraud by stating that they possessed uranium ore and plutonium concentrate, though none of the cases have proven true. They all attempted to create a market for themselves.

But experts did not preclude the possibility that a professional mafia was to be organized which had access to delicate materials and technologies and that would establish contacts with countries wishing to produce nuclear weapons.

1993

The 58 page report of the Russian Atomic Energy Supervisory Board published in 1993 confirmed the reality of the assumptions made for 1992.

We can learn from this report that Russian conditions concerning fissile materials were revolting. The investigation was ordered by President Jelcin in April 1993, when there was an atomic accident in a closed town called Tomszk-7 and vast territories were contaminated in Siberia. The production of plutonium bombs had been going on since 1954 in this small town and as it was revealed by the report, practically all employees had easy access to fissile materials not registered in records. The control of consignments was also unaccomplished. The recommendations of IAEA (International Atomic Energy Organisation) were not always and everywhere complied with. It also happened that due to measurement inaccuracy records showed a 10 kg difference. When taking stock, they only checked documents and did not bother about nuclear stocks. Materials were easily accessible despite the fact that they were sealed.

What is more, once, by mistake, 45 bars of uranium concentrate were taken to the wasteyard.

The report states: there is a clear-cut possibility of stealing fissile materials unnoticably and it is also childrens' game to carry them away. There is a shortage of guards and at check points identification is not properly done. Safety devices are obsolete and worn out. Nuclear materials are transported by road without any special precautions taken.

Pieces of news from 1993 also verify the contents of the report:

a.

129.6 g of uranium was stolen from two special containers at the Cernobil nuclear power plant.

b.

Uranium concentrate was stolen from a factory in the Noginski district of Moscow. The uranium was smuggled into Belarus, then to Estonia. From there it was shipped to Stockholm, then to London, where - according to Russian and English authorities - it was sold to unknown buyers. Its price exceeded \$1 m.

Victor Kalmikov, Russian Minister of Justice, stated in 1993 that organized criminal groups set as an aim to obtain nuclear weapons.

The head of the successor of KGB said that special units of their organization prevented terrorists from entering nuclear establishments 53 times in 1993.

Kalmikov's statements are well-founded and are confirmed by the official report on Russian organized crime in 1993 as well as by General Mihail

Jegorov, Vice Interior Minister, who is the supervisor of the fight against organized crime.

In CIS countries there are 174, in Russia more that 100 criminal groups known and registered, that take their share of commercial activities of all kinds. In Moscow it is performed by 8 organized groups that operate much better than the police.

The Moscow and German police say it is most alarming that Russian criminals are now targeting nuclear materials and strategic metals, which they steal and then sell abroad. The German Intelligence Agency (BND) reports that Russian criminal groups play an active role in selling nuclear materials such as

uranium concentrate or caesium 137, that can be used for producing nuclear weapons.

(The Kalmikov report also refers to the source and sale of nuclear materials; part of the nuclear materials were stolen from the Geophysical Institute of Tbilisi, Georgia, another lot from a warehouse in the harbour of Murmansk, which is maintained for the submarines of the navy. The stolen materials were smuggled to Germany via Lithuania, where they were sold at a high price on the black market: a kilogram of chromium-50 was worth \$25,000, a kilogram of caesium-137 reached \$1 m, a kilogram of lithium-6 was bought at \$10m.)

1994.

The situation did not change in 1994, either.

a.

In August 1994 Bernd Schmidbauer, (Secretary of State of the German Crown Office, supervisor of Secret Services), acting on behalf of Chancellor Kohl held talks with Russian authorities in Moscow about joint actions against fissile material smuggling. A couple of days later we were given news of a theft of a large quantity of uranium in Russia. The scene was a town the existence of which we had not heard before, called Arzamas-16; it was a secret until recently. This small town is situated close to Niznij Novgorod, "the prohibited town" which was also known as Gorkij for a long time, and can be found 400 kilometers to the east of Moscow.

In its laboratories and plants nuclear materials are processed. 9.5 kilograms of uranium-238 were stolen from this place, material, that could only be used for fuel cells. The two thieves were shortly after arrested and the uranium was taken back to its safe storage place.

b.

Also in August, Russian police caught hold of a consignment of radiation dangerous materials that could not be used for producing bombs, but was still worth \$1 m.

The Russian situation is well reflected in the following cases too.

c.

John Large, British nuclear engineer claimed that executives of power plants in Russia had offered him plutonium and uranium several times during his visits to them.

d.

Three Russian journalists, disguised as businessmen, succeeded in obtaining a small amount of plutonium. What is more, a private person offered them a warhead taken from an SS-20 rocket. They suspected it to be without its radioactive center since its price seemed too low, only \$70, 000.

The above described alarming safety circumstances and the events that had taken place did not hinder Russia from protesting against accusations that fissile materials confiscated in Bremen were of Russian origin. The Ministry of Atomic Energy declared that Russia had nothing to do with the plutonium found in Germany.

The commander of Russian strategic rockets stated that it was impossible to take away anything from the base or to enter without authorization. Head of counter intelligence, Sergej Stepacsin also stressed: the turnover of fissile materials that can be used to produce nuclear weapons is under strict control. The Russian State Customs Inspection categorically rejected the assumption of negligence. They emphasized that all the baggage undergoes double checking at airports so it is not likely that a certain bag that is said to have carried fissile materials to Germany could have escaped the attention of the special services or border guards.

1995-1998.

In recent years the number of smuggling cases has fallen due to more and more severe measures. But still, there is always a case that comes to light each year.

In 1995 the Cyprus customs authorities confiscated 35 tons of zirconium that had most probably been transported from Russia to Limassol back in 1992.

In 1996 unknown culprits broke into one of the chemical plants of Novotroick and stole a container with 20 grams of caesium-137.

In 1997 the Russian police confiscated 5 kilograms of uranium-235 isotope that had been stolen from the furnace of Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan. The spokesman of Greenpeace international environmental protection organi-

zation is of the opinion that altogether about 180 tons of plutonium can be found in Russia, so there is plenty of reserves and in consequence further smuggling cases are to be expected.

1999-2003.

In the last five year, there have been many news about the seizure of fissile materials which can be used to make nuclear masskilling weapons.

It seems like that the restrictions from the different international treaties and the international corporations, such as IAEA, INTERPOL, International Customs Organization, did not make their prevention goal against smuggling. This situation is stated in the INTERPOL's statement: radioactive materials are more consumable for customers than the marihuana shirts from Amsterdam.

The highest statistics can be found in the statistics of 2001. Current data shows that until the 11th of August in Europe, the police have arrested 32 people having nuclear materials and seized uranium or other dangerous radioactive material.

In most of these cases, the police seized smuggled uranium or other fissile materials from the former USSR. Many cases like this happened in France and other Western European countries.

This cases are here for examples –not in chronological order.

2001.

a., The French police seized 5kgs of 80% (235) uranium and captured three people in Paris, who hid the nuclear material to a lead cylinder in a glass –ampule.

b., In July the French police seized 5 grams of 80% (235) uranium from a criminal group of three people at one of the busiest squares in Paris, near the Nation.

c., At the end of July, the French police and the counter- espionage captured a swindler, named Serge Salfati and two men from Camerun, who hid 5 grams of 90% (235) uranium at a flat in Paris's 17th district.

d., In Gruzia at the port of the Black Sea's Batumi, people were captured selling nuclear materials. They were trying to sell 1.7 kgs of (235) uranium isotope. This kind of uranium is suitable to make atomic weapon from it.

In 2002, the news about smuggling nuclear materials haven't decreased. These cases stand for examples.

a., In January the secret agency seized 1.5 kgs of uranium in White Russia and arrested 6 people, who were trying to sell radioactive materials to foreigners for \$ 250 thousand. They had bad luck cause the foreigners were the employees of the secret agency.

b., The police prevented two sales last September in Munkacs and Dnyepropetrovsk.

c., At Sub.Carpathia in Mnkacs, a Russian worker attempted to sell 10 grams of uranium for \$3000. After the action, the police discovered a hiding place from where they occupied 400 gramms of uranium. The criminal wanted to sell this for \$300 thousand.

d., At the 11th of July, in Portugal they arrested a member of an international network, who smuggled uranium to the country. According to the police report, this guy smuggled the nuclear material from Eastern-Europe. The media states, that this man who was arrested in Porto, was looking for costumers.

Uranium sources at the former Soviet countries:

In general:

1. From the *exploration measures* of the uranium sources, it can be divided into three groups:

- proved sources
- estimated sources
- theoretical sources

2. From the producing costs of the uranium, there are also three categories:

- 80 USD/kg cost category
- 80-130 USD/kg cost category
- 130-260 USD/kg cost category

The position of Russian nuclear experts

People that know the Russian situation say that not only fissile materials but also nuclear experts are in great request.

In March 1993 the EU, the USA, Japan and Russia set up an International Science and Technology Center in Moscow with the objective of giving reasonably well-paid jobs and useful research topics to 3,000 nuclear scientists in Russia, but the director of the institute says that there are at least another 10,000 people with such skills and qualifications that would come in handy for countries trying to produce the atomic bomb.

The role and situation of nuclear scientists in Russia deserves special attention since they could play an important part in an emerging nuclear mafia. But let me make some distinctions here: on the one hand salaries and employment possibilities of scientists working in the civil sphere are declining - e.g. a professor teaching nuclear physics earns only half of the amount a bus driver would get. On the other hand employees, especially prominent scientists of nuclear weapons manufacturers find themselves in a distinguished social situation. They and their families live in special closed cities where no outsiders are let in. All of these cities can be found on the territory of Russia.

From 10,000 to 15,000 people are estimated to have such knowledge. We should also include such experts on this list that have specialist knowledge in certain fields of the nuclear industry, e.g. ore enrichment. Such experts in fissile materials enrichment can be found in a number of industrial countries that do not produce nuclear weapons themselves. There have been cases when experts gave advice on the spot of different nuclear programs. Approximately 2,000 experts know how to devise and operate nuclear weapons. The art of knowing how to press the fissile materials of a warhead by a complicated arrangement of explosives and igniters. An expert in the field could easily shorten the time to produce nuclear weapons by eliminating the need to try some experiments.

2. Nuclear crime situation in CIS countries, excluding Russia

Apart from Russia, we can find most of the nuclear establishments in the Ukraine. There are 14 generator reactors and 2 nuclear reactors for research and educational purposes on the territory of the country. Besides, it possesses such a metal-chemical complex that produces zirconium, hafnium and heavy water, all important components for nuclear weapon development programs.

In the Ukraine there is no operating or centralised register or control system for fissile materials. The Nuclear Energy Commission is now trying to build up such a system, but they meet difficulties when in the absence of registers they must solely rely on what operators of these establishments say. Then the furnished information cannot be checked, not even at random, because there is a lack of experienced control staff and measuring tools.

The physical protection of fissile materials (nuclear fuel and used fuel) falls on operators of plants and the Ministry of the Interior, but this latter one lacks technical expertise.

In the rest of non-Russian republics the situation is much similar or even worse.

Belarus seems to be the only exception, since they closely cooperate with the Russian Federation. At least there are some people in the Ukrainian Nuclear Energy Commission that understand tasks and responsibilities. Unfortunately the same could not be said about the authorities of Central Asian republics.

What dangers lie in this? Fortunately all the establishments that are suitable for producing fissile materials for nuclear weapons are under Russia's authority. But at the same time there are establishments in each republic that emit such final products that cannot directly be used for producing nuclear weapons, but would still shorten and ease the attainment of nuclear weapons. By way of illustration let me mention some of these establishments.

Armenia:	power supplying reactors, experimental reactor.
Belarus:	experimental reactor.
Estonia:	uranium ore mining.
Baltic states:	facility for handling nuclear fuel for submarines.
Georgia:	experimental reactor.
Kazakhstan:	experimental reactor, uranium ore mining, fuel cell plant, hot cabins for remaking fissile materials in labs (in the Semipalatinsk experimental zone), beryllium production.
Kyrgyzstan:	uranium ore mining, transformers.
Latvia:	experimental reactor.
Lithuania:	power supplying reactor.
Tajikistan:	uranium ore mining, heavy water production.
Ukraine:	power supplying reactors, experimental reactors, heavy water production, zirconium, hafnium.
Uzbekistan:	uranium ore mining.

From the point of view of fissile material thefts special significance must be attributed to the **Kazakhstan** fuel cell plant and reactor. Kazakh authorities have already expressed their intention to build a new reactor and want to establish a closed circulation of nuclear fuel used for civil purposes. But, as far as I am informed, the Kazakh fuel cell plant is still under Russian control, as well as the former experimental center with all its facilities.

Until 1998 only the only three Baltic states have started to put into force the safety recommendations of the International Nuclear Energy Agency, as they have joined this organization.

Then in 2000 Tadzsikistan; in 2001 Azerbadjan; Later in

2003 Kirgizia also joined the IAEA. In these days security achievements came into force, in these former Soviet States, which are able to withhold the more and more recent smuggling of fissile materials.

In other states there are no controlling systems and international safety measures are not enforced either. There is a major risk that black markets will gather strength in such an unregulated situation. What makes the situation more intolerable is that we see inadequacy and disorder not only at civil nuclear establishments, but also at military units, e.g. how nuclear rockets are handled, disassembled or how their destruction is controlled.

The situation in CIS countries seems to have become aggravated in 1994: on 13 November 1994 the Lithuanian Ignalina nuclear power plant had to close down one of its 1,550 megawatt reactors because it was feared that the local mafia would carry out their threat and attack the establishment. In return for not doing so, the mafia demanded the release of Boris Dekanidze, Lithuanian mafia boss, or otherwise they would blow up the nuclear power plant.

So we can trace that the former prophecy came true: the mafia standing behind organized crime is not deterred from illegal trading in nuclear materials, nor from threats of a nuclear strike - and if I may add hesitantly - nor from launching attacks.

3. Nuclear crime situation in Germany

CIS countries (mainly Russia) target Germany as their destination, but experts presume that Germany, as well as Switzerland or Italy, are only transit routes to get to the Middle and Far East, where certain countries are striving to produce nuclear weapons.

German authorities probed into cases of illegal trade in fissile materials 41 times in 1991, 118 times in 1992, 241 times in 1993 and 182 times in 1994. True, in half of the cases only fraud was committed since it turned out that the confiscated lead containers and capsules did not hold any dangerous materials, or sellers only promised to obtain such materials in the hope of a significant commission.

But 20% of the cases turned out to be real, so radioactive materials were confiscated in different packaging and transportation modes.

They were as follows:

- natural uranium
- uranium concentrate

- plutonium
- caesium 137
- cobalt 66
- californium
- americium

The German nuclear situation, just like the Russian, culminated in 1994. There was someone caught almost every month.

Since May 1994, it has occurred only four times to confiscate bigger quantities of smuggled fissile materials and plutonium that is apt to make nuclear weapons.

Particular cases:

a.

In May investigators found a 4.5 kilogram lead container that held 6 grams of plutonium embedded in mercury and antimony in the garage of Adolf Jakle of Tengen-Wiechs, Bavaria. Bern Schmidbauer, Secretary of State and supervisor of the secret service said that the 52 year old businessman had received \$100m from one of the smaller Asian countries to purchase fissile materials for them.

The confiscated material came in a ready-for-a-bomb form: it contained 99.7% plutonium 239 concentrate, which is the basic component for nuclear weapons.

Naturally, one cannot make a bomb from a couple of grams, but investigators and experts drawn into the case had every reason to think that this deal was only a sample for a bigger consignment at a later date.

American experts were also drawn into the investigation to ascertain the origin of the sample. They could only set up assumptions that the fatal powder may have originated from the gas centrifuge of one of the three former Russian nuclear plants - Celjabinsk-65 (Ogorsk), Tomsk-7 (Seversk) or Krasnojarsk 26 (Zelenogorsk).

Such a dangerous material had never been confiscated in Germany, that is why the most severe, so called "red alert" was given in 1994.

b.

Six people carrying a small amount of uranium were arrested at a motorway restaurant close to Landshut in June.

c.

Victor Sidorenko, Russian Deputy Minister of Nuclear Energy flew to Germany to ask for technical and financial aid to further operate run down nuclear power plants. It was a mere chance that a Columbian and two Spanish men were also flying the same flight smuggling more than 300 grams of plutonium and lithium suitable for making a neutron bomb in their suitcases. They wanted to get through the Munich customs examination with that. It was the biggest ever capture of the German authorities. The amount of the confiscated material would have been more than enough to poison all of Germany's drinking water. (Experts say one thousandth milligram of it would kill a person.)

The smugglers would have liked to carry altogether 4 kilograms of plutonium into Germany, and this weight is close to the critical mass out of which a nuclear warhead can be made, supposing that the quality of the fissile material is also satisfactory.

The confiscated materials were examined in the lab of a Karlsruhe institute (Europäische Institut für Transurane) and it was found that lithium was kept in a tin box for biscuits. The material in question was lithium-6, one of the most important components of a hydrogen bomb.

The plutonium found was a 87% concentrate, so it had most probably been used as fuel for a nuclear power plant rather than a component for bomb making. It is not customary to produce such materials in CIS countries, so it is probable that its origin goes back to an experimental plant.

d.

A 34 year old man offered for sale 70 grams of plutonium in Bremen in August. He did not succeed though; after he handed over the 2 gram sample the buyers revealed their identity and instead of being "honest terrorists", they turned out to be detectives out of uniform. Unfortunately, most of the fissile materials remained with the accomplices of this person whose identities have not been cleared.

Thomas B Cochran, researcher at the Washington Natural Resources Defense Council stated that the above-mentioned Tengen and Munich captures

imply "serious threats for our safety". We can exclude terrorists now but should bear in mind that if certain countries take possession of plutonium of similar quality as confiscated, they may as well make a nuclear bomb in a year's time. True, they would need a lot more in quantity, but some dozen of kilos would be enough to start with.

II.

International Regulations Concerning Abuse of Nuclear Materials

I intend to outline the most important international agreements relating to the protection of fissile materials.

International Atomic Energy Agency (IAEA)

IAEA operates under the auspices of the United Nations. Its statutes took effect in 1957 with the main objectives of facilitating the peaceful use of atomic energy. It bears less importance from our point of view than a regional agreement called Euroatom, so I would rather expand on this latter one.

Interpol

This law enforcement corporation made a group, which task is to decrease the black trade of nuclear materials and disclose smuggling criminal groups. This class is based on 30 Western – and Eastern European countries's law enforcement cooperation.

Institutions and corporations in Hungary that deal with the protection and the decrease of smuggling nuclear materials

Even though Hungary is considered one of the most important transit countries of smuggling fissile materials in the 90s, the EU considered the situation, at the joining conferences, acceptable.

In Hungary, the ORFK Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság and the national security services are dealing with cases involving fissile materials.

Hungarian Nuclear Agency

The Agency's task is to help the use of nuclear methods, and these methods would only be used with great knowledge, responsibility and under supervision, so that people's health, living circumstances will not be endangered.

The goals of the Agency are done by the following way:

It makes a connection between the different industries, corporations, educational and cultural institutions, agencies and other organs which are interested in the use of atomic energy and the economic utilization of ionized radio activities. Also makes agreements and treaties with other countries's similar agencies and other international corporations.

National Atomic Energy Agency

Foreign connections:

According to the atomic statute, the National Atomic Energy Agency has the task to coordinate the international cooperations about the use of atomic energy, to arrange and organise the enforcement.

The National Atomic Energy Agency has the law empowerment to do the cooperation tasks with the International Atomic Energy Agency and the OECD Nuclear Energy Agency.

The National Atomic Energy Agency is the member of the CONCERT group, which consists of the members of the western and eastern European nuclear authority; is the member of the VVER and the western- European WERNA. The NAEA participates in the controlling process of the export of nuclear products, in the Zangger Council and also in the Nuclear Carriers Group (NSG), which deals with the control of the export of nuclear products.

The 1999's report of the National Atomic Energy Agency discusses the danger of Hungarian uranium smuggling. Even though, there are no uranium duling, heater makeing or recycling factories, Hungary is considered to be one of the most important transit places of the uranium smuggling. The proof of this, that big amount of fissile materials were seized by law enforcement corporations: 21.7 kgs poor; 4.6 kgs natural; and 2.5 kgs low dulled uranium; and these were almost in all cases taken from foreign citizens.

Deed of Foundation of the European Atomic Energy Union

Belgium, France, the Netherlands, Luxemburg, Germany and Italy signed the Deed of Foundation of the European Atomic Energy Union in Rome in 1957. Denmark, the UK, Greece, Ireland, Portugal and Spain joined later. Responsibilities are put down in article 2 point e: "with adequate supervision it must be ensured that fuel is exclusively used for scheduled purposes".

Section 7 specifically deals with "safety control". It describes the production, transportation and control of ores, raw and special fissile materials and provides directions for their record keeping, reporting and controlling duties as well as lists sanctions in case of breach of duty.

Agreement on the physical protection of nuclear materials

The contracting parties opened the agreement for signature in New York and Vienna on 3 March 1980.

It fully regulates illegal uses of nuclear materials. One of them is quoted below:

"In case of theft, robbery or any unlawful appropriation of nuclear materials or even if there is a probable danger for them the contracting parties give - in accordance with their own legal systems - utmost help in regaining and protecting such materials in any of the countries that asks for it."

The Schengen Agreement

We should view this agreement as part of a process since it has integral antecedents and logical consequences.

Apart from economic and financial unions that contributed to European integration the so called political union also plays a major role. Part of it is the opening of frontiers agreed on in Schengen in 1985 when Germany, France, the

Netherlands, Belgium, Luxemb'urg signed the agreement. (Later other countries joined it.)

The letter of intent stated - among others - that time has come to terminate controls at common frontiers and to move them to outer borders as well as to co-ordinate fight against organized crime, terrorism and nuclear materials smuggling.

III.

Legal, Organizational and Technical Ways and Possibilities of Preventing the Abuse of Nuclear Materials

1. between certain states

(Russia - Germany):

President Jelcin, in his reply to a letter written by Chancellor Kohl in 1994 promised close co-operation against nuclear materials smuggling. In the meantime the chancellor wrote another letter asking Jelcin to tighten Control in Russian plants handling fissile materials.

The German Secretary of State (who supervises the activities of the secret services too) accompanied by several nuclear scientists was negotiating in Moscow between 20-25 August 1994. The talks were about actions to be taken against nuclear smuggling. Bernd Schmidbauer - discussed earlier at the German situation - also took along investigation results of the four smuggling cases of uranium concentrate and plutonium in 1994. The memorandum of these talks between the German Secretary of State and the Russian Head of Counter Intelligence was ratified by President Jelcin. The writers of the document pointed out that both parties acknowledged the necessity of curbing illegal trade of radioactive materials independently where the materials come from. We also got to know it from the memorandum that Moscow and Bonn were preparing a special agreement that would include the following fundamentals:

- the two countries will ease joint activities, they will set up a special branch in the other country,
- both parties will jointly act against fissile materials smugglers,

- they will join forces to make the fight against illegal trade a world-wide activity,
- Russian and German experts will jointly do origin examinations of confiscated fissile materials, what is more, it will be carried out in the laboratory of the country where the materials are confiscated.

(Russia - Italy):

Apart from Germany, Russia also held talks with Italy about possibilities of joint operations against organized crime after it came to light that the Italian mafia took a significant part in crimes committed in Russia.

The two governments had already signed an agreement in 1992 about co-operation to stop "money laundering, drug trade and organized crime".

In 1996, at the Moscow nuclear summit Boris Jelcin, Russian President submitted a 9-point plan to increase nuclear safety and stop nuclear smuggling, for which he was urging international co-operation. The participants of the summit, the seven most developed countries, the Russian and Ukrainian presidents accepted a declaration on joint activities against fissile material smuggling.

2. Initiatives of EU

A. The Berlin declaration

Ministers of Justice and the Interior of the EU and its associates such as Finland, Norway, Austria and Sweden had negotiations with the European Commission and Central and Eastern European ministers responsible for the fight against drug trafficking and organized crime.

The participants published the following statement in connection with nuclear materials:

a)

Co-operation should be strengthened in certain significant crime sectors. Priority is given to illegal drug production and trade, radioactive and nuclear materials related crimes, man trade, man-smuggling and finally money laundering, which goes along with the former ones.

b)

Having taken into account national laws and orders as well as already existing initiatives, it is advisable to further develop co-operation, highlighting the following topics:

- the possibility of an exact survey of the situation,
- increasing operative co-operation based on current legal requirements,
- exchange of contact people and experts in order to exchange information too on the techniques, methods and special forms of criminal investigation.
- exchange of experience and research results of the above mentioned criminal forms, especially those of newly emerged ones,
- co-ordination of consulting, equipping and training assistance,
- employing compatible technical appliances and methods.

c)

The states are confronted with the following tasks if they want to fight down thefts and illegal trade related to nuclear materials:

- making a common and comprehensive general survey on illegal accessibility to radioactive materials, how it changes, what potential dangers it holds and including an assessment of the nature of criminal groups and methods,
- co-operation in the protection and insurance of existing radioactive and nuclear stocks,
- tightening border controls by installing technically suitable control systems and controlling outward consignments at airports and harbours,
- introducing punitive sanctions for cases of theft and illegal trade of radioactive and nuclear materials as well as regulating the confiscation of profit coming from such crimes.

d)

The effects of the September 11, 2001 terror attack to the protection and control of the nuclear materials and institutions

The terror attack of September 11., made a realistic fear, that sooner or later it is going to be a dreadful masskilling terror attack either in the United States or in the developed Western. European countries.

This tragedy was the turning point that throughout the world the civil- and soldier nuclear institutions and fissile materials got to be protected and checked.

Here stands an example from Mohamed ElBaradei, the head director of the International Atomic Energy Agency. This a piece from his September 11th 2001 speech.

„The tragic attack against the United States was a wake up alarm for all of us. We can not be self-satisfied. We need and must make bigger effort in all fields- from the control of the illegal trade through the safety of nuclear materials- the more secure construction of nuclear buildings, so that they could resist against the attacks and also we could react in a better way in nuclear dangers.”

Although in May, 2001 Stockholm hold a conference, where the participant organisations, who are dealing with the supervision of nuclear materials, wanted to make an action plan. The Swedish Supervision of Nuclear Materials asked the international organisation to make a special smuggling- hunter group. These efforts only came into force after the September 11 attack on the USA.

According to the report of the IAEA-SM-367/4/8 the most important tasks are the following:

- all nuclear weapon and all nuclear material, which are used to make nuclear weapons, should be kept in strictly secured place
- all important nuclear creation and other important fissile material truck should be secured against the outside and inside attack or sabotas action.
- there should be an effective action against black trade

B. Prerequisites of international control within the EU

The prerequisites of international control for fissile materials can be summarized as follows:

a)

The task of physical protection of fissile materials in nuclear plants and during transportation falls on operators and the police. It comprises technical

measures (e.g. fissile materials must be locked and sealed, a sluice system should be used) and also measures that affect people (it is necessary to control staff, to employ guards and to keep the police on the alert).

b)

National supervisory systems and material balance systems must ensure the normal way of physical protection of fissile materials and at the same time they must comply with international safety measures. An authority was given the task to do "double-entry book-keeping" about the fissile materials found in a country. Part of it is to record where certain materials can be found at any time, how and by what route they are transported and how their substances have changed. Nuclear plant operators books should serve as the basis for this registration, which should be inspected by national auditors who can also collect material samples to check authenticity of data.

This system serves the following aims:

- central authorities can have a clear view of the movements of fissile materials within the country,
- nuclear plant operators are forced to effectuate measures for the physical protection of fissile materials,
- it may deter potential criminals from appropriating fissile materials unlawfully.

C. Ways of organizational and technical prevention

Interpol has also reacted on this new form of crime; they have set up a separate department to beat off nuclear terrorism. 24 Western and Eastern European countries take place in this co-operation. This new phenomenon is defined by NATO as "the most dangerous threat in the post cold war period".

The international criminal investigation office is insiting its members - especially neighbours of CIS countries - to tighten border and customs control and bring to date their technical equipment.

3. Preventive measures within CIS countries

a) Russia

In prevention, smaller republics have interests in utilizing their own nuclear potentials and exporting advanced technology. They are seeking western partners to be buyers or intermediaries or part owners of joint ventures. Home-countries of such partners are compelled to reckon with risks caused by the shortcomings of export control from legal, technical and organizational points of view. Again, Russia is the only exception since their authorities at least possess the necessary experience and expertise.

The Jelcin government was striving to establish a functioning export control system. Five presidential orders were necessary to reach it.

The export of fissile materials is arranged by the Export Control Inter departmental Committee assisted by Ministries of Foreign Affairs, Economics, National Defence, Science, Industry, Foreign Trade and by the Customs Committee. Two other commissions also contribute: one for the protection of Russia's economic interests and another that is competent in radiation protection.

On Russia's initiative 10 republics that possess nuclear plants - with the exception of Georgia - have signed an agreement that obliges all contracting parties to install an export control system.

b) The Ukraine

The question is how it could be ensured that strategic rocket complexes are safe and possible disasters are prevented in the Ukraine.

Major General Vladimir Nikitin - as a result of long negotiations with the Ukrainian Ministry of Defence - is of the opinion that they have partly succeeded in restoring warranty and producer supervision of rocket production plants in the Ukraine. To supply these rocket complexes it was necessary to draw in several dozen of companies, 40% of which are based in Russia.

Russian rocket troops mobilized several millions of roubles to carry out the most urgent work at Ukrainian launch bases. Experts have arrived at the Pervomajsk and Hmelnickij units, with the aim of restoring the rocket complex to satisfactory conditions. However, the general is not convinced that they have succeeded in eliminating all hitches of rocket maintenance.

According to experts the most important issue in the Ukraine would be the political solution of nuclear rockets, to decide at a state level where these rockets belong to. The direction and finance of rocket troops must also be

unified and there should be one control center. Responsibility for safety must be assumed at one place, otherwise too many cooks spoil the broth.

c) Latvia

In another CIS country, Latvia, Israeli reserve officers are training special commandoes. Their tasks include fighting against the Latvian mafia, drug traffickers and smugglers of uranium and plutonium in the fields of prevention and reconnaissance.

4. What is there to be done with Russian nuclear experts?

The first initiative concerning experts took place in 1992 when under Dietrich Genscher's inspiration (then German Foreign Affairs Minister) the UN, the USA, Russia and Japan founded the so called International Scientific and Technical Center with headquarters in Moscow.

Its main objectives were to motivate scientists and engineers with skills in producing nuclear weapons and other weapons of mass destruction to exert their knowledge to good and peaceful use in Russia. The institute functions as a consulting and job center. As regards jobs on offer, priority is given to applied research in environment protection, energy production and safety technology of nuclear plants.

The EU promised ECU20m, the US \$25m, Japan \$17m to finance the center. Some other Western European countries have also contributed to raise funds.

It is still little known though whether these resources can motivate Russian experts not to take up employment with other powers. Unfortunately it is to be feared that most funds will end up at the Kurcatov Institute that deals with nuclear physics and is more a civil institution than a military one. It is also questionable whether the foundation can succeed in establishing necessary contacts with scientists living in closed towns.

Closing Thought

The possibility for a nuclear strike, from an international conflict or a terror attack can not be neglected. The above mentioned international treaties and corporations have the goal to suppress from the beginning, investigate and prevent all tries, which could directly or indirectly cause a nuclear strike. Considering all these national and international efforts we have good reason to believe that our globe will further comply with the nuclear test ban and will remain peaceful in the coming decades.

*Ištván Feješ, Ph. D., Associate Professor
Novi Sad Faculty of Law*

THE UNDERCOVER AGENT IN THE CRIMINAL PROCEDURE LAW OF SERBIA AND MONTENEGRO

Introduction

There is no doubt that covert police activity is an unavoidable element in any modern arsenal of resources for combating crime. Some of these activities can represent a potential threat to human rights. However, in order to successfully combat modern crime, it is necessary to apply adequate methods, even those which may limit certain basic rights and freedoms of citizens. There exists a perceived trend in contemporary society to renounce or limit some of these rights so that the remaining, that is the majority of them, can be protected.

The most debatable of covert police methods is the *agent provocateur*,¹ that is when an agent is persuading, provoking or supporting the decision of a

---

¹ Among these methods we can also include the so-called “decoy” or “lure” operations, in which an agent presents himself as a potential victim (ex. purchaser of drugs); “manna from heaven” operations in which police places desirable objects in the vicinity of the target individual, which may prompt him to commit a crime; “honey-pot” operations – the police supposedly undertakes certain activities in order to become a victim of a crime (ex. racket) or attempts to establish links with criminals in order to obtain important information; “sting” operations in which covert

future perpetrator to carry out a criminal act. However, in the fight against particularly dangerous forms of modern crime it is necessary to use even “refined” means. As one American author stated, “Fair play must not entail the releasing of serious criminals to freely walk our city streets.” In other words, this method should not be rejected outright simply because of certain problems that may arise in its implementation. The legislature needs to find a balance so that this method is made available, along with the appropriate measures to prevent its misuse.

The undercover agent does exist in the legal system of both Serbia and Montenegro and its member republics. In the State Union of Serbia and Montenegro, the enacting of criminal procedure regulations is within the exclusive competence of the member republics. The republics have their own codes of civil procedure, which, among other things, regulate the issue of undercover agents. On the federal state level, there exists a certain form of undercover agents in laws dealing with the military.

I. The Undercover Agent and the Federal State

Legislative power regarding the military remains within the competence of the federal state. According to the Law on Security Services of the Republic of Yugoslavia,² the Military Security Services have the right to investigate and document, from within the jurisdiction of the military courts, crimes against the constitutional order and security of SRJ (*Savezna Republika Jugoslavija* – Federal Republic of Yugoslavia), mankind and international law and the most grave acts with elements of *organized crime* (Article 8). In carrying out this task the Military Services may infiltrate groups and organizations. They are also authorized to use certain methods and means to *conceal the identities of their members* (Article 28).

---

investigators enter criminal organizations and become more than just passive observers of illegal activity, but actually to a certain extent actively participate in these. The key task in these operations is not to strengthen or support the decision of the perpetrator to carry out the crime.

² *Službeni list SRJ* (Official Journal of SRJ) 37/2002

II. The Undercover Agent in the Criminal Procedure Law of the Republic of Serbia

The concept of the undercover agent first entered into the criminal procedure legislation with an amendment to the new ZKP (*Zakon o krivičnom postupku* - Law on Criminal Proceedings) towards the end of 2002. The ZKP was given a new Chapter XXIX entitled “*Special Provisions on Proceedings Regarding Criminal Acts of Organized Crime*.”³ Articles 504 Lj – 54 Nj regulate some important matters.

1. Requirements for the use of undercover agents

Several cumulative requirements have been provided (Article 504 Lj):⁴

- There needs to *reasonable suspicion* against a person that he alone or together with other persons *is planning* to undertake criminal acts of organized crime
- If the activity of organized crime cannot be uncovered, proven, or prevented in any other manner or
- If this could be done, but with serious difficulties
- A court order is issued by the investigative judge (of the special department of the District Court in Belgrade).
- A request from the Attorney General is necessary

Requirements set in this manner naturally bring certain question to mind:

- One of the most important issues in theory, related to covert police methods, is to define what factual minimum is necessary for the implementation of such methods.

In standard proceedings, the investigative judge has the ability to order measures of surveillance and recording of phone conversations or other forms of communication, if there is *reasonable suspicion* that certain persons are *engaged in criminal activity* with elements of organized crime. This right to authorize such measures is already present in the initial phase where a person is merely *planning* to carry out activities of organized crime. This requirement is not precisely defined. The term “planning” can be interpreted in a number of different ways. Hence, this allows for a very broad interpretation and the use of an undercover agent even in cases where there is no solid factual basis. In fact,

---

³ *Službeni list SRJ* (Official Journal of SRJ) 68/2002

⁴ Articles not designated otherwise represent articles of the Law on Criminal Proceedings.

it leaves the investigative judge with a sort of *carte blanche*. The question which arises, therefore, is to what extent such a requirement is in line with the case law of the European Court of Human Rights.

This type of question has been addressed by the Court. In the case of *Teixeira da Castro v. Portugal* (1998), the Court ruled that the accused was illegitimately deprived of his rights when undercover agents lead him to commit a crime without there being reasonable suspicion of him being the perpetrator.

On the other hand, the positive aspect of such an order is its emphasis on prevention. Prompt implementation of this measure can prevent a crime from being committed.

- By giving the investigative judge this authority, there is a serious deviation from the idea of the investigative judge being someone who undertakes *investigative action during criminal proceedings* and only exceptionally before the investigation (art. 239 and 240), while in most cases *after* the crime has been committed. This order can be justified by the danger posed by the crime and the overall need for its prevention. Such a measure is, by its very nature, a purely criminalistic tactic. However, since its implementation can result in the violation of certain constitutional rights of citizens, it is safest to have the final decision in the hands of a judicial body⁵. The most unfavorable aspect of the order is the expansion of the investigative judge's competence in pre-criminal proceedings. This does not fit into the existing theoretical concept of the investigative judge. In this way, the boundary between pre-criminal and criminal proceedings has become highly flexible, while the investigative judge has become an even more important organ in pre-criminal proceedings.

The measure is supposed to be based on *subsidiarity*: if the activity of organized crime cannot be uncovered, proven, or prevented in any other manner, or if it could be done but with serious difficulties. However, these are highly flexible notions and the law does not offer any sort of guideline in this regard. In practice, it is probably relatively easy to "meet" these conditions, if the need to use an undercover agent should arise.

---

⁵ There are various solutions concerning which body is competent to authorize such a measure in comparative legislation. In Europe, this is usually within the competence of the judiciary, although certain countries have more precisely named the investigative judge as being authorized (ex. France, Croatia, Serbia and Montenegro). In certain countries, in case of a risk of the measure being stalled, it can be authorized by the public prosecutor with the condition that he must immediately inform the investigative judge (Italy) or inform him within a period of three days in order to get a confirmation of his order (Germany).

2. Content of the order

The order must be in written form and must contain the following:

- Information about the person against whom this order is being implemented
- A description of the crime
- The manner
- The scope
- The location
- Duration of the measure

The set requirements are in all likelihood to be proven overly strict, and when necessary, circumvented in practice. Difficulties may arise in giving information about the person against whom this measure is being implemented. The point of such a measure is usually to uncover an organizer whose identity remains unknown. Therefore, this measure can only be ordered against persons whose identity has been established to a certain extent. The work of the undercover agent has to be channeled or restricted in a certain manner. The question is whether this seems to be the best way to do it. Furthermore, it is very difficult to predict, and therefore describe in an order, exactly *where* and in what *way* the undercover agent will carry out his task. Additionally, it is unclear as to what the “*scope*” of the measure entails.

These requirements are, in fact, common requirements prescribed for a number of covert methods. It is safe to say, however, that concerning undercover agents, some of these requirements have no justification.

With an order of the investigative judge, the undercover agent may use technical equipment to *record conversations* and *enter someone's home* or other such premises (Article 504 Nj, para. 5). Why is it then that the law does not authorize the use of photographs and video recording as in the case of Article 232? Perhaps it was deemed to be unnecessary. In all likelihood, however, this has more to do with neglect. Another question is, what does this provision have to do with Article 232? The difference lies in the requirements for ordering the measure. For measures provided in Article 232, it is necessary to have reasonable suspicion that the crime has been *committed*. For this measure, however, it is necessary only to have reasonable suspicion that there has been *planning* to commit a crime with elements of organized crime. Furthermore, the action of entering a home is left unclear, i.e. it is not regulated as to what can or cannot be done within the home itself.

3. Duration of the measure

The law regulates the duration of the measure (Article 504 M). The measure can last up to six months. Based on a reasoned proposal of the public prosecutor, the measure can be extended twice more for up to three months. Therefore, the total duration can be up to twelve months.

The law specially provides that it is up to the investigative judge to decide whether the measure is necessary or whether the same results could be achieved in a manner which poses less of a threat to the rights of citizens.

The measure can be suspended in the following ways:

- When the set deadline expires or
- When reasons for the implementation of the measure cease to exist

The first condition is purely objective. The measure is simply suspended without any formalities once the set deadline has expired.

This second condition, however, relies upon someone's judgment. The question is whose? The law does not address this issue. There are various choices: based on the judgment of the body implementing the measure or the body which prescribed it. It seems that the latter solution is the most acceptable, i.e. that the measure should be suspended in the same manner in which it was prescribed.

4. Deadline for the use of information

Article 504 N provides for a deadline for the use of information obtained through the implementation of the measure. If a public prosecutor does not, within six months, initiate criminal proceedings, all gathered information must be destroyed. Persons whose identity is uncovered in the course of gathering information are to be informed about the measure. This applies only to third parties and not the person against whom the measure is being implemented, since his identity must be given already in the order. From the aspect of the protection of citizen's rights, it is important that unused information will not be kept indefinitely. However, it seems that the six-month deadline is too short. Pre-criminal proceedings do not develop continuously. There should either be a permanent extension of the deadline or a new possibility for a series or repeated extensions.

5. Accidental findings

The ZKP contains significant restrictions regarding the use of obtained information. If during the implementation of this measure *information* is obtained *which does not have to do with activity of organized crime*, it cannot be used in future proceedings which will be initiated *for that crime* (Article 504 N, para. 3). This therefore limits the use of information obtained with this measure to solely proceedings in matters of organized crime. When dealing with organized crime, however, there are no such restrictions. Information can be used in any proceeding in matters of organized crime, because Article 504, para. 3 does not contain any restrictions in this regard. This provision, therefore, offers a different stance regarding “accidental findings” than Article 80, which provides that an item uncovered in the course of a raid that may point to a different crime may be (temporarily) seized with necessary notification to the public prosecutor. Justification for this sort of order can be found in the need for the protection of privacy and the prevention of abuse, i.e. in cases where the undercover agent is supposedly engaged in the prevention of organized crime, but whose real task is solving a totally different crime. However, it is completely irrational not have a *legally* permissive possibility to obtain material in this manner, which can later be used to prosecute other serious crimes. Under certain circumstances, it should be possible to use this information to prosecute other crimes such as murder or robbery, etc.

There is absolutely no mention of situations where, in the course of the implementation of this measure a perpetrator, whose name is not mentioned in the order itself, is uncovered. What exactly should be done in these situations is not addressed neither by the ZKP of Serbia nor the ZKP of Montenegro. There seems to be no answer to this question in literature either.

6. The organ competent for appointing the undercover agent

The undercover agent is appointed by the Minister of Internal Affairs or any other person authorized by him.

7. Executing organs

According to Article 504 M, the measure is executed by organs of the Ministry of Internal Affairs. However, Article 504 Nj, para. 2, clearly provides

that an undercover agent can be any person employed within a state body. It is unclear which provision is valid.

According to Article 16, para. 1 of the Law on the Security Information Agency⁶, when necessary, out of reasons of security in the Republic, the Agency itself can undertake and directly carry out tasks which are within the competence of the Ministry of Internal Affairs. Therefore, a member of the Agency can act as an undercover agent.

8. Reporting on the execution of the measure

The relevant organs of the Ministry of Internal Affairs report on the execution of the measure to the investigative judge and the public prosecutor (Article 504 M). They compile daily reports which they, along with gathered information, deliver upon request to the investigative judge and public prosecutor.

Once the measure has ended, organs of the Ministry of Internal Affairs deliver a *special detailed* report which contains the following:

- Start and end time of the measure
- Information on the official who executed the measure
- Number and identity of persons encompassed by the measure
- An evaluation of the usefulness and results of the measure

The last point seems questionable. It is highly unorthodox for an organ which implements a measure to carry out some sort of *evaluation of usefulness* of such a measure. Such an organ can only rate the legality of a certain measure and its own competence, but never the usefulness of it.

Along with the report, the internal affairs organ gives the prosecutor the complete documentation originating from photographs, video, audio, or electronic recordings and any other *evidence* obtained during the implementation of the measure.

Another question which comes up, is how is it possible for the undercover agent to legally come up with photographs or video material when Article 504 Nj clearly states that the investigative judge can authorize the undercover agent to use only technical equipment for the recording of *conversations*?

---

⁶ *Službeni list Republike Srbije* (Official Journal of the Republic of Serbia) 42/2002

It is obvious that articles 504 Nj and 504 M are not in concord.

The Law mentions “*evidence*” which leads one to think that the measure entails an investigative activity for the gathering of evidence. However, it is clear that this is a rather imprecise formulation, because already in the next article it states that “*all gathered evidence*” must be destroyed.

9. The possibility of hearing the undercover agent as a witness

An undercover agent can be heard in criminal proceedings as a witness. The hearing must be done in such a way so as not to uncover his or her identity. Information on the identity of the agent is to remain classified.

10. Accountability of the undercover agent

This very sensitive issue, which opens up a number of questions and which is being hotly and continually debated, is regulated by Article 504 Nj, para. 3 which states that, “It is forbidden and punishable for an undercover agent to incite the committing of a crime.”

No further requirements are defined, rendering the borderline of accountability of an undercover agent for crimes committed by persons under his influence highly flexible. Does this mean that the undercover agent does not answer for crimes in which he participated as a member of a criminal circle, if he did not incite others to commit the crime? (For more insight on this *see Conclusion*).

III The Undercover Agent in the Criminal Procedure of the Republic of Montenegro

The Republic of Montenegro enacted its Code of Criminal Procedure on 29 December 2003.⁷ Regarding undercover agents, the main difference in comparison with Serbia, is that the agent constitutes a general measure of surveillance which can be applied, not only for organized crime, but to all other crimes which warrant a prison sentence of ten years or more.

---

⁷ *Službeni list Republike Crne Gore* (Official Journal of the Republic of Montenegro) 71/2003

1. Requirements for the use of undercover agents are the same as for other measures of secret surveillance

- If there are no other available means to gather evidence or if other means would require taking of a disproportionate amount of risk and thereby endangering human lives
- It is necessary to obtain a written explanation/proposal of the public prosecutor which must be delivered in a sealed envelope marked MNT (*mere tajnog nadzora* – measures of secret surveillance) (Article 237)
- The measure can be ordered:
  - a) For crimes which warrant a prison sentence of 10 years or more
  - b) For crimes with elements of organized crime (Article 238)
- The measure is prescribed by the investigative judge with a written order

2. Content of the order

The order must contain all available information about the person against whom the measure is being implemented, the crime for which the measure is being implemented, the facts related to the need for implementation, duration, methods, scope, and location.

3. Duration of the measure

The duration of the measure must be pertinent to achieving the set goal and must not be more than six months in length, with the option of extending the measure for another six months out of important reasons (Article 239, para. 1).

The measure ends once all deadlines have passed or if the investigative judge, with an order, decides that there is no longer a need to implement the measure (Article 240, para. 2).

4. Accidental findings

Accidental findings are mentioned only in relation to secret surveillance and recordings. According to Article 239, para. 4, information and notices which relate to other crimes, from the list of crimes of Article 238, must be delivered to the public prosecutor. However, there is no mention as to what should be done if the crime is not on this list, i.e. a crime which does not warrant measures of secret surveillance. There is no clear answer to this question in literature either. As is the case with the Serbia, the Montegrin ZKP does not offer any solutions for situations where in addition to the person whose name is mentioned in the order for measures of secret surveillance, through the implementation of the measure, other persons are uncovered as perpetrators.

5. Protecting the identity of undercover agents

The public prosecutor and the investigative judge will by suitable means (removing personal information from transcripts, records, etc.) prevent unauthorized persons, suspects, or their defenders from establishing the identity of the persons implementing the measures of secret surveillance.

However, if these persons are to be heard as witnesses, the general rules of Article 101 (Article 239) regarding the hearing of witnesses are to be applied. There is no application of provisions for the special participation and hearing of protected witnesses. Hence, it is highly unlikely that persons who implement these measures are to be heard as witnesses.

6. Execution of the measure

The measure itself is executed by the police, while attempting not to violate the privacy of persons not encompassed by the measure (Article 240).

7. Reporting on the execution of the measure

The police officer authorized to execute the measure keeps records of every activity undertaken relating to measures of secret surveillance. This rule does not apply to undercover agents, as the keeping of such records on activities would be rather complicated and highly dangerous if these records should fall in

the hands of criminal group members. These activities are reported to the Attorney General and the investigative judge on a periodic basis, while the police delivers the Attorney General a final report and all materials obtained through the measure, once the measure has been executed.

8. Procedure with unnecessary material

If the state prosecutor decides that he will not initiate an investigation against a suspect he shall deliver all obtained material in a sealed package marked MTN to the investigative judge who will give the order to have the material destroyed under his presence and the presence of the Attorney General. A record is made for this procedure. The investigative judge will do the same thing if the received material, or a part of it, is deemed unnecessary for conducting criminal proceedings against the suspect (Article 240, para. 4 and 5).

9. Lawful and unlawful evidence

Contrary to the Serbian ZKP, the Montenegrin ZKP does attend to the question of whether information obtained through measures of secret surveillance, which includes the use of secret agents, can be used as evidence. According to Article 241, para. 1, a court ruling can only be based on this information if this it is obtained in accordance with provisions of the ZKP or upon an order of the investigative judge. In other words, this can be used as evidence in criminal proceedings. On the other hand, if in the implementation of the measure actions were taken contrary to the provisions of the ZKP or the order of the investigative judge, this information cannot be used in proceedings. For this reason, theoretical discussions have concluded that we are dealing with a special investigative activity in this matter.⁸

10. Accountability of the undercover agent

This is addressed in the same manner as in Serbia. The execution of the measure must not entail the inciting of others to commit a crime (Article 237 para. 3).

---

⁸ See D. Radulović, „*Specijalne istražne radnje i valjanost dokaza pribavljenih preduzimanjem tih radnji u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije i Crne Gore i opšteprihvaćeni standardi*“, *Zbornik radova XLI Savetovanja za krivično pravo i kriminologiju SCG*, pg. 461.

IV Commentary

It is a fact that certain covert police measures have been legalized, since they are highly efficient in combating dangerous forms of crime. However, the statutory provisions in Chapter XIX of the ZKP regarding undercover agents have a number of defects. One can easily conclude that they were not thoroughly thought through and brought into according with each other, while in certain places they remain unclear and confusing. These deficiencies can significantly impede the practical implementation of the special provisions on proceedings for organized crime. We have already mentioned some of the problems. Here we shall focus on three major problems:

- Constitutional basis
- Accountability of undercover agents for committing crimes during the execution of a task
- The legal nature of material obtained by undercover agents

1. Constitutional basis

These activities encroach upon one of the basic rights: the right to respect of privacy and family life, the home and secrecy of communication. These rights are guaranteed by a number of international acts, as well as the provisions of domestic law.⁹ The same acts also allow for a restricting of these rights under certain conditions. Article 8, para. 2 of the European Convention of Human Rights provides that the right to private life, family life, home, and communication can be restricted for the purpose of combatting disorder and crime.

Domestic law also allows for certain deviations from the rule, but only concerning the inviolability of secret letters and other means of communication. This can be done if deemed necessary for the conducting of criminal proceedings or out of reasons of defense (Article 24 Charter of Human and Minority Rights and Freedoms of Citizens, Article 19 of the Constitution of the Republic of Serbia, Article 30 of the Constitution of the Republic of Montenegro). These provisions are supposed to offer a sound basis for the introduction of new methods in the fight against modern crime, since classical methods have proved

---

⁹ Article 8 of the European Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Article 17 of the International Pact on Civil and Political Rights, Article 24 of the Charter of Human and Minority Rights and Civic Freedoms, Article 18 of the Constitution of the Republic of Serbia and Article 20 of the Constitution of the Republic of Montenegro.

to be inefficient.¹⁰ For this reason, many states have been forced to revise their legislation and allow the introduction of much more efficient and modern methods. Classical methods are gradually being replaced or updated with new ones (usage of various technical equipment, camouflaged police activity, etc.). The question is, however, whether the mentioned provisions can be a basis for certain measures which might restrict the right to privacy, family life and the home, except of the restricting of rights of the inviolability of letters and other methods of communication. Moreover, restrictions in Article 24, para. 3 of the Charter and Article 19, para. 2 of the Serbian Constitution are explicitly referring to only the possibility of restricting rights regarding the inviolability of letters and methods of communication, and not to other possible restrictions. When dealing with the restrictions of basic rights, it is an absolute necessity to have the relevant restricting provisions. Therefore, it is rather clear that the abovementioned provisions of the Charter and Constitution of the Republic of Serbia cannot serve as a legal basis for the restriction of other basic rights and freedoms, that is for such methods which restrict rights and freedoms, which include covert police tasks.

2. Accountability of the undercover agent

The use of an undercover agent is an accepted police method in numerous countries with long democratic traditions. The method is highly efficient in uncovering certain particularly dangerous forms of crime, but also brings with it certain risks. This is particularly so in cases where the undercover agents incites a perpetrator to commit a crime. Such activities obviously must be restricted and a system must be formed whereby the active influence of the undercover agent in these matters can be curtailed. A complete ban on the active involvement of undercover agents would be uncalled for, as some forms of crime and their perpetrators cannot be uncovered otherwise. For example, it is difficult to imagine the uncovering of a drug dealer if the undercover agent would have to passively await the person to offer him the drugs. This would surely not be a contribution to the effective combating of illegal drug trafficking. Therefore, it is necessary to have a differentiation of various forms of active influence according to whether it is acceptable or unacceptable influence and thereafter develop an adequate system of regulations for the combating of *undesirable forms of police activity*.

---

¹⁰ See D. Radulović, „Specijalne istražne radnje i valjanost dokaza pribavljenih preduzimanjem tih radnji u krivičnom procesnom zakonodavstvu Srbije i Crne Gore i opšteprihvaćeni standardi“, *Zbornik radova XLI Savetovanja za krivično pravo i kriminologiju SCG*, pg. 462.

Various solutions have been applied in legislation. One of them is for the highest administrative organ to use administrative methods – giving instructions, guidelines, rules, etc. – to ban the implementation of this method. If the ban is violated, the perpetrators must be held accountable.

A second possibility is to prosecute police officers who utilize such methods as instigators of the relevant crime, or possibly even as perpetrators of a special crime. In certain countries, the public prosecutor is authorized to choose not to prosecute an undercover agent who has committed a crime in the course of fulfilling his task, if the interest to institute certain proceedings is greater than the interest of the state to prosecute and punish the undercover agent.¹¹ A further possibility is for the courts to, through the use of substantive or procedural legal means, prevent the punishing of perpetrators who acted under the influence of an undercover agent.¹²

The regulating of accountability of undercover agents is very important from the standpoint of police misconduct prevention. The first opportunity for misconduct is the choice of the person against whom a certain covert measure will be implemented. It should not be allowed for the police to target individuals without any tangible factual basis. This would cause substantial theoretical and practical problems.

The method of random choice is highly irrational, as it leads to unnecessary squandering of forces. On the other hand, it is rather susceptible to all sorts of misuse. It is both theoretically and morally inadmissible for the police to carry out moral profiling of citizens. It is generally accepted that utilization of covert methods requires a certain factual basis. However, there is no agreement, in neither theory or legislation, as to the quantity or quality of facts necessary to justify the application of these methods, as well as who and when is to authorize the execution. In common law systems, it is traditionally higher police officials who authorize the implementation of the measure, i.e. decide whether the

---

¹¹ Article 192, para. 2 Criminal Procedure Code of Hungary 1998

¹² In this regard, the case law of common law system countries is quite extensive. In England, the tendency has been to treat such activity of the *agent provocateur* as an abuse of process. This trend reached its pinnacle in the case of *Regina v. Looseley* (2001). The House of Lords, on the count of this case, determined that the English case law stands in conformity with the principles determined in the judgments of the European Court of Human Rights in Strasbourg. Moreover, it further determined that the accused, even before the main hearing, must request for the cancellation of proceedings based on the abuse of process. The accused may request the exclusion of evidence of the prosecution only if he has failed to submit the abovementioned request or if his request was denied.

existing available facts justify their implementation. The courts can only exercise control later on, once there has been an indictment. A further negative consequence of active involvement of police agents in the implementation of covert methods, is the possibility of inciting to commit a crime persons who would not otherwise do so. In this manner, the police is actually inciting (increasing) crime and not preventing it. The Serbian ZKP represents a correct approach to this matter by linking the involvement of an undercover agent to the authorization of the investigative judge.

A third important factor in deciding as to whether a certain covert police measure should be prevented or legalized is its reception among criminal elements. If the measure is so dishonest and unjust that even criminals find it unacceptable it should not be used.

3. The legal nature of obtained material

The issue here is whether material obtained by an undercover agent can be used as evidence in criminal proceedings. Chapter XIX of the ZKP does not address this very important question. According to Article 504A, para. 2, if something is not regulated by the provisions of Chapter XIX A, the other provisions of the ZKP are to be applied.

Another sort of solution to this question can possibly be found in the argumentation given in the provision of Article 504 J, according to which testimonies and notices gathered by the public prosecutor in pre-criminal proceedings can be used as evidence in criminal proceedings themselves. Therefore, we must ask ourselves: is the public prosecutor involved in the gathering of notices and testimonies with respect to the activity of the undercover agent? The answer, of course, is no. The use of an undercover agent is ordered by a investigative judge (albeit based on the proposal of the public prosecutor). The public prosecutor only uses material gathered based on the authorization of the investigative judge.

A second possible interpretation is given in Article 504 Lj, para. 1, where it says that the criminal investigator can, “in addition to the measure from articles 232 and 234 of this Code authorize the application of measures: (...) for the use of undercover agents.” ... From this stylization of the text, one could conclude that measures from Article 504 Lj, which encompass undercover agents, as well as wiretapping (Article 232) and inspecting business and personal records of the accused (Article 234), represents a totality. Pursuant to that, if

done so legally, material obtained in this manner can be used as evidence in criminal proceedings. Furthermore, according to Article 233, para. 4, information obtained by wiretapping cannot be used as a basis for a court ruling, only if the measure is implemented illegally.

However, this sort of argumentation cannot be enough of a basis for the deviation from the general rule that material obtained in pre-criminal proceedings cannot be used as evidence in criminal proceedings. Every break from this rule has to be explicitly provided in the ZKP (as are exceptions from Article 226, para. 9). Therefore, if nothing else is explicitly stated, material gathered by undercover agents can only be regarded as information upon which a court decision cannot be based. It is necessary for this issue to be addressed explicitly as was done in Article 241, para. 1 of the Montegrin ZKP.

V. Conclusion

Faced with an overall need for the effective prosecution of organized crime (in Montenegro other serious crimes as well), the Serbian legislature has legalized certain covert police methods, among which is the use of undercover agents. This is a very positive step. In combating highly dangerous forms of modern crime the police must have at their disposal the use of covert methods and modern technical equipment which have proven useful in practice in other countries. The possibility for misconduct and the restrictions on fundamental rights of citizens cannot be enough of a reason to *a priori* reject a certain method or measure. With due caution and the necessary statutory guarantees, new measures – carefully balanced between the need for criminal prosecution and the restricting of human rights (i.e. the protection of human rights and freedoms) should be allowed.

*Др Снежана Бркић, доцент
Правног факултета у Новом Саду*

ЗАШТИТА СВЕДОКА У ЗАКОНОДАВСТВУ СРБИЈЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА

Сажетак: У нашој земљи се тек последњих неколико година интензивно ради на обезбеђењу заштите сведока. Систем заштите сведока ипак није у потпуности изграђен. У Србији су у току законодавне активности којима ће се заштита сведока подићи на виши ниво и заокружити. Сudeћи по постојећој, као и по планираној законској регулативи, заштита сведока у Србији биће на релативно задовољавајућем нивоу и углавном усклађена са општеприхваћеним правним стандардима из те области.

Кључне речи: процесна заштита сведока, физичко-техничка заштита сведока, кривичноправна заштита сведока, посебно осетљиви сведоци

Сведоку је одавно гарантована таква позиција у кривичном поступку која га штити од аката насиља самог суда (нпр. забраном изнуђивања исказа и примене медицинских интервенција којима се утиче на њихову свест и вољу при давању исказа¹; прокламацијом права на третман достојан човека и поштовање људске личности²).

---

¹ Вид. нпр. чл. 12. и 131. ЗКП.

² Иако није изричито прописано у ЗКП, ово право сведока се у савременој уџбеничкој литератури изводи из уставних докумената (тако М. Грубач, Кривично процесно право – увод и општи део, Београд, 2002, стр.316). У старијим уџбеницима су се међу правима све-

За разлику од тога, посебне мере заштите сведока од застрашивања и насиља од стране окривљеног или других лица ван поступка појавиле су се тек са сазревањем свести о потреби ефикаснијег сузбијања савремених облика криминалитета. Измењена структура криминалитета, којој даје печат све већи раст организованих кривичних дела, нужно захтева реструктурирање кривичног и материјалног и процесног права. Класична средства сузбијања криминалитета не представљају адекватан одговор на његове нове облике. С обзиром на чињеницу да организовани криминал карактерише примена или спремност на примену насиља или застрашивања,³ и да су, упркос научно-техничком прогресу, сведоци и даље незаменљиво доказно средство, ефикасније откривање, гоњење и суђење таквих кривичних дела наметнуло је потребу за посебном заштитом сведока. Само онај сведок коме смо одговарајућим мерама развили осећај личне сигурности, може бити мотивисан на сарадњу са органима кривичног правосуђа.

У складу са тиме је читав низ препорука Савета Европе, које са различитим степеном конкретизације апелују на предузимање мера заштите сведока или жртава, уопште или у односу на поједине категорије лица или кривичних дела. Неке међународне конвенције обавезују државе потписнице на предузимање делотворних мера заштите сведока: нпр. чл. 24. Конвенције УН против транснационалног организованог криминала са допунским протоколима⁴ и чл. 22. Кривичноправне конвенције о корупцији.

А. Садашња регулатива

Законодавство о кривичном поступку, раније у искључивој надлежности савезне државе, према Уставној повељи државне заједнице Србија и Црна Гора прешло је потпуно у надлежност држава чланица. Према одредби чл. 64. ст. 2. Уставне повеље, закони СРЈ изван послова Србије и Црне Горе примењиваће се као закони држава чланица, до доношења нових прописа од стране држава чланица, осим закона за које скупштина државе чланице одлучи да се не примењује.⁵

дока наводила само права на накнаду трошкова и на накнаду изгубљене зараде (вид. нпр. Т. Васиљевић, *Систем кривичног процесног права СФРЈ*, Београд, 1981, стр. 363).

³ Вид. чл. 504а. ст. 3. ЗКП.

⁴ Усвојена 15.12.2000; ступила на снагу 29.09.2003; ратификована (Сл. лист СРЈ – међународни уговори, бр. 6/2001).

⁵ Црна Гора је донела свој ЗКП 17.12.2003, који је ступио на снагу 06.01.2004. (Сл. лист РЦГ бр. 71/03). До доношења овог закона Црна Гора је примењивала савезни ЗКП из 1976.

Како Народна скупштина Републике Србије није донела одлуку о непримењивању затеченог савезног ЗКП из 2001. године⁶, она га сходно поменутој одредби Уставне повеље примењује као свој, а нешто касније доноси и закон о његовим изменама и допунама.⁷ Заслуга је тог преузетог ЗКП што је први пут предвидео неке облике заштите од застрашивања сведока у кривичном поступку, иако они нису потпуни нити довољно разрађени. Неразрађене одредбе о заштити сведока могу се наћи и у Закону о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала (у даљем тексту: ЗОК)⁸ и Закону о организацији и надлежности државних органа у поступку против учинилаца ратних злочина. (у даљем тексту: ЗОРЗ).⁹

I. Процесна заштита сведока

Под процесном заштитом сведока подразумевамо посебна правила доказног поступка која омогућавају такав начин саслушања сведока који спречава обелодањивање идентитета сведока односно личних података о њему.

године а не нови ЗКП из 2001. године, у складу са Резолуцијом из 2001. године о непримени савезних закона. ЗКП Црне Горе има разрађен и релативно задовољавајући систем одредаба о процесној заштити сведока, ако се изузме категорија посебно осетљивих сведока. У току је рад на доношењу посебног закона о програму заштите сведока. Посебан правни режим важи на простору Косова и Метохије, који је стављен под јурисдикцију УНМИК администрације, која је прогласила Привремени закон о кривичном поступку Косова (УНМИК Уредба бр. 2003/26 од 06.07.2003, која је ступила на снагу 06.04.2004). Материја заштите сведока је уређена двома УНМИК Уредбама: бр. 2001/20 о заштити оштећених и сведока у кривичном поступку, и бр. 2001/4 о забрани трговине људима на Косову. Вид. С. Бркић, Заштита сведока према процесном законодавству Србије и Црне Горе и општеприхваћени правни стандарди, реферат на ХЛI редовном годишњем саветовању Удружења за кривично право и криминологију Србије и Црне Горе, одржаном на Златибору, 23-25. септембра 2004., зборник радова, стр. 450-458.

⁶ Сл. лист СРЈ бр. 70/01 и 68/02.

⁷ Сл. гласник РС бр. 58/04.

⁸ Сл. гласник РС бр. 42/02, 27/03, 39/03, 67/03, 29/04, 58/04.

⁹ Сл. гласник РС бр. 67/03.

1. Заштита сведока у општем кривичном поступку

1) Према члану 109. став 1. и 2. ЗКП суд је дужан да сведоку и оштећеном пружи **заштиту од увреде, претње и сваког другог напада**. Заштита се огледа у обавези суда да изрекне **мере дисциплинског кажњавања**: опомену или новчану казну до 100.000 динара учеснику поступка или другом лицу које пред судом вређа сведока или оштећеног, прети му или угрожава његову безбедност. Казнити се може сваки учесник поступка (па и окривљени, тужилац, бранилац, оштећени, други сведок) или друго лице (нпр. неко из публике), али само због аката напада пред судом, не и изван поступка. У случају да и после кажњавања претња буде настављена, новчано кажњавање се може поновити, али само још једном, на основу сходне примене чл. 108. Решење о кажњавању доноси истражни судија, односно веће пред којим је дата изјава. О жалби против решења којим је изречена новчана казна одлучује веће из чл. 24. ст. 6. Поновљено кажњавање није условљено правноснажношћу и извршењем претходног решења.¹⁰ Кажњавање по овом основу не утиче на гоњење и изрицање казне за кривично дело увреде. У случају насиља или озбиљне претње, суд ће обавестити јавног тужиоца ради предузимања кривичног гоњења, што је у ствари подношење службене кривичне пријаве.

Ову посебну одредбу о заштити сведока и оштећеног треба разликовати од општије одредбе члана 173. ЗКП о дужности суда да свој углед и углед странака и других учесника поступка заштити од увреде, претње и сваког другог напада. Разлика је не само у заштићеним субјектима, него и у субјектима који се кажњавају, врсти дисциплинских мера и акција који се кажњавају. Према чл. 173. кажњавају се само учесници поступка (не и друга лица) за вређање (не и претњу и угрожавање безбедности) новчаном казном (не и опоменом).

2) Веће може, изузетно, одлучити да се **оптужени привремено удаљи из суднице** ако саоптужени или сведок одбија да даје исказ у његовом присуству или ако околности указују да у његовом присуству неће говорити истину. По повратку оптуженог у заседање, прочитаће му се исказ оптуженог односно сведока. Оптужени има право да поставља питања саоптуженом, односно сведоку, а председник већа ће га упитати да ли има шта да примети на њихов исказ. По потреби, може се извршити суочење (чл. 324. ЗКП).

---

¹⁰ Т. Васиљевић, М. Грубач, Коментар Законика о кривичном поступку, Београд, 2003, стр. 214.

3) ЗКП из 2001. године **нема одредаба** о посебном начину саслушања сведока у циљу заштите његовог идентитета у општем поступку. Једино је у чл. 104. ст. 2. предвиђено да ће се **препознавање** лица у преткривичном и претходном кривичном поступку обавити тако да лице које је предмет препознавања не може да види сведока, нити сведок може да види то лице пре препознавања.

Није предвиђена чак ни уобичајена мера – искључење јавности главног претреса ради заштите сведока. Међу основима за искључење јавности главног претреса наводи се заштита личног или породичног живота окривљеног или оштећеног, али не и сведока (чл. 292). Упркос томе, наша судска пракса је понекад била склона посезању за одредбама ЗКП о искључењу јавности главног претреса по неком другом основу, нпр. заштите јавног реда и морала, настојећи да тиме у ствари обезбеди заштиту кључног сведока оптужбе.¹¹

4) Одређен степен заштите уживају **малолетни сведоци**:

- а) Према чл. 328. ст. 3. ЗКП постоји **могућност искључења јавности** главног претреса за време саслушавања као сведока лица млађег од 14 година.
- б) Постоји **обавеза удаљења из суднице** малолетног лица које присуствује главном претресу као сведок или оштећени, чим његово присуство није више потребно (чл. 328. ст. 4. ЗКП).
- в) Приликом саслушања малолетног лица, нарочито ако је оно оштећено кривичним делом, поступиће се **обазриво** да саслушање не би штетно утицало на психичко стање малолетника. Ако је то потребно, саслушање малолетног лица обавиће се уз помоћ педагога или другог **стручног лица** (чл. 102. ст. 4. ЗКП).
- г) Сведоци који се због **старости, болести или тешких телесних мана** не могу одазвати позиву, могу се саслушати у свом **стану** (чл. 101. ст. 3. ЗКП).

2. Заштита сведока у посебним кривичним поступцима

1) Чланом 504е. ст. 2. ЗКП (налази се у глави XXIX а, која садржи посебне одредбе о поступку за дела организованог криминала) предвиђено је да се седница већа на којој се одлучује о предлогу јавног тужиоца да се као сведок саслуша сведок сарадник, држи без присуства јавности. Према

¹¹ Тако у случају Сјеверин (вид. Суђења за ратне злочине пред домаћим судовима, Београд, 2003).

чл. 504ж ЗКП, јавност је искључена и приликом саслушања сведока сарадника, осим ако веће на предлог јавног тужиоца и уз сагласност сведока не одлучи другачије. Пре доношења те одлуке, председник већа ће уз присуство браниоца упознати сведока сарадника са предлогом јавног тужиоца и обавестити га о његовом праву да буде саслушан без присуства јавности.

2) Један корак даље чини **чл. 504њ ЗКП**, који предвиђа да се у поступку за дела организованог криминала **саслушање прикривеног иследника као сведока обавља тако да се не открије његов идентитет**. Подаци о идентитету прикривеног иследника који се саслушава као сведок представљају службену тајну. По свему судећи, овом одредбом смо добили потпуно анонимног сведока у кривичном поступку. У прилог таквог схватања говори логичко и систематско тумачење те одредбе. Такав потпуни облик заштите сведока није непознат у упоредном праву, али је редак.¹²

3) **Члан 15м ЗОК и чл. 15 ЗОРЗ** садрже истоветну начелну одредбу о могућности суда да на образложени предлог заинтересованог лица, одлучи о **заштити личних података** сведока или оштећеног у поступку за дела организованог криминала односно кривичних дела против човечности и међународног права. Остаје нејасна функционална надлежност суда, врсте заштитних мера, могућност жалбе, начин чувања личних података, итд.

4) У функцији заштите сведока могу бити и одредбе **чл. 15љ. ЗОК и чл. 14. ЗОРЗ** о саслушању сведока или оштећеног на главном претресу путем **видео конференцијске везе**, као и **путем међународне кривично-правне помоћи**.

II. Физичко-техничка заштита сведока

Овде се разумеју различите мере "полицијске" заштите сведока и њему блиских лица предвиђене посебним програмима заштите сведока. Начелна могућност такве заштите сведока постоји како у општем, тако и у посебним кривичним поступцима:

---

¹² Анонимне сведоке, изузетно, допушта Холандија и швајцарски кантон Цирих. У поступку пред Хашким Трибуналом једино је у предмету Тадић забележен случај потпуно анонимног сведока, који је прилично ископмитован.

1) У чл. 109. ст. 3. ЗКП предвиђена је могућност предузимања **посебних мера заштите сведока** и оштећеног које од органа унутрашњих послова могу захтевати државни тужилац или председник суда, на предлог истражног судије или председника већа.

2) Осим тога, према чл. 504п ЗКП, државни тужилац може одредити да се одређеном сведоку, сведоку сараднику¹³ и члановима њихове уже породице обезбеди посебна заштита.

У оба случаја остали су неразрађени основни елементи те заштите. Додуше, та врста заштите не би ни требала да буде предмет регулисања ЗКП, јер није процесног карактера. Она треба да буде регулисана посебним законом, на чијој изради се управо ради.

Закон о унутрашњим пословима¹⁴ нема никаквих одредаба о заштити сведока. Једино **Упутство о полицијској етици и начину обављања послова полиције**¹⁵ прописује да полиција води рачуна о посебним потребама које имају сведоци, спроводи правила њихове заштите и подршке током поступка, посебно у случајевима када постоји опасност од застрашивања сведока. Полиција без било какве дискриминације, обезбеђује потребну подршку, помоћ и информације жртвама кривичних дела (тачка 7).

---

¹³ Проблем ефикасне заштите сведока сарадника постављен је у случају суђења "Крушевачкој групи", када је на кућу сведока сарадника бачена бомба. Према изјави судије Мирјане Томић-Ковачевић, у пракси се сведоцима сарадницима аутоматски обезбеђује заштита. Њих чувају припадници Специјалне јединице за обезбеђење, која је у саставу УБПОК-а, и припадници Управе за обезбеђење личности и објеката. За време заштите, сведоцима сарадницима је омогућено да под одређеним условима виђају своју породицу, али не често, из безбедносних разлога. Чланови њихових породица чувају се само на захтев сведока. Сведоцима сарадницима се често мења пребивалиште, а чува их од пет до 15 полицајаца, зависно од величине објекта (вид. www.Inter-nacional.com, 25.01.2004).

Према неким подацима, само 6% од укупно 7.500 сведока укључених у амерички програм заштите, није имало криминалну прошлост. Четвртина сведока је, упркос заштити, наставила да се бави криминалом. (Блиц од 25.11.2003). У Италији је према подацима из 1999. од укупно 1156 сведока укључених у програм заштите, било 1.100 "пентита" (вид. Council of Europe, Witness Protection and Trafficking in human beings, draft working paper, 21 March 2003, str. 4).

¹⁴ Сл. гласник РС бр. 44/91, 79/91, 54/96, 25/2000.

¹⁵ Сл. гласник РС бр. 41/03.

III. Кривичноправна заштита сведока

1. Кривична одговорност за радње застрашивања и насиља према сведоцима

Према важећем кривичном законодавству Србије, акти застрашивања и насиља према сведоцима нису инкриминисани ни као самостално кривично дело, ни као квалификован облик неког кривичног дела који би био угрожен тежом казном. Такве радње, уколико не би прерасле у дело повреде, могле би се подвести евентуално под кривично дело **принуде из чл. 62. КЗС**, за чији основни облик је прописана новчана казна или казна затвора до три године, и кривично дело **угрожавања сигурности из чл. 67. КЗС**, чији је основни облик угрожен новчаном казном или затвором до годину дана.

2. Кривична одговорност за одавање података о идентитету заштићеног сведока

Важећи КЗС није посебно инкриминисао одавање података о идентитету заштићеног сведока, већ се та радња може подвести под кривично дело одавање службене тајне, чији је тежи облик, који се односи на одавање нарочито поверљивих података, угрожен казном затвора од најмање једне године. Проблем је, међутим, у случају када податке одаје лице које се не може сматрати службеним лицем. Његова радња се може подвести под дело повреде тајности поступка из чл. 208 КЗС, које је угрожено новчаном казном или затвором до једне године. Никакву новину у том смислу не носи ни поменути Нацрт КЗ из 2004. године. Свакако да би предстојећа законска разрада процесне и ванпроцесне заштите сведока, требала бити праћена и пооштреном кривичном одговорношћу за откривање података о идентитету заштићеног сведока.

Б. Перспективе развоја

Комисија за реформу правосуђа Владе Републике Србије је почетком ове године именovala неколико радних група са циљем израде текста читавог сета нових закона или законских новела. Неки од њих се у већем или мањем степену тичу и проблематике заштите сведока.

I. Процесна заштита сведока

1. Општа заштита сведока

Радна група за израду **Нацрта Закона о изменама и допунама ЗКП**, чији је члан и аутор овог реферата, треба да разради процесне одредбе о заштити сведока. Нажалост, у време писања овог реферата радна група још није окончала свој посао, тако да се њен дефинитивни материјал овом приликом не може приказивати. Уместо тога, аутор ће указати на најбитнија или најспорнија питања процесне заштите сведока, која треба да буду решена и изнети сопствено мишљење и предлоге.

1) Недовољно разрађене одредбе ЗКП о процесној заштити сведока могу се употпунити посебним законом или самим ЗКП. Мислимо да треба дати предност овом последњем решењу, као логички исправнијем и сврсисходнијем. Треба тежити да се све одредбе процесног карактера нађу у једном акту, нарочито ако он, с обзиром на свој назив, претендује на свеобухватност.

2) Неспорно је да процесну заштиту треба пружити сведоцима ако би давањем исказа они или њима блиска лица били изложени опасности по живот, здравље, физички интегритет, слободу или имовину већег обима. Поставило се питање да ли треба уважити сваку опасност или само ону која се може градити као "озбиљна". Иако је претпоставка да је свака од наведених опасности истовремено и озбиљна, јер неозбиљна опасност престаје да буде опасност, сматрамо да ипак треба инсистирати на поменутом атрибуту, да би се нагласио изузетни карактер ове установе. Такав став доминира и у упоредном праву.

3) Уобичајено је да се процесна заштита сведока шири и на оштећена лица. Радна група је заузела становиште да у том погледу треба ићи један корак даље и круг заштићених лица изједначити са оним који је предвиђен у Нацрту Закона о програму заштите учесника у кривичном поступку (радна верзија од јуна 2004): сведоци, сведоци-сарадници, вештаци, тумачи, стручна лица, па чак и осумњичени и окривљени.¹⁶ У том

---

¹⁶ То је прилично висок степен заштите с обзиром на круг заштићених лица. Колико је нама познато, више од тога предвиђа само Закон Републике Литваније из 1996. године, који заштиту шири и на службена лица полиције, судије, тужиоце и судске истражитеље.

смислу дали бисмо две опаске: нема потребе за посебним издвајањем сведока сарадника, јер су они обухваћени општом категоријом сведока; потребу за процесном заштитом осумњичена лица ће ретко имати, док протезање те заштите на окривљена лица може изазвати неке практичне проблеме.

4) Заштита од застрашивања мора се обезбедити сведоцима за кривична дела утврђена у складу са Конвенцијом УН против транснационалног организованог криминала: учешће у групама за организовани криминал, прање новца, корупцију, ометање правде, трговину људима, кријумчарење миграната и друга тешка кривична дела¹⁷, под условом да имају транснационални и организовани карактер. Наравно да нема никаквих сметњи да се та заштита прошири и на друга кривична дела. Штавише, ако пођемо од тезе да сваки сведок може бити изложен озбиљној претњи а да су живот, здравље, слобода и физички интегритет појединца једнако вредни, без обзира на врсту кривичног дела, нећемо бити далеко од закључка да треба отворити могућност процесне заштите сведока за сва кривична дела. Такав пример већ пружају нека законодавства. То је изводљиво, за разлику од програма заштите, који су и из финансијских разлога уже постављени.¹⁸

---

¹⁷ Треба истаћи да званичан превод енглеског текста Конвенције на српски језик није био најсрећнији. Праву конфузију је изазвао дослован превод израза "maximum deprivation of liberty" који није ознака за дужину трајања затворске казне, већ за казну затвора као врсту лишења слободе. Спорно је да ли је тешко кривично дело оно за које је прописана казна затвора од најмање четири године, или свако дело за које се може изрећи казна затвора од четири године или тежа. Како је нашем кривичном законодавству непознат посебни минимум од четири године, то значи да би према оном другом поимању, тешко кривично дело обухватило свако дело које се суди у општем поступку, а у изузетним случајевима, с обзиром на чл. 433. ст. 2. ЗКП, чак и у скраћеном поступку (нпр. дела са казним распором од шест месеци до пет година).

¹⁸ Може се закључити да се у програму заштите у просеку на милион становника јавља једно лице током прве године, а тај број током идуће две године расте на два или три лица. На једног заштићеног сведока треба рачунати још три блиске особе укључене у заштиту. Основни трошкови заснивају се на просечном животном стандарду. У првој години највећи део средстава отпада на устројство Јединице за заштиту (опрема, обука). У Црној Гори се калкулисало са износом од 40.000 еура по укљученој особи (вид. С. Глушчић, експерт ОЕБСА, Анализа трошкова израде и спровођења Закона о програму заштите сведока, коначни извештај, стр. 9-12).

Према неким подацима, почетне мере заштите по сведоку у САД коштају око 100.000 долара, а цео програм достиже цену и до неколико милиона долара. У САД је заштиту добило 7.500 сведока и 14.500 чланова њихових породица (вид. М. Илић, З. Дојић, Н. Јовановић, Скупа заштита сведока, Блиц од 25.11.2003).

У оквиру радне групе ипак доминира став да процесну заштиту сведока треба ограничити само на тежа дела, одређена у складу са Конвенцијом из Палерма, дакле на дела са прописаном казном затвора од четири године или тежом.

5) Процесна заштита сведока обухвата посебна правила доказног поступка, која не смеју ићи на штету права окривљеног на одбрану и на правично и непристрасно суђење, иако их донекле могу модификовати. У сваком случају, мора остати очувано право оптуженог из чл. 6. ст. 3. тачка д. Европске Конвенције, да испитује сведоке против себе или да постигне да се они испитају и да се обезбеди присуство и саслушање сведока у његову корист под истим условима који важе за оне који сведоче против њега.

6) Процесна заштита сведока установљава се ради спречавања откривања идентитета, односно података о идентитету сведока општој јавности (публици и медијима). Изузетно и привремено, сви или неки подаци о идентитету сведока могу бити ускраћени и самом окривљеном и његовом браниоцу, у раним фазама поступка а најкасније до заказивања главног претреса.

7) Упркос неким залагањима унутар радне групе, мислимо да потпуна анонимност сведока, чији лични подаци остају трајно непознати окривљеном, није препоручљива мера. Због тога треба преиспитати одредбе о заштити прикривеног иследника као сведока. Уколико се анонимност прихвати, мора бити рестриктивно постављена и следити након верификационе процедуре у којој окривљени може оспоравати оправданост те мере, веродостојност сведока и извор његовог сазнања. Исказ анонимног сведока не сме бити искључиви нити претежни основ заснивања пресуде. Наиме, поменута ограничења код потпуно анонимних сведока произилазе из Препоруке о застрашивању сведока и правима одбране.¹⁹

8) Могле би се предвидети следеће мере заштите: искључење јавности са главног претреса; саслушање сведока под псеудонимом; брисање из списка имена и других идентификујућих података сведока; ускраћивање медијима списка у којима се идентификује жртва; прикривање изгледа сведока; привремено ускраћивање окривљеном података о идентитету све-

---

¹⁹ Recommendation No. R (97) 13 concerning intimidation of witnesses and the rights of the defence.

дока, сведочење из посебне просторије уз промену гласа сведока; сведочење путем техничких уређаја за пренос и изобличење звука и слике (једносмерна интерна телевизија, видео линк); аудио-визуелно снимање исказа сведока у истрази и репродукција тог снимка као доказа на главном претресу. Право избора једне или више мера би припало суду, уз клаузулу о немогућности налагања теже мере ако се иста сврха може постићи блажом мером.

9) Мере процесне заштите могле би се наређивати по службеној дужности или на образложен захтев странака или самог сведока. Иако ће се по природи ствари заштићени сведок најчешће јављати на страни оптужбе, није искључено да се у тој улози јави и сведок одбране. Због тога иницирање ових мера не треба ограничавати само на јавног тужиоца. С друге стране, заштита сведока по службеној дужности или по предлогу странака, морала би се условити сагласношћу самог сведока, који би, барем теоријски, могао имати разлога да се противи заштити. То би следило из принципа да установа предвиђена у нечију корист не би требала да се претвори у његову штету.

10) Требало би прокламовати право сведока на некажњено ускраћивање личних података, појединих одговора или исказа у целини, позивом на озбиљну опасност, до одлуке суда о заштити. Суд би био дужан да упозна сведока са тим правом већ у позиву за рочиште. Радна група до сада није показала пуно слуха за овај став, иако смо га неколико пута истицали. Независно од тога, а у складу са политиком охрабривања на пријављивање кривичних дела и сведочење, јавни тужилац и орган унутрашњих послова би приликом пријема кривичне пријаве и прикупљања обавештења од грађана били дужни да их информишу о законским могућностима заштите сведока.²⁰

11) Био би неопходан изврстан формализам у односу на постављени захтев, да би се суду дали елементи потребни за одлучивање, као и да би се очувала дискреција. Захтев би морао бити образложен и у писаном облику. Изузетак од овог последњег би могао бити установљен само у односу на захтев самог сведока учињен од отварања заседања. У захтеву би се наводили: опис и законски назив кривичног дела, лични подаци о сведоку, околности на које се сведочење односи и околности из којих произилази

---

²⁰ У неким земљама се то постиже тиме што се у полицијским станицама на видном месту истиче обавештење о законским одредбама о заштити сведока.

озбиљна опасност по сведока или њему блиско лице. У односу на став радне групе да се захтев подноси у запечаћеном омоту са назнаком "заштита сведока – службена тајна" упутили бисмо једну опаску. Из те формулације произилази да сведок и странке одређују шта је службена тајна. Због тога смо у два наврата предлагали да се израз "службена тајна" замени изразом "строго поверљиво". То би било усклађеније са Судским пословником, који у члану 250. предвиђа поверљив или строго поверљив уписник у који се заводе поверљиве и строго поверљиве ствари судске управе и писмена која су примљена од пошиљаоца означена као "Пов" или "Стр. Пов".²¹

12) Власт одлучивања о мерама заштите би могла бити подељена између истражног судије и већа, судећег или ванрасправног, зависно од тога да ли је у току заседање. Друга солуција би била да о заштити одлучује увек ванрасправно веће. Крајње непрактично решење је оно које одлуку поверава суду највишег ранга.

13) Требало би обезбедити право странака и сведока на жалбу против одлуке суда, без обзира да ли је она позитивна или негативна. Ради спречавања злоупотребе ове установе у циљу одуговлачења кривичног поступка, могло би се размислити о искључењу самосталне жалбе након подизања оптужнице, отварања заседања или почетка главног претреса.

14) Неопходне су одредбе о начину чувања података о заштићеном сведоку, које би се морале разрадити подзаконским актима. На суду би била обавеза упозоравања присутних на дужност чувања тајне, под претњом кривичне одговорности. Не би била на одмет ни изричита одредба о забрани одавања тако сазнатих података другим органима и у другим поступцима.²²

15) У складу са Препоруком Р (97) 13, требало би изричито обавезати суд да приликом оцене несагласних исказа истог сведока, цени и утицај евентуалног застрашивања на промену његовог исказа. Суд то и сада може да чини применом принципа слободног судијског уверења при-

²¹ У том смислу требало би допунити и одредбе чл. 328. и 329. Судског пословника, који предвиђа да се снимци и подаци банкарских и других организација добијени по основу чл. 232. и 234. ЗКП воде у посебном уписнику "Кри. Пов" и чувају под посебним надзором. Исти или сличан третман би требале имати и поверљиве ствари везане за заштиту сведока.

²² Вид. слично решење у чл. 24. ст. 3. Закона о заштити свједока под пријетњом и угрожених свједока БиХ, који је ступио на снагу 01.03.2003.

ликом оцене доказа, а оваквом формулацијом би се то посебно истакло и суд у таквом поступању охрабривао.

2. Заштита малолетних сведока

Нацрт Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, верзија од јула 2004. године садржи и посебне одредбе о заштити деце и малолетника као оштећених у кривичном поступку. Поменимо неколико новина:

- саслушање као сведока детета и малолетника оштећеног кривичним делом може се спровести највише два пута, а изузетно и више пута ако је то неопходно ради остварења сврхе кривичног поступка. У овом последњем случају, судија за малолетнике је дужан да посебно води рачуна о заштити његове личности и развоја (чл. 152. ст. 1);
- ако с обзиром на особености кривичног дела и личност малолетника оцени да је то потребно,²³ судија ће наредити да се дете или малолетник саслушава употребом техничких средстава за пренос слике и звука, а саслушање се спроводи без присуства судије, странака и других учесника поступка у просторији у којој се сведок налази, тако да му странке и лица која на то имају право, питања постављају посредством судије, психолога, педагога или другог сличног лица (чл. 152. ст. 2);
- малолетна лица која нису навршила 16 година могу се саслушати у својству сведока-оштећеног и у свом стану или другој просторији, односно овлашћеној установи- организацији, стручно оспособљеној за испитивање деце (чл. 152. ст. 4). При томе се може наредити примена чл. 152. ст. 3;
- када је дете или малолетник саслушаван у случајевима из чл. 152. ст. 2, 3 и 4, на главном претресу ће се увек прочитати записник о његовом исказу, односно пустити снимак саслушања (чл. 152. ст. 5);
- ако се као сведок саслушава дете или малолетник који је услед природе кривичног дела, последица или других околности, посебно осетљиво, односно налази се у посебно тешком душевном стању, забрањено је вршити суочење између њега и окривљеног (чл. 153);

---

²³ Виши степен заштите обезбеђује чл. 101. ст. 5. црногорског ЗКП, који прокламује право оштећене жртве сексуалног насиља и детета да сведоче у одвојеној просторији.

- дете или малолетник као оштећени мора имати пуномоћника од првог саслушања окривљеног. У случају да нема пуномоћника, поставиће га председник суда из реда адвоката, на терет буџетских средстава суда (чл. 154);
- ако препознавање окривљеног врши дете или малолетник као оштећени, суд ће поступати посебно обазриво, а такво препознавање ће се у свим фазама поступка вршити на начин који у потпуности онемогућава да окривљени види малолетно лице (чл. 155).

3. Заштита осталих посебно осетљивих сведока

Терминологију ЗКП би требало обогатити и категоријом "посебно осетљивих" или "рањивих" сведока, која захтева додатну заштиту, у складу са одговарајућим европским препорукама. У том смислу, под посебно осетљивим сведоком би требало разумети лице које је с обзиром на старост, пол, телесно и душевно стање, природу, последице, начин и друге околности извршења кривичног дела посебно трауматизовано делом, због чега га треба саслушавати са посебном обазривошћу у циљу спречавања секундарне виктимизације. Радна група за израду Нацрта закона о изменама и допунама ЗКП је у начелу прихватила тај став и заложила се за могућност примене следећих облика заштите таквих сведока: саслушање преко стручног лица, ангажовање пуномоћника за време саслушања, постављање питања само преко суда, саслушање путем видео-конференцијске везе или интерне телевизије, искључење јавности, суочење само на њихов захтев, организовање препознавања у свим фазама кривичног поступка на начин који у потпуности онемогућава да окривљени види и чује та лица.

Нису наишла на разумевање моја залагања за уподобљавање положаја посебно осетљивих сведока са положајем деце и малолетника као сведока према Нацрту закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица. Због тога у односу на та лица вероватно неће бити ограничен број саслушања, нити ће се њихово саслушање оријентисати искључиво на претходни поступак уз могућност репродукције њиховог исказа на главном претресу. Такође би ваљало преузети одредбу црногорског ЗКП о праву оштећене жртве сексуалног насиља да га саслуша и поступак води судија истог пола, ако то омогућава кадровски састав суда.²⁴

²⁴ Вид. чл. 58. ст. 4. ЗКП Црне Горе.

Требало би размислити и о могућности увођења забране постављања питања о карактеру и сексуалном животу пре извршеног кривичног дела оштећене жртве сексуалног насиља.²⁵

II. Физичко-техничка заштита сведока

Нацрт Закона о програму заштите учесника у кривичном поступку²⁶ регулише Програм заштите не само сведока, већ и др. учесника кривичног поступка: осумњиченог, окривљеног, сведока-сарадника, оштећеног, вештака, стручног лица, као и њима блиских лица, пре, у току и након правноснажног окончања кривичног поступка (чл. 3).²⁷ Спровођење Програма заштите је условљено чињеницом да су поменута лица услед давања исказа или обавештења значајних за доказивање у кривичном поступку изложена опасности по живот, здравље, физички интегритет, слободу или имовину и да би без тог исказа или обавештења било знатно отежано или немогуће доказивање у кривичним поступцима за кривична дела против уставног уређења и безбедности, против човечности и међународног права и организованог криминала (чл. 4). Одлуку о укључењу, продужењу, обустави и престанку Програма заштите доноси Комисија за спровођење Програма заштите, коју чине руководилац Јединице за заштиту по положају, судија Врховног суда Србије и заменик Републичког јавног тужиоца, које именује старешина њиховог органа на време од пет година (чл. 7. и 8). Јединица за заштиту је специјализована организациона јединица МУП-а, која спроводи Програм заштите и обезбеђује заштићеном лицу потребну економску, психолошку, социјалну и правну помоћ (чл. 12). У оквиру Програма заштите примењују се следеће мере: физичка

---

²⁵ Безизузетну забрану таквог испитивања оштећеног, праћену немогућношћу заснивања судске одлуке на таквом исказу предвиђају нпр. чл. 100. ст. 5 ЗКП БиХ; чл. 150. ст. 5. ЗКП Републике Српске; правило 96 Правилника о поступку и доказима Међународног трибунала за бившу Југославију. Начелну забрану уз изузетну могућност таквог саслушања оштећеног предвиђа нпр. чл. 5.2. УНМИК Уредбе бр. 2001/4 о забрани трговине људима на Косову.

²⁶ Верзија од јуна 2004. године.

²⁷ Ово је много шири круг лица од оног који се обично обухвата програмом заштите (сведоци, оштећени и њима блиска лица). Више од нашег закона у том смислу предвиђа само Литванија, која програмом заштите обухвата и службена лица полиције, судије, тужиоце, истражитеље и судске извршитеље, као и службена лица полиције на тајном задатку и друге које у тајности сарађују са органима полиције. (вид. чл. 3. ст. 1. Law on the Protection from Criminal Influence of the Participants of the Criminal Proceeding and Clandestine Activities, Officers of the Law Enforcement and Justice Administration, усвојен 01.12.1996, ступио на снагу 01.01.1997).

заштита личности и имовине, промена пребивалишта или премештање у другу заводску установу, прикривање идентитета и података о власништву и као изузетна мера промена идентитета (чл. 14). Меру промене идентитета може одредити само Комисија на предлог Јединице за заштиту, док остале мере одређује Јединица за заштиту (чл. 15). Захтев за укључење у Програм заштите могу поднети надлежни јавни тужилац, истражни судија или председник већа по службеној дужности или на предлог учесника у кривичном поступку, а након правноснажно окончаног кривичног поступка и Јединица за заштиту (чл. 25). Програм заштите се спроводи од дана закључења споразума о укључењу у Програм заштите, а до тада је могућа примена хитних мера. Један од битних елемената овог споразума је изјава заштићеног лица о добровољном укључењу у Програм заштите (чл. 29. и 30). Програм заштите престаје истеком времена на које је споразум закључен, смрћу заштићеног лица, изјавом о одрицању од заштите и решењем о обустави Програма заштите.

III. Кривичноправна заштита сведока

Напредак представља Нацрт Кривичног законика Србије, верзија од 26. јуна 2004. године, који је постојеће кривично дело спречавање доказивања из чл. 207. КЗС преформулисао у дело **спречавање и ометање доказивања у чл. 336. Нацрта**. Према ст. 1. тог члана, ко сведоку или вештаку или другом учеснику у поступку пред судом или другим државним органом учини или обећа поклон или другу корист, или према њему примени силу или претњу у намери да то лице на тај начин наведе да давањем лажног исказа утиче на исход поступка, казниће се затвором од шест месеци до пет година.

В. Закључак

Као што је већ констатовано, у нашој земљи се тек последњих неколико година интензивно ради на обезбеђењу заштите сведока. Систем заштите сведока ипак није у потпуности изграђен. У Србији су у току законодавне активности којима ће се заштита сведока подићи на виши ниво и заокружити. Судаћи по постојећој, као и по планираној законској регулативи, заштита сведока у Србији биће на релативно задовољавајућем нивоу и углавном усклађена са општеприхваћеним правним стандардима из те области.

Др Снежана Бркић, доцент
Правног факултета у Новом Саду

Заштита сведока у законодавству Србије и перспективе развоја

(резиме)

У Србији се тек последњих неколико година интензивно ради на обезбеђењу система заштите сведока, који још није у потпуности изграђен. Заслуга је преузетог савезног ЗКП из 2001. године што је први пут предвидео неке облике заштите сведока, иако они нису потпуни нити довољно разрађени. Неразрађене одредбе о заштити сведока могу се наћи и у Закону о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала и Закону о организацији и надлежности државних органа у поступку против учинилаца ратних злочина.

Систем заштите сведока у Србији анализиран је кроз стање процесне, физичко-техничке и кривичноправне заштите сведока. Процесна заштита сведока у општем кривичном поступку постоји тек у рудиментарном облику: дужност суда да мерама дисциплинског кажњавања заштити сведока и оштећеног од увреде, претње и сваког другог напада; могућност привременог удаљења оптуженог из суднице ако сведок одбија да даје исказ у његовом присуству или ако околности указују да у његовом присуству неће говорити истину; организовање препознавања лица у преткривичном и претходном поступку на начин да лице које је предмет препознавања не може да види сведока. Томе треба додати и пар одредаба о заштити малолетних сведока: могућност искључења јавности за време саслушања као сведока лица млађег од 14 година; обавезно удаљење из суднице малолетног сведока чим његово присуство више није потребно; могућност саслушања преко стручног лица. Дакле, систематске бриге о заштити сведока у општем поступку нема, па чак ни мере искључења јавности главног претреса.

Ствари у том погледу нешто боље стоје у посебним поступцима за дела организованог криминала и за дела против човечности и међународног права, где је предвиђено: могућност искључења јавности за време

саслушања сведока сарадника; саслушање прикривеног иследника на начин да се не открије његов идентитет; могућност заштите личних података сведока на образложени захтев заинтересованог лица; могућност саслушања сведока и оштећеног на главном претресу путем видео-конференцијске везе. Остали су нерегулисани: врсте мера, услови и процедура за њихово изрицање, итд.

Физичко-техничка заштита сведока полицијским мерама у оквиру посебног програма заштите сведока је само начелно прокламована, како у општем, тако и у посебном поступку за дела организованог криминала. Ове одредбе пате од истог синдрома неразрађености.

У Србији не постоји ни адекватна кривичноправна заштита сведока у погледу аката застрашивања и насиља према сведоцима, као и одавања података о заштићеним сведоцима.

У Србији су у току законодавне активности којима ће се заштита сведока подићи на виши ниво и заокружити. Приказана су најважнија решења која у том погледу предвиђају Нацрт Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, Нацрт Закона о програму заштите учесника у кривичном поступку и Нацрт Кривичног законика. Посебна радна група, чији је председник аутор овог реферата, ради на изради Нацрта закона о изменама и допунама ЗКП са циљем разраде процесних одредаба о заштити сведока. Пошто радна група још није окончала свој посао, у реферату је указано на најбитнија или најспорнија питања процесне заштите сведока и изнет став аутора о њима. Судаћи по постојећој, као и по планираној законској регулативи заштита сведока у Србији биће на релативно задовољавајућем нивоу и углавном усклађена са општеприхваћеним правним стандардима из те области.

*Dr Snezana Brkic, Dozent
an der Juristischen Fakultät in Novi Sad*

Der Zeugenschutz in Serbischen Gesetzgebung und Entwicklungsperspektiven

(Zusammenfassung)

In Serbien hat sich seit letzten einigen Jahren mit dem System von Zeugenschutz beschäftigt. Serbien befolgt Bundesstrafprozessordnung von 2001. Diese StPO hat zum ersten Mal manche, aber unvollständige und ungenügende ausgearbeitete Zeugenschutzformen voraussetzt. Es gibt die unvollständige Bestimmungen über den Zeugenschutz auch in Gesetz über Organisation und Zuständigkeit der Staatsorgane in Bekämpfung der organisierten Kriminalität und in Gesetz über Organisation und Zuständigkeit der Staatsorgane im Verfahren gegen Täter der Kriegsverbrechen.

Die Autorin analysiert den Prozessualen Zeugenschutz, den physisch-technischen Zeugenschutz und den Strafrechtlichen Zeugenschutz. In allgemeinen Strafverfahren gibt es den Prozessualen Zeugenschutz nur in die rudimentäre Form: die Verpflichtung des Gerichts zur Disziplinarstrafe wegen Beleidigung, Bedrohung und andere Angriffe; die Möglichkeit der zeitweiligen Entfernung des Angeklagten aus dem Gerichtssaal sofern der Zeuge lehnt die Aussage in seiner Anwesenheit ab; das Personenidentifizieren im polizeilichen und Vorverfahren mit dem ungesesehenen Zeugen. Es gibt auch einige Bestimmungen über den Schutz der Minderjährigenzeugen; die Möglichkeit der Öffentlichkeitsausschließung; die verbindliche Entfernung des Minderjährigenzeugen aus dem Gerichtssaal sofort nach der Zeugenvernehmung; die Vernehmung durch Pädagogen.

Es gibt etwas Besseres in besonderen Verfahren für die organisierte Kriminalität und für die Verbrechen gegen Menschlichkeit und Völkerrecht: die Öffentlichkeitsausschließung während die Vernehmung des Zeugenkollaborateurs; die Vernehmung des Geheimdetektivs ohne Entdecken seine Identität; die Möglichkeit des Datenschutzes; die Vernehmung der Zeugen durch Videokonferenz Bedingung. Die Arten von Massnahmen, Bedingungen und Prozedur für ihre Aussprechen bleiben unreguliert.

Der physisch-technische Schutz im Rahmen des Programmsschutzes der Zeugen ist grundsätzlich proklamiert in allgemeinen auch in besonderen Verfahren für die organisierte Kriminalität. Diese Bestimmungen leiden an gleichem Syndrom von ungenügendem Regulieren.

In Serbien gibt es keinen adekväten strafrechtlichen Zeugenschutz diesbezüglich Erschrecken des Zeugen und Enthüllung des Geheimnisses von geschützten Zeugen.

In Serbien sind im Laufe die gesetzgeberische Tätigkeit, die eine höhere Ebene den Zeugenschutz fordert. Die Autorin zitiert die wichtige Newuerungen, die in diesem Blick einige gesetzliche Entwürfe voraussehen: Entwurf des Gesetzes über den Programmsschutz der Strafverfahrenteilnehmer, Entwurf des Gesetzes über munderjährigen Täter und Entwurf des Strafgesetzbuches. Die Autorin ist die Vorsitzende der besonderen Arbeitsgruppe, die sich mit dem Entwurf des Strafprozessänderungsgesetz beschäftigt, um Ziele den Prozesszeugenschutz zu verbessern. Referentin weist auf wichtige und zweifelhafte Fragen des Prozesszeugenschutzes und seine Meinung darüber. Mit Rücksicht auf jetztige und geplante Gesetzgebung wird der Zeugenschutz in Serbien auf relativ befriedigende Ebene heben und in Einklang mit internationalen juristischen Standarden bringen.

*Csaba Szilovics Ph.D., Docent
Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität Pécs.*

DIE STRAFRECHTLICHE REGELUNG DES STEUERBETRUGS IN UNGARN

Die verschiedene illegale und legale Formen des Steuerwiderstandes, die von der Steuerplanung durch die Steueroptimierung bis zur Steuerbetrug reichen, wurden von der ungarischen Rechtsetzung nicht definitiv gegen einander gestellt (wie in vielen anderen Ländern wie zBs. Brasilien, Italien u. Rumänien). Die im Zeitalter der politischen Systemwende geschaffenen Steuernormen haben auf die negative Entwicklungserscheinungen die sich an die Steuerzahlung mittelbar oder unmittelbar klammern – wie der Steuerbetrug, die schwarze Wirtschaft oder die Korruption – nicht reflektiert. Sie haben diese für vorübergehend gehalten, die sich von selbst auflösen, wenn die wahren marktwirtschaftlichen Tendenzen auswachsen. Der Grad der Rechtsbefolgung hat sich verschlechtert dadurch, dass die Steuerbehörde am Anfang unvorbereitet war und mit einem zu kleinen Apparat und technischer Basis operierte. Bis das Gesetz Nr. XCI. von 1990 über die Ordnung des Steuerzahlens ins Kraft getreten ist, konnte die Behörde keine effektive Verwaltungssystem entwickeln. Der niedrige Grad der Rechtsbefolgung hat aber einen entschlossenen Auftreten gefordert. Am Anfang der neunziger Jahr hat Laszlo Szatmari¹ die Grösse der Einkünfte die von der Steuer entzogen wurden auf 200-400 Milliarden Forint geschätzt, Zoltan Imre Nagy² meinte diese Summe währe 7,8% des ausgebliebenen Staatshaushaltseinkommens, also 2,4% des GDP von 1999. Die Steuerexperten haben schnell erkannt, dass die Anwendung vom Gesetz Nr. IV. von

---

¹ Szatmári László: Néhány gondolat az adókikerülés okairól. Pénzügyi Szemle, 1994/3, 215.o.

² Nagy Imre Zoltán: Adócsalás és Adónyomozás. Pénzügyi Szemle, 1992/1, 12-13.o.

1957. über die Verwaltungsverfahren nicht ausreicht, man braucht eine selbstständige und spezielle Regelung. Nach der Meinung von Gabor Földes³ wendet die Steuerbehörde seit diesem Zeitpunkt – 1991, als das Gesetz vom Ordnung des Steuerzahlens ins Kraft getreten ist – in allgemeinen immer noch als primitiv eingestufte Mittel gegen den Steuerbetrug an. Die Eigenheit der ungarischen Rechtssetzung auf diesem Gebiet ist eine zweiflächige Regelung bei der steuerrechtlichen und strafrechtlichen Annäherung, und die Oberflächigkeit der angewendeten Regeln. Der 310§ der UStGB (Ungarischer Strafgesetzbuch) müsse oberflächlich erscheinen, denn die Definierung des Steuerpflichtes und dessen Interpretation kann für die Meisten der Juristen schwer zu verfolgen sein. Eine taxative Regelung die die Elemente des Steuerpflichts mehr in den Vordergrund stellt, würde eine durchsichtigere Lage schaffen. Die Lösung, das das Steuerbetrug und die Socialversicherungsbetrug kummuliert geregelt wurde ist keine ausschließlich ungarische Methode (die rumänische oder die brasilianische Regeln sind ähnlich).

Die strafrechtliche Definition des Steuers:

Die ungarische strafrechtliche Regelung beschreibt die Definition des Steuers aus dem Wirkungsbereich des Gesetzes⁴. Nach dem 3§(1) des Gesetzes Nr. XCI. von 1990 ist die Steuer mit dem zentralen Staatshaushalt, mit den separierten staatlichen Fonds, mit dem Rentenversicherungsfond oder mit den für die Selbstverwaltungen geleistete Steuern, Beiträgen und Abgaben verbundene, auf dem Gesetz gründende Einzahlung. Die objektive Wirkung breitet sich auf die Unterstützung des Haushaltes aus, welcher auf Lasten der zentralen Staatshaushalts und den separierten staatlichen Fonds geleistete Unterstützung ist. Ein weiterer Bedingung ist, dass die Steuern, die Festsetzung der Unterstützung, die Eintreibung, die Vollstreckung, die Rückerstattung, die Zuleitung und die Kontrolle in die Zuständigkeit des Steueramtes fällt. In der ungarischen Rechtsordnung bietet nur der UStGB eine weitere Definition des Steuers, von dem allerdings ist es festzustellen, dass es knapper ist als die Definition im Gesetz über die Ordnung des Steuerzahlens. Die Interpretation des Gesetzes über die Ordnung des Steuerzahlens ist nur im System der Besteuerung vorrangig, bei der strafrechtlichen Beurteilung des Steuerbetrugs ist nur die Steuerdefinition der UStGB relevant. Nach der Interpretation der UStGB (26§) geht

---

³ Pénzügyi Jog. Szerk. Földes Gábor. 1999, 115.o.

⁴ In diesem Absatz habe ich ein Teil meiner Studie mit Dr. Istvan Takacs, von 2003 verwendet. Dr. Szilovics Csaba – Dr. Takács István: Néhány gondolat az adócsalásról, és az adócsalás hazai szabályozásáról, Belügyi Szemle, 2003/IX.

hervor, dass „Steuer sind solche Gebühre oder als Gebühr gezahlte Beiträge, welche – im 310§-310/B§ des UStGBs nicht genannt sind- in einem besonderen Gesetz oder in einem auf gesetzlicher Ermächtigung geschaffene Rechtsnorm bestimmt sind, durch die das Budget die Aufgaben der Subsysteme des Staatshaushaltes finanziert, die gedeckt werden vom Zahlungspflicht der öffentlichen Lasten, die auf keine Gegenleistung berechtigen“. Aus diesem Definition folgt, dass die Haushaltsunterstützungen nicht unter den Tatbestand des Steuerbetrugs gehören. Somit kann der Steuerbetrug nach 310§ des UStGBs nicht begangen werden, aber der im 318§ der UStGB geregelte Betrug kann ausgeübt werden genauso wie die im 288§ geregelte Straftat der unberechtigter wirtschaftlicher Vorteil⁵.

Die Lage ist anders bei den lokalen Steuern, die die ausschlieslichen Einnahmen einer Selbstverwaltung bilden, und nicht entziehbar sind⁶. Dieser Einnahmetyp meldet sich manchmal als ein bedeutender Zahlungspflicht bei solchen Selbstverwaltungen wo die unternehmerische Aktivitäten besonders gross sind. Interessante Weise – obwohl das Gesetz für den Haushalt und die Verfassung ein einheitliches System der Wirtschaft und der öffentlichen Finanzen aufgebaut haben – gehören die lokalen Steuer nach Wortlaut der UStGB nicht unter die strafrechtliche Definition des Steuern. Wenn wir die Steuerdefinition der UStGB vor dem 01. März 2000. untersuchen, würde sich dieser Feststellung als wahr erweisen, weil nach der damaligen Regelung von 310§ UStGB sind die Gebühr, die als Gebühr gezahlte Beiträge, und in einem separierten Rechtsmittel festgesetzte für den Staat zukommene Zahlungspflichten (die auf keine Gegenleistung berechtigen) als Steuern anzusehen⁷. Nach dem 01. März 2000. Benutzt die Steuerdefinition der UStGB den Terminus: die vom Budget finanzierte ausübende Aufgaben der Subsysteme des Staatshaushalts, die gedeckt werden vom Zahlungspflicht der öffentlichen Lasten. Das Budget der lokalen Selbstverwaltungen ist ausschlieslich im Ramen des Gesetzes über die kommunalen Steuer gültig, und bei den Steuern der Selbstverwaltung erfüllt der Notar die Aufgaben des Steueramtes. Das Gesetz Nr. C. vom Jahr 1990 sagt wortwörtlich, dass die festgestellte kommunale Steuern und dessen

---

⁵ Früher hat es in zahlreichen Fällen die Beurteilung verschwert, dass der Täter im Namen seiner Gesellschaft über den rechtlichen Mass Kompensations-aufpreis zurückgefordert hat, mit Hilfe von Aufkaufsscheinen. Der Kompensations-aufpreis ist als Steuer anzusehen (als Umsatzsteuer), weil es nach dem Umsatzsteuergesetz vorher aufzurechnen ist, man muss es von der Steuerbehörde zurückfordern. Der Steuersubjekt hat aber keine kompensations Aufpreis- Zahlungspflicht, dieser Aufpreis ist zusammenfassend eine landwirtschaftliche Unterstützung und keine Steuer.

⁶ Gesetz Nr. C. von 1990. über die lokalen Steuer

⁷ Das Kommentar der ungarischen Strafgesetzbuchs, aus dem CD Rechtssammlung

Höhe die Grösse der staatlichen Unterstützung nicht beeinflussen darf. Unserer Meinung nach entsprechen die kommunalen Steuer in jeder hinsicht der Steuerdefinition der UStGB, also kann der Steuerbetrug auch bei diesem Steuertyp verwirklicht werden.

Nach 36§(2) Punkt c. des Gesetzes über das Strafverfahren gehört die Ermittlung des auf lokale Steuern bezogene Steuerbetrugs zum Zoll - und Finanzverwaltung, was bedenklich ist, denn die Zuständigkeit dieser Greniums grundlegend auf Fälle von Zoll- und Monopolerzeugnisse ausgebreitet ist. Der Zoll- u. Finanzverwaltung kann in Monopolsteuerfällen nur unter spezieller Bedingungen verfahren. Dieser Beurteilung hilft nicht gerade bei den Ermittlungen auf lokale Steuern.

Das Budget der separierten staatlichen Funds gehört auch zu den Subsystemen des Staathaushalts, somit sind die Einzahlungen für die Funds in strafrechtlicher Hinsicht als Steuer anzusehen. Bei der Rechtlichen regelung ist es interessant, das bei einer dieser separierten Funds die Einnahmen vermindernde Verhalten hinsichtlich des Arbeitsmarktes im 310/A§ UStGB als unabhängiger Tatbestand geregelt sind.

So können wir sagen, das nach der ungarischen Regelung Steuer- oder Socialversicherungsbetrug begangen wird, wenn jemand bei der Festsetzung der oben aufgelisteten Tatobjekte wichtige Fakten oder Angaben vor der Behörde unwarheitsmäsig vorgibt, oder verschweigt, und mit diesem, oder anderer täuschlicher Verhalten ihre Steuereinnahmen vermindert.

Die Probleme der geltenden ungarischen Regelung:

Die geltende ungarische Regelung scheint bei der Feststellung der Definition des Steuerbetrugs und bei ihrer Charakter zusammenhängende Verhalten nicht entsprechend zu sein. Nach Stellungnahme des Obersten Gerichtshofs (BH.1993/5/271) begeht man nicht Steuerbetrug, sondern Urkundenfälschung in Tateinheit mit Betrug (nach 318§ UStGB) wenn man den Steueramt mit einer falschen Urkunde oder mit Einreichung eines falschen Rückerstattungsantrages täuscht, und damit unrechtmäsig das allgemeine Umsatzsteuer zurückfordert. Die Abgrenzung des Steuerbetrugs vom strafrechtlichen Definition des Steuers war auch der Ziel der Stellungnahme Nr. 1993/218. und der fallweisliche Entscheidung Nr. 1993/660., die besagten, dass die Zurückforderung der Umsatzsteuer von einem Unternehmen ohne den wirklichen Umsatz hinter dem Antrag als Betrug, und nicht als Steuerbetrug anzusehen ist. Beide Handlungen sind vorsätzliche Ergebnisstraftaten, wo die Täuschung der Tatverhalten ist,

aber bei dem Steuerbetrug muss die Täuschung bei der Feststellung des Steuerpflichtigen sich darauf richten, dass hinsichtlich auf dem Steuerpflichtigen mit Verschweigen von wichtigen Fakten oder mit der Mitteilung wahrheitswidriger Daten die Senkung der Steuereinnahmen erfolgt. In so einem Fall ist die Geschädigte die ganze Gesellschaft, also die öffentlichen Einnahmen, deshalb wäre es angebracht, diese Fälle in der UStGB hervorhebend zu schützen, wie es Richter Szekacs schon 1920 ausgesprochen hat⁸.

In unserer geltenden, rechtlichen Regelung gibt es viele Mittel dessen ausdrücklicher Ziel ist die Steuerumgehung zu verhindern.

Zwischen den Grundsätzen des Gesetzes über die Ordnung des Steuerzahlens verfasst der 1§(7) ähnlich wie die englische Praxis den Grundsatz, dass der Inhalt vor der Form zu beurteilen ist. „Einer Vertrag, Geschäft, oder ähnliche Handlungen muss man nach ihrer wahren Inhalt beurteilen. Ein ungültiger Vertrag oder anderer Rechtsgeschäft hat Steuermässig nur dann eine Bedeutung, wenn ein wirtschaftlicher Ergebnis erkennbar ist.“

Der selbe Absatz besagt nach dem Praxis der OECD Länder entsprechend den Prinzip des üblichen Marktpreises, wodurch die Geschäfte der verbundenen Unternehmungen mit Anwendung des üblichen Marktpreises zu beurteilen sind.

Als neuer Anordnung wurde nach dem 1. Jan.1999. als 1/A§ ein Absatz gegen die Steuerumgehung das Gesetz über die Ordnung des Steuerzahlens beigeführt. „In den Steuerrechtsverhältnissen muss man die Rechte bestimmungsgemäss gebrauchen. In anwendung der Steuergesetze ist ein Vertrag oder andere Rechtsgeschäfte die den Ziel haben die Anordnungen der Steuergesetze umzugehen sind als bestimmungswidriger Rechtsausübung anzusehen.“ Das Auftreten dieser Regelungen im ungarischen Rechtsnorm ist einerseits mit der ungarischen Steuerumgehungspraxis zu begründen. Absatz 2 stellt auch bei solchen Rechtsgeschäften die Steuerzahlungspflicht fest, und den Weg der Bestimmung, als letzter Möglichkeit macht das Gesetz die Steuerfestsetzung durch Schätzung möglich. Der zweite parallele Mittel im Kampf gegen den Steuerbetrug im UStGB, nach dessen Modifizierung im 1993 (seit 15.03.1999 in Kraft) kommt der Steuerbetrug mit dem Socialversicherungsbetrug in einem gemeinsamen, gesetzlichen Tatbestand vor.

Die Gesetzstelle nimmt wenig Aufmerksamkeit auf die Interpretation des Vorsatzes oder auf die Fahrlässigkeit. Es behandelt die ganze Besteuerung als eine bewusste, aktive Handlung, wo die Absichte und Wahlen eindeutig sind. Ich denke, dass hier ein komplizierteres absichtsbewertendes Herangehen besser wäre. Der Akt des Steuerbetrugs beinhaltet ein vorsätzliches Ergebnis, es ist

---

⁸ Székács Aladár: Morál és adómorál. Adó, 1921, 86-87.o.

also eine Straftat. Die Verletzung des Rechtsobjekts tritt ein, wenn jemand mit Betrug die Feststellung des Steuerpflichtes vereitelt. „Die Charakteristick des Tatverhaltens⁹ ist, dass vom Hinblick des Steuerpflichts wichtige Fakten vor der zuständigen Behörde oder dessen Vertreter warheitswidrig vorgetragen werden, oder mit anderen täuschenden Verhalten die wirkliche Steuerpflicht ausgespielt wurde, oder das Amt oder dessen Vertreter getäuscht oder in Täuschung gehalten wurde.“

Das Ergebnis des Straftates ist die Senkung der Steuereinnahmen, was erfolgt wenn der erzogene oder gefährdete Steuer oder Gebühr den 50.000 Forint übersteigt. Die Subjekt der Straftat kann jeder sein, der den täuschenden Verhalten verwirklicht. Man kann sagen, das der gesetzliche Tatbestand des Steuerbetrugs, der genaue Definition des Steuersubjekts, und des Steuerrechtsverhältnisses in der ungarischen Regelung einige Fragen offen lässt, und die Formulierung nicht genau ist. Die Praxis der Staatsanwaltschafts bewertet das bei den Umsatzsteuerbetrugen, in dem er nur einfacher Betrug anstatt von Steuerbetrug feststellt. In diesem Fall ist es keine Bedingung, dass der Täter hinsichtlich seiner eigenen Steuerpflicht den täuschenden Verhalten verwirklicht. Nach der Anordnung des Gesetzgebers ist bei qualifizierter Fall des Steuerbetrugs das Ergebnis, also die ausgebliebenen Einnahmen bedeutend, von 500.000 Forint bis zur 5.000.000 Forint. Wenn diese den 5.000.000 Forint überhohlen, sprechen wir von einem Betrug besonders grossem Mass.

Das Gesetz spricht nicht von den legalen Steuersenkungsmöglichkeiten, so kann das Gesetz die Grenze zwischen den noch akzeptierten und den gesetzwidrigen Möglichkeiten nicht festsetzen. Obwohl bei diesem Fall hätte man sich auf unzählige ausländische Möglichkeiten beziehen können (zbs. die brasilianische, spanische, rumänische o. englische Praxis).

Auf diesem Gebiet wird die Praxis des Amtes von einer Anordnung des Amtes für Steuer und Finanzprüfung Nr. 23/1993(AEE.8.) geregelt. Diese Anordnung beschreibt, dass während der Aufklärung des Tatbestands die strafrechtlichen Standpunkte berücksichtigt werden müssen. Bei der Feststellung der persönlichen Verantwortung kann auch eine schriftliche Erklärung beschafft werden. Die Anwendung dieser Erklärung kann durch die 9§(1) im Gesetz über die Ordnung des Steuerzahlens erwähnte Erklärungsabgabepflicht unterstützt werden. Dem zufolge kann das Steueramt jeden auffordern, auf eine andere – dritte Person bezogen – eine Erklärung abzugeben. Über dessen bewertung sagt Sandor Kiss¹⁰: „Es ist eine Schverigkeit für den Steuerprüfern – weil sie keine Strafanwälte oder Ermittler sind – eine solche Tätigkeit auszu-

---

⁹ Kiss Sándor: Gondolatok az adócsalásról. Belügyi Szemle, 1995/12, 59-61.o.

¹⁰ Kiss Sándor: Gondolatok az adócsalásról. Belügyi Szemle, 1995/12, 59.o.

üben, der für die Aufklärung einer strafrechtlichen Tatbestands, für die Feststellung der Schuldigkeit und dem Schaden, dem Amt, und für die Bestimmung des rechtswidrigen Vorteils nötig ist.”

Was die Beziehung der Steuerbehörde und den Ermittlung in Straffällen betrifft, besagt die Stellungnahme Nr. 45 der Strafrechtlichen Kollegium des Obersten Gerichtshofs dass das Gericht bei der Beurteilung der Steuerbetruges an die Feststellung der Steuerbehörde nicht gebunden ist.

Man kann sagen das das Steuerbetrug selbst (ohne anderer Tatverhalten) nicht sehr häufig vorkommt, 1994 wurde bloss in 134 Fällen ein Verfahren wegen Steuerbetrug eingeleitet. Das Verfahren wurde in 21,2% der Fälle eingestellt, denn obwohl der Straftat verwirklicht wurde, war die Gefahr auf die Gesellschaft so gering, dass es die bestrafbarkeit ausgeschlossen hat. Diese statistische Wert wird bedeutend geschwächt von dem Fakt wonach scheinlich in Ungarn die statistischer Zahl der Mörde von dem die Behörden kenntnis haben grösser ist als die Zahl der Steuerbetrüge.

Der UStGB kennt ausser der Definition des Steuerbetruges die Kategorien des Steuerumgehens oder des Steuerauspielungs nicht, es definiert sie auch nicht.

Für die steuerrechtlichen Ermittlungen hat das Amt für Steuer und Finanzprüfung eine spezielle Ermittlungsgruppe aufgestellt, und nach 2002 wurde dieser Einheit von der Steuerbehörde in die Organization des Innenministeriums übergeben. Nach 1999 war die Zahl von der Ermittlungsgruppe beendeten, im Strafverfahren bekannt gewordenen Straftaten landesweit 1123. Von diesem waren 328 Fälle Steuer- und Socialversicherungsbetrug, 268 Fälle Konkursbetrug, und 118 Fälle wurden als Betrug bewertet. Zum Vollständigkeit gehört, das die Staatsanwaltschaft in den Fällen von Steuer- und Socialversicherungsbetrug 1995 keine Anklage erhoben hat, 1996 in 6 Fällen, 1997 in 7 Fällen, 1998 in 6 Fällen, und 1999 wurden in 4 Fällen die Ermittlungen mit Ergebnis abgeschlossen. Bei auf dem selben Gebiet geleisteten Arbeit der Zoll- u. Finanzverwaltung ist in der selben Zeit eine steigende Tendenz zu bemerken. Der Zoll-u. Finanzverwaltung hat 1995 in 212 Fällen, 1996 in 294 Fällen, 1997 in 391 Fällen, 1998 in 830 Fällen und 1999 in 879 Fällen eine Ermittlung auf diesem Gebiet eingeleitet.

Der ungarische Kampf gegen die Steuerauspielung wurde mit dem Beschluss des Verfassungsgerichtes Nr. 21/1993(IV.2)AB beschwert, der den Einnahmenerklärungspflicht für Verfassungswidrig gefunden und vernichtet hat. Die Vermögensprüfung ist in den Ländern mit niedriger Neigung zur Rechtsbefolgung einer der wirkungsvoller Methoden unmittelbare Beweise für verheimlichte Einnahmen zu finden (zbs. in Griechenland, Rumänien u. Brasilien). Ohne diese Möglichkeit ist die Prüfung der Steuerzahler in zeitlicher

und finanzieller Hinsicht ohne Verhältnisgrundlage unpünktlich und schwer feststellbar. Über den neuen Trend der jetzigen Steuerbetrugs, also über die Ausnutzung internationale Steuervergünstigungen und Möglichkeiten ist zu sagen, das in Ungarn bereits einige rechtliche Schritte eingeführt wurden, über die Regelung der CFC, und mit der Kontackthaltung mit Off-shore-u. Steuerparadise, aber die Wirkung dieser Schritte ist verfallend. Die Strebung, des ungarischen Regelungen ist seit mitte der neunziger Jahre, die Internationale vergleichbare Funktionierung, die auf die kontrollierte ausländische Gesellschaften (CFC) bezogen ist, wie bei den anderen OECD Ländern. Seit 1997 wendet Ungarn – weltweit als 18-te – solche Regeln an, Daniel Deak¹¹ meint darüber: „Die bezogene, ungarische Regelung ist noch im Anfangsstadium, und in der Interesse einer effektiven Regelung muss es weiterentwickelt werden.“ Der jetzige Ziel der ungarischen Regelung ist es die ungarische und ausländische Steuerregeln in Einklang zu bringen, damit es die Steuerumgehung und die Anwendung unrechtmässige Vorteile ausschliessen kann. Die grössten Fehler der ungarischen Regelung sind einerseits der Unterschied in steuerlicher Hinsicht zwischen natürliche- und rechtliche Personen, andererseits dass die im Ausland gezahlte Steuer nicht mal als Aufwand zu verrechnen sind.

Die Gründung von off-shore Unternehmen ist eine der am dynamischsten steigende Möglichkeit der legalen Steuerminimierung.

Im britischen Wortlaut bedeutet Off-shore „vom Ufer weit liegen“ oder „an der Ufer“. In wirtschaftlicher Hinsicht bedeutet es solche Unternehmen, die in den Ländern wo sie eingetragen sind (im Innenland) keine wirkliche Geschäftstätigkeit ausüben, und im Empfangsland als Ausländer angesehen werden. Diese Form ist auch für den ungarischen Unternehmungsgesetz bekannt, die Aufsatzung „im Ausland tätigkeit ausüben“ zeigt klassische off-shore Merkmale. Nach dem 28§ des Gesetzes Nr LXXXI. vom Jahr 1996 über die Gesellschaftssteuer und der Dividendensteuer ist das Unternehmen als ausländische Tätigkeit führend anzusehen, wenn es im Innenland registriert ist, und dort mit einem Sitz verfügt, 100% im ausländischen Besitz ist in Form einer GmbH. oder AG. und weiteren bedingungen entspricht. Solche weitere Bedingungen sind zBs. das Verfügen über die Begünstigungen die die Unternehmen der Zollfreigebiete in Anspruch nehmen können, und der Fakt, das obwohl alle wirtschaftliche Tätigkeiten im Ausland ausgeübt werden, die für den Betrieb benötigter Bankkonto in Innenland geführt wird.

Dieser Regelung wird ergänzt durch die Richtlinie Nr. 1998/149 des Amtes für Steuer und Finanzprüfung, die die personelle bedingungen des off-shore Status regelt, und mit den Anordnung Nr. 33/1997 des Amtes für Steuer und Finanzprüfung über die Registratur der off-shore Unternehmen.

---

¹¹ Deák Dániel: Ellenőrzött külföldi társaságok. Pénzügyi Szemle, 1997/8,605.o.

Wenn eine Wirtschaftsgesellschaft nach dem Verzeichnis des Amtes für Steuer und Finanzprüfung als Off-shore eingestuft wird, hat es in erster Linie bei der Feststellung des Masses der Unternehmungssteuer eine Bedeutung. Nach dem 19§ des Gesetzes über die Gesellschaftssteuer ist der Mass der Steuer 16% der positiven Bemessungsgrundlage, aber der Abs. 2 besagt, das bei Unternehmen die ihre Tätigkeit im Ausland ausüben die Gesellschaftssteuer 3% der positiven Bemessungsgrundlage ist.

Ein weiterer Unterschied ist das im Ausland tätige Unternehmen Steuerergünstigung nicht in Anspruch nehmen können. Die Funktionierung als off-shore Unternehmen ist dann besonders vorteilhaft, wenn das Unternehmen in einen Steuerparadiese registriert wurde. Dies sind solche spezielle Beurteilungsgebiete, die eine besonders vorteilhafte wirtschaftliche Lage bieten (mit einer entwickelter Infrastruktur, mit Experten, Diskretio und Steuerbegünstigungen).

Diese Angaben bedeuten dennoch nicht, das off-shore Unternehmen völlig steuerfrei wären. Sie können am Registrierort und auch am Ort ihrer Tätigkeit irgendwelche Steuer zahlen, aber im allgemeinen ist es keine Gewinnsteuer. Diese Unternehmen üben ihre Steuerpolitik in wirklichkeit Spannkräftig aus, und unterordnen ihre Handelsgeschäften der Steuerminimalisierung. Eben zu der Beschränkung dieser Tätigkeiten wurde die Anwendung des üblichen Marktpreises bei verbundenen Geschäften eingeführt.

Die ungarische Steuergesetze (zBs. die Dividendensteuer) können diesen von anderen Ländern (USA, Japan, Kanada) stark geregelten Gebiet nur beschränken, aber die Beendung dieser Praxis ist nicht möglich, im Gegenteil, man muss sich auf eine grössere Verbreitung vorbereiten.

*Herke Csongor, Ph.D., Assistant Professor
University of Pecs, Faculty of Law*

PLEA BARGAIN AS A MEDIUM IN THE FIGHT AGAINST ORGANISED CRIME

I. Institutions serving simplification of criminal procedure

The most common way to fasten and simplify criminal procedure is regulating it in special procedures.¹ The Recommendation R/87/18. of Ministres' Committee of European Council² recites several ways to simplify criminal procedure; from investigation, through accusation, to trial in the court:

- discretionary act of accusation (and generally discretionary criminal investigation) and within this right to abate (interrupt) procedures in discretionary way, followed by a satisfactory compensation for the complainant.
- Measures of identical aims with discretionary criminal investigation (in agreement with the offended, may be transferring the case under judicial competence);

---

¹ The essay was written with the support of the competition No. *F 037917* of Hungarian Scientific Research Fund (OTKA).

² See in details: *Európa Tanács ajánlásai a büntetőeljárás egyszerűsítésére*. In *Rendészeti Szemle* 1991/5, 97-103. and: Ágnes KELEMEN: *Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlása és a Magyarázó Megjegyzések a büntető eljárás egyszerűsítése tárgyában*. *Magyar Jog* 1991/12., 741-745.

- decriminalisation of lighter crimes (especially in cases of defrauder of tax or customs);
- shortened or written procedures (in case if the factual element is prior to the elements of guiltiness);
- agreement without criminal court (after paying for a state - or public interest institution with charitable intention, having the objects obtained by committing a crime returned or the damage of the offended compensated);
  - questions of other ways to simplify criminal procedure (e.g. alternative punishment, so called preliminary inquiry procedure in case of confession of the accused, simplification of the record of trial or sentencing).

Since publishing the recommendation, for the last one and a half decades several new legal institutions have been introduced in Hungary (agreement with the accused, postponing the act of accuse, renouncing the trial etc). The regulations aiming at fastening the procedure were also modified the way that they could be applied in a wider circle (bringing before court, omission of the trial)³. But those institutions which represent a break on officiality but prefer the interest of the complainant (e.g. mediation), have still not been introduced. These new institutions cannot fulfil their functions, because their most relevant regulations were considered by the legislation as not competent with the Hungarian law⁴.

Taking the process of the procedure as a basis, main methods to simplify and fasten the procedure were established as follows:⁵

- a) during investigation:
  - diversion: two main ways of diverting the procedure from criminal passage have existed since the 1970's: discretionary accuse principle and mediation;
  - paying a determined sum of money: in cases of less relevance, having the imposed sum settled, the procedure may be abated⁶;

---

³ Regarding the Recommendation of the European Council and concerning the question of simplifying criminal procedure see: HERKE Csongor: *Die Perspektiven der Vereinfachung des ungarischen Strafverfahrens im Spiegel der Empfehlung des Europarates*. In: FENYVESI Csaba – HERKE Csongor (editors.): *Tanulmányok Erdősy Emil professzor tiszteletére*. Pécs, 2002. 74-87.

⁴ The European Council accepted further recommendations on simplification of criminal procedure and on applying other punishments and measures than imprisonment. Here to mention R 16 (92) on European rules of sanctions and measures of the Committee, R 8 (96) on European criminal policy in the period of changes, R 19 (99) on mediation in criminal cases and R 20 (99) on the overcrowded prisons and inflation of prisoners.

⁵Co.: IZSÁKI Mariann: *A büntető eljárás egyszerűsítése, különös tekintettel a vádalkura*. Diplom essay, JPTE ÁJK Pécs, 1995., 18.

- b) following the act of accusation, but before trial:
  - resolution without trial: in cases of less relevance and in criminal acts sanctioned with lighter punishment, the court, following the prosecutor's appeal may make a decision based on the documents (see: special procedures with trial omission in Hungary)⁷
  - simplified trial: with agreement of the accused and reckoning on a lighter punishment, the criminal responsibility of the accused is concerned on a more simple trial (see: institution of renouncing of the trial in Hungary)⁸
- c) agreement on the trial in court (see: plea bargain)⁹.

II. Types of plea bargain

When reciting evidences, Art 61 of Sec (1) of CPA places the confession of the accused at the last place, referring this way to the fact that confession is no longer the queen of evidences. Underlining this, Art 87 Sec (5) states that even in case of confession all other evidences are to be collected. In spite of that (just in order to increase the effectiveness of procedure and to make its process faster) the Act assigns particular significance to the confession of the accused. This way one of the conditions of "rapid trial" (alternatively with catching in the act) is a (factual) confession of the accused, and the same way, confession is necessary for special procedures with omission¹⁰ or renouncing trial. The latter (renouncing the trial) is a procedure similar to plea bargain, but different from it in some respects. Some authors mention the agreement with the accused as plea

---

⁶ The institution has existed in France since 1940: after settling the criminal charges and compensating the damage of the offended the prosecutor can abstain from accusation. In the Dutch Criminal Procedure Act, besides the prosecutors ensures this right for the police also. See: IZSÁKI Id. 5, 20

⁷ However, based on the Austrian Act Criminal Rules on Court there is no need for prosecutor's proposal. Co: FARKAS Ákos: Konszenzális elemek a büntetőeljárásban. Magyar Jog 1992/8., 508.

⁸ In England and in the USA an agreeing declaration of the accused is enough, but in Denmark and Spain (just like in Hungary) the admitting confession concerning the important element of fact establishment is also necessary. See: IZSÁKI Id 5, 22.

⁹ Similarly, agreements between the single authorities and participants can help the procedure become faster. See in details: HERKE Csongor: *Die Absprache als ein Institut der Strafverfahrenserleichterung*. In: FENYVESI Csaba – HERKE Csongor (editors): *Emlékkönyv Vargha László egyetemi tanár születésének 90. évfordulójára*. Pécs, 2003. 97-106.

¹⁰ About the requirements regarding confession in a procedure with omitting the trial see in details: see in details: HERKE Csongor: *A tárgyalás mellőzése eljárás*. Jura 1997. December, 16-21.

bargain, when in return for some information from the accused the authorities discontinue criminal investigation against him, (denying or abating investigation). In case of agreement with the accused almost all elements of plea bargain are missing. (neither confession is necessary, nor the accused is impeached), but it is still to be referred because of its bargain-nature.

Plea bargain in a wider sense is a procedure, based on an agreement when the accused, hoping of an indulgent sentence in return, confesses guiltiness.¹¹ In contrary to the renouncing the trial, in case of plea bargain a further element is that a bargaining process begins based on confession between the prosecutor and the attorney (often in the presence of the judge), the result of which is taken into consideration when imposing the sentence .

Plea bargain (similarly to mediation) has more forms.

- a) In the USA plea bargain was established in the second half of 19th cent, based on the wide discretionary legal state of the prosecutor. It is divided in two sections:¹² plea bargaining (a legally unregulated bargaining process between the prosecutor and the attorney) and guilty plea, when guiltiness is confessed before the court. Plea bargain can be accomplished during the preliminary process (charge bargaining), or on the trial also (sentence bargaining). In the former case, confession of the accused is offered by the attorney in return for changing given heads of charge (the changes in charge can be initiated by the prosecutor also). Sentence bargain can be established in two ways: the judge personally can take part in the bargain, indicating a possible punishment, or the judge resigns to participate in the bargain, and accepts the parties' proposal on the punishment.

The agreement based on bargain is necessary, but not satisfactory condition. Voluntary and conscious confession is also required in the States (the accused has to confess in view of his rights, and has to be aware of the right not to confess and then the case is concerned by the jury). The judge can refuse to accept the confession if it does not have satisfactory factual basis (e.g. contradicts to other evidences) or in case if he does not agree with the proposed punishment.

- b) In England the confession of guiltiness is prior to bargain. The bill of indictment is read on the trial, and the judge calls upon the accused to declare whether he wishes to admit guiltiness before establishing the jury (plea of guilty). If so, the judge brings verdict without the jury. Then the bargain-nature of the procedure is represented by the fact that the confession can be anticipated by the prosecutor's appeal, re-

---

¹¹Co. IZSÁKI Id 5, 24.

¹²Co. GRMELA Zoltán: A vádalku – az amerikai modell. Magyar Jog 1993/6., 368.

nouncing certain heads in the charge (all in all, the accused here also confesses guiltiness in hope of a lighter punishment). In the English sentence bargain the prosecutor has no role in determining the degree of punishment¹³.

- c) In Italy, one of the five special procedures of the Italian Criminal Code came into force in 1989, was also similar to plea bargain. During this procedure the prosecutor and the accused compound an agreement and proposes for a concrete punishment commonly. However, the judge does not have right to deliberate the degree of punishment: either imposes the proposed punishment and the procedure is finished; or can continue the procedure without accepting plea bargain.
- d) The procedure based on confession of guiltiness has existed in Spain since the end of 19th Cent. (*conformidad*). During this the prosecutor sends a proposal on the type and degree of punishment together with the bill of indictment to the court (max. 12 months imprisonment since 1989). If the accused accepts punishment or gets entered into a bargain, as a result of which compounds an agreement with the prosecutor, the court imposes the punishment without continuing the procedure.¹⁴
- e) In Germany there is a possibility of agreeing procedure between the prosecutor and the attorney without act of charge (so called German guilty plea). In return for the confession the accused may rely on a shorter trial and receives the prosecutor's promise to omit the act of charge in some crimes committed and to apply to the court for a lighter punishment.
- f) In France there exists a correcting institution: in case of confession the prosecutor can requalify the crime into *delinquency*, this way not the jury but the judge of the regional court is competent to pronounce the sentence.

III. Agreement with the accused

In case of well established suspect of committing the crime, the prosecutor (the inspecting authority with the permission of the prosecutor) can repudiate the denunciation, if the person to be suspected with committing the crime cooperates in discovering of this or any other criminal case to such an extent,

---

¹³ Co. FARKAS Id 7., 511.

¹⁴ Co. FARKAS Id 7, 512.

that the criminal or national security¹⁵ significance of his cooperation is more important than the interest of the government to force its criminal request. In fact, the Sec (1) Art 192 CPA makes the abatement of the investigation possible with almost the same words.¹⁶

Art 57 of 11/2003 Chief Public Prosecutor Regulation states that repudiation of denunciation or abatement of investigation are to be permitted by the head prosecutor competent in the case (or the deputy in case the prosecutor is unable to attend). The public county prosecutor can assign the right of permission to the deputy when investigates in criminal cases belonging to the sphere of competence of the county court. If the authority accomplishes investigating work independently, the prosecutor, having deeds necessary for the decision examined, after the proposal of the competent leader of investigating authority, can make a decision of the permission.

The Act also determines an exclusion, stating that the denunciation cannot be denied (the investigation cannot be abated) if the established suspect concerns a crime of intentional murder.

Repudiating denunciation against a cooperating accused (abating investigation) does not deprives the offended of his right to receive compensation, based on general rules of civil law. In these cases damage is compensated by the state and the state is represented by the Minister of Justice during the validating process of the request. In case the resolution on compensation is passed in civil a legal action, the base of the request for compensation is to be presumed, this way the burden of evidence does not rest on the offended .

In the interest of this agreement, lying in the foreground of the denunciation (investigation) abating resolution, could be kept in secret Sec (5) Art 175 (and referring to this Sec (4) Art 192 states that the order consists only of the

---

¹⁵ The national security interest, based on Art 74 of Act 125 (1995) on National Security Services is to provide the sovereignty, and secure constitutional order of Hungary, within that

- discover all intention to offend independence or territorial wholeness of Hungary,
- discover and prevent all secret intention infringing or threatening political, economical or national defence of Hungary,
- obtain all information referring to or originated from foreign countries, and necessary for decisions of the government
- discover and prevent all secret intention, which with the help of illegal means aims at changing or disturbing constitutional order of Hungary ensuring basic human rights, democracy based on multi-party system, or the operation of constitutional authorities,
- discover and prevent terror actions, illegal commerce with arms or drugs, or illegal transport of internationally controlled products and technologies.

¹⁶ The CPA, not unambiguously, regulates the agreement with the accused with the same words among the reasons for denying denounce or for abating investigation See in details: FENYVESI Csaba – HERKE Csongor – TREMMEL Flórián: *Új magyar büntetőeljárás*. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2004. 415.

ordering part itself and the date. The ordering part includes denotation of crime, fact of denying denunciation (investigation abating), and information about how damages, emerging in connection of committing the crime were to be validated by the state.

IV Renouncing the trial

Rules of renouncing the trial are included in Title 25 CPA Art 533-542. In case of renouncing the trial the court may establish guiltiness of the accused in a sentence brought on an open trial, if the conditions are realized as follows:

Prosecutor's proposal	Crime punishable with max. 8 years imprisonment	The accused renounces of the trial	Admitting confession
(private charge, no additional private charge)	(but: the crime can be graver in case of organised crime if the accused cooperates)		

In case of renouncing the trial, the crime committed by the accused is judged within the frames of lighter punishments (in return for confession and for the renouncing of the right for trial):

1. max. 3 years, in case of crimes possibly being punished with imprisonment longer than 5 years but max. 8 years
2. max. 2 years, in case of crimes possibly being punished with imprisonment longer than 3 years but max. 5 years
3. max. 6 years can be imposed in case of crimes possibly being punished with 3 years

Against those who committed a crime in criminal organisation,¹⁷ and during the investigation significantly cooperate with the prosecutor or the investigating authority, contribute to the proving process of the given or any other case, but the abating of the investigation against them did not occur of any reason, there is a room for renouncing the trial, even in cases to be punished with imprisonment longer than 8 years. Then the strict measures described in the General Part of Criminal Code cannot be applied.

Renouncing the trial can take place both during the investigation and within 15 days following the act of accuse. In these cases (if all conditions are realised) the prosecutor can propose for renouncing the trial. The prosecutor, taking into consideration the circumstances of the case (particularly the person of the accused and the crime committed) can propose for considering the case on an open session. The accused is informed about the possibility of renouncing the trial and its consequences by the prosecutor before the act of accuse. The document with this information and the declaration of the accused are to be included in a protocol. The prosecutor can enclose this protocol into the court's copy of the act of accuse as a part of investigation documents, if the consideration of the case on open session was initiated by the accused.

If the prosecutor agrees with the initiation, interrogates the accused and informs him about the acceptance of the initiation. Then the prosecutor proposes to the court for considering the case on open session, without delay. The prosecutor appoints an attorney for the accused (if the accused has no attorney) and provides possibility for the attorney to get familiar with the documents of investigation.

The prosecutor cannot repeal a proposal for consideration of the case on open session. If case in the prosecutor's opinion, as compared to the result of the session, the accused is guilty in a graver crime or in an other crime also, proposes for sending the case to trial.

In case of renouncing the trial, the court proceeds as single judge and holds an open session, on which the presence of both the prosecutor and the attorney is obligatory. On the open session the prosecutor exposes the charge and the proposal for considering the case on open session. Having the charge and the proposal exposed, the court informs the accused about the consequences of the renouncing the trial and the confession before court. Following this the court calls upon the accused to declare about renouncing the trial (before this,

---

¹⁷ See 8 Art. 137. Criminal Code crime organisation is a group of three or more persons, operating together for a longer period, the aim of which is to commit a crime, presumably being punished with imprisonment five years or more.

the accused may consult with the attorney). The court hears the accused about the actions representing the subject of the charge after this declaration.

Following the confession the court decides whether the procedure with renouncing the trial can be applied in the given case. During this the court examines particularly whether

- the accused is *compos mentis*
- the confession is made voluntarily
- there is any doubt concerning the authenticity of the confession, and
- there are significant differences between the confession of the accused and the earlier confession made during the investigation.

If based on any of these circumstances the court regards solicitous the negotiation on open session, or a graver qualification, different from charge, is probable to be predicted, the case will be sent for trial (in this case there is no room for application). If the court does not find any reason for doing so, the accused is heard for the circumstances, which possibly determine the imposable punishment. After hearing the accused first the prosecutor, then the attorney can held the speech.

There is no room for appeal regarding the establishment of guiltiness, facts agreeing with the charge, or qualification agreeing with the act on accuse.

Regulations, concerning reasonableness of fact establishment of the appealed sentence, statement of guiltiness and qualification of crime, are over-viewn by the court of second instance. However, in case of established facts agreeing with the charge and qualification identical to those stated in the bill of indictment the sentence of first instance can only be changed if

- there is a room for releasing the accused, or
- abating the procedure, or
- as a result of the changes a significantly lighter punishment is to be imposed, or instead of punishing a given measure is to be applied.

V. Agreements in the frames of Defence Program

Measures on Defence Program — in which those engaged in criminal procedure and supporters of jurisdiction take part — are included in the Act 85 2001 (further: DPA). Defence Program was introduced in order to provide

security not provided in the frames of personal security, for the witness, the offended, the accused engaged in the criminal procedure, their relatives or any other person possibly being threatened. Defence Program is executed by the police (in frames of civil rights's legal state and based on an agreement compounded with the person threatened). During executing the program

- special measures are applied, or
- mental, social, economical, human or legal support is provided.
- Art 2, DPA states that the Defence Program (similarly to personal security) can be applied during the criminal procedure or having it finished, if the person to be secured
- made or wishes to make testimony on circumstances of an extremely grave crime
- the testimony supported or may support the discovery of facts, and otherwise it is expected to be very difficult or not possible to collect all evidence
- against the accused crime was committed or possibly will be committed because of taking part in the criminal procedure, or fulfilling obligations or rights
- it is not possible to provide personal security for the threatened person concerned in the case.

This agreement can be initiated during the process of the criminal procedure by the investigating organ in agreement with the prosecutor, by the prosecutor or by the president of the council, competent in the procedure. Having the criminal procedure finished, compound of the agreement can be initiated by the investigating organ competent in the procedure (in cases of persons imprisoned in criminal executing institution, compound of the agreement is accomplished by the criminal executing institution, the prosecutor, or the criminal executing judge).

The agreement is to be initiated by the Witness Security Service, which within 15 days

- denies the initiation if the threatened is considered as inappropriate for being secured, based on the preliminary psychological examination or on the examination measuring the security risk;
- if accepts the agreement, proposes a motivated recommendation intended to the Head of Hungarian Police Offices.

The Head of Hungarian Police Offices takes a stand on denying the initiation or on intention to compound an agreement within 3 days from the date of the initiation. If the Head of Hungarian Police Offices accepts the agreement, the Service signs an agreement with the threatened person independently, supposing he

- makes the necessary declaration,
- fulfils all obligations connected to his original identification, or validates his requests, interests (e.g. if contracted a loan or credit in his original identity, then before changing identity has to refund it). In case of extreme criminal or juridical interest the Witness Security Service fulfils these requirements, but the concerned person has to settle it later.

Defence Program is abated:

- if the conditions of defence no longer obtain,
- if the person concerned renounces the defence or
- if the Service denounces the agreement.

The Capital Court is competent to accomplish all out plea procedures originated from debates generated by the agreement.¹⁸

VI. Summary

Institution of renouncing the trial has not reached the expected effect. There are more reasons for that (e.g. exclusions, in case of the juvenile or applicability in cases of crimes to be punished with maximum 8 years imprisonment), but I consider non-predictability of punishment as the most significant reason, and related to this the prosecutor's limited circle of rights. Namely, the accused confesses to commit the crime easier if receives a concrete promise of a predictable punishment in return. Regulation of plea bargain in narrower sense could occur through modifying present regulations on renouncing the trial, but also through establishing a separated special procedure.

When balancing the possibility to introduce plea bargain, IZSÁKI lists arguments pro and contra as follows¹⁹:

---

¹⁸Such strict regulation would be, as noticed in Art 98, Criminal Code, if the limit of punishment become twice higher (but no longer than 20 years)

¹⁹ About the rules of Defence Program see in details: HERKE Csongor: *Büntető eljárásjog*. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2003., 73-76.

Advantages of plea bargain:	Disadvantages of plea bargain:
faster consideration of cases	there is a danger of not always the real perpetrator confesses guiltiness;
the accused, when making confession, assumes the consequences of his earlier behaviour ;	during bargain prosecutors are inspired only by the result of the charge and not by imposing a punishment answering special and general preventing aims ;
it is easier to collect proofs in better quality; witnesses and experts are not be summoned in vain;	lighter punishment has smaller detaining effect; those insisting on normal procedure are usually imposed a graver punishment.
in return for co-operation the accused comes in for allowances .	

After comparing the advantages and disadvantages, it is still worth deliberating the collation of plea bargain models introduced above and it may be useful to emerge and introduce applicable elements as soon as possible. Although, beyond legislative duties a specialisation of authorities, and in the opinion of FENYVESI, a specialisation of attorneys would be necessary for an effective application.

*Zsolt Szomora, Assistent
Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität Szeged*

REAKTION AUF DIE ORGANISIERTE KRIMINALITÄT DURCH DAS MATERIELLE STRAFRECHT

Ein europäischer Ausblick

Es ist eine immer größere Frage und Herausforderung, wie wirksam das Strafrecht auf die organisierte Kriminalität¹ reagieren, gegen sie einen erfolgreichen Kampf führen kann. Es gibt mehrere Ebenen, auf denen das Strafrecht und die Strafverfolgung gegen die OK auftreten: das materielle Strafrecht, das Strafprozessrecht, die Kriminalistik. Um Erfolge aufzeigen zu können, sind die verschiedenen Rechtseinrichtungen dieser Rechtsgebieten in Einklang zu bringen.

In diesem Beitrag möchte ich mich mit den relevanten Institutionen des materiellen Strafrechts beschäftigen. Die wirksame Reaktion auf organisierte Kriminalität bereitet schwierige Probleme für das materielle Strafrecht, es sind mehrere Fragen zu beantworten: wie können die an die OK geknüpfte speziellen Rechtsfolgen in die herkömmlichen dualistischen Sanktionensysteme eingebaut werden, wo ist die Grenze der Strenge der Sanktionen, in was für Stufen kann die organisierte Straftatbegehung eingeordnet werden.

Die materiellrechtliche Behandlung der OK beginnt mit der präzisen Bestimmung der zentralen Begriffe, schon bei diesem Ausgangspunkt treten aber Schwierigkeiten auf, der Begriff der OK ist nämlich zu „populär“, kein Rechtsbegriff, und hat eine universale Bedeutung, die als rechtliches Terminus kaum

---

¹ In den folgenden wird die Abkürzung OK verwendet.

gebraucht werden kann. Das materielle Strafrecht verschiedener Länder geht in den meisten Fällen davon aus, dass die kriminelle Organisation nicht nur ein einfacher Zusammenschluss von Straftätern und die Kumulation von Straftaten ist, sondern als eine ihren Mitgliedern verselbständigte Machtapparat wirkt, die auch in sich selbst befasst und geprüft werden soll.²

In meiner Abhandlung möchte ich einen Ausblick auf die materiellstrafrechtliche Behandlung der OK in Europa erstatten. Am Anfang gehe ich auf die mit der OK in Zusammenhang stehenden Vorschriften der österreichischen Strafrecht ausführlich ein, da es ein sehr breite Palette der Befassungsweisen und –Methoden dieses Phänomens aufweist. Anschließend wird das deutsche, das schweizerische, das polnische und das französische Strafrecht geprüft, vor allem die Frage, wie diese den Begriff der kriminellen Organisation definieren und ob und wie einen sui generis Straftatbestand zu deren Bildung und Wirkung vorsehen.

1. Österreich³

Wie schon erwähnt wurde, werden vielerlei Rechtsfolgen an die organisierte Kriminalität im öStGB geknüpft. Im Allgemeinen Teil des Gesetzes sind zwei relevante Regelgruppen zu unterscheiden, die Regelung des Geltungsbereichs einerseits und die der Sanktionen, bzw. der Strafzumessung andererseits. Im Besonderen Teil des öStGBs wird die OK auf zweierlei Weise behandelt: die Straftatbegehung in einer kriminellen Vereinigung wird als qualifizierter Umstand bestimmter Straftaten vorgesehen; eine Reihe von selbständigen Straftatbeständen enthält die verschiedenen Stufen der organisierten Straftatbegehung. Es wird noch hervorgehoben, dass die OK mit dem Terrorismus im öStGB zusammengeknüpft und das Terrorismus als das gefährlichste Stufe der OK angesehen wird, was in Strafgesetzbüchern von mehreren Ländern sowie in internationalen Abkommen zu erfahren ist.

---

² Geller, Balázs József: Gondolatok a büntetőjog jelentőségéről a szervezett bűnözés elleni fellépéssel kapcsolatban. In: A szervezett bűnözés arcai. (Fiatal büntetőjogászok tanulmányai a szervezett bűnözésről). Budapest, 2004. p.13

³ Zum Text des österreichischen Strafgesetzbuches siehe: Foregger – Bachner Foregger: Strafgesetzbuch. Manz. Taschenausgabe. 18. Aufl. Stand 1.5.2004; http://www.sbg.ac.at/ssk/docs/stgb/stgb_index.htm

1.1. Geltungsbereich des öStGBs in Zusammenhang mit der OK

§ 64 öStGB bestimmt die strafbare Handlungen, die ohne Rücksicht auf die Gesetze des Tatorts bestraft werden. Gemäß Abs. 1 Z. 4 gelten die österreichische Strafgesetze unabhängig von den Strafgesetzen des Tatorts für die Straftat der kriminellen Organisation (§ 278a Abs. 1), falls sie im Ausland begangen worden ist, aber österreichische Interessen verletzt hat oder der Täter nicht ausgeliefert werden kann.

In Abs. 1 Z. 4 handelt es sich um taxativ aufgezählte Delikte, die besonders gefährlich und verwerflich sind, wobei das mit Strafe bedrohte Verhalten sich häufig über die Staatsgrenzen erstreckt oder auswirkt.⁴ Unter diesen Straftaten ist die kriminelle Organisation auch zu finden, bezüglich deren die doppelte Inkrimination nicht vorausgesetzt ist, sondern das sog. Prinzip der staatlichen Selbstverteidigung im Falle der Verletzung von österreichischen Interessen zur Geltung kommt.

Das Strafrechtsänderungsgesetz vom 2002 hat ähnliche Gerichtsbarkeitsregeln für die terroristische Vereinigung (§ 278b), die terroristische Straftaten (§ 278c) und die Terrorismusfinanzierung (§ 278d) vorgesehen.

1.2. Die an die OK geknüpften Sanktionen, bzw. Strafbemessungsregeln

1.2.1. Als eine Antwort auf die OK sollten im materiellen Strafrecht solche Sanktionen geschaffen werden, die das Entziehen der durch die organisierte Straftatbegehung oder in Zusammenhang damit erworbenen Vermögensvorteile und anderen finanziellen Güter ermöglichen.

§ 20 öStGB enthält die Regeln der Abschöpfung der Bereicherung, die seit 1996 keine Nebenstrafe mehr, sondern eine neue, keine Nebenstrafe darstellende, vermögensrechtliche Unrechtsfolge ist.⁵ Die Vorschriften gemäß Abs. 1 ermöglichen die Abschöpfung der Bereicherung nicht nur in dem Fall, wenn jemand durch die Begehung einer mit Strafe bedrohten Handlung Vermögensvorteile erlangt hat, sondern auch dann, wenn jemand Vermögensvorteile für die Begehung einer mit Strafe bedrohten Handlung empfangen hat.

Eine Verschärfung der Abschöpfung sieht aber Abs. 3 für Täter vor, denen im zeitlichen Zusammenhang mit ihrer Mitgliedschaft in einer *kriminellen*

---

⁴ *Fabrizy, Eugen*: StGB und ausgewählte Nebengesetze. Kurzkommentar. 8. Aufl. Manz. Wien, 2002. p. 228

⁵ *Fabrizy*: aaO. p. 101.

Organisation oder terroristischen Vereinigung Vermögensvorteile zugeflossen sind, bei denen die Annahme nahe liegt, dass sie aus strafbaren Handlungen stammen und deren rechtmäßige Herkunft vom Täter nicht glaubhaft gemacht werden kann. Erwiesen muss also nur die Beteiligung an einer kriminellen Organisation oder terroristischen Vereinigung sein. Im Übrigen kommt diese das Umkehren der Beweislast und somit den Bruch eines seit langem angenommenen Grundsatzes bedeutende Regelung nur zum Tragen, wenn (was nur wohl ausnahmsweise eintreten wird) eine Abschöpfung gemäß Abs. 1 nicht möglich ist. Man soll daher vom subsidiären Charakter des Abs. 3 gegenüber Abs. 1 ausgehen.⁶

Diese Vorschriften beziehen sich auf die vom Täter erlangten oder empfangenen Vermögensvorteile. Vermögenswerte der kriminellen Organisation, mögen sie sogar beim Täter sichergestellt werden, unterliegen dem Verfall nach § 20b Abs. 1: Vermögenswerte, die der Verfügungsmacht einer kriminellen Organisation oder einer terroristischen Vereinigung unterliegen oder als Mittel der Terrorismusfinanzierung bereitgestellt oder gesammelt wurden, sind für verfallen zu erklären. Voraussetzung des Verfalls nach den ersten beiden Fällen ist der Nachweis einer kriminellen Organisation oder einer terroristischen Vereinigung ebenso wie deren Verfügungsmacht über die betroffenen Vermögensgegenstände. Die Verfügungsmacht einzelner Mitglieder der kriminellen Organisation, bzw. terroristischen Vereinigung kann von Bedeutung sein, wenn sie nach deren Stellung in der Organisation als ihnen von dieser delegiert anzusehen ist.⁷ Der selbständige, von der einzelnen Straftatbegehungen unabhängige Charakter der kriminellen Organisation wird auch dadurch unterstrichen, dass es auf den Nachweis einer bestimmten strafbedrohten Handlung, aus der ein Vermögenswert stammt, nicht ankommt.

1.2.2. Im Allgemeinen Teil des öStGBs ist die sog. „Kleine Kronzeugenregelung“ zu finden, die eine außerordentliche Strafmilderung bei Zusammenarbeit mit den Strafverfolgungsbehörden ermöglicht. Mit diesen Vorschriften unternimmt der österreichische Gesetzgeber den Versuch, Einzelne aus den kriminellen Verbindungen herauszulösen und zu ermutigen „auszupacken“. Die Regelung zielt ausgesprochen auf die organisierte Kriminalität ab, da sie nur im Falle der in einer kriminellen Vereinigung, Organisation, bzw. terroristischen Vereinigung begangenen Straftaten oder der Teilnahme an solchen Gruppierungen in Anspruch genommen werden kann.

---

⁶ *Fabrizy*: aaO. p. 102.

⁷ *Fabrizy*: aaO. p. 105

Um die Strafmilderungsregel nach § 41a anwenden zu können, muss die Offenbarung des Täters gegenüber einer Strafverfolgungsbehörde erfolgen. Es genügt also nicht, dass der Täter einem Dritten entsprechende Mitteilungen macht, also etwa einem Journalisten ein Interview gibt. Die Offenbarung muss weiters der Strafverfolgung nützen, indem sie wesentlich dazu beiträgt, die Gefahren aus der Verabredung, Vereinigung oder Organisation zu beseitigen oder erheblich zu mindern, die Aufklärung zu fördern oder die Führer der kriminellen Unternehmung auszuforschen.

Während in anderen Rechtsordnungen die Begünstigung des Täters bis zu seiner Straflosigkeit führen kann, besteht der Anreiz zu Offenbarung in Österreich (nur) darin, dass die Untergrenze der gesetzlichen Strafdrohung unterschritten und die Strafe ganz oder teilweise bedingt nachgesehen werden kann, wenn dies sonst wegen der Höhe der konkreten Strafe nicht zulässig wäre.⁸

1.3. Relevante Vorschriften im Besonderen Teil des öStGBs

1.3.1. Geldwäscherei

Um existieren zu können, brauchen die kriminelle Organisationen ihr durch Straftatbegehung erworbenes Vermögen zu legalisieren, dessen Herkunft zu verschleiern, sonst sind sie dem Gefahr ausgesetzt, leicht aufgedeckt zu werden. Deswegen ist die Geldwäsche eine fortgesetzt, typisch begangene Straftat von kriminellen Gruppierungen.

§ 165 Abs. 3 sieht einen schweren Fall der Geldwäscherei vor, wenn sie von einem Mitglied einer kriminellen Vereinigung, die sich zum fortgesetzten Geldwäscherei verbunden hat, begangen wird.

Es gibt noch ein Spezialfall der Geldwäsche nach § 165 Abs. 5, der eine erhöhte Strafe für den Täter vorsieht, der wissentlich Bestandteile des Vermögens einer kriminellen Organisation oder einer terroristischen Vereinigung in deren Auftrag oder Interesse an sich bringt, verwahrt, anlegt, verwaltet, umwandelt, verwertet oder einem Dritten überträgt. Die Herkunft dieser Vermögensbestandteile aus einer Straftat im Unterschied zu Grundfällen der Geldwäsche müssen nicht nachgewiesen werden, die gesetzlichen Vorschriften finden genügend, dass sie im Besitz einer kriminellen Organisation oder einer terroristischen Vereinigung befindlich sind.⁹

---

⁸ *Fabrizy*: aaO. p. 167

⁹ *Fabrizy*: aaO. p. 507

1.3.2. *Sui generis* Straftatbestände von kriminellen Gruppierungen

Das österreichische Strafgesetz hat drei verschiedene Kategorien der kriminellen Gruppierungen geschaffen: kriminelle Vereinigung, kriminelle Organisation und terroristische Vereinigung. Diese Reihenfolge zeigt die Schwere der Sanktionen gleichzeitig. Das grundlegende Motiv für Bestrafung solcher kriminellen Verbindungen ist, dass sie eine große Gefahr sogar in sich selbst bedeuten, weil sie darauf gerichtet sind, schwerwiegende Straftaten zu begehen. Deswegen soll die strafrechtliche Verantwortung schon auf den Zeitraum vor der tatsächlichen Straftatbegehung im Rahmen dieser Gruppierungen ausgedehnt werden.

Nach § 278 Abs. 2 ist eine *kriminelle Vereinigung* ein auf längere Zeit angelegter Zusammenschluss von mehr als zwei Personen der darauf ausgerichtet ist, dass von einem oder mehreren Mitgliedern der Vereinigung ein oder mehrere Verbrechen, andere erhebliche Gewalttaten gegen Leib und Leben, nicht nur geringfügige Sachbeschädigungen, Diebstähle oder Betrüge [...] ausgeführt werden.

Der Zusammenschluss muss auf eine gewisse Dauer angelegt sein. Auch der Zusammenschluss zur Begehung einer einzigen Straftat kann ausreichen, sofern er auf längere Zeit angelegt ist, was etwa dann der Fall sein wird, wenn aufwändige Planungen und Vorbereitungen zu treffen sind.

Die Tathandlung besteht entweder in der Gründung einer kriminellen Vereinigung oder in der Beteiligung als Mitglied nach Abs. 1. Im Abs. 3 enthält eine andere Begriffsbestimmung, er stellt klar, was unter Beteiligung als Mitglied zu verstehen ist. Einerseits handelt es sich um die Begehung einer strafbaren Handlung im Rahmen der Vereinigung. In diesem Fall haftet der Täter neben dem betreffenden Delikt in echter Idealkonkurrenz auch nach § 278. Ohne diese Lösung wäre das in der Mitgliedschaft liegende Unrecht durch die Bestrafung allein wegen des betreffenden Deliktes nicht ausreichend abgegolten. Andererseits handelt es sich um die Beteiligung an sonstigen Aktivitäten der Vereinigung, sofern dies im Wissen geschieht, dass dadurch der Vereinigung oder durch sie zu begehende Straftaten gefördert werden. Darunter fallen zunächst Handlungen, die für sich genommen noch nicht strafbar sind. Eine bloß fallweise Beteiligung an einzelnen Straftaten oder Handlungsweisen, denen das mit dem Begriff der Mitgliedschaft verbundene Moment einer gewissen Dauer fehlt, reicht aber nicht aus.

Hat sich eine kriminelle Vereinigung gebildet, so sind alle Mitglieder strafbar, mag es auch zur Begehung von Straftaten noch nicht gekommen sein. Um diese Begehung zu verhindern, sieht das Gesetz Strafaufhebung wegen tä-

tiger Reue vor. Voraussetzung der Straflosigkeit ist in allen Fällen, dass die Verbindung noch nicht zu einer strafbaren Handlung geführt hat. Die strafbare Handlung eines Mitgliedes ohne Zusammenhang mit der Vereinigung schadet natürlich nicht.¹⁰

Der Begriff der *kriminellen Organisation* wurde durch das Strafrechtsreformgesetz vom 1996 definiert und in § 278a öStGB eingesetzt. Eine kriminelle Organisation ist demnach eine

1. auf längere Zeit angelegte unternehmensähnliche Verbindung einer größerer Zahl von Personen, die
2. wenn auch nicht ausschließlich, auf die wiederkehrende und geplante Begehung im Gesetz bestimmter schwer wiegender strafbarer Handlungen ausgerichtet ist (§ 278a Z. 1)¹¹,
3. die dadurch eine Bereicherung in großem Umfang oder erheblichen Einfluss auf Politik oder Wirtschaft anstrebt und (§ 278a Z. 2)
4. andere zu korrumpieren oder einzuschüchtern oder sich auf besondere Weise gegen Strafverfolgungsmaßnahmen abzuschirmen sucht (§ 278a Z. 3).

Was die einzelnen Begriffsmerkmale betrifft, sind eine größere Zahl von Personen – wie auch sonst nach Lehre und Judikatur – etwa zehn.

Eine Bereicherung in großem Umfang einem unteren Richtwert von etwa 40.000 Euro entsprechend der höheren Wertgrenze im österreichischen Vermögensstrafrecht angestrebt. Beim anderen Kriterium (erheblicher Einfluss auf die Wirtschaft oder die Politik) bedarf es zwar eines gewissen konspirativ-subversiven Charakters, der aber nicht staatsfeindliche Züge anzunehmen braucht.

Kumulativ zu einem dieser Zwecke soll der Tatbestand schließlich voraussetzen, dass die Verbindung entweder andere zu korrumpieren oder einzuschüchtern versucht (wobei jedenfalls dann gesprochen werden kann, wenn die korrupten Praktikanten, bzw. Einschüchterungsversuche für sich genommen den Tatbestand eines Bestechungsdeliktes oder der Nötigung oder gefährlichen Drohung erfüllen), oder sich auf besondere Weise gegen Strafverfolgungsmaßnahmen abzuschirmen sucht. Damit sind etwa ein Geheimhalten von Aufbau und personeller Zusammensetzung der Organisation sowie sonstige

---

¹⁰ *Fabrizy*: aaO. p. 732-735

¹¹ Die im Gesetz bestimmten relevanten schwer wiegenden strafbaren Handlungen sind solche, die das Leben, die körperliche Unversehrtheit, die Freiheit oder das Vermögen bedrohen, oder schwerwiegender strafbarer Handlungen im Bereich der sexuellen Ausbeutung von Menschen, der Schlepperei oder des unerlaubten Verkehrs mit Kampfmitteln, Kernmaterial und radioaktiven Stoffen, gefährlichen Abfällen, Falschgeld oder Suchmittel.

Strategien gemeint, die die wahre Ausrichtung der Organisation zu verschleiern oder diese nach außen abzuschotten suchen (z.B. Errichtung von Scheinfirmen, Anmietung konspirativer Räumlichkeiten).

Die Tathandlung (Gründung oder Beteiligung als Mitglied), die tätige Reue werden der kriminellen Vereinigung gleich geregelt. Die Konkurrenzfragen sind auch ähnlicherweise zu behandeln.¹²

Es ist noch bemerkenswert, dass die Legaldefinition der kriminellen Organisation sehr kompliziert ist und die Erfüllung von vielen kumulativen Tatbestandsmerkmalen voraussetzt, was Beweisschwierigkeiten erfolgen und so die Wirksamkeit der Regelung bezweifeln kann.

Die Schaffung der Bestimmungen des die *terroristische Vereinigung* definierende § 278b öStGB durch das Strafrechtsänderungsgesetz vom 2002 erfolgte in Umsetzung des EU-Rahmenbeschlusses zur Bekämpfung des Terrorismus.

Die Definition der terroristischen Vereinigung wird in Abs. 3 gegeben: Demnach ist eine terroristische Vereinigung ein auf längere Zeit angelegter Zusammenschluss von mehr als zwei Personen, der darauf gerichtet ist dass von einem oder mehreren Mitgliedern dieser Vereinigung eine oder mehrere terroristische Straftaten¹³ ausgeführt werden. Das heißt, dass der Organisationsgrad der terroristischen Vereinigung dem der kriminellen Vereinigung entspricht.

Die Tathandlungen bestehen entweder im Anführen einer terroristischen Organisation (Abs. 1) oder in der Beteiligung daran als Mitglied (Abs. 2). Eine niedrigere Strafe ist für das Anführen einer terroristischen Vereinigung vorgesehen, die sich auf die Drohung mit terroristischen Straftaten beschränkt.¹⁴

Abschließend ist unter den Vorschriften des Besonderen Teils noch hervorzuheben, dass als ein schwerer Fall der Geldwäscherei, der pornographischen Darstellung und der Zuhälterei geregelt wird, falls diese in einer kriminelle Vereinigung begangen werden. Es bleibt noch die Frage, ob die oben erörterten Konkurrenzregeln zu § 278a auch in diesen drei Fällen anzuwenden sind? Die kriminelle Vereinigung wäre nämlich doppelt beurteilt, wenn neben diesen drei schweren Fällen die *sui generis* Straftat nach § 278a in echter Idealkonkurrenz stehen würde. Das ungarische StGB schließt eine solche bedenkliche Auslegung im § 98 Abs. 4 *expressis verbis* aus.

---

¹² *Fabrizy*: aaO. p. 736-738.

¹³ Die terroristische Straftaten sind in § 278c Abs. 1 öStGB definiert.

¹⁴ *Fabrizy*: aaO. p. 738-739

2. Schweiz¹⁵

1994 wurde in Art 260ter StGB der Straftatbestand der kriminellen Organisation geschaffen. Sinn und Zweck dieser Gesetzesreform war, die Strafbarkeit nicht weiter auf einzelne begangene Delikte zu beschränken, sondern allein die Zugehörigkeit bzw. die Unterstützung einer kriminellen Organisation unter Strafe zu stellen. Indem in Art 260ter bereits die reine Mitgliedschaft bzw. die grundsätzliche Unterstützung der Organisation unter Strafe gestellt wurde, also auch Helfershelfer und Mittelperson erfasst wurden, konnten die bisher auftretenden Probleme bezüglich des Nachweises der Kausalität umgegangen werden.

Der Tatbestand der kriminellen Organisation wird in Art 260ter wie folgt bestimmt¹⁶:

1. Wer sich an einer Organisation beteiligt, die ihren Aufbau und ihre personelle Zusammensetzung geheim hält und die den Zweck verfolgt, Gewaltverbrechen zu begehen oder sich mit verbrecherischen Mitteln zu bereichern,

wer eine solche Organisation in ihrer verbrecherischen Tätigkeit unterstützt,

wird mit Zuchthaus bis zu fünf Jahren oder mit Gefängnis bestraft.

2. Der Richter kann die Strafe nach freiem Ermessen mildern (Art. 66), wenn der Täter sich bemüht, die weitere verbrecherische Tätigkeit der Organisation zu verhindern.

3. Strafbar ist auch, wer die Tat im Ausland begeht, wenn die Organisation ihre verbrecherische Tätigkeit ganz oder teilweise in der Schweiz ausübt oder auszuüben beabsichtigt. [...]

Dieser Tatbestand ist auch ein Beispiel – wie auch der österreichische – dafür, dass seine Merkmale theoretisch vorliegen können, ohne dass es bereits zu der Verwirklichung einer einzigen Straftat gekommen ist.

---

¹⁵ Fehr, Anja: Rechtlicher Schutz des Finanzplatzes Schweiz vor missbräulicher Nutzung durch organisierte Kriminalität. In: Maßnahmen gegen Organisierte Kriminalität im Rechtsstat – Möglichkeiten und Grenzen – Beiträge zum Kolloquium über die Bekämpfung Organisierter Kriminalität 22.-29. September 2001 Izmir/Türkei. p. 58-60

¹⁶ Zum Gesetzestext siehe: http://www.admin.ch/ch/d/sr/311_0/index.html

Der Kreis der relevanten Straftaten, auf die die Existenz der Organisation ausgerichtet ist, ist viel einfacher im Vergleich zum öStGB bestimmt. Die Organisation muss nämlich den Zweck verfolgen, Gewaltverbrechen zu begehen oder sich mit verbrecherischen Mitteln zu bereichern, d.h. durch Straftatbegehung Gewinn zu erwerben.

Die Tathandlungen sind die Beteiligung an der Organisation, sowie die Unterstützung ihrer verbrecherischen Tätigkeit.

Für den Fall der tätigen Reue (Abs. 2) wird die Möglichkeit der Strafmilderung – ähnlich dem öStGB – vorgesehen.

Eine spezielle Regelung für den Geltungsbereich des Strafgesetzes ist auch im schweizStGB zu finden (Abs. 3).

3. Frankreich¹⁷

Frankreich hat nach Jahren der Reformbemühungen im Jahre 1994 das materielle Strafrecht umfassend neu gestaltet. Aus der Entwurfsbegründung folgt, dass die OK in ihren unterschiedlichen Erscheinungsformen als die schwerwiegendste Bedrohung begriffen und ihr mit einem neuen strengen Strafrecht begegnet werden soll. Es ist aber hervorzuheben, dass der Ausdruck „organisierte Kriminalität“ in dem neuen Code pénal nicht explizit Verwendung findet.

Im Allgemeinen Teil wird der Begriff der *organisierten Bande* (bande organisée) umschrieben. Nach der Legaldefinition der Art. 132-71 c.p. liegt eine organisierte Bande vor, wenn mit Blick auf die Vorbereitung einer oder mehrerer Straftaten eine Gruppe formiert oder eine Gemeinschaft gebildet wird, wobei der Umstand der Vorbereitung durch eine oder mehrere Tatsachen belegt sein muss.¹⁸ Beispiele für diese letztere Voraussetzung sind etwa vorherige gemeinsame Zusammenkünfte, die Ausarbeitung eines Tatplans oder die Besorgung der Tatwerkzeuge.

Bei der organisierten Bande wird vorausgesetzt – und dadurch wird sie von der sog. „Zusammenschluss mehrerer“ (réunion) abgegrenzt – dass die Täter die Begehung der Straftat in einer Art und Weise vorbereitet haben, die

---

¹⁷ Nagel, Michael: Die Bekämpfung der Organisierten Kriminalität aus französischer Sicht. In: Maßnahmen gegen Organisierte Kriminalität im Rechtsstaat – Möglichkeiten und Grenzen – Beiträge zum Kolloquium über die Bekämpfung Organisierter Kriminalität 22.-29. September 2001 Izmir/Türkei. p. 100-102

¹⁸ Zum Gesetzestext siehe: Das französische Strafgesetzbuch, 1999. Sammlung ausländischer Strafgesetzbücher. Max Planck Institut für Strafrecht. Freiburg im Breisgau.

auf die Existenz einer gewissen Organisationsstruktur hinweist. Weiterhin ist bestimmt, dass eine organisierte Bande nur dann gegeben ist, wenn die Straftat von einer bedeutenden Anzahl von Personen begangen wird. Weiters ist ein im Voraus gefasster Tatplan kennzeichnend.

In zahlreichen Vorschriften handelt es sich bei der organisierten Bande um einen Erschwerungsgrund: So bei der Herstellung sowie Ein- und Ausfuhr von Betäubungsmitteln, bei der Freiheitsberaubung, bei der Zuhälterei, beim Diebstahl, bei der Erpressung, beim Betrug, bei der Hehlerei, bei Sachbeschädigung mittels Explosivstoffen usw. Der Kreis der betroffenen Straftaten ist im Vergleich zum vorherigen Code pénal wesentlich erweitert worden.

Weiterhin ist auf Art. 450-1. c.p. hinzuweisen. Diese Vorschrift stellt die Beteiligung an einer kriminellen Vereinigung (association des malfaiteurs) selbstständig unter Strafe. Nach dem neuen Code pénal spielt keine Rolle mehr, gegen welches Rechtsgut sich das Verbrechen oder das mit zehn Jahren Gefängnisstrafe bedrohte Vergehen richtet, zu dessen Zwecke eine Gruppe gebildet oder eine Gemeinschaft gegründet wird.

Es ist noch zu erwähnen, dass zwischen terroristischen Gruppierungen (Art. 421-1. c.p.) und kriminelle Organisationen auch im französischen Strafrecht unterschieden wird.

4. Polen¹⁹

Das polnische StGB sieht auch einen selbständigen Straftatbestand für die Beteiligung an einer organisierten Gruppe oder Vereinigung, die das Begehen von Straftaten zum Ziel haben. Nach Art. 258 polStGB²⁰: Wer sich an einer organisierten Gruppe oder Vereinigung beteiligt, die die Begehung von Straftaten zum Ziel hat, wird mit Freiheitsstrafe von einem Monat bis zu drei Jahren bestraft. Es ist auffällig, dass unterschiedlich zu den bisher dargestellten Regelungen, die Art der geplanten Straftaten in diesem Tatbestand ohne Bedeutung ist.

Als schwerer Fall wird geregelt, sofern die Gruppe oder Vereinigung bewaffnet ist, und die Strafe ist nicht höher für den Täter bestimmt, der die organisierte Gruppe oder Vereinigung gründet oder leitet.

---

¹⁹ Hofmanski, Piotr – Plywaczewski, Emil: Rechtsstaatliche OK-Bekämpfung an der Grenze der EU. In: Maßnahmen gegen Organisierte Kriminalität im Rechtsstat – Möglichkeiten und Grenzen – Beiträge zum Kolloquium über die Bekämpfung Organisierter Kriminalität 22.-29. September 2001 Izmir/Türkei. p. 76-77

²⁰ Zum Gesetzestext siehe: Das polnische Strafgesetzbuch, 1998. Sammlung ausländischer Strafgesetzbücher. Max Planck Institut für Strafrecht. Freiburg im Breisgau.

Gleichzeitig garantiert das polStGB die Straflosigkeit der Person, die freiwillig die Mitgliedschaft in der Gruppe oder der Vereinigung aufgegeben und den Verfolgungsorganen alle wesentlichen Umstände der begangenen Straftat offenbart hat oder der Begehung der Straftat zugekommen ist.

Es ist bemerkenswert, dass das Gesetz keine Begriffselemente der organisierten Gruppe oder Vereinigung bestimmt. In der Literatur und der Rechtsprechung versteht man unter dem Begriff Vereinigung eine dauerhafte Personenverbindung, der mindestens drei Personen angehören, die Merkmale einer Organisation aufweist, über Regelungen hinsichtlich der Aufnahme von Mitgliedern verfügt und auf dem Prinzip der Unterordnung und Disziplin beruht. Unter dem Begriff einer organisierten Gruppe versteht man demgegenüber eine Verbindung von mindestens drei Personen, die in organisatorischer Hinsicht über eine etwas lockere Form verfügt. Gleichwohl wird diesbezüglich aber mehr gefordert, als lediglich „eine Verständigung mit einer anderen Person“ zum Zweck der Begehung von Straftaten, wie dies letztere Art. 16 § 1 polStGB vorsieht.

*Flaviu Ciopec, Senior lecturer
West University of Timisoara, Faculty of Law*

CONFORMITY OF THE ROMANIAN LEGISLATION TO THE UNITED NATIONS CONVENTION ON TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME

I. Organized crime, a strictly national problem in the past, is today one of the dark sides of globalization: it surpasses ordinary geographic limits, joining continents by exploiting open borders policy and easy access to high technology. The illicit income is comparable with the range of activities: global.

Until now, the UN Organization did not have a legal coherent tool to fight transnational organized crime. Not by chance, the global 21st century began with a specific action in the field. In New York, at 15th November 2000, the 55th Session of UN General Assembly adopted the United Nations Convention on transnational organized crime. It was the first international treaty of the century and was opened for signing at the High Level Conference of the states, the Millenium Conference, held in Palazzo di Giustizia in Palermo, Italy, from 12th to 15th December 2000.

The convention became legal binding instrument on 29th September 2003, after the 40th ratification. Romania, participant at the Conference, has become party to the Convention by ratifying it on 8th November 2002 (Ratification Act no. 565).

Under the Convention provisions, member states establish a common theoretical and practical basis to fight transnational organized crime. Member

states recognize the necessity of common fight against criminal activity, the necessity of conceiving real action instruments for fighting and the necessity of developing into national law the Convention legal tools.

Theoretically, enriched by the most representative ideas in the field (see the Ad Hoc Commission on preparing the draft of Convention) the Convention gives strength to the subsidiary principle for the practical reasons. Fighting organized crime is not a one-man-fight, even with large will and logistics, but common states effort fight. Member states should define a solid national policy according with the Convention settlements.

The explicit purpose of the Convention is to promote cooperation to prevent and combat transnational organized crime more effectively (art. 1). Also, the Convention intended to harmonize national states laws, so there can be no uncertainty that a crime in one country is also a crime in another.

Present work deals with the question of conformity of Romanian legislation to the United Nations Convention on transnational organized crime provisions.

- II. Harmonizing national states laws is made by the following measures:
- Criminalize participation in an organized criminal group, money laundering, corruption and obstruction of justice;
  - Take measures to establish the liability of corporations when they are involved in organized crime;
  - Crack down on money-laundering and the proceeds of crime;
  - Protect witnesses testifying against criminal groups.

Participation in an organized criminal group

The Convention proposes a delimitation of fundamental terms in the field (art. 2 a). The term organized criminal group shall mean a structured group of three or more persons, existing for a period of time and acting in concert with the aim of committing one or more serious crimes or offences established in accordance with this Convention, in order to obtain, directly or indirectly, a financial or other material benefit. The term structured group shall mean a group that is not randomly formed for the immediate commission of an offence and that

does not need to have formally defined roles for its members, continuity of its membership or a developed structure.

Romanian specific legislation (Organized Crime Act no. 39 since 29th January 2003) settles a similar definition for organized criminal group and for other groups (art. 2).

Under the terms of Convention (art. 5), participation in an organized criminal group means:

- (i) Agreeing with one or more other persons to commit a serious crime for a purpose relating directly or indirectly to the obtaining of a financial or other material benefit and involving an act undertaken by one of the participants in furtherance of the agreement or involving an organized criminal group;
- (ii) Conduct by a person who, with knowledge of either the aim and general criminal activity of an organized criminal group or its intention to commit the crimes in question, takes an active part in:
  - a) Criminal activities of the organized criminal group;
  - b) Other activities of the organized criminal group in the knowledge that his or her participation will contribute to the achievement of the above-described criminal aim;
- (iii) Organizing, directing, aiding, abetting, facilitating or counseling the commission of serious crime involving an organized criminal group.

Member states should inform de UN Secretary General about the crimes which are considered by national law serious crimes. Serious crime means conduct constituting an offence punishable by a maximum deprivation of liberty of at least four years or a more serious penalty (art. 2 b).

Romanian law considers serious crime the following offences: homicide, kidnapping, slavery, blackmail, property offences with serious consequences, firearms explosives nuclear and radioactive material offences, forgery, fraud, unfair competition, gambling, drugs offences, smuggling migrants and persons offences, whoremongering, money laundering, corruption offences, illicit bankruptcy, cyber offences, speculation and any other indictable offence for at least five years imprisonment.

Anyhow, the offence must be transnational in nature (art. 3 par. 2 of Convention and art. 2 c of Romanian law), as the following:

- (a) It is committed in more than one State;
- (b) It is committed in one State but a substantial part of its preparation, planning, direction or control takes place in another State;

- (c) It is committed in one State but involves an organized criminal group that engages in criminal activities in more than one State; or
- (d) It is committed in one State but has substantial effects in another State.

Romanian law criminalizes in art. 7 the following offences:

- Organizing, directing, aiding and abetting an organized criminal group is indictable for 5 to 20 years of imprisonment and rights restriction, but not more than the penalty regarding the most serious offence aimed by the organized criminal group;
- Organizing, directing, aiding and abetting any structured group are indictable for the penalty regarding conspiracy or crime association (specific offence in Romanian criminal law);
- Concealment of goods proceeded from a serious crime committed by an organized criminal group is indictable for 3 to 10 years of imprisonment, but not more than the penalty regarding the serious crime from which it proceeded from.

Prevention of the organized crime activity is realized by the Central analysis and coordination group for criminal activity prevention subsidiary of National Committee on Criminal Prevention founded on the basis of the Government Act no. 763/2001.

Laundering of the proceeds of crime

According to art. 6 par. 1 of Convention, each State Party shall adopt measures for criminalizing:

- (i) The conversion or transfer of property, knowing that such property is the proceeds of crime, for the purpose of concealing or disguising the illicit origin of the property or of helping any person who is involved in the commission of the predicate offence to evade the legal consequences of his or her action;
- (ii) The concealment or disguise of the true nature, source, location, disposition, movement or ownership of or rights with respect to property, knowing that such property is the proceeds of crime;
- (iii) The acquisition, possession or use of property, knowing, at the time of receipt, that such property is the proceeds of crime;

- (iv) Participation in, association with or conspiracy to commit, attempts to commit and aiding, abetting, facilitating and counseling the commission of any of the offences established in accordance with this article.

In the same manner as presented above, each State shall furnish copies of its laws that give effect to the article of Convention and of any subsequent changes to such laws or a description thereof to the Secretary-General of the United Nations (art. 6 par. 2 d).

Romanian law (Money Laundering Act no. 656 since 12th December 2002) criminalizes money laundering offence, with content similar to that of Convention and indictable for 3 to 12 years of imprisonment.

Further more, organizing, directing, aiding and abetting an organized criminal group for the purpose of money laundering is indictable to 5 to 15 years of imprisonment.

Due to the Convention rules (art. 7 par. 1) in the field of customer identification, records keeping and record-keeping, the reporting of suspicious transactions and the establishment of a financial intelligence unit to serve as a national centre for the collection, analysis and dissemination of information regarding potential money-laundering, Romanian law takes the following measures:

- Duly information relative to the suspect operations of money laundering of all financial, credit and assurance companies (art. 8);
- Observation of all inner and foreign financial operations of minimum 10.000 euro;
- Duly customer identification for business relations, opening banking accounts or supplying services and duly preservation of the evidence for 5 years;
- Establishing Money Laundering National Board, as official competent organism;
- Confidential banking and professional dates can not be opposed to official investigation in judicial case.

Corruption

The fight against corruption has two dimensions. The first deals with preventive administrative measures and the second, the combative one, belonging to criminal law.

The first category of measures are taken for promoting the integrity and preventing, revealing and punishing public agents corruption, also assuring them a real independence in order to prevent any inappropriate influence. Mainly, Romanian legislation is based on Transparency and Corruption Act no. 161 since 21st April 2003 and on Government Act relating Transparency and Corruption no. 24 since 27th April 2004.

Under the penal provisions of convention are to be criminalize the following (art. 8):

- (a) The promise, offering or giving to a public official, directly or indirectly, of an undue advantage, for the official himself or herself or another person or entity, in order that the official act or refrain from acting in the exercise of his or her official duties;
- (b) The solicitation or acceptance by a public official, directly or indirectly, of an undue advantage, for the official himself or herself or another person or entity, in order that the official act or refrain from acting in the exercise of his or her official duties;
- (c) The participation as an accomplice in an offence established in accordance with this article.

Romanian provisions are included in Criminal Corruption Act no. 78 since 18th May 2000. This law states a typology of offences:

- Corruption offences (bribery, illicit influence, undue benefits). All these offences are indictable for imprisonment increased by 5 years if are committed for the purpose of organized criminal group or one of its members or for influencing commercial transactions and international investment (art. 9);
- Assimilated corruption offences (art. 10-13);
- Related corruption offences (art.17);
- Offences against financial interests of the European Communities (art. 18¹-18⁵).

Duly to art. 8 par. 2 provisions of the Convention, Romanian law (art. 8²) criminalizes the promise, offering or giving, directly or not, money or any benefits to a foreign official in order to fulfill or not any act concerning his duties for undue advantages in international commercial transactions and this is subjected to imprisonment from 1 to 7 years.

The official organism to fight against corruption is the National Anticorruption Board of Prosecutors, inner body of the Public Office, attached to High Cassation and Justice Court, coordinated by the General Attorney of Romania.

Obstruction of justice

Convention suggests that each State Party shall adopt legislative and other measures as may be necessary to establish as criminal offences:

- (a) The use of physical force, threats or intimidation or the promise, offering or giving of an undue advantage to induce false testimony or to interfere in the giving of testimony or the production of evidence in a proceeding in relation to the commission of offences covered by this Convention;
- (b) The use of physical force, threats or intimidation to interfere with the exercise of official duties by a justice or law enforcement official in relation to the commission of offences covered by this Convention.

The new Romanian Criminal Act no. 301 since 29th June 2004 (valid 1 year from publishing) states similar offences as following: determining perjury (art. 336), obstruction of justice (art. 348) and obstruction attending trial (art. 337).

Corporations criminal liability

Criminal liability of corporations committing serious crimes as described in art. 5, 6, 8, 23 of Convention and relating to organized criminal groups is defined by the international agreement.

Romanian law did not admit until recently (Corporations Criminal Liability for Forgery no. 299 since 1st July 2004) the responsibility of corporations in the field of criminal law. The Criminal Code admits clearly that corporations can be subjected to criminal law. Otherwise, all the offences analyzed above are apt to be committed by corporations (art. 268 – money laundering, art. 309 – bribery, art. 312 – illicit influence, art. 354 – organizing criminal group).

Confiscation and Seizure

The Convention deals also with the confiscation and identification, tracing, freezing or seizure (art. 12) of:

- (a) Proceeds of crime derived from offences covered by this Convention or property the value of which corresponds to that of such proceeds;
- (b) Property, equipment or other instrumentalities used in or destined for use in offences covered by this Convention;
- (c) Property in which proceeds of crime have been transformed or converted, in part or in full;
- (d) Property acquired from legitimate sources intermingled with proceeds of crime up to the assessed value of the intermingled proceeds;
- (e) Income or other benefits derived from proceeds of crime.

Romanian law has similar provisions (art. 13 of Act no. 39/2003, art. 25 of Act no. 656/2002, art. art. 6¹ and art. 19 of Act no. 78/2000).

Witness protection

Protection of testifying witness against organized criminal act is envisaged by the Convention (art. 24) using relocating residence, identity and residence protection, assuring testifying security. Romanian Witness Protection Act no. 682 since 28th 2002 put in action all these means (art.12) for the competence of National Witness Protection Board.

III. Envisaging international cooperation between member states for the purpose of preventing and combating organized criminal group, the Convention refers to:

- Speed up and widen the reaches of extradition;
- Tighten cooperation to seek out and prosecute suspect;
- Boost prevention of organized crime at the national and international levels;
- Provide resources to countries that require assistance to jointly fight transnational organized crime.

1. Article 16 of Convention states that each of the offences to which this article applies shall be deemed to be included as an extraditable offence in any extradition treaty existing between States Parties. States Parties undertake to include such offences as extraditable offences in every extradition treaty to be concluded between them. If a State Party that makes extradition conditional on the existence of a treaty receives a request for extradition from another State Party with which it has no extradition treaty, it may consider this Convention the legal basis for extradition in respect of any offence to which this article applies.

At the time of ratification, Romania considers the Convention as the legal basis for cooperation on extradition with other States Parties to the Convention. The international instrument makes applicable the national law concerning the conditions for extradition, especially those regarding the minimum penalty and the reasons for declining the extradition.

More, the Convention subordinates the transfer of sentenced persons to bi and multilateral agreements (art. 17).

2. Mutual legal assistance to be afforded in accordance with the Convention may be requested for any of the following purposes:

- (a) Taking evidence or statements from persons;
- (b) Effecting service of judicial documents;
- (c) Executing searches and seizures, and freezing;
- (d) Examining objects and sites;
- (e) Providing information, evidentiary items and expert evaluations;
- (f) Providing originals or certified copies of relevant documents and records, including government, bank, financial, corporate or business records;
- (g) Identifying or tracing proceeds of crime, property, instrumentalities or other things for evidentiary purposes;
- (h) Facilitating the voluntary appearance of persons in the requesting State Party;
- (i) Any other type of assistance that is not contrary to the domestic law of the requested State Party.

Joint investigations (art. 19), controlled delivery (art. 20), transfer of criminal proceedings (art. 21) and establishing criminal record (art. 22) envisaged by the Convention are to be ruled by mutual agreements between parties.

For all above cases, Romanian International Judicial Cooperation Act no. 302 since 1st July 2004 include complex provisions for extradition (art. 22-76), transfer of criminal proceedings (art. 109-115), transfer of sentenced persons (art. 127-157), international rogatory commissions (art. 156-172), appearing of witnesses, experts and investigated persons (art. 173-179), communication of judicial documents and records (art. 180-187).

National law gives preeminence to international conventions, in absence of which it represents the fundamental basis (art. 5) anytime when proceedings are developed in Romanian state.

3. Each State Party shall initiate, develop or improve specific training programs for its law enforcement personnel, including prosecutors, investigating magistrates and customs personnel, and other personnel charged with the prevention, detection and control of the offences covered by this Convention (art. 29). Such programs shall deals with the following:

- (a) Methods used in the prevention, detection and control of the offences covered by this Convention;

- (b) Routes and techniques used by persons suspected of involvement in offences covered by this Convention, including in transit States, and appropriate countermeasures;
- (c) Monitoring of the movement of contraband;
- (d) Detection and monitoring of the movements of proceeds of crime, property, equipment or other instrumentalities and methods used for the transfer, concealment or disguise of such proceeds, property, equipment or other instrumentalities, as well as methods used in combating money-laundering and other financial crimes;
- (e) Collection of evidence;
- (f) Control techniques in free trade zones and free ports;
- (g) Modern law enforcement equipment and techniques, including electronic surveillance, controlled deliveries and undercover operations;
- (h) Methods used in combating transnational organized crime committed through the use of computers, telecommunications networks or other forms of modern technology; and
- (i) Methods used in the protection of victims and witnesses.

4. States Parties shall make concrete efforts to provide technical assistance to developing countries and countries with economies in transition to assist them in meeting their needs for the implementation of this Convention (art. 30). To that end, States Parties shall endeavor to make adequate and regular voluntary contributions to an account specifically designated for that purpose in a United Nations funding mechanism. States Parties may also give special consideration, in accordance with their domestic law and the provisions of this Convention, to contributing to the aforementioned account a percentage of the money or of the corresponding value of proceeds of crime or property confiscated in accordance with the provisions of this Convention.

IV. Taking into account all the data above mentioned it can be said that Romania has proven to be in the large family of states fighting against criminal activity. Specific tools exist, know-how is pending to achieve, what is missing consists in the lack of funds for supporting a constant activity. Legal instruments doubled by economic resources are the key to make the mechanism work.

*Мр Драгиша Дракић, асистент
Правног факултета у Новом Саду*

ОРГАНИЗОВАЊЕ ЗЛОЧИНАЧКИХ УДРУЖЕЊА КАО ОБЛИК САУЧЕСНИШТВА У СВЕТЛУ БОРБЕ ПРОТИВ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

Удруживање више лица ради остваривања заједничких криминалних циљева је појава која подрива темеље савременог друштва. Међутим, корени ове појаве сежу далеко у прошлост. Због тога, злочиначко удруживање није продукт нашег времена. Још давно је уочена интензивна опасност по друштво од удруживања више особа у циљу извршења кривичних дела и потреба да се створе законски основи за његову ефикаснију заштиту.¹ Државе су на ову појаву реаговале на различите начине у зависности од степена развијености одређене државе, њеног друштвено-економског и политичког уређења и учесталости вршења кривичних дела која проистичу из злочиначког удруживања. Резултат ове борбе је, мање-више, свуда исти. Организовано вршење кривичних дела поприма епидемијске размере, а државна репресија постаје све већа.

Данас постоје такве криминалне организације које се одликују хијерархијским уређењем са прецизном поделом рада, које имају за циљ вршење најтежих кривичних дела уз примену метода насиља и подмићивања, а

---

¹ Слично, Ж. Јовановић, *Кривична одговорност организатора*, Народна милиција бр. 1-2, Београд, 1962, стр. 29.

све у циљу стицања велике материјалне добити, која често омогућује и политички утицај. Ове карактеристике чине садржину организованог криминалитета као криминолошког и социопатолошког феномена.² Међутим, у нашој земљи то је и правни појам, јер је овај феномен, из практичних разлога, дефинисан законом. Поставља се питање оправданости овакве дефиниције. Наиме, реч је о социопатолошкој појави, која се стално мења и прилагођава особеностима конкретног времена и друштва. Такође, различити аутори дају овој појави различите садржаје, те не постоје ни два аутора који на идентичан начин дефинишу организовани криминалитет. С друге стране, законске одредбе се прописују са намером да трају дуго и оне треба да одражавају већинско мишљење научне и стручне јавности по одређеном питању. Из тога произилази немогућност да се на исправан начин дефинише оно што у литератури називамо организовани криминалитет. Да апсурд буде већи, то је код нас учињено у два различита законска текста. Тако, ми тренутно имамо две различите дефиниције организованог криминала које се садржински не подударају. Једна је дата у Законику о кривичном поступку³, а друга у Закону о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала.⁴ Сматрамо да овакве дефиниције неће помоћи у борби против односне појаве. Напротив, још ће је више успорити, јер ће повећати личну и правну несигурност.⁵

Поред дефинисања организованог криминала, која (дефиниција) је требало да послужи ефикаснијој борби против њега, наша држава је поново у своје кривично законодавство унела конфискацију имовине, "ради сузбијања кривичних дела са елементом организованог криминала"⁶, која је била укинута 1990. године. Мишљења смо да ова казна не би требало да постоји у савременим кривичним законодавствима, не само због своје нехуманости и неправичности, већ и због чињенице да постоје адекватније кривичне санкције, односно кривичноправне мере, којима се може оства-

---

² О различитим схватањима организованог криминалитета вид. З. Скакавац, *Појам и појави облици организованог криминалитета* (Магистарска теза), Нови Сад, 2003.

³ Вид. чл. 504 а, Службени лист СРЈ, бр. 68/2002.

⁴ Вид. чл. 2 и 3, Службени гласник РС, бр.42 од 19.07.2002, 27 од 19.03.2003, 39 од 11.04.2003, 67 од 1.07.2003. Како је овај Закон *lex specialis* у односу на Законик о кривичном поступку, релевантна је његова дефиниција организованог криминала, те се ускоро треба очекивати брисање односне одредбе из ЗКП.

⁵ Ретке су земље које законом дефинишу организовани криминалитет. То чини нпр. Италија "Антимафијашким законом" из 1982. Вид. о томе Ђ. Игњатовић, *Организовани криминалитет - други део*, Полицијска академија, Београд, 1998, стр. 19, 20.

⁶ Образложење уз Предлог закона о изменама и допунама КЗ СРЈ бр. 011-1711/2003 од 3. априла 2003.

рити евентуална сврха конфискације имовине.⁷ У нашем кривичном праву то су: кривичноправна мера одузимања имовинске користи стечене кривичним делом, мера безбедности одузимања предмета и новчана казна. Но, није наше кривично законодавство једино које познаје конфискацију имовине као казну. Њу предвиђа и руско, украјинско, бугарско и чешко кривично законодавство. У Литванији и Кини, то је допунска, односно споредна казна.⁸ Занимљиво решење предвиђа холандско законодавство које, изменама од 1993. године, проширује примену конфискације имовине као кривичноправне мере на сву имовину за коју се у поступку финансијске истраге утврди да би могла да потиче од извршеног кривичног дела.⁹ Дакле, у овом и неким другим кривичним законодавствима, конфискација имовине представља својеврсну меру обезбеђења која треба да омогући наплату евентуално изречене новчане казне, односно одузимање имовинске користи коју је учинилац стекао извршеним кривичним делом.

С тим у вези, изменама и допунама нашег Законика о кривичном поступку¹⁰ из 2002. године уведен је посебан поступак за кривична дела која спадају у организовани криминал, тиме што је уведена посебна глава која носи назив "посебне одредбе о поступку за кривична дела организованог криминала". Највећи број ових одредаба односи се на привремено одузимање предмета и имовинске користи у кривичном поступку за дела организованог криминала. "Циљ привременог одузимања предмета и имовинске користи је да се спречи осујећење извршења мере безбедности одузимања предмета и мере одузимања имовинске користи уколико оне касније буду изречене у пресуди".¹¹ То значи да у нашем кривичном законодавству, а у циљу "ефикасније борбе против организованог криминала", данас постоји и конфискација имовине као казна и поменута мера обезбеђења.

*
*   *

⁷ Тако и З Стојановић, *Кривично право - општи део*, Седмо издање, Правни факултет у Београду, 2003, стр. 306.

⁸ Вид. о томе више, В. Камбовски, *Казнено правната реформа пред предизвиците на XXI век*, Правниот факултет во Скопје, 2002, стр. 313, 314.

⁹ Тако, В. Камбовски, исто, стр. 187.

¹⁰ Службени лист СРЈ бр. 70/2001 и 68/2002.

¹¹ Ђ. Лазин, *Привремено одузимање предмета и имовинске користи у поступку за дела организованог криминала*, Правни живот, бр. 7-8, Београд, 2004, стр. 182. Дет. о овом поступку вид. у нав. раду, стр. 181-200.

С обзиром на пораст организованог криминалитета у нашој земљи, организовање злочиначких удружења, као облик саучесништва, поново добија на својој актуелности.

Овај облик саучесништва уведен је после Другог светског рата у кривична законодавства неких земаља под утицајем принципа, који је установљен Статутом Нирнбершког суда (чл. 6), да организатор злочиначког удружења одговара за сва кривична дела која проистекну из злочиначког плана тог удружења, иако у њиховом непосредном извршењу није учествовао ни на који начин.¹² Пре тога је ова концепција дошла до изражаја у Конвенцији о кажњавању и спречавању злочина геноцида, о заштити грађанских лица за време рата, као и у другим међународним конвенцијама.¹³ Дакле, посебним правилима о одговорности организатора злочиначког удружења настојало се после Другог светског рата обезбедити законски темељ за осуду ратних злочинаца, који су се налазили на руководећим положајима, а за које није могло да се докаже непосредно учешће у остваривању појединих кривичних дела.¹⁴ Када су остварени поменути циљеви, неке земље су одредбу о овом облику саучесништва уклониле из свог кривичног законодавства.

Наша земља је овај облик саучесништва прописала први пут Кривичним закоником-општи део из 1947. године. Члан 27 Законика прописује, не само одговорност организатора злочиначког удружења за сва кривична дела која су обухваћена или произилазе из злочиначког плана, иако у њима није непосредно учествовао, већ и одговорност припадника овог удружења за сва оваква кривична дела, са којима су се они сагласили, без обзира да ли су непосредно учествовали у извршењу тих дела.¹⁵

Кривични законик из 1951. године (чл. 52), такође, предвиђа овај облик саучесништва, с тим што се односи само на организатора, а не и на припадника злочиначког удружења.¹⁶

Незнатно модификовану одредбу Законика из 1951. преузима и Кривични закон из 1976. године (чл. 26), који, упркос бројних измена и допуна

---

¹² О овом и другим облицима одговорности у међународном кривичном праву вид. Д. Радуловић, *Међународно кривично право*, Културно-просвјетна заједница, Подгорица, 1999, стр. 89-98.

¹³ Тако, Н. Срзентић, А. Стајић, *Кривично право ФНРЈ - општи део*, Архив за правне и друштвене науке, Београд, 1953, стр.385.

¹⁴ О тзв. командној одговорности вид. Б. Ристивојевић, *Одговорност за радње потчињеног у међународном кривичном праву: командна одговорност*, Нови Сад, 2003.

¹⁵ Вид. детаљније, Група аутора под редакцијом М. Пијаде, *Коментар општег дела Кривичног законика*, Архив за правне и друштвене науке, Београд, 1948, стр. 106-111.

¹⁶ Вид. детаљније, Ј. Таховић, *Кривично право-општи део*, Савремена администрација, Београд, 1961, стр. 310-313.

(Сада се зове Основни кривични закон¹⁷), и даље предвиђа организовање злочиначких удружења као облик саучесништва.

Организатор је лице, које је ради вршења кривичних дела, створило или искористило организацију, банду, заверу, групу или друго удружење. Он је кривично одговоран за сва кривична дела која су произашла из злочиначког плана тих удружења и казниће се као да их је сам учинио, без обзира да ли је и у ком својству непосредно учествовао у извршењу појединих од тих дела.¹⁸

Карактеристике организовања злочиначких удружења су следеће:

1. Неопходно је да је дошло до стварања злочиначког удружења.¹⁹ Под стварањем треба, пре свега, разумети формирање неког до тада непостојећег удружења ради вршења кривичних дела. Дакле, ради се о оснивању новог удружења. Међутим, овај облик саучесништва постоји и када неко искористи већ постојеће удружење у друштвено опасне циљеве. Могуће је да то удружење ”по својој првобитној намени и није друштвено опасно”²⁰, или се додуше бавило друштвено опасном делатношћу, али у другом правцу.”²¹

Дакле, организатор својом делатношћу омогућује вршење кривичних дела стварањем за то потребних спољних услова.²² Ту везу између више лица он може успоставити различитим средствима: наговарањем, обећањем награде, убеђивањем, приказивањем користи, обманом, уценом, повезивањем појединаца истих политичких или идеолошких погледа итд. Удруживање има за циљ да се реализује план злочиначког удружења.

2. Злочиначки план. Он је битна карактеристика злочиначког удружења. Под злочиначким планом се подразумева скуп делатности којима треба да се оствари циљ удружења.²³ То не значи да план треба таксативно да обухвати сва кривична дела која ће се вршити у свим појединостима.

¹⁷ Службени лист СФРЈ бр. 44/76, 36/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90, 45/90 и 59/90; Службени лист СРЈ бр. 35/92, 16/93, 37/93, 24/94, 61/2001 и Службени гласник РС бр. 39/2003.

¹⁸ Вид. Чл. 26 ОКЗ.

¹⁹ Закон наводи, као могуће облике овог удружења, организацију, банду, заверу, групу или друго удружење.

²⁰ ”За време Другог светског рата удружења неких националних мањина која су била створена ради културних и сличних циљева, искоришћавана су у злочиначке сврхе”, Љ. Лазаревић, *Кривични закон СРЈ са краћим коментаром*, Савремена администрација, Београд, 1999, стр.81.

²¹ С. Франк, *Теорија казненог права*, Школска књига, Загреб, 1955, стр. 199.

²² Тако, С.Франк, исто.

²³ Тако, Ж. Јовановић, *Злочиначко удружење*, Народна милиција бр. 12, Београд, 1962, стр. 30.

То и није могуће, јер се не могу унапред предвидети све ситуације у којима ће се наћи чланови злочиначког удружења када спроводе у живот злочиначки план.²⁴ Такође, план не мора да обухвати чак ни одређену врсту кривичног дела (кривичних дела) којим ће се остварити злочиначки циљ. Довољно је да су планом обухваћене делатности које треба да доведу до одређеног циља, без навођења конкретних кривичних дела која треба предузети. ”Тако, нпр. довољно је да се планом предвиди да ће се имовинска корист као циљ деловања удружења остваривати деликтима којима се прибавља противправна имовинска корист”.²⁵ Такође, план може предвиђати искључиво циљ, односно задатак који треба да се постигне криминалном активношћу учесника удружења²⁶, без навођења делатности које треба предузети ради постизања постављеног циља. Дакле, злочиначки план чине сва кривична дела којима се непосредно или посредно остварује циљ злочиначког удружења, без обзира да ли су ова кривична дела, таксативно наведена и детаљно описана, само одређена по врсти без улажења у појединости, или су само описане криминалне активности без одређивања њихове правне квалификације, или, пак, нису наведене ни криминалне активности.

Из злочиначког плана може да се изведе закључак о степену организованости удружења, броју његових чланова, као и територији злочиначког деловања.²⁷ Тако, постоје удружења која се одликују организационом структуром са хијерархијским односом између појединих чланова, прецизном расподелом послова и чврстом дисциплином. Насупрот оваквих злочиначких удружења која попримају изглед правог предузећа, стоје удружења са врло ниским степеном унутрашње организованости. Постоје и бројни прелазни облици. Такође, број чланова удружења може бити различит. Тако, довољно је да организатор обједини деловање два лица, али он може објединити активности и великог броја особа.²⁸ На крају, злочиначке делатности могу да се врше на ужој или широј територији. То може бити територија једног или више места, односно градова, али и територија целе државе. Постоје и таква злочиначка удружења која обављају делатности на подручју више држава, па и више континентата.²⁹

---

²⁴ Исто, стр. 31.

²⁵ Н. Срзентић, А. Стајић, исто, стр. 387.

²⁶ Тако, Ј. Таховић, исто, стр. 312.

²⁷ Вид. о томе више, Ж. Јовановић, *Злочиначко удружење*, исто, стр. 25-32.

²⁸ О могућем броју чланова злочиначког удружења уопште вид. Д. Углесић, *Злочиначка удружења у нашем кривичном закону*, Одвјетник бр. 6, Загреб, 1952, стр. 6.

²⁹ То су најчешће оне криминалне организације које се баве неовлашћеном производњом и продајом опојних дрога, оружја и нуклеарног отпада, али и неке друге криминалне организације.

С тим у вези, треба имати у виду да злочиначка удружења нису трајна и непроменљива. Она су динамична, те могу да промене своју организациону структуру, број чланова, територију на којој врше своје активности, али и циљ који желе да постигну.

3. Коначно, неопходно је да су чланови удружења извршили бар једно кривично дело које произилази из злочиначког плана. Сматра се да из злочиначког плана произилазе, не само она кривична дела којима се непосредно доприноси реализацији циља због којег је злочиначко удружење основано, већ и сва она кривична дела која представљају нужан услов за њихово вршење. Дакле, то су она дела којима се на посредан начин доприноси реализацији злочиначког циља. Тако нпр, ако је злочиначко удружење било основано ради вршења крађа, из злочиначког плана произилази и тешка телесна повреда, уколико је њено извршење било неопходно да би се извршила крађа.³⁰ Или, ако је планом удружења предвиђено вршење кривичног дела фалсификовања исправе, па извршилац са циљем вршења тих дела изврши и провалне крађе да би дошао до потребних формулара за прављење лажне исправе, сматра се да из злочиначког плана произилази и кривично дело крађе.³¹ Уколико почињено дело ни на посредан начин не доприноси реализацији злочиначког циља, за такво дело се не може рећи да произилази из плана. Тако, уколико члан удружења, које је било основано ради вршења крађа, изврши силовање, то дело не произилази из злочиначког плана. С тим у вези, познат је случај из праксе, када је члан злочиначког удружења извршио убиство на своју руку. Организатор га је због тога разоружао, а дело најодлучније осудио.³²

Дакле, организовање као саучесништво је акцесорно извршеним кривичним делима. Да би организатор био одговоран као саучесник мора бити извршено или покушано једно или више кривичних дела на основу плана злочиначког удружења. Поред тога, неопходно је да се ради о кривичном делу (делима) у чијем остваривању он није учествовао ни као извршилац, односно саизвршилац, ни као саучесник у ужем смислу (подстрекач, помагач). Радњу организовања злочиначког удружења је, по природи ствари, могуће предузети само са умишљајем.

У вези са напред реченим, поставља се питање да ли се организовање злочиначких удружења може сматрати саучесништвом посебне врсте (*sui generis*).

³⁰ Пример преузет од Љ. Лазаревића, напред нав. дело, стр. 82.

³¹ Тако, 3. Стојановић, *Кривично право-општи део*, Седмо издање, Правни факултет у Београду, 2003, стр. 278.

³² Одлука Врховног суда Н.Р.Х. бр. Кж 685/53 од 4.6.1953. Преузето од Б. Златарића, *Кривични законик у практичној примјени – опћи дио*, Народне новине, Загреб, 1956, стр. 124.

У нашој теорији кривичног права се овом питању не посвећује дужна пажња. Тако, постоје аутори који не дају никакво образложење у погледу правне природе овог облика саучесништва. Они, или уопште не покушавају објаснити његову правну природу³³, или истичу оправданост прописивања овог облика саучесништва због друштвене опасности саме радње организовања. Истиче се да је организатор идејни творац удружења и, самим тим, носилац целокупног криминалитета који се врши преко удружења. Из тога се изводи закључак да он много озбиљније угрожава друштво него непосредни извршилац кривичног дела и да је зато неопходна самостална егзистенција овог облика саучесништва!³⁴

У већем делу теорије се покушава доказати постојање субјективног и објективног основа кривичне одговорности организатора да би се оправдала особена правна природа организовања и потреба да организовање злочиначких удружења нађе самостално место у регистру саучесничких облика. Према већинском схватању, организатор злочиначког удружења је одговоран без обзира да ли му је познат члан злочиначког удружења који је извршио кривично дело и које је конкретно кривично дело извршено. За његову виност је довољна свест да удружење делује у правцу остварења оне намере са којом је створио, односно искористио удружење.³⁵ Дакле, није неопходан конкретан однос између организатора и извршиоца и његовог дела, већ је довољно знање злочиначког плана у целини. Мањи број аутора сматра да организатор може бити одговоран само ако је извршено дело било конкретно одређено у злочиначком плану у чијем је креирању учествовао и организатор, под условом да је било договорено извршење баш тог дела за који (договор) је организатор знао. Међутим, они не захтевају да је учинилац знао ко су извршиоци и други учесници у појединим делима.³⁶

Посебну пажњу заслужује мишљење да је организовање злочиначких удружења посебан начин подстрекавања. Од обичног подстрекавања оно се разликује по објекту и начину извршења. Док је објект обичног подстрекавања поименично одређена особа или неколико поименично одређених особа, овде се по правилу ради о утицају на неодређене особе. С обзиром на то и начин подстрекавања мора да буде другачији. Овде је реч о посредном подстрекавању које се врши преко социјалнополитичког

---

³³ Вид. нпр. Група аутора под редакцијом М. Пијаде, напред нав. дело, Б. Златарић, нав. дело и други.

³⁴ Тако, Ж. Јовановић, *Кривична одговорност организатора*, исто, стр. 37.

³⁵ Тако, Н. Срзентић, А. Стајић, напред нав. дело, стр. 387.

³⁶ Тако, Група аутора, *Коментар КЗ СФРЈ*, Савремена администрација, Београд, 1978, стр. 144.

идејног оквира којег ствара организатор, а који има да усмерава делатност свакога, који се у њему налази, у одређеном правцу.³⁷ Према истом схватању, организатор не жели само извршити кривично дело, већ жели да таква дела врши удружење, које је он створио, односно поједини чланови удружења. Због тога, умишљај организатора обухвата две последице. Прва последица је криминално удружење као средство за обликовање субјективног момента чланова удружења, а друга, даља, последица су кривична дела која врши удружење, односно његови чланови. Организатор је свестан могућности наступања прве и друге последице и хоће наступање обе, али само прву жели сам извршити. Поред ове субјективне везе, између чињења организатора и кривичног дела постоји и објективна веза. Наиме, „прва последица чињења организатора је удружење, оно усмерава делатност својих чланова у одређеном правцу, а последица те делатности је конкретно друштвено опасно дело. Тако постоји између чињења организатора и кажњиве последице непрекинут узрочни низ, који је покренут управо организаторовим чињењем. Да није било његове делатности, конкретна друштвено опасна последица не би наступила, или не би наступила на тај начин”.³⁸

Заједничко за сва напред наведена схватања је да не доводе у питање самосталну егзистенцију организовања злочиначког удружења као облика саучесништва, а разликују се међу собом у томе што неки аутори уопште не образлажу такав свој став, аргументација других је апсолутно неприхватљива и не дотиче суштину проблема, док трећу групу чине они аутори који покушавају образложити свој афирмативан став према овом облику саучесништва, али, са изузетком последњег схватања, за потврду свог схватања немају довољно убедљиве аргументе.

По нашем мишљењу треба правити разлику између три различите ситуације.³⁹

1. Уколико организатор злочиначког удружења није знао за члана удружења који је извршио кривично дело, нити је знао за конкретно кривично дела које је извршено, он не може бити одговоран за остваривање датог неправа. Ту не постоји објективни и субјективни основ његове одговорности. Објективни, јер је радња организовања у конкретној ситуацији толико удаљена од забрањене последице да се за њу не може рећи да је допринела њеном наступању. Прецизније, да би постојало саучес-

³⁷ С. Франк, напред нав. дело, стр. 199.

³⁸ С. Франк, исто, стр. 200.

³⁹ У нашој литератури се не води рачуна о различитим ситуацијама које могу постојати у пракси, те се, занемарујући ово, заузимају јединствени ставови о потреби и легитимности постојања овог облика саучесништва у нашем кривичном праву.

ништво уопште, неопходно је, ”да је чин суделовања на било који начин утицао на дато дело у датим модалитетима његовог остварења”. Другим речима, потребно је ”да је допринос саучесника био релевантан за реализацију дела у оном облику како се оно у датом случају одвијало”.⁴⁰ Таквог суделовања, односно доприноса, овде нема. Такође, не постоји ни субјективни основ кривичне одговорности организатора, јер организатор не зна за конкретно извршено дело и његовог учиниоца. Он није свестан да заједно са извршиоцем суделује у реализацији одређеног дела те особе. Стога би подвођење оваквих ситуација под организовање злочиначких удружења као облик саучесништва значило грубо кршење принципа субјективне одговорности.⁴¹ То би била претпостављена одговорност организатора за ризик од организовања злочиначког удружења.⁴² Но, то не значи да организатор не може да одговара за саму радњу организовања, као припремну радњу. Ова припремна радња је инкриминисана као самостално кривично дело злочиначког удруживања, али само ако организована група или банда има за циљ вршење кривичних дела за која се може изрећи казна затвора од пет година или тежа казна⁴³, односно кривично дело удруживања ради непријатељске делатности, под условом да организована завера, банда, група или друго удружење има за циљ вршење кривичних дела из чл. 114-119 ст. 2, чл. 120-123, чл. 125-127 и чл. 132 Основног кривичног закона.⁴⁴ Дакле, у овој ситуацији организовање злочиначких удружења не може бити облик саучесништва, већ кривично дело, ако су испуњени законом прописани услови за његово постојање.

2. У другу групу улазе они случајеви у којима је извршено дело било конкретно одређено у злочиначком плану у чијем је креирању учествовао и организатор, под условом да је организатор знао за договор о извршењу дела, као и за особе које ће учествовати у његовом извршењу. Сматрамо да овде постоји објективни и субјективни основ одговорности организатора, па се може говорити о његовој кривичној одговорности за организовање злочиначког удружења. Напред смо рекли да сама радња организовања не

⁴⁰ Ф. Бачић, *Казнено право-опћи дио*, Информатор, Загреб, 1998, стр. 320.

⁴¹ Слично и З. Стојановић, *Напомене о могућностима и о потреби реформе општег дела КЗ СФРЈ*, Ј.Р.К.К. бр. 2, Београд, 1990, стр. 38.

⁴² Слично, Ј. Таховић, напред нав. дело. Ј. Ћирић ово признаје, али, затим, доноси закључак, не у правним, већ у моралним оквирима, те истиче да се овакво некажњавање ”не може баш тако јасно бранити и морално оправдати”. Тако, Ј. Ћирић, *Људска права у сенци организованог криминала*, Београд, 2004, стр. 64.

⁴³ Вид. кривично дело злочиначко удруживање, које је прописано, како у КЗ РС (чл. 227), тако и у ОКЗ (чл. 254), у зависности од тога којим су законом предвиђена кривична дела због чијег вршења је удружење организовано.

⁴⁴ Вид. чл. 136 ОКЗ.

може представљати објективни основ кривичне одговорности организатора. Међутим, овде је реч о томе да је злочиначки план предвиђао, поред циља удружења, још и конкретна дела која треба да доведу до постављеног циља. Поред тога, постојао је и договор којим се конкретизује и актуелизује злочиначки план и потврђује спремност на акцију за коју је сада већ извесно да ће наступити, а у којем (договору) је учествовао организатор. Стога се може рећи да између чињења организатора и кажњиве последице постоји непрекинут узрочни низ. Он је започет стварањем злочиначког плана, дакле, радњом организатора, која је доживела своју конкретизацију у договору о извршењу кривичног дела у свим његовим појединостима, за који договор је организатор знао. Тиме је он наставио да координира криминалном делатношћу, која је започета стварањем злочиначког плана. Субјективни основ одговорности организатора огледа се у знању конкретно извршеног кривичног дела и његовог учиниоца. При томе, његов умишљај мора обухватити три елемента. Тако, он мора бити свестан да организује злочиначко удружење које ће му послужити као средство утицаја на чланове удружења у правцу остваривања криминалних циљева. Затим, он мора знати за договор, који представља разраду злочиначког плана и има за циљ да осигура његову реализацију. На крају, он мора бити свестан почињеног дела и мора знати ко је његов извршилац. Поред тога, он хоће наступање наведених последица, тако да је овај модалитет радње организовања злочиначких удружења могуће предузети само са директним умишљајем. Из напред реченог произилази питање, да ли се овде ради о облику саучесништва *sui generis*, или је реч о неком од већ постојећих облика саучесништва (подстрекавање, помагање), односно саизвршилаштву. По нашем мишљењу, најчешће ће овде бити реч о подстрекавању. Тако, подстрекавање је свака радња којом се код другог ствара или учвршћује одлука да изврши кривично дело. Овде се то чини посредно, преко злочиначког плана. План окупља све чланове злочиначког удружења око исте идеје и циљева и усмерава их у правцу вршења одређених кривичних дела. Зато радња организовања никада не може бити радња помагања, која претпоставља да је код учиниоца у тренутку њеног предузимања већ постојала чврста одлука у правцу извршења одређеног кривичног дела. Члан злочиначког удружења, или није имао никакву одлуку, или је она била колебљива, па је настала, односно, учврстила се, тек ступањем у злочиначку организацију, а под дејством злочиначког плана, који је конкретизован накнадним договором о извршењу конкретног кривичног дела. С обзиром да је радња подстрекача овде, ипак, удаљена од крајње последице, тј. да је објективна веза, по правилу, слабије изражена него код непосредног утицања на вољу другог, неопходно је да се овај

недостатак донекле компензује јаче израженом субјективном везом. Стога сматрамо да учинилац мора бити свестан који је члан злочиначког удружења учествовао у извршењу конкретног кривичног дела, што се иначе не захтева код непосредног подстрекавања, где је довољно да непосредни подстрекач зна за круг људи од којих ће неко извршити кривично дело. Из тог разлога захтева се и знање организатора за договор о извршењу конкретног кривичног дела, који (договор) настаје након злочиначког удруживања до којег је дошло преко злочиначког плана, а непосредно пре извршења конкретног кривичног дела.

Уколико се докаже да је организатор имао одлучујућу позицију у целокупном процесу извршења дела, може се, изузетно, радити о радњи саизвршилаштва. Ово, нарочито, ако се прихвати теорија власти над делом, а веома ретко у случају примене објективно-субјективне теорије, која је код нас владајућа. Ипак, у већини случајева радиће се о радњи подстрекавања. Да би се овде радило о радњи саизвршилаштва, потребно је да објективна веза, при постојању субјективне везе као у претходном случају, буде јаче изражена. Када ће то бити случај фактичко је питање и цени се на основу свих околности конкретног случаја.

3. Дешава се да су кривична дела у злочиначком плану детаљно описана у свим појединостима (време и место извршења, начин и средство извршења, извршилац, оштећени итд.), тако да није потребан накнадни договор о конкретном извршењу појединог кривичног дела. То ће, најчешће, бити случај када се злочиначко удружење образује ради извршења само једног кривичног дела, нпр. убиства председника државе, после чега удружење престаје да егзистира. Овакве ситуације су веома ретке, али, ипак, могу постојати. Оне се решавају на исти начин као и претходне, тако да све што смо рекли за другу групу случајева, важи и овде. Дакле, радња организовања ће бити радња подстрекавања, а само изузетно радња саизвршилаштва. У супротном, ако злочиначким планом или накнадним договором нису одређене све појединости у вези са извршењем дела укључујући и извршиоца, то може бити, као што смо већ рекли, само радња извршења кривичног дела злочиначког удруживања, односно, удруживања ради непријатељске делатности, ако су за то испуњени законом прописани услови.

На основу свега што смо до сада рекли, може се извести закључак да не постоје оправдани разлози за самосталну егзистенцију овог облика саучесништва у нашем кривичном праву. Радња организовања може, по својој природи, бити радња подстрекавања, саизвршилаштва, односно,

радња извршења поменутих кривичних дела⁴⁵, а никада не може имати таква својства која оправдавају да се она издвоји у посебну радњу саучесништва, радњу организовања злочиначких удружења, јер би то било противно принципу *nula poena sine culpa*. Због тога су за одговорност организатора довољни преостали облици саучесништва, као и односне инкриминације.⁴⁶

Поред наше земље овај облик саучесништва познаје и руско, украинско, грузијско, литванско, чешко и албанско кривично право.⁴⁷ Енглеско кривично право познаје институт злочиначког удруживања (*conspiracy*), који, додуше, није посебан облик саучесништва, али који у себи обухвата одговорност организатора, која се граничи са објективном одговорношћу. Овај институт је прихватила Шпанија у свом новом КЗ, који је ступио на снагу 1996. године. Треба рећи да је управо по угледу на овај стари англосаксонски институт, Нирнбершки суд својим Статутом од 1945. године прописао одговорност организатора злочиначке организације, чиме је ”*conspiracy*” постао део међународног кривичног права. Одговорност организатора и чланова удружења за вршење међународних злочина је предвиђена и Статутом Хашког трибунала и Међународног кривичног суда. Садржина овог института налази, све више, своје место и у националним кривичним законодавствима, услед експанзије најразличитијих облика организованог криминалитета.⁴⁸ Долази до реафирмације идеје кажњавања за само злочиначко удруживање, што има за циљ да се казни организатор таквог удружења, без обзира да ли је непосредно учествовао у извршењу конкретног кривичног дела. Реафирмација ове идеје води реафирмацији презумиране, објективне одговорности, одговорности за ризик од злочиначког удруживања. Стога овој идеји не би требало да буде места у савременим кривичним законодавствима, независно од тога да ли се она реализује кроз посебан облик саучесништва, посебан кривичноправни институт, или на неки други начин.

⁴⁵ С обзиром да је организовање злочиначких удружења посебан облик саучесништва у нашем кривичном праву, према владајућем схватању, организатор ће, под условом да је извршено кривично дело које произилази из злочиначког плана, одговарати и за организовање као радњу саучесништва и за организовање као радњу извршења кривичног дела злочиначког удруживања, односно, удруживања ради непријатељске делатности, ако су за постојање ових инкриминација испуњени законом прописани услови, Тако, нпр. група аутора, Коментар КЗ СФРЈ, нав. дело, стр. 145, З. Стојановић, О. Перић, *Коментар КЗ РС и КЗ РЦГ с објашњењима*, Службени лист, Београд, 1996, стр.350,351 и други.

⁴⁶ Тако и З. Стојановић, *Напомене о могућностима и о потреби реформе општег дела КЗ СФРЈ*, исто.

⁴⁷ Вид. о томе, В. Камбовски, напред нав. дело, стр. 304-306.

⁴⁸ О напред реченом вид. детаљније, В. Камбовски, исто, стр. 118, 119, 185.

Озакоњење оваквих и сличних идеја⁴⁹ неће бити у функцији превазилажења свеопште кризе која је настала експанзијом организованог криминалитета.⁵⁰ Само ће је још више продубити. Због тога су ове кампањске и ретрибутивне законске интервенције, које не воде рачуна о фундаменталним принципима кривичног права, унапред осуђене на неефикасност.

*mr Dragiša Drakić, Assistent für Strafrecht
der juristischen Fakultät in Novi Sad*

Organisieren der Verbrecherbanden Als Form Der Teilnahme Im Licht Des Kampfes Gegen Die Organisierte Kriminalität

Zusammenfassung

In der Arbeit wird das Organisieren der Verbrecherbanden als Form der Teilnahme behandelt, und zwar im Licht des Kampfes gegen die organisierte Kriminalität.

Im Einführungsteil der Arbeit kritisiert der Autor einige gesetzlichen Interventionen im strafrechtlichen Bereich, die dem effektiven Kampf gegen die organisierte Kriminalität dienen sollten.

Im ersten Teil gibt der Autor einen kurzen historischen Rückblick auf die Entstehung und Entwicklung der Idee von der Verantwortung des Anführers der Verbrecherbande für alle Straftaten, die aus dem verbrecherischen Plan dieser Bande hervorgehen, obwohl er auf keine Weise an ihrer unmittelbaren Ausübung teilgenommen hat.

---

⁴⁹ Вид. напред речено о покушају дефинисања организованог криминалитета у закону, као и о казни конфискации имовине.

⁵⁰ С тим у вези, вид. С. Пихлер, *Криминална политика у процесима превладавања кризе*, Правни живот бр. 1, Београд, 1986.

Diese Idee findet ihren Platz auch im heutigen serbischen Strafrecht, und im nächsten Teil analysiert der Autor die gesetzlichen Bedingungen, die erfüllt werden müssen, damit der Anführer für begangene Taten verantwortlich wäre.

Der zentrale und wichtigste Teil ist der Erwägung der rechtlichen Natur von dieser Form der Teilnahme gewidmet. Der Autor führt die Meinungen von einzelnen Autoren an, für die gemeinsam ist, dass sie die selbständige Existenz dieser Form der Teilnahme im Register der Teilnahmeformen nicht in Frage stellen. Er kritisiert diese Meinungen, weil sie verschiedene Situationen nicht berücksichtigen, die in der Praxis bestehen können, sondern dies vernachlässigend nehmen sie gemeinsame Stellungen über den Bedarf und Legitimität des Bestehens von Verbrecherbanden. Diesbezüglich weist er darauf hin, dass man einen Unterschied zwischen drei verschiedenen Situationen machen soll. Nach ihrer ausführlichen Analyse beschliesst er, dass es keine gerechtfertigten Gründe für eine selbständige Existenz des Organisierens von Verbrecherbanden im serbischen Strafrecht gibt. Die Handlung des Organisierens kann nämlich, ihrer Natur nach, die Handlung der Anstiftung, Mitausübung, bzw., die Handlung der Ausübung von bestimmten Straftaten sein, und sie kann nie solche Merkmale haben, die rechtfertigen, dass sie sich als besondere Handlung der Teilnahme trennt, weil es dem Princip nulla poena sine culpa entgegengesetzt wäre. Deswegen beschliesst er, dass andere Formen der Teilnahme sowie bezügliche Inkriminationen für die Verantwortung des Anführers genügend sind.

Zum Schluss weist der Autor darauf hin, dass die Reaffirmation der Idee von der Bestrafung für verbrecherisches Vereinigen allein in der letzten Zeit in den nationalen Strafgesetzbüchern zum Vorschein kommt, was als Ziel hat, den Anführer solch einer Bande zu bestrafen, ungeachtet dessen, ob er unmittelbar an der Ausübung von der konkreten Straftat teilgenommen hat. Er beschliesst, dass die Reaffirmation dieser Idee zur Reaffirmation der präsumtiven, objektiven Verantwortung führt, die ihren Platz im modernen Strafrecht nicht finden sollte.

*Bence Meszaros, Ph.D., Assistant
University of Pecs, Faculty of Law*

INFILTRATION TO CRIMINAL ORGANIZATION

The institution “undercover agent” has been part of the Hungarian legal system since 1999. This particular “spy” of the police is maybe the most effective weapon against organised crime in the hands of crime-persecutors.¹ We can find the rules in details concerning the undercover agent in the Police Act (PA). In the Criminal Procedure Act (CP) are there only general instructions in this subject.

The six application methods of the undercover agent are included in the PA as well (these are: “reconnaissance”; “sample-purchase”; “confidential purchase”; “fake-purchase”; “infiltration to criminal organization”; and “controlled transportation”).

The infiltration is the most interesting and in every respect the most effective one among all the application methods. The institution undercover agent came into being in the sign of the fight against organised crime, but the infiltration means a little bit more: the agent becomes a member of the crime organization, and even offers crimes, if the situation requires. This the question, that usually comes to somebody’s mind when hearing the expression undercover agent, and this is the application method, which rise the most problems in the practice, that is why I write about it in this study.

---

¹ PA 68/F.§ e) undercover agent: police officer with concealed identity acting in the course of covert information-gathering.

1. The legal instruments to help realize the infiltration

We know quite few about the infiltration, because it is regulated through top secret norms in Hungary. The PA makes it possible to give authentic documents (so called cover-documents) including the data of the fictitious personality (the so-called “legend”) to the undercover agent (identity card, driving license etc.), and to bring a simulated institution (cover-institution) into existence (for example the workplace of the agent). The act allows to place several data in the administrative registers, as well (cover-data).

The official part of the fake identity can be pretended almost perfect, even police officers are not able to recognize who is standing in front of them if they check the agent’s identity on the street. It is much harder to make the member of the criminal organization believe that the agent is a criminal who offered a lot of delicts in the past. The agent needs somebody known well by the members of the mafia, who introduces him and helps him to infiltrate. It is no accident that in the famous Clodo-case Stecura was also needed to make the deal:

The German citizen Clodo was a very dangerous criminal, who used to produce and sell bombs (his nickname was “The Bomb-maker”). The police put an undercover agent in action, who bought a remotely controlled bomb from Clodo (the price was 2500 US dollars) together with another criminal cooperating with the authorities, Leonid Stecura (he was the head of the Ukrainian mafia in Hungary, accused with murder).

The officer was interrogated in the criminal procedure as a witness under special protection. All we know about him is that he was a member of the Central Law Enforcement Agency (this institution has been wound up since then), and in choosing him to this mission played his knowledge of Russian and his disposition a role. Finally, Clodo was sentenced to ten years in prison and expelled from the country. As we can see, this was just a fake-purchase, not infiltration, but the help of a “pentito” was indispensable.

2. The selection and training of the undercover agent

The infiltration is a risky action, so the right person has to be selected very carefully. Obviously the success of the infiltration does also depend on whether the selected detective has been trained to complete his tasks well.

2.1. The guidelines of the selection

This kind of mission needs extraordinary qualities, which are also determined by the character of the criminal organization to be dissolved. Considering the human qualities, the following ones are important: the ability to play a role, calmness, the ability to make fast decisions,² to notice everything, and a strong personality (to have a different identity for a long time).

Some of the criminalists suggest founding a squad of undercover agents from people who are not members of the police.³ Probably a squad like this can be effective in the fight against organized crime, but I am not sure whether a person without experience of being a policeman could correctly complete a mission like that, or would be reliable enough.

By the selection of the undercover agent, besides the subjective qualities listed above also knowledge of foreign languages,⁴ professional skills or education might have remarkable influence, but in certain cases it is necessary to belong to an ethnic group or minority. The sex and the age can also be relevant.

In foreign countries usually young people are infiltrated. The chance to get pinched because of acting as a policeman in the past is much lower this way, but it is a disadvantage to the agent, that he has no experience in fighting against crime. I think it is favourable to infiltrate an older person with a settled personality. The big danger in the infiltration to criminal organization is, that the agent begins to feel "more comfortable" among criminals.

If the appropriate person is found, he has to undertake himself to complete the mission. Whereas we don't know the top secret regulation of the infiltration, and we know, that a detective has to execute every command he gets, it is unbelievable to me, that a person can be ordered to do such a dangerous task without his consent. The infiltration can not only ruin the agent's life, it is a great danger to his family and his relatives as well.

I do not think it is necessary to describe what would happen, if the agent would make a mistake. In Switzerland there is a federal act about the under-

---

² It happened in Quebec: an informant who was infiltrated in a terrorist group realized, that one of the terrorists is going to blow up a post office in the night. He did not want to reveal his identity to capture only one terrorist, so he exchanged the dynamit sticks for harmless, non-explosive bullets. Brodeur, JP.: A rendőrségi informátorok alkalmazásának jogi problémái Kana-dában. (The legal problems of the application of police informants in Canada) Belügyi Szemle, 1997/5., p. 40

³ Balláné-Borszéki-Lakatos: Kriminálmetodológia.(Criminalmethodology) Rejtjel Kiadó, Budapest, 2002, p. 107

⁴ See the bombmaker's case: the Russian of the agent was indispensable to make the German Clodo believe he is the friend of the Ukrainian Stecura.

cover police surveillance (Bundesgesetz über die verdeckte Ermittlung), which says “the leader of the police organ is allowed to appoint somebody to be an undercover agent, if the person agrees with it.”

2.2. The training

The infiltration to criminal organization is very dangerous as I mentioned, so the agent has to be trained carefully. Even if we suppose the existence of a squad with undercover agents in its lines, there are a lot of things to learn in the connection with the certain case.

On the one hand the agent has to memorize his new personal data, get used to his cover-name, and to practise his created story about himself. He must learn every piece of information in connection with the criminal organization discovered earlier by the police. On the other hand he has to acquire the hiding and using of the technical appliances he is going to obtain incriminating (or extenuating!) evidence with.⁵

It is necessary to think the action over, and to plan the reaction of the undercover agent if a surprising thing happens (ex.: an acquaintance of the agent from civilian life recognizes him on the street).

Finally, the agent has to keep the commands of his superior and the permit from the public prosecutor in view, and to do his job accordingly.

3. The infiltration itself

I have not heard of such a case, when members of a criminal organisation were captured through the acting of an infiltrated undercover agent in Hungary. For this reason I can only have assumptions how the infiltration goes in the practice.

The application of an undercover agent is reasoned, when the circle of the crime offenders is closed, and nobody seems to have an intent to cooperate with the police. But this does not mean, that the infiltration can be done without the help of criminals acting in the milieu of the criminal organization (the so-called “ring round the moon”).

---

⁵ The undercover agent is not allowed to make records in a private flat, only in a place open to the public due to Hungarian law. He needs a permit from the court to gather information in a private flat.

The criminals who are cooperating with the police mean the undercover agent's recommendation, they have the function to strengthen the agent's created story about himself.

Which kind of cover-story can be needed? This depends on the character of the crimes offered by the members of the criminal organization. By a gang of criminals, which became specialized in steeling cars⁶ (this is what the majority of Hungarian organized crime is made up), it is useful for the agent if he pretends he is a second-hand car dealer.

In this case it is necessary to bring a cover-institution into existence to simulate the store, to issue cover-documents about the firm, and to put its cover-data in the register of companies. This way the authorities have a good opportunity to gather information. The role-play has to be continued until the criminal organization is totally mapped, because if the group is well-organized even the offenders themselves do not know all the members, only the ones they are in direct connection with. (The basis of their cooperation is a special single-channelled communications system.)⁷

The infiltrated undercover agent is just a link in the line of the customers, executors, storemen, the ones who issue the documents and examine the cars. He has to get to those persons who are controlling the whole process.

The crime organization mentioned above - although it is obviously a sort of organized crime - can not compare with the mafias in the USA and Italy yet. But the real danger to the society are those criminals who became specialized to so-called "harder goods and services" (like drugs, dealing in foreign currencies, firearms, gambling, prostitution), because the application of violence is typical of them.

This groups are the most risky to infiltrate in, by these gangs has the undercover agent the biggest chance to commit a crime. Let us think over, an undercover agent who is a member of a mafia dealing with drugs can not avoid offending criminal misuse of narcotic drugs practically. (This kind of crime is called "offence required by the milieu" in the legal literature.)

---

⁶ I borrowed this example from Valér Dános's study (The Organized crime). Gönczöl Katalin (szerk.): Kriminológiai ismeretek, bűnözés, bűnözéskontroll. Corvina, 1999, p. 211.

⁷ Valér Dános: cited work p.216

4. Questions of discovering evidence by the infiltrated undercover agent

After a successfully infiltration the agent becomes very important in many respects:

- every piece of information he gets helps the further exposition of the police,
- his report is appropriate to be a documentary proof in the criminal procedure,
- he can be questioned as a “witness under special protection”⁸ in the court proceedings (so everything he sees or hears can have significance later),
- the investigative authority has got the opportunity to obtain direct evidence by him.

The great advantage of the application of an undercover agent is that he can gather direct evidence from the offenders themselves. A secret agent with appropriate technical equipment is able to record the criminals’ conversation while they are laying a scheme to offend a certain crime. If he is present at the offence he can even record the moments of its realization.

The Hungarian legal regulation concerning this kind of information-gathering is quite interesting. The undercover agent does not have the right to discover evidence in a private flat: he can not search it through, he can not take photographs in it, and can not record the conversation between the people in it. A permit from the court is needed to do this.

In consequence of the PA’s rules an undercover agent is allowed to make records only in a place open to the public (ex.: in a restaurant or a bar). The detective has to achieve the “confessions” of the offenders in a place like that, he has to make them talk.

If the agent makes records in a private flat without authorization from the court he perpetrates the felony “illegal covert information-gathering” on the one hand. On the other hand, the evidence obtained this way is unlawful and can not be used as a proof in the criminal procedure. This is the principle of “the fruit from the poisoned tree”⁹, which runs in CP follows: “It is not allowed to evaluate the evidence which has been discovered through a crime (...) by the judge, the public prosecutor or the investigative authority.”

---

⁸ This institution of Hungarian criminal procedural law means that the witness is not participated on the trial, and his identity is unknown to the accused and his defender.

⁹ Flórián Tremmel: Magyar büntetőeljárás. (Hungarian criminal procedure.) Dialóg-Campus, Budapest-Pécs, 2001, p. 282

5. Consideration

I hope, with the introduction of the application method “infiltration to criminal organisation” I succeeded to prove how effective the undercover agent can be in the fight against organized crime. In Hungary it is not common to infiltrate undercover agents in the mafia yet, because this institution is very young, and there is not enough practical experience in connection with it. According to the non-confirmed information from the Department of the Interior, the number of those agents, who are working in a deep shallow operation in Hungary is about 10-12. The duration of this kind of mission is limited to six months, to avoid the danger of becoming a real criminal.

*Мр Татјана Лукић, асистент
Правног факултета у Новом Саду*

ЕЛЕКТРОНСКИ НАДЗОР КОМУНИКАЦИЈА КАО МЕТОД ПРИБАВЉАЊА ДОКАЗА ЗА КРИВИЧНА ДЕЛА ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА

Сажетак: *Наша земља се налази на самом почетку борбе против организованог криминала. У том правцу донета су бројна законска решења од којих су већина потпуна новина у нашем процесном законодавству. Тако и електронски надзор комуникација као метод прибављања доказа за кривична дела организованог криминала представља ново решење које је први пут у процесно законодавство уврштено у Законик о кривичном поступку из 2002. године. У раду је приказано законско решење ове посебне мере у нашој земљи са освртом на позитивноправна решења овог питања у земљама англо-саксонског и континенталног правног система.*

Кључне речи: *организовани криминал, посебне истражне методе, електронски надзор комуникација*

Борба против организованог криминала у свакој држави се сматра важним политичким питањем¹, јер показује степен бриге државне власти

---

¹ Међутим, веома често смо сведоци да политичко вођство многих држава не жели чути, односно јавно признати постојање организованог криминала на подручју своје државе,

за сигурност својих грађана и њихове имовине, и уопште, за функционисање механизма правне државе. Према већинском становишту, ефикасно откривање, доказивање и спречавање организованог криминала данас је могуће само уз јаку политичку, и подршку најшире јавности, али првенствено доношењем и доследном применом примереног законодавства, односно правних инструмената за његово успешно сузбијање. Кључ успешне стратегије спречавања и сузбијања организованог криминала лежи у веома богатој и разноликој легислативи.

Непостојање довољно ефикасних правних инструмената за борбу против организованог криминала, крајем седамдесетих и осамдесетих година у државама западне Европе, а на почетку деведесетих година у државама у транзицији, веома се штетно одразило на резултате откривања и доказивања криминалне делатности носилаца организованог криминала, нарочито организатора и финансијера организоване криминалне делатности. Наиме, класичним институтима кривичног материјалног и кривичног процесног права могу се ефикасно сузбијати само кривична дела појединаца, дакле, индивидуални криминал као изоловано одступање од социјално прихватљивог понашања у друштву. Класични полицијско-правни инструменти нису довољни за успешну борбу против организованог криминала, јер се припадници злочиначких организација штите законом ћутања, хијерархијским уређењем, субординацијским односима и дисциплином чланства, као и корупцијом државних службеника, што онемогућава продор органа државне власти у њихову криминалну структуру. Уколико се и открије извршилац конкретног кривичног дела, налогодавце је класичним криминалистичким и истражним методама, због хијерархијских и субординацијских односа, готово немогуће открити и доказати њихову криминалну делатност. Класичне полицијске истраге, са уобичајеним истражним радњама и тредиционалним репертоаром криминалистичких мера, утемељених на основама које је поставио Hans Gross 1893. године², најчешће не доносе очекиване резултате у разоткривању организатора, налогодавца и финансијера злочиначких удружења. Овим се мера-

---

најчешће из разлога очувања поверења својих бирача, иако такав приступ највише одговара несметаном развоју организованог криминала. Тако је нпр. најпознатији директор FBI-а Hoover, чак до 50-их година прошлог века упорно одрицао постојање организованог криминала у САД-у (док није створена национална алијанса La Cosa Nostre). Италија је на почетку осамдесетих година признала голему претњу држави од властите мафије док се у појединим енглеским полицијско-правним круговима до недавно негирало постојање појединих облика постојања организованог криминала. Русија, такође, релативизује и оспорава значење које европске државе придају претњи криминалног деловања тзв. руске мафије. Сличан став је уочен и у другим земљама у транзицији.

² H. Gross, *Handbuch für Untersuchungsrichter als System der Kriminalistik*, Berlin 1893.

ма најчешће открива криминално деловање непосредних извршилаца кривичних дела са дна криминалне пирамиде, углавном у вези са кријумчарењем, препродајом и злоупотребом дрога³. Носиоци организованог криминала, према Strobeck-у⁴, прејаки су и немогуће их је открити и доказати њихову криминалну делатност само класичним криминалистичким истражним методама, јер располажу огромним финансијским средствима, најновијом технологијом и користе се конспиративним методама тајних служби. Организовани криминал се веома брзо прилагодио модерним условима финансијског пословања, савременим интеграцијским процесима, рушењу граница међу државама, увођењу јединствене валуте у више држава, али међународна полицијска и судска сарадња још увек је спора, а истражне технике (полицијске и судске) нису доживеле одговарајући тако брз напредак. Али, када се и у таквим условима постигну успеси они су парцијални и ограничени на кривично гоњење само неких припадника криминалних организација. Искуство је показало да то није довољно, већ да се требају стварати повољни услови за темељно рушење структуре криминалне организације, као и њене логистике и улажење у траг новцу и другој имовини стеченој на криминалан начин. У супротном, не може се искључити нежељени учинак тзв. дарвинистичког процеса селекције⁵ између супарничких криминалних организација, због чега опстају криминалне организације које карактерише боља прилагођеност правном систему, већи степен организованости, већа бескрупулозност и изразитија склоност тежим облицима насиља.

Организовани криминал има за последицу масовно организовано, професионализовано, специјализовано, континуирано и колективно вршење кривичних дела, са поделом улога и задатака, чије се откривање и доказивање класичним полицијско-истражним и кривичнопроцесним правним средствима, поготово ако се предузимају само на локалном нивоу, чини немогућим. То је у Европи по први пут потврђено на научном скупу немачких криминолога и криминалиста 1986. године, на ком је констатиран велики пораст пријављивања кривичних дела у вези са организованим криминалом. Такво стање је имало за последицу научно артикулисање захтева за увођењем прикривених метода за сузбијање организованог криминала, чији би резултати примене имали доказну снагу пред судом, по угледу на методе сузбијања организованог криминала у САД-у. С тим у вези, предлагало се увођење ефикасних прикривених истражних мера као

³ M. Singer, *Kriminologija*, Zagreb 1994, стр.637.

⁴ J. Strobeck, *Developments of International Organized Crime and Future Expectations within Europe, Europe 2000, Freedom Democracy Stability*, Hague 1994, стр.10.

⁵ M. Singer, *Organizovani kriminal*, HLJKPP br.2/1998, стр.569.

што су: коришћење електронског надзора комуникација, тајних истражитеља, сведока покајника, заштићених сведока, као изузетка од начела непосредности оцене доказа, и др.⁶

До оваквих становишта у погледу ефикасног супротстављања организованом криминалу дошле су многе развијене западно европске државе на основу широких криминалистичких, криминолошких и правних истраживања, као и више десетогодишњег искуства полицијске праксе и борбе против организованог криминала у САД-у, а последњих година и у Италији. На основу тих анализа дошло се до закључка како је за ефикасно разоткривање организованог криминалног деловања, нужна употреба посебних, прикривених истражних мера. Добијање информација о организованом криминалу се мора заснивати на офанзивном прикупљању криминалистичко-обавештајних информација о његовим носиоцима, структури, логистици, комуникацији и финансијској бази. Због тога криминалистичке истраге у вези са организованим криминалом треба да буду проактивне (акција уместо реакције)⁷, што значи да треба да се примењују нове, већ споменуте истражне технике којима се анулира прикривеност као карактеристика организованог криминала. Реакције држава на овакве иницијативе и трансформације су различите. Неке државе се томе опирају са становишта заштите људских права и слобода, док је већина спремна да "жртвује", односно да посегне у заштићено подручје загарантованих људских права и слобода због потребе успостављања ефикаснијег кривично-правног система у борби против организованог криминала. Такав приступ сузбијању организованог криминала је имао за последицу доношење нових закона или новелирање постојећег процесног и полицијског законодавства, којима се битно проширује репертоар мера борбе против организованог криминала проширењем могућности међународне полицијске и судске сарадње.

Први корак у борби против организованог криминала у Србији је било јавно признање да у њој постоји организовани криминал. Одмах затим донет је Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала⁸ (којим се уређује образовање, организација, надлежност и овлашћења посебних организационих јединица државних органа ради откривања и кривичног гоњења учинилаца кривич-

---

⁶ A. Dvoršek - B. Dobovšek, Posebne operativne metode in sredstva pri zatiranju organiziranega kriminala- kriminalistički pogled, Zbornik, Letnik X, Ljubljana 1996, стр. 85-87.

⁷ W. Seilaff, Vorbeugung und Bekämpfung der organisierten Kriminalität aus der Sicht einer Sicherheitsbehörde, према C. Mayerhofer i dr., Organisierte Kriminalität, Heidelberg 1996, стр. 151-152.

⁸ Службени гласник РС бр.42/2002.

них дела код којих је присутан елеменат организованог криминала), а у Законик о кривичном поступку⁹ унете су одређене одредбе којима су предвиђена шира овлашћења органа кривичног гоњења и извршена је легализација специјалних метода чијом се употребом могу обезбедити докази, а изменама и допунама Законика¹⁰ у исти је уведена нова глава XXIX а, под насловом Посебне одредбе о поступку за кривична дела организованог криминала.

Анализирајући одредбе ЗКП-а уочава се да је законодавац на одређени начин издвојио мере инфилтрације и тајне опсервације (чл. 504љ-504о) од осталих специјалних метода и мера, тј. од сведока сарадника (чл. 504д-504и), контроле пословања одређених лица у смислу Конвенције о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом (чл. 504к) и привременог одузимања предмета и имовинске користи (чл. 504п-504х).

Тајна опсервација обухвата: контролисану испоруку, мере надзора и снимања телефонских и других разговора или комуникација другим техничким средствима и оптичко снимање лица (чл. 504љ у вези са чл. 232 ЗКП-а), као и контролу пословних и личних рачуна (чл. 504љ у вези са чл. 234 ЗКП-а).

У овом раду биће обрађена тајна опсервација мере надзора и снимања телефонских и других разговора или комуникација другим техничким средствима. Али, ради бољег сагледавања позитивноправних решења у Србији који се односе на ову проблематику биће дат приказ упоредноправних решења у земљама које имају највише искуства у борби против организованог криминала.

Када се говори о електронском надзору комуникација пет питања се намеће као кључних, а то су: **правни основ коришћења ове мере, сврха, начин одобравања мере, временско трајање и надзор над законитим спровођењем мере.**

Што се тиче **правног основа коришћења ове мере** у САД-у то су следећи акти: Omnibus Crime Control and Safe Streets Act (1968), Public Law Act 99-508 (1986), Law on Privacy of Electronic communications и Одлуке Врховног суда САД-а. У Енглеској то су: The Interception of Communications Act (1985), Security Service Act (1989). У Италији то су: Codice No. 410 (1991), Codice di Procedura Penale (1998) и Codice Antimafia No. 203 (1991). У Немачкој то су: Das Gesetz über die Beschränkung des Post-und Fernmeldegeheimnisses aus dem Jahre 1968 и Das Strafprozessordnung. У

⁹ Службени лист СРЈ бр.70/2001.

¹⁰ Закон о изменама и допунама Законик о кривичном поступку донет је 19.12.2002. (Службени лист СРЈ бр.68/2002), а ступио је на снагу 27.12.2002.

Хрватској то су: Закон о казеном поступку (1997) и Закон о допунама Закона о унутарњим пословима РХ (2000). У Словенији то су: *Zakon o kazenskom postopku* (1994) и *Zakon o Slovenski obveščevalno-varnostni agenciji* (1999).

Што се тиче *сврхе коришћења* ове мере, она се у скоро свим земљама користи како у превентивне тако и у репресивне сврхе. У превентивне сврхе она се користи првенствено ради очувања националне безбедности (САД, Енглеска, Италија, Немачка, Хрватска, Словенија), али се као разлози њене примене у превентивне сврхе наводе и заштита привредне добробити земље (Енглеска), спречавање тешких кривичних дела у вези организованог криминала (Италија).

У репресивне сврхе ова мера се користи у САД-у првенствено ради прибављања доказа за вођење кривичног поступка, а неопходно је напоменути да се приликом примене ове мере морају поштовати начела сразмерности и супсидијарности и могуће је коришћење тзв. случајних доказа у складу са законским условима.

У Енглеској се као разлози примене ове мере у репресивне сврхе наводе спречавање извршења и истраживања извршеног кривичног дела, ако постоје основани разлози за сумњу да је извршено тешко кривично дело и приликом одобрења и примене ове мере мора се поштовати начело субсидијарности. Применом ове мере се настоје осигурати сазнања и докази за успешно спровођење других истражних мера, јер се овом мером прикупљена сазнања не могу користити пред судом на главној расправи.

У Италији ова мера се примењује у репресивне сврхе ради истраживања тешких, каталошки одређених кривичних дела уколико постоје јаке индиције (*gravi indici*), али у случају сумње на постојање мафијашке криминалне делатности за примену ове мере, на основу Антимафијашког закона бр. 203/1991, није потребно постојање јаких индиција. Приликом одобрења и примене ове мере мора се поштовати начело сразмерности и супсидијарности.

У Немачкој се електронски надзор комуникација врши у репресивне сврхе ради откривања каталошки одређених кривичних дела и њихових извршилаца за које постоји основана сумња да су извршили та кривична дела, као и ради утврђивања боравишта осумњиченог лица које се налази у бекству. Без изузетка се мора поштовати начело сразмерности и супсидијарности, а могуће је и коришћење тзв. случајних доказа у складу са законским условима.

У Хрватској и Словенији се ова мера користи у репресивне сврхе ради откривања (и доказивања - Словенија) извршилаца каталошки одређених тешких кривичних дела уз поштовање начела сразмерности и суп-

сидијарности, а у Хрватској је могуће и коришћење тзв. случајних доказа у складу са законским условима.

Када се говори о *начину одобравања мере* електронског надзора комуникација оно зависи од сврхе у коју се користи. Тако нпр. у САД-у за превентивне сврхе ову меру одобрава главни штаб FBI-а, DEA, Министарство правосуђа и Савезни окружни суд, CIA, NASA и др. У репресивне сврхе меру одобрава: надлежни суд, изузетно и вођа истражног тима FBI-а који је именован од стране Министра правосуђа или његовог заменика (ако су испуњени законски услови довољне сумње да је извршено каталошки одређено тешко кривично дело); консензуални надзор одобрава вођа истражног тима без судског налога; на предлог јавног тужиоца налог се може издати и против тачно неидентификованих лица која су у вези са кривичним делом, уколико се зна број телефонског прикључка којим ће се послужити то непознато лице.

У Енглеској, меру у превентивне сврхе одобрава Министар унутрашњих послова, Министар одбране или иностраних послова уз сагласност премијера, док у репресивне сврхе меру одобрава Државни секретар.

У Италији за превентивне сврхе (тзв. административно прислушкивање) меру одобрава суд за спречавање мафијашког криминалног деловања, на захтев начелника DIA-е и уз сагласност Министра унутрашњих послова. У репресивне сврхе ову меру одобрава на захтев државног тужиоца суд, а изузетно (до 24 сата) ову меру може одобрити и начелник МУП-а, уз накнадно одобрење суда.

У Немачкој за превентивне сврхе меру одобрава начелник BND-а односно начелник војно-обавештајне службе безбедности. За репресивне сврхе, ради откривања каталошки одређених кривичних дела, меру може одобрити суд на захтев надлежног државног тужиоца. Изузетно, у случају опасности од одлагања, примену мере може одобрити и државни тужилац уз накнадну потврду суда (тзв. велики напад прислушкивањем).

У Хрватској тзв. административно прислушкивање одобрава Министар унутрашњих послова, док за примену ове истражне мере за потребе вођења кривичног поступка одобрава истражни судија на захтев државног тужиоца.

У Словенији у превентивне сврхе меру одобрава надлежни председник Окружног суда на предлог директора SOVA-е, док за потребе вођења кривичног поступка примену ове мере одобрава истражни судија на захтев државног тужиоца.

Временско трајање мере варира од једне до друге земље, па је тако временско трајање мере до 30 дана, уз могућност продужења у САД-у, до 2 месеца уз могућност продужења, али највише до 6 месеци у Енглеској,

до 15 дана (према одредбама италијанског ЗКП-а), односно до 40 дана уз могућност продужења мере (на основу Антимафијашког закона бр. 203), односно до 20 дана уз могућност продужења мере (административно прислушкивање) у Италији; до 3 месеца уз могућност продужења за још 3 у репресивне сврхе у Немачкој; до 4 месеца (административно прислушкивање) односно до 4 месеца уз изузетну могућност продужења њене примене за још 3 месеца (за потребе вођења кривичног поступка) у Хрватској; до 3 месеца, а изузетно 6 месеци (у превентивне сврхе) односно до месец дана уз могућност продужења примене, али не дуже од 6 месеци (за потребе вођења кривичног поступка) у Словенији .

Надзор над законитим спровођењем мере може бити *административни* (САД, Енглеска, Италија, Немачка, Хрватска), *судски* (САД, Енглеска, Италија, Немачка, Хрватска и Словенија), *парламентарни* (САД, Италија, Немачка, Хрватска, Словенија). Осим ових стандардних врста надзора постоје и други, али они зависе од конкретне државе. Тако нпр. у Енглеској надзор врше и Трибунал и Commissioner, у Немачкој Комисија G-10.

До доношења Закона о кривичном поступку у југословенским кривичном процесном праву нису постојале одредбе о прислушкивању и снимању телефонских и других разговора и комуникација другим техничким средствима, које су према Уставу неопходне да би се тако прокупљени докази сматрали дозвољеним. Одредба члана 85 о узапћењу поштанских, телеграфских и других поштиљки не односи се на ову материју. Многи савремени закони о кривичном поступку су усвојили овакав начин стицања доказа. Законом строго регулисан и контролисан од стране суда, он више гарантује грађанска права од илегалне или полулегалне праксе полицијског прислушкивања, без икаквих унапред одређених услова и без могућности стварне контроле¹¹. Ова мера, као метод стицања доказа за кривични поступак, коришћена под законом строго утврђеним условима, само у неопходним случајевима, по одлуци суда и уз добро организовану

---

¹¹ Чланом 13. Закона о унутрашњим пословима Републике Србије (Службени гласник РС бр.44/1991.) било је предвиђено да на предлог републичког тужиоца, односно министра за унутрашње послове, Врховни суд Србије могао је одлучити да се одступи од начела неповредивости тајне средстава општења. Одлуку је доносио председник суда или судија кога је он овластио. Након прибављања одлуке, министра за унутрашње послове је одређивао конкретне мере којим се одступало од загарантоване тајности средстава општења. Иако је ова одредба ЗУП-а била противуставна, јер је Уставом било предвиђено да само савезни закон може предвидети изузетке од неповредивости тајности писанма и других средстава општења, била је на снази и примењивала се све до 2001.године. Наиме, тек после октобарских промена 2000-те године Уставни суд СРЈ је овај члан Закона о унутрашњим пословима прогласио неуставним, одлуком од 17.01.2001. (Службени лист СРЈ бр. 5/2001.)

контролу, не доводи у питање права и слободе грађана, као ни права окривљеног на одбрану (тако прибављен исказ није изнуђен, а ни стечен обманом).

Све док ЗКП-ом нису били одређени услови за надзор и снимање комуникација техничким средствима, материјал стечен на тај начин се није могао користити у доказне сврхе у кривичном поступку. Не због тога што за стицање доказа на тај начин није постојао уставно-правни основ, већ због тога што се, без унапред одређених законских услова под којима се он може стицати, тај материјал доводио у питање етички и правно, како са гледишта заштите основних људских права тако и са гледишта права осумњиченог¹².

У чл. 232 ЗКП-а садржане су одредбе о условима за надзор¹³ и снимање телефонских и других разговора, комуникација другим техничким средствима и оптичка снимања о предмету, месту и извршењу те мере. Осим телефонских, и други разговори, не само они што се воде телефоном или другим техничким средствима, тј. разговори уживо (на улици, у локалу, на састанку, на јавном скупу и сл.) се могу магнетофонски снимати. Комуникације другим техничким средствима (електронска пошта и др.) се не односе на дописивање писмима и телеграмима као класично, али може да обухвати и ту кореспонденцију због тога што се чл. 85., који се односи на узапћење писама, телеграма или других пошиљки, односи на кривични поступак и окривљеног, а чл. 232. на предкривични поступак и осумњиченог.

Могуће је прислушкивање само осумњичених лица за која постоје основи сумње да су сама или са другим извршила кривична дела:

- 1) против уставног уређења или безбедности ;
- 2) против човечности и међународног права;
- 3) са елементима организованог криминала (фалсификовање и прање новца, неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, недозвољена трговина оружјем, муницијом или експлозивним материјама, трговина људима), давања и примања мита, изнуде и отмице.

Група кривичних дела са елементима организованог криминала су дефинисана у кривичним законима, посебним законима (нпр. Закон о прању новца из 2001.године) и у Конвенцији о транснационалном организованом криминалу коју је СРЈ ратификовала 2001.године. Каталог кривичних

¹² М. Грубач – Т. Васиљевић, Коментар Законика о кривичном поступку, Београд 2003, стр. 443.

¹³ Надзор је шири појам од прислушкивања јер се под њега може подвести и оно што се не може прислушкивати као нпр. комуникације другим техничким средствима.

дела са елементима организованог криминала се не може проширивати чак ни у случају када би неко друго кривично дело имало елементе организованог криминала.

Надзор и снимање наређује истражни судија на предлог државног тужиоца образложеном наредбом. У наредби се наводе подаци о лицу против којег се мера примењује, основи сумње, начин спровођења, обим и трајање мере. Предлог државног тужиоца мора да садржи податке потребне за доношење одлуке истражног судије, нарочито неформалне доказе о основима сумње да је одређено лице извршило неко од кривичних дела предвиђених ставом 1. овог члана. Уколико се истражни судија не сложи са предлогом државног тужиоца, он неће тражити одлуку већа, већ ће одбити тужиоцев предлог. Против наредбе истражног судије о надзору и снимању нема жалбе. Државни тужилац само може да понови предлог са новим доказима.

За издавање наредбе је потребно да постоје основи сумње да је одређено лице извршило кривично дело из става 1. овог члана. Основи сумње се морају односити на одређена лица као предпостављене чиниоце кривичних дела. При одређивању ове мере морају постојати некакви докази о извршењу кривичног дела и то су обично индиције, докази такви да нису довољни за покретање поступка. Мера се може одредити само према осумњиченом лицу и само пре него што је кривични поступак покренут. Неопходно је напоменути да ова мера нема никаквог оправдања у случајевима када државни тужилац располаже са довољно других доказа за покретање истраге, односно после доношења решења о спровођењу истраге.

Наређена мера може трајати три месеца, а из важних разлога може бити продужена за још три месеца. Уколико нестану разлози на основу којих је наређена ова мера, иста се мора прекинути и пре истека рока из наредбе.

Наредбу истражног судије извршавају органи унутрашњих послова. Место снимања је стан или просторије које нису стан (нпр. канцеларија, хотелска соба). Предмет надзора је телефон (приватни, службени, јавна говорница) или друго техничко средство за комуникацију, а предмет снимања разговор или писана кореспонденција. Органи унутрашњих послова немају овлашћење за улазак у стан да би припремили посебне техничке услове за прислушкивање и снимање, већ се надзор и снимање обављају у поштанским и сличним предузећима коришћењем технике која у њима постоји. Све организације регистроване за пренос информације су дужне да органима унутрашњих послова омогуће извршење надзора и снимања.

Поступак са материјалом који је стечен применом члана 232 ЗКП-а је прописан у чл. 233. Овај материјал орган унутрашњих послова доставља

истражном судији заједно са извештајем, а истражни судија наређује да се снимци у целини или делимично препишу и опишу, а затим позива државног тужиоца да се упозна са тим материјалом. Не преписују се снимци оних разговора који се не односе на осумњичене, већ на трећа лица (чланове породице) или се односе на осумњичене, али немају везе са кривичним делом. Државни тужилац има право не само да се упозна са материјалом, већ и да га добије ради анализе и предузимања даљих мера.

Непотребан материјал ће се уништити под надзором истражног судије, а исто тако и цео материјал, уколико државни тужилац изјави да неће тражити вођење кривичног поступка. О уништавању материјала се саставља посебан записник.

Процесне последице предвиђене у ЗКП-у, а које се односе на примену мера из чл. 232. супротно одредбама ЗКП-а или супротно наредби истражног судије састоје се у немогућности заснивања судске одлуке на тако прикупљеним подацима, а ако се у било којој фази поступка то утврди, поступиће се сходно одредбама које се односе на издвајање записника, а подаци се сматрају службеном тајном (чл. 233 ст. 4 и 5). Овим су у наш законик уведени елементи познате доказне концепције о плодовима отровног дрвета - *fruit of the poisonous tree doctrine*. Ова теорија је веома утицајна у англо-америчком кривичном процесном праву, где се у суштини највише везује за концепцију о правној неваљаности доказа до којих се дошло након испитивања осумњиченог које није обављено у складу са законским и уставно-правним прописима. Та теорија се, по свему судећи, од стране нашег законодавца прихвата у ограниченом виду, и односи се само на доказе који су прибављени супротно одредбама ЗКП-а или наредби истражног судије, али се на изричит начин не регулише питање доказа који су иначе ваљани, али се до њих дошло захваљујући подацима који су предходно прибављени на незаконит начин. Једно од могућих решења овог питања јесте правило да се употребом правно неваљаних доказа не могу прибављати правно ваљани докази. Међутим, с обзиром да то у Законику није стриктно одређено, решење овог питања је препуштено судској пракси.

На материјалу који је прибављен супротно одредбама чл. 232 и чл. 233 ЗКП-а или супротно наредби истражног судије, не може се заснивати судска одлука. То је процесна санкција за незаконито прислушкивање и снимање, док су кривичне санкције за неовлашћено прислушкивање, тонско снимање и фотографисање предвиђене у члановима 70 и 71 КЗ Р. Србије. Сваки технички снимак који је направљен супротно одредбама члана 232 сматра се незаконитим. Овде спадају и снимци приватних лица, које је наша досадашња судска пракса користила као доказ у кривичном пос-

тупку, позивајући се на погрешно схваћено начело истраживања материјалне истине.

Подаци из материјала прибављеног на начин предвиђен у члану 232, који се према члану 233 ст. 3 имају уништити, уколико нису потребни за вођење кривичног поступка или ако државни тужилац изјави да против осумњиченог неће захтевати вођење поступка, као и подаци из материјала који је стечен супротно условима из члана 242 и супротно наредби истражног судије, представљају службену тајну. Службена лица која су поступала супротно одредбама чл. 232 или наредби истражног судије могу одговарати за кривична дела прибављања незаконитог доказа и одавања службене тајне у стицају.

Снимци који су сачињени применом мера из чл. 232 у доказном смислу представљају исправе. Оне се, уз захтев државног тужиоца за спровођење истраге, достављају истражном судији и трајно остају у списима.

Уколико из снимака који су сачињени према одредбама чл. 232 произилазе подаци и обавештења о неком кривичном делу које није наведено у ставу 1. овог члана, исти се не могу употребити у кривичном поступку који се води за то кривично дело. Овакви подаци и обавештења представљају тзв. случајан налаз за чију употребу у поступку нема правног основа. У случају да из тих снимака произилазе подаци о неком другом кривичном делу из чл. 232 ст.1, а не оном за који је издата наредба, исти се могу користити као докази у поступку због тога што у том случају је могла бити издата наредба за овакво прикупљање.

У Републици Србији постоје још два закона који регулишу питање надзора и снимања телефонских разговора а то су: Закон о безбедносно-информативној агенцији¹⁴ и Закон о службама безбедности СРЈ¹⁵.

У чл. 13 Закона о безбедносно-информативној агенцији је прописано да директор Агенције може, из разлога безбедности РС, решењем, а на основу претходне одлуке суда одредити предузимање одређених мера којима се одступа од начела неповредивости тајне писама и других средстава општења, и то како према физичким тако и према правним лицима. Што се тиче претходне одлуке суда ту се мисли на Врховни суд Србије, и то на његовог председника, односно судију тог суда који је одређен да одлучује о оваквим предлозима директора Агенције, у случају одсуства председника тог суда и то у року од 72 сата од подношења предлога (чл. 14). Одобрене мере се могу примењивати највише 6 месеци, а на основу новог предлога могу се продужити још једанпут најдуже на још 6 месеци.

---

¹⁴ Службени гласник РС бр. 42/2002.

¹⁵ Службени лист СРЈ бр. 37/2002.

У случају неприхватања предлога, председник Врховног суда Србије, односно овлашћени судија у образложењу одлуке мора навести разлоге одбијања.

Када разлози хитности то захтевају, а посебно у случајевима унутрашњег и међународног тероризма, могуће је одступити од решења предвиђеног у чл.14 овог закона решењем директора агенције, а уз претходно прибављену писмену сагласност за почетак примене одговарајућих мера председника Врховног суда Србије, односно овлашћеног судије. Писмени предлог за примену одговарајућих мера се у овом случају доставља у року од 24 сата од добијања сагласности. Одлука о наставку примене одговарајућих мера, односно о њиховој обустави се доноси у року од 72 сата од подношења предлога. Одлука о обустави одговарајућих мера мора бити писмено образложена.

Према Закону о службама безбедности СРЈ војна служба безбедности, између осталог, открива, истражује и документује следећа кривична дела из надлежности војних судова: кривична дела против уставног уређења и безбедности СРЈ, против човечности и међународног права и најтежа кривична дела са елементима организованог криминала (чл. 8 ст. 3). У обављању ових послова, војне службе безбедности имају сва овлашћења органа унутрашњих послова у предкривичном поступку, у складу са Закоником о кривичном поступку, изузев овлашћења на задржавање лица.

У складу са тим, уколико задатак није могуће извршити у оквиру редовних надлежности¹⁶, или на други начин који не би захтевао несразмерни ризик и угрожавање живота људи, војна служба безбедности може користити посебна средства и методе за тајно прикупљање података, којима се привремено ограничавају Уставом и законом утврђена људска права и слободе. Под посебним средствима и методама подразумевају се:

¹⁶ У чл. 28 предвиђено је да су службе овлашћене да у оквиру своје редовне надлежности тајно прикупљају податке, следећим средствима и методама:

- сарадњом са домаћим и страним држављанима (склапање аранжмана са пунолетним физичким лицима која добровољно пристану да делују у корист Службе и прикривено јој достављају информације);
- прибављањем тајних докумената (прибављање тајних планова, скица и других докумената који садрже информације о активностима појединаца и група);
- оперативним продором у групе, организације и институције које припремају или врше активности против безбедности СРЈ.

Приликом примене средстава и метода горе наведених, Службе су овлашћене да користе документе и средства која служе за прикривање идентитета припадника Службе и лица са којима је успостављена сарадња. Процедура примене наведених средстава и метода уређује се подзаконским прописом, а писани налог за коришћење истих даје руководиоца Службе.

- 1) надзор, односно праћење и присмотра лица, уз коришћење техничких средстава за документовање;
- 2) надзор над поштанским пошиљкама и другим средствима општења.

Посебна средства и методе, војна служба безбедности може примењивати по одобрењу надлежног војног суда, под условима и на начин који је прописан Законом о кривичном поступку. Предлог за примену посебних средстава и метода подноси руководилац војне службе безбедности или лице које он овласти. Тај предлог мора да садржи: назив средстава и метода чија примена се тражи, податке о лицу, односно лицима или групи лица према којима се примењују посебна средства и методе, основе сумње и разлоге због којих се посебна средства и методе примењују и потребу њихове примене, место и рок трајања примене ових средстава и метода. Уколико се предлаже примена више посебних средстава и метода, морају бити наведени подаци за свако посебно средство или метод чија се примена предлаже. Предлог за примену ових средстава и метода представља државну, службену, односно војну тајну.

Након добијања одобрења од стране надлежног војног суда, руководилац војне службе безбедности ће издати писани налог за примену посебног средства или методе. Овај налог се издаје на посебном обрасцу, а уз њега се прилаже копија одобрења надлежног војног суда за примену посебног средства или методе.

У **Црној Гори** тајни надзор и техничко снимање телефонских разговора, односно средстава за техничку комуникацију на даљину и приватних разговора који се обављају у приватним или јавним просторијама или на отвореном је регулисан Законом о кривичном поступку¹⁷ у оквиру мера тајног надзора (чл. 237.- 242.). Ова мера се примењује као *ultima ratio*, на писани и образложени предлог државног тужиоца који се предаје у затвореној коверти са ознаком М.Т.Н. истражном судији. Истражни судија наређује ову меру против лица за које постоје основи сумње да су сама или заједно са другим извршила кривична дела за која се може изрећи казна затвора у трајању од десет година или тежа казна и за кривична дела са елементима организованог криминала. Ова мера се може одредити и према лицима за које постоје основи сумње да извршиоцу или од извршилаца споменутих кривичних дела преносе поруке у вези са кривичним делом, односно да се извршилац служи њиховим прикључцима на телефон или другим телекомуникационим уређајима. Наредбу за примену ове мере

---

¹⁷ Службени лист РЦГ бр. 71/2003.

издаје истражни судија чији садржај је Законом одређен. Уз наредбу истражни судија издаје посебан налог у којем се наводи телефонски број или e-mail адреса и трајање мере. Поштанска, телеграфска и друга предузећа регистрована за преношење информација су дужна да полицији омогуће извршење ове мере. Закон о кривичном поступку (чл. 239 ст. 4) дозвољава примену тзв. случајних доказа. ЗКП предвиђа и обавезу обавештавања лица против кога је мера предузета, и то лице има право увида у прикупљени материјал. Мера може трајати најдуже 6 месеци, а из важних разлога може бити продужена за још 6 месеци.

Електронски надзор комуникација на подручју **Косова и Метохије** је регулисан Привременим Законом о кривичном поступку Косова¹⁸ (Глава XXIX). Ова мера се примењује против лица за која постоје основи сумње да је извршило кривично дело за које је прописана казна затвора од најмање четири године или ако је извршило једно од каталошки одређених кривичних дела (чл. 257 ст. 3 тачка 1) која су у вези са тероризмом или организованим криминалом. Мера се може применити и према лицу које није осумњичено, али чији телефон осуњичени користи, или то лице прима или даље преноси од или према осумњиченом информације, или учествује у финансијским трансакцијама осумњиченог. Налог за примену мере издаје јавни тужилац за тајно снимање и надзор комуникација на јавним местима и за листинг разговора са телефонског броја, а судија у припремном поступку (pre-trial judge) издаје налог за примену мере за снимање и надзор комуникација на приватним местима, за надзор и снимање телефонских разговора и електронске поште. У хитним случајевима, налог може издати јавни тужилац привремено, али у року од 24 часа наредбу мора потврдити судија у припремном поступку. Временско трајање спровођења ове мере не може бити дуже од 60 дана, с тим да најдужи период трајања ове мере уз продужавање може бити 360 дана од дана издавања наредбе (чл. 261. ст. 2). Материјал прибављен на овај начин се користи као доказ у поступку (чл. 264 ст. 2).

Одредбе о надзору и снимању телефонских или других комуникација предвиђене у Законику о кривичном поступку, Законом о безбедносно-информативној агенцији и Законом о службама безбедности СРЈ су у складу са Повељом о људским и мањинским правима и грађанским слободама¹⁹ која представља саставни део Уставне повеље државне зајед-

¹⁸ Provisional Criminal Procedure Code of Kosovo, UNMIK/REG/2003/26, Official Gazette 06.07.2003.

¹⁹ Службени лист СЦГ бр. 6/2003.

нице Србија и Црна Гора²⁰. Према чл.24. ст.3. и 4. Повеље предвиђена је могућност одступања од неповредивости тајности писама и других средстава општења на одређено време само на основу одлуке суда, ако је то неопходно за вођење кривичног поступка или одбрану земље, и то на начин предвиђен законом. Исто тако, гарантује се заштита података о личности чије скупљање, држање и коришћење се уређује законом. Забрањена је и кажњива употреба података о личности ван сврхе за коју су прикупљени. Такође, свако има право да буде обавештен о прикупљеним подацима о својој личности у складу са законом.

*Мр Татјана Лукић, асистент
Правног факултета у Новом Саду*

Електронски надзор комуникација као метод прибављана доказа за кривична дела организованог криминала

Резиме

Борба против организованог криминала може се посматрати са неколико аспеката и то: кривичног, кривично-процесног, криминалистичког и криминолошког.

Када се говори о кривично-процесном аспекту борбе против организованог криминала, првенствено се мисли на читав низ специфичности кривичног поступка за кривична дела организованог криминала. Од тих специфичности нарочиту пажњу закупају посебне истражне методе за прибављање доказа за кривична дела организованог криминала.

У овом раду аутор се бави питањем електронског надзора комуникација који је најчешће коришћен метод у пракси.

---

²⁰ Службени лист СЦГ бр. 1/2003.

На самом почетку рада изнети су разлози увођења посебних истражних мера за борбу против организованог криминала.

У циљу што бољег сагледавања решења у нашем законодавству, у раду је дат компаративни приказ позитивно-правних решења електронског надзора комуникација у САД-у, Енглеској, Италији, Немачкој, Хрватској и Словенији, са тежиштем на одговоре на пет основних питања која се тичу електронског надзора комуникација. То су: правни основ коришћења ове мере, сврха коришћења, начин одобравања мере, временско трајање и надзор над законитим спровођењем мере.

Аутор се у раду највише бави питањем електронског надзора комуникација у Државној заједници Србија и Црна Гора. С обзиром на чињеницу да је ово питање у нашој земљи регулисано различитим прописима на савезном и на републичком нивоу, као и то да у Србији и Црној Гори постоје три правна подручја (Србија без Косова и Метохије, Косово и Метохија које су под протекторатом УНМИК-а и Црна Гора) на којима је ово питање регулисано различитим правним прописима, у раду су приказана сва решења, са посебним освртом на решења у Србији.

LL.M. Tatjana Lukić

Assistant

Faculty of Law, University Novi Sad

Electronic Surveillance as a Specific Method of Collecting Evidence in Combat Against Organized Crime

(summary)

Combat against organized crime can be observed from three points of view: criminal, criminal procedure, criminalistic and criminology.

When we are talking about organized crime from criminal procedure point of view, first of all we are considering a spectar of specifics of criminal procedure in relation with organized crime. From all these specifics special ac-

cent is on extra investigative measures for collecting evidence for organized crime offences.

In this article the author deals with the matter of electronic surveillance that is the most common method for collecting evidences in practice, in the State community of Serbia and Montenegro.

At the very beginning of the article, the author deals with the reasons of implementing specific investigative measures in combat against organized crime, as well as it's necessity.

Also, the author deals with comparative law-electronic surveillance in USA, England, Italy, Germany, Croatia and Slovenia. The purpose of comparative scheme is to value the existing legislation in our country.

Comparative scheme relates to answers on five basic questions concerning electronic surveillance and they are: the lawful ground, the purpose of usage, the way of usage, the period of it's usage and the control over the usage of electronic surveillance.

The author writes mostly about electronic surveillance in Serbia and Montenegro. According to the fact that in our country electronic surveillance is regulated by different laws which exists on state and republic levels, as well as the fact that on the territory of Serbia and Montenegro there are three law regions (Serbia without Kosovo and Metohia, Kosovo and Metohia and Montenegro), in each of them electronic surveillance is solved by different codes, this work presents all solutions with extra accent on legislations in Serbia.

*László Tatár, Assistant Lecturer
University of Pécs Faculty of Law*

LEGAL NATURE OF SMUGGLING IN HUNGARY AFTER JOINING THE EUROPEAN UNION

Some borders of Hungary became inner borders of the European Union after Hungary joined the European Union on the 1st of May 2004 as a member state (borders between Austria and Hungary, and between Slovakia and Hungary). In the practice of the Hungarian prosecutor's offices are the smugglings committed on these borders before the 1st of May 2004 not to punish any more after Hungary joined the EU. The argument is, that these criminal actions are not crimes any more. In the criminal cases the prosecutor's offices dismiss the case, or withdraw the charges in first instance, or make a proposal to a verdict of not guilty in second instance of the court trial. This legal opinion and practice of the Highest Prosecutor's Office of Hungary is erroneous!

Hungary joined the European Union on the 1st of May 2004. In the moment of joining the EU became the law of the European Union effective in Hungary. The activities of the European Union cover three main categories. So the European Union consists of three columns.

In the first column there is the European Community (former name: European Economic Community) and EURATOM. The EC is an international legal organisation with a special legal character, a legal entity. The institutions of the EC (Council, Committee, Parliament) enact laws in the legislative powers which are assigned from the member states.

The European Community has legislative powers in relation with the **economic integration**. The legislative powers contain the basis of the economic integration, the *customs law*, or *customs politics*. The European Community has no legislative powers on *criminal procedure law* or *substantive criminal law*.

Second column of the European Union is the **Common Foreign and Security Policy**, third column is the **Police and Judicial Cooperation in Criminal Matters**. In the subjects of these columns the EU has no legislative powers like in the 1. column. In the 2. and 3. column there is only an *intergovernmental co-operation*.

It can be seen, that in the moment Hungary joined the EU, ***there was no European law becoming effective, which would change the rules of the Hungarian substantive criminal law***. However the Hungarian Criminal Code rules smuggling in a skeleton rule. The customs law defines the content of the skeleton rule. Customs rules were changed considerably in Hungary by joining the EU. *So it generated serious changes of the rules of smuggling when Hungary joined the EU*. Our next step is to analyse what this change of the rules mean.

One essential component of the European Community is, that it is based on **customs union**. Customs union means, that the member states *don't apply customs duties* on the *common internal borders* of the European Community. On the *external borders* of the EC are applied *uniform community customs duties*. When Hungary joined the European Community together with other European countries, **the customs borders were changed enormously**. Between the member states of the European Community and Hungary, there are no customs duties to pay by crossing the border with goods after the 1st of May 2004. The change of effective customs law by joining the EU, which fills the skeleton rule of smuggling of the substantive criminal law, *brought only the change of customs borders*. ***This change itself doesn't result the change of legal nature of the criminal actions committed before the 1st of May 2004***. The practice of the Highest Prosecutor's Office of Hungary, that they dismiss the criminal procedures by smugglings committed before the 1st of May 2004 on the borders being common internal borders after the 1st of May 2004, is against the law. The Highest Prosecutor's Office ***interprets the law improperly***.

Article 2. of the Criminal Code declares, that the rule of the criminal code effective by deciding the criminal case can be then applied in the criminal procedure, when the subject action is not a criminal action any more by the new rule of the criminal code, or it is softer to punish. Article 312. section (1) point

a) of the Criminal Code says, that "*smuggling is committed by a person, who hides customs goods by the customs control, or makes false declaration about facts relevant by determining or collecting customs duties or customs cautions*". The already mentioned customs law defines the rules of customs control and customs duties. The change of customs law after joining the EU doesn't mean, that the customs controls or customs duties would be abolished as institutions of customs law. The change means only, that only the customs duties and customs controls on the internal borders of the EU are abolished. It doesn't mean the abolition of the customs duties or customs controls, which are continuously effective on the external borders of the EU. ***Therefore smuggling can be committed also after the 1st of May 2004 as well.***

So it is not the case that the codifier would want to change the legal nature of smuggling with the change of customs law, which fills the skeleton rule. Legal subject of the criminal act is the effectiveness of the financial interests and customs politics of the state, with other words the interest of the state to collect the legal customs duties. ***The legal subject exists after the 1st of May 2004 with the same content, and it is protected the same way by the substantive criminal law.*** Customs goods are also an existing category today. ***Decision Nr. 1/1999. of the High Court of Justice of Hungary for the uniform legal practice*** declares, that the rule being effective by deciding the criminal case can only be applied, when the change of rules was so important, that *the protection by the substantive criminal law will be abolished*. The protection by the substantive criminal law exists with the same content ***on the changed customs borders***. The person, who hid *customs goods by the customs control, or made false declaration about facts relevant by determining or collecting customs duties or customs cautions before the 1st of May 2004 on the borders being internal borders of the EU after the 1st of May 2004 (border between Austria and Hungary, or border between Slovakia and Hungary)*, is to punish because of this criminal action after the 1st of May 2004 as well. After the 1st of May 2004 cannot be committed smuggling on the internal borders (for example on the borders Austria-Hungary or Slovakia-Hungary) of the European Union. This is, because this state borders are not customs borders any more after the 1st of May 2004. The goods transferred on this borders are not customs goods, on this state borders there is no customs control, there is no customs duties or customs cautions to pay on these borders.

It is also very important, that smuggling ***can only be committed premeditatedly***. The perpetrator knows by committing smuggling, that he hides customs goods by a customs control, or that he makes false declaration *about facts*

relevant by determining or collecting customs duties or customs cautions. Before the 1st of May 2004 the borders between Hungary-Slovakia and Hungary-Austria were customs borders, the goods transferred through these borders were customs goods, after the customs goods there were customs duties or customs cautions to pay. So the person committing smuggling on these borders knew, that he was committing a criminal action, he hid the customs goods or made the false declaration in order to escape or to reduce his obligation to pay customs duties or cautions. If the perpetrator did not know about the circumstances mentioned above, then he didn't commit the crime, because there was no premeditation of committing the crime, so the person is not to punish by the Criminal Code because of *mistake of fact*.

This is also the opinion of the Highest Court of Justice of the Republic Austria (OGH). The OGH declared in his decision Nr. 13Os55/96 (1996), that *"the abolishment of the customs duties in a later time does not make the already committed smuggling unpunished."* („Ein späterer Entfall der Abgabepflicht macht einen bereits begangenen Schmuggel nicht straflos.“) The practice of the Austrian crime fighting authorities is uniform and clear in this question: The persons, who committed smuggling on the border between Austria and Hungary before of the 1st of May 2004, will be punished also after the 1st of May 2004.

The cause of the false interpretation of law by the Highest Prosecutor's Office of Hungary can be the lack of adequate knowledge of the European community law. The question to decide in this case is, whether the legal subject of the substantive criminal law was abolished through the change of customs law filling the skeleton rule of the Criminal Code or not. The legal subject was not abolished, there was only a change with not controversially enormous economic meanings, but from the point of view of the substantive criminal law, this change is only a *technical change of customs borders*. Violating the obligation to pay the customs duties is to punish also after Hungary joined the European Union.

Smuggling is one of the many crimes that are committed also by organized groups. The tools for fighting don't seem to be enough to solve the problem of organized crime. It is very sad to see that there are some possibilities to punish many of the perpetrators, and to fight organized crime, and the authorities don't use these tools. Moreover they leave the perpetrators go because of inadequate interpretation of law.

*Kovács Judit, Ph.D.
Szeged, Állam-és jogtudományi kar*

A TANÚK ÉS AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁST SEGÍTŐK VÉDELME MAGYARORSZÁGON

1. Bevezetés

A tanúvédelem problémája Európa-szerte szorosan összefügg a bűnözés struktúrájának átalakulásával: a bűncselekmények számának növekedésével, az elkövetési módszerek agresszívabbá válásával, a bűnözés nemzetközi szintűvé válásával és a szervezett bűnelkövetés elterjedésével. A szervezett keretek között folytatott bűnözés egyik jellemző vonása az, hogy a „lebukás” megakadályozása végett a bizonyítást igyekeznek ellehetetleníteni, s ennek érdekében nem kímélik az ellenük tanúskodókat sem: megfenyegetik a védtelen tanúkat és sértetteket is.

Így a tanúknak manapság már nem csupán az idézéssel járó kellemetlenségektől (az idővesztéstől, a meg nem jelenéssel járó kényszerintézkedésektől) tarthatnak, hanem attól is félhetnek, hogy vallomásuk rájuk vagy hozzátartozóikra nézve súlyos következményekkel járhat.

A szervezett bűnözéssel foglalkozó szakemberek ugyanakkor felismerték azt is, hogy a jól szervezett alvilági csoportok leleplezése és tevékenységük bizonyítása csak olyan személyek segítségével lehetséges, akik személyesen ismerik a vezetőket, és a szervezeten belüli hierarchiában is otthonosan mozognak, esetleg az elkövetett bűncselekményeknek is részesei voltak. Ennek két módja képzelhető el: az illető személy tagja a bűnbandának, avagy ezt csak eljátszsa (fedett nyomozó, informátor, bizalmi, illetve a rendőrséggel titkon együttműködő más személy).

Egy bűnszervezet tagjai között vannak olyanok, akik felhagynának korábbi életmódjukkal, de félnek részint az igazságszolgáltatás szigorától, részint társaik bosszújától: ha megszegik a hallgatás örökérvényű törvényét, a megtorlás rájuk és családjukra is kiterjed.

Az együttműködni kész, ám komoly veszélyben lévő személyek mára bizalmatlanná váltak a „hagyományos”, pusztán az érintettek figyelemmel kísérése, rendőri őrizetere koncentráltó védelmi rendszerrel szemben. Ezért inkább felvállalják a hamis tanúzás, esetleg a hamis vád következményeit¹, vagy éppen vonakodnak a vallomás megtételétől², mintsem - a büntetőeljárásban betöltött szerepük folytán - kitennék magukat a bűnszervezetek retorzióinak.

A tanúk, a sértettek, illetve a bűnszervezetben résztvevő, s együttműködni kívánó személyek eljárásban való közreműködési készségének csökkenése végső soron a bűnüldözés hatékonyságát és a büntetőeljárás sikerét veszélyezteti.

A titkos nyomozás keretében alkalmazott informátorok sem pusztán az egyes bűncselekményekről, de a bűnöző szervezet struktúrájáról, hierarchiájáról, belső életéről is hiteles felvilágosítást képesek adni az igazságszolgáltatás szervei számára. Kiletük felfedése esetén veszélybe kerülhetnek, ezért őket is kellő védelemben kell részesíteni a büntetőeljárás előtt, alatt és esetleg utána is.

Az alábbiakban a tanúk és a büntető igazságszolgáltatást segítők védelmére vonatkozó magyar szabályozás vázát mutatom be. Mindenekelőtt azonban tisztázni kell azt, hogy a védelemnek alapvetően két módja lehetséges: a jogi és a nem jogi védelem. A jogi védelmen belül is két változat, büntető anyagi és eljárási jogi jellegű különböztethető meg. A nem jogi védelem pedig más szóval a tanúk fizikai védelmét jelenti.

---

¹ Az angolszász büntetőeljárásban amennyiben a vádlott önkéntesen vallomást kíván tenni, tanúként hallgatják ki, ezért köteles igazat mondani. A kontinentális büntetőeljárásokban a vádlott nem köteles igazat mondani, de a védekezésének korlátja van: mást bűncselekmény elkövetésével hamisan nem vádolhat.

² A vallomástétel megtagadása például Magyarországon rendbírság kiszabását vonhatja maga után, annak önkéntes meg nem fizetése esetén pedig végső soron elzárást vonhat maga után. [1998. évi XIX. törvény 93.§, 161. § (5) bek.] Az angolszász jogrendszerekben viszont „a bíróság megsértésének” (contempt of court) szabályai alkalmazandók ilyen esetekben. A bíróság megsértése önálló bűncselekmény, amely a bíróság rendelkezése vagy határozata elleni engedetlenséget jelenti, szankciója pénzbírság, de akár szabadságelvonással járó büntetés is lehet. In: Büntető eljárásjog, (szerkesztette: Tóth Mihály) Bp. 2003. 268-269. pp.

2. A tanúvédelem jogi eszközei

2.1. A büntető anyagi jogi védelem

Büntető törvénykönyvünk, az 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) eredetileg nem tartalmazott olyan tényállást, ami a tanúskodó személyek számára speciális büntetőjogi védelmet jelenthet, az ilyen norma csupán 2001-ben született meg. A hatósági eljárás akadályozása elnevezésű sui generis tanúvédelmi rendelkezés³ mellett az alábbi rendelkezések szolgálgják - közvetve - a kiszolgáltatott helyzetben levő tanúkat.

Nem büntethető az a tanú, aki a hamis tanúzást [Btk. 238. §] olyan kényszer vagy fenyegetés hatása alatt követi el, ami miatt képtelen az akaratának megfelelő magatartásra. Amennyiben a kényszer vagy a fenyegetés csupán korlátozza őt az akaratának megfelelő magatartás tanúsításában, a büntetés korlátlan enyhítésének van helye.⁴ (Ha a tanú rábírása a tanúvallomás megtételére eredménytelen volt, a tanúhoz felhívást intéző felel hamis tanúzásra rábírás [Btk. 242. § (1) bek.] büntette miatt.)

Több, „nem speciális” különös részi tényállás is alkalmazható a tanúkkal szemben kifejtett retorziós cselekmények (bántalmazás, más hátrány okozása, emberi élet kioltása) esetén: az élet, testi épség és egészség elleni bűncselekmények közül az aljas indokból elkövetett emberölés, és az aljas indokból elkövetett könnyű és súlyos testi sértés; a szabadság és az emberi méltóság elleni bűncselekmények köréből pedig a kényszerítés, az aljas indokból elkövetett személyi szabadság megsértésének büntette, valamint az emberrablás jöhetnek szóba. A hivatali deliktumok közül a kényszervallatás büntette állapítható meg, ha a nyomásgyakorlás hivatalos személytől származik. Ha pedig bosszúból a tanú (vagy hozzátartozója) tulajdonát károsítja az elkövető, a vagyon elleni bűncselekmények közül ide vonható a rongálás bűncselekménye⁵.

³ A 2001. évi CXXI. törvénnyel iktatták be a bűncselekményt. A Btk. 242/A. §-a szerint: „Aki mást erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy bírósági vagy egyéb hatósági eljárásban a törvényes jogait ne gyakorolja, vagy a kötelezettségeit ne teljesítse, a hatósági eljárás akadályozását követi el.” Különbséget tesz a törvény büntetőügyben, illetve polgári, fegyelmi, szabálysértési, választottbírói, avagy egyéb hatósági ügyben elkövetett hatósági eljárás akadályozása között. A büntetőügyben megvalósított büntett esetén pedig súlyosabb büntetési tétellel fenyegeti a Btk. az elkövetőt, ha az ügy életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmény miatt folyik.

⁴ Btk. 26.

⁵ Btk. 166. § (2) bek. c) pont, 170. (3) bek.; 174. §, 175. § (3) bek. a) pont, 175/A. §; 227. § „Az a hivatalos személy, aki annak érdekében, hogy más vallomást vagy nyilatkozatot tegyen, illetőleg ne tegyen, erőszakot, fenyegetést, vagy más hasonló módszert alkalmaz, ■[...]” A

Itt említendő meg, hogy vannak olyan tanúk megfélemlítésére alkalmas cselekmények, melyek társadalomra veszélyessége a bűncselekményeknél csekélyebb fokú, ezért a szabálysértési kódex szankcionálja azokat. E körbe vonható a veszélyes fenyegetés, illetve a rongálás szabálysértése.⁶

2.2. A tanúvédelem büntető eljárásjogi eszközei

A büntető anyagi joggal ellentétben a büntető eljárásjog területén a tanúvédelemnek sokkal szélesebb eszköztára áll a hatóságok rendelkezésére, ennek kialakulása azonban fokozatosan, három lépcsőben jött létre Magyarországon. Az első lépést jelentette, hogy 1994-ben bevezették a *zárt adatkezelési*, ez azonban még a tanú nevének titkosítását nem jelentette.⁷ A szabályozás második lépcsőjében, 1998-ban nagy mértékben bővült a tanúvédelem eszköztára, kevés módosítástól eltekintve az a hatályos szabályozásnak is része.⁸ A tanúvédelem eljárásjogi szabályozásának harmadik állomását a 2002. évi I. törvény jelentette, ami bevezette a tanút segítő ügyvéd intézményét, továbbá a zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatást.

A hatályos eljárásjogi tanúvédelmi rendelkezések összefoglalva tehát az alábbiak.

Az eljárási törvény elsőként is meghatározza a *tanúvédelem kettős célját*: egyrészt a tanú életének, testi épségének vagy személyes szabadságának védelmét kell biztosítani, másrészt pedig azt, hogy a tanú a vallomástételi kötelezettségének eleget tegyen és a vallomását megfélemlítés nélkül tegye meg.⁹ A tanú élete, testi épsége, vagy személyes szabadsága az eljárás bármely szakaszában veszélybe kerülhet, így a védelem a tanút megilletheti kihallgatását megelőzően, a kihallgatása idején, illetőleg azt követően is. A rendelkezés nem utal arra, hogy mely tanú kaphat védelmet: a vád vagy a védelem tanúja. A védendő értékek - élet, testi épség, személyes szabadság - a tanúkenti közreműködés miatt ugyanis bármelyik érdekeltiségi kör oldaláról veszélybe kerülhetnek.

Az 1998. évi novellától kezdve Magyarországon megkülönböztetjük az ún. „egyszerűen” védett tanút és a „különösen” védett tanút. „Egyszerűen” védett tanú esetén többféle tanúvédelemi forma közül lehet választani.

kényszervallatás tényállásába a „ne tegyen” kitételt - amely jelentheti konkrét esetben a tanú „elhallgattatását” is - szintén a 2001. évi CXXI. törvény iktatta be.; 324. § (1) bek.

⁶ 1999. évi LXIX. törvény 151., 157.

⁷ Az 1994. évi XCII. törvény 3. §-a iktatta be még az előző eljárási kódexünkbe, az 1973. évi I. törvénybe [63. § (5)-(6) bek.].

⁸ Az 1998. évi LXXXVIII. törvény mind az 1973. évi I. törvényt (hatályban volt 2003. június 30-ig), mind pedig az 1998. évi XIX. törvényt (hatályos 2003. július 1-jétől, a továbbiakban: Be.) számos tanúvédelmi rendelkezéssel egészítette ki.

⁹ régi Be. 62/A. §, Be. 95.

Először is lehetőség van - kérelemre vagy hivatalból - a tanú személyi adatainak, az 1998. évi módosítás óta pedig - különösen indokolt esetben - a tanú *nevének* is a *zártan történő kezelésére* (azaz a teljes anonimitásra). Ez azt jelenti, hogy ezeket az adatokat csak az ügyben eljáró hatóság tekintheti meg. A zárt adatkezelés megszüntetésére csak a tanú beleegyezésével kerülhet sor.¹⁰

Az eljárási törvény a bizonyítási eljárásokkal összefüggésben is lehetővé tesz „egyszerűbb” tanúvédelmi módokat. Így lehetőség van arra, hogy a felismerésre bemutatást úgy végezzék el, hogy *a felismerésre bemutatott a tanút ne észlelhesse, illetve ne ismerhesse fel. A szembesítés is mellőzhető* a tanú védelme érdekében.¹¹

A bírósági tárgyalás főszabály szerint nyilvánosan folyik. Kivételes esetekben azonban lehetőség van a *nyilvánosság kizárására* - többek között - a résztvevő személyek és a tanú védelme érdekében is.¹²

Egy másik tárgyalási alapelv, a közvetlenség elve alóli egyik kivételként jelenik meg a tanú *írásbeli vallomástételének* lehetősége, ami szintén egyszerű módon szolgálhatja a tanúként közreműködők védelmét. A tanúvallomás e speciális módja a szóbeli kihallgatást követően vagy helyette is alkalmazható, az eljárás bármely szakaszában, akár hivatalból, akár kérelemre. A bírósági szakaszban az írásbeli tanúvallomás felolvasással tehető a tárgyalás anyagává. Az írásbeli vallomástétel esetén egyébiránt a tanút ugyanazok a jogok illetik, illetőleg kötelezettségek terhelik, mint a szóbeli vallomástétel során.¹³

Régóta biztosított védelmi eszköz a *vádlott eltávolítása a tárgyalóteremből* a tanú a kihallgatása idejére. Ezt a tanács elnöke elrendelheti hivatalból, vagy az ügyész, a vádlott, illetve a védő indítványára. (A tanú tehát ezt nem indítványozhatja!)¹⁴ Az eltávolított vádlottal azonban természetesen a tanú vallomását közölni kell.

¹⁰ Ilyen esetben a büntetőeljárás résztvevőinek csak a tanú személyi adatait nem tartalmazó az iratmásolat (Be. 96.§). További szabály, hogy a tárgyalásra idézendő ilyen tanú nevét, illetve adatait nem a vádiratban, hanem külön zárt iratban kell közölni [Be. 219.§ (2) bek.]; illetve hogy a kiküldött bíró vagy megkeresett bíróság útján fogatosított bizonyítás felvétele esetén a vádlott, védő és a sértett értesítése mellőzhető, ha megjelenésükkel ével a tanú zártan kezelt adatai nyilvánosságra kerülnének, a felsoroltak értesítése mellőzhető [Be. 304. § (5) bek.]. Ha a tanú személyi adatainak a zárt kezelését elrendelték, a büntetőeljárásban részt vevőknek a tanú személyi adatait tartalmazó iratról csak olyan másolat adható, amely a tanú személyi adatait nem tartalmazza, (vö. 70/A. §)

¹¹ Be. 122. § (5) bek., 124. § (2) bek.

¹² Be. 237. § (3) bek. c) pont.

¹³ Be. 85. § (5)-(6) bek., 296. § (1) bek. d) pont.

¹⁴ Be. 292. § (2) bek.

A tanúk védelmét szolgálja továbbá, hogy - német mintára - a tanúnak lehetősége van *meghatalmazott ügyvéd igénybevételére*, ha a tanú a jogairól való felvilágosítás céljából ezt szükségesnek tartja.¹⁵

A vádirat benyújtása előtt a bíróság feladatait ellátó *nyomozási bíró* egyik jogköre az előzetes bizonyítás-felvétel, s e körben - ügyészi indítványra - *kihallgatja a 14. életévét be nem töltött tanút*, ha megalapozottan feltehető, hogy a tárgyaláson történő kihallgatása a fejlődését károsan befolyásolná. A kihallgatáson a védelem nem vehet részt; a gyanúsított és a védő a kihallgatásról készült jegyzőkönyvet utólag az ügyésznél tekinthetik meg. A kiskorú tanút ilyenkor a tárgyaláson csak akkor lehet kihallgatni, ha a tárgyalás időpontjában a 14. életévét már betöltötte, és ha különösen indokolt a tárgyaláson való kihallgatása.¹⁶

Az 1998. évi novella bevezette az anonim tanú, illetve a törvény szóhasználatában a *különösen védett tanú* intézményét. Jogpolitikai indoka annak felismerése volt, hogy a szervezett bűnözéssel szemben sokszor csak ilyen bizonyítási eszközök „megszerzésével” lehet fellépni: e tanúk vallomása nélkül az ilyen bűnügyek felderítése, illetve bizonyítása valósággal lehetetlen. A megfélemlített tanúk ugyanakkor - érthetően - nem kívánnak vallomást tenni. Az eljárási kódex ezen a kettősségen igyekszik segíteni a különösen védett tanú jogintézményével. A tanú *különösen védetté nyilváníthatóságának négy együttes feltételét* állapítja meg az eljárási törvény. Az első feltétel az, hogy a tanú vallomása kiemelkedő súlyú ügy lényeges körülményeire vonatkozzék. Általában kiemelkedő súlyú egy bűnügy, ha a bűncselekmény elkövetésére nemzetközi bűnözéssel összefüggésben kerül sor, § vagy felismerhetőek a szervezett bűnözés ismérvei és az elkövetett cselekmények tárgya a terrorizmussal, zsarolással, prostitúcióval, pedofiliával, pornográfiával, pénzmosással, kábítószer- vagy fegyverkereskedelemmel, illetve az ezekkel összefüggésben elkövetett élet és testi épség elleni bűncselekményekkel kapcsolatos.¹⁷ A második feltétel, hogy a tanú vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható; a harmadik, hogy a tanú személye, tartózkodási helye, valamint az a körülmény, hogy az ügyész, illetve a nyomozó hatóság tanúként kívánja kihallgatni, a terhelt és a védő előtt nem ismert. A negyedik kritérium, hogy a tanú személyének felfedése esetén a tanú vagy hozzátartozója élete, testi épsége vagy személyes szabadsága súlyos fenyegetésnek lenne kitéve.¹⁸

---

¹⁵ Be. 80.§, 85.§ (4) bek.

¹⁶ Be. 207. § (4) bek., 213. § (3) bek., 294.

¹⁷ E meghatározás szerepel az alább Védelmi Programról szóló törvény értelmező rendelkezései között (1.§7. pont).

¹⁸ Be. 97.§

A tanút - különösen védetté nyilvánítását követően - a *nyomozási bíró hallgatja ki* a nyomozati és a bírósági szakaszban egyaránt. A kihallgatást csak az ügyész indítványozhatja, a kihallgatás indítványozását azonban a tanú és az érdekében eljáró ügyvéd az ügyésznél kezdeményezheti.¹⁹ A különösen védett tanú kihallgatásánál a nyomozási bírón, a jegyzőkönyvvezetőn és - ha szükséges - a tolmácson kívül csak az ügyész és a tanú érdekében eljáró ügyvéd lehet jelen. A vádlott védőjének a törvény nem biztosítja a jelenléti jogot. A védelemnek az ebből fakadó hátrányos helyzetét kompenzálja egy ellenőrző mechanizmus: a különösen védett tanú kihallgatása során a nyomozási bírónak fel kell tárnia, és szükség esetén a nyomozó hatóság közreműködésével vagy más módon ellenőriznie kell a tanú szavahihetőségét, tudomásának megbízható voltát, és azokat a körülményeket, amelyek vallomása hitelt érdemlőségét befolyásolhatják.²⁰ A különösen védett tanú vallomásáról szóló *jegyzőkönyv kivonatát a vádlott és a védő megtekintheti*, és *írásban a különösen védett tanúhoz kérdések* (kivéve az olyat, ami a különösen védett tanú személyének és tartózkodási helyének felfedésére irányul) *feltevését indítványozhatják*. A védelem a tanú *különösen védetté nyilvánításának a megszüntetését is indítványozhatja*, ha a tanút egyértelműen azonosítani tudja.²¹

Amennyiben akár a tárgyalás előkészítése szakaszában, akár a tárgyaláson szükségessé válik a különösen védett tanú kihallgatása - akár azért, mert a vádlott, a védője vagy az ügyész indítványozza kérdés feltevését; akár pedig azért, mert a tanács elnöke szerint vannak a vallomásban még tisztázásra szoruló körülmények -, őt a nyomozási bíró fogja *ismételten kihallgatni*.²²

A különösen védetté nyilvánítás esetén a tanú személye az eljárás során mindvégig rejtve marad, ezért *a tárgyalásra nem idézhető, a tárgyaláson nem hallgatható ki*.²³ Vallomása felolvasással tehető a tárgyalás anyagává²⁴, de 2003. július 1-jétől lehetőség van a különösen védett tanú videokonferencia által történő kihallgatására is.²⁵

A titkos tanú általi bizonyítás megengedett a magyar büntetőeljárásban. A hazai szabályozás hiányossága ugyanakkor, hogy kifejezetten nem tartalmaz rendelkezést arra nézve, hogy bűnösséget megállapító ítélet nem alapulhat kizárólagosan vagy döntő mértékben a különösen védett tanú által szolgáltatott bizonyítékon.²⁶ Az anonim tanú vallomását (s bizonyító erejét) a konkrét bünte-

¹⁹ Be. 207. § (2) bek. d) pont, 207. § (3) bek., 210. § (1) bek. e) pont.

²⁰ 213. § (2) bek.

²¹ Be. 263. § (3) bek.

²² Be. 268. § (3) bek., 305. § (3) bek., 207. § (3) bek.

²³ Be. 280. § (2) bek., 294. §.

²⁴ Be. 296. § (1) bek.

²⁵ Be. 244/C. § (5) bek.

²⁶ Alacsonyabb szintű jogi norma, a 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet azonban kimondja azt, hogy amennyiben a nyomozó szerv előterjesztése alapján az ügyész indítványt tesz

tőgyben feltárt összes többi - közvetlen és közvetett -bizonyítékkal együtt, összefüggésben kell értékelnie a bíróságnak a konkrét ügyben.²⁷ E joghézag pótlásával elkerülhető lesz az anonim tanú vallomását is felhasználó büntető-ügyekben, hogy a védelem a strasbourgi bírósághoz forduljon azon az alapon, hogy a magyar bíróság megsértette az Emberi Jogok Európai Egyezményének vonatkozó cikkét (6. cikk 3. d) pont).²⁸

A magyar büntetőeljárás rendszerében az *audiovizuális eszközök segítségével történő kihallgatás* a legújabb tanúvédelmi intézmény, melynek bevezetését nemcsak a tanúvédelem, hanem az áldozatvédelem, valamint az eljárás biztonságos és gyors lefolytatása is indokolta; ugyanakkor annak a nemzetközi jogsegélykérelmek teljesítésében is szerepe lehet. Szabályait részint a büntető-eljárás kódex, részint alacsonyabb szintű jogi norma tartalmazza.

A törvény szóhasználatára szerinti *zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatás*²⁹ lényege, hogy „a tárgyalás helyszíne és a kihallgatott személy tartózkodási helye között az összeköttetés közvetlenségét a mozgóképet és a hangot egyidejűleg továbbító készülék biztosítja.” A zártcélú távközlő hálózat útján tárgyalás tartására a *tanúnak* - ezen belül az „egyszerűen” és a „különösen” védett tanúnak, a védelmi programban résztvevő tanúnak, a hatósággal együttműködő bűnelkövetőnek, és a 14. életévét be nem töltött tanúnak -, illetve *kivételes esetben a vádlottnak* a kihallgatása okán kerülhet sor, hivatalból vagy a jogosultak indítványára. Az ilyen kihallgatásnak kétféle helyszíne lehet: bírósági tárgyalóterem vagy a fogvatartást végrehajtó intézet elkülönített helyisége. Az eseményeket mindkét helyszínen jegyzőkönyvben és egyidejű kép- és hangfelvétellel kell rögzíteni. A tanú (a különösen védett tanú) védelme érdekében elrendelhető a videokonferencia olyan módja is, amikor a tanú *személyazonosságának megállapítására alkalmas egyedi tulajdonságait* (például arcvonásait, hangját) *technikai úton „eltorzítják”*.³⁰

Látható tehát, hogy büntetőeljárásai törvényünk - más európai országok szabályozásához hasonlóan - egész „arzenálját” vonultatja fel a tanúvédelem

---

a tanúként kihallgatandó személy különösen védetté nyilvánítására, akkor sem mellőzhető az egyéb bizonyítási eszközök megszerzése, melynek során különös figyelmet kell fordítani arra, hogy az ne sértse vagy veszélyeztesse a tanú vagy hozzátartozója törvényes érdekeit. [27. § (2) bek.]

²⁷ Magyarországon egy 1998-ban indult büntetőper volt az első, amelyben különösen védett tanúk vallomását is figyelembe véve hozott a bíróság bűnösséget megállapító ítéletet. A három anonim tanú vallomása mellett a terheltek egymásra nézve tett terhelő vallomása, és tárgyi bizonyítékok is alátámasztották a vádlottak bűnösségét aljas indokból elkövetett emberölés, kifizetés és lőfegyverrel visszaélés bűntettében.

²⁸ 22/2003. (VI. 25.) IM rendelet a tárgyalás zártcélú távközlő hálózat útján történő megtartásáról.

²⁹ Be. 244/A.-D.§.

³⁰ Be. 207. § (5) bek, 213. § (4) bek.; 22/2003. (VI. 25.) IM rendelet 8. § (1) bek., 9. § (3) bek., 10. § 3) bek.

eszközeinek. Természetesen azt, hogy azok közül melyik kerüljön alkalmazásra, a konkrét büntetőügy összes körülményei és a hatóság mérlegelése határozzák meg.

3. A tanúvédelem nem jogi eszközei

A büntető eljárásjog területén biztosított védelem nem minden esetben elegendő a megfenyegetett helyzetben levő tanúk, együttműködő elkövetők, illetve hozzátartozóik védelmének biztosítására; amellet szükségesnek mutatkozhat a tényleges fizikai védelem, amely rendészeti-igazgatási eszközökkel lehet elérni.

A tanúk fizikai védelmének két szintje alakult ki Magyarországon: a személyi védelem és a programszerű védelem.

3.1. A személyi védelem

A személyi védelem hatálya - a büntetőeljárás kódex szerinti tanúvédelmi eszközökkel szemben - nemcsak a perjogi értelemben vett tanú esetén vehető igénybe, hanem a *büntetőeljárásban résztvevő valamennyi személyre* (terhelt, védő, sértett, egyéb érdekelt, a sértett és az egyéb érdekelt képviselői, szakértő, szaktanácsadó, tolmács, hatósági tanú), továbbá a *hatóság tagjára* (nyomozó hatóság nyomozó szervének tagja, ügyész, bíró, bíróságnál, ügyészségnél szolgálatot teljesítő igazságügyi, illetve ügyészségi alkalmazott, büntetés-végrehajtási szervezet tagjai, akinek tevékenysége - a közhatalmi funkció gyakorlása körében - a szerv rendeltetésszerű működéséhez tartozik), illetőleg a *felsoroltak valamelyikére tekintettel más személyre*³¹ is kiterjed.

A személyi védelem részletes szabályait nem a büntetőeljárás kódex, hanem a *büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól* szóló 34/1999. (II. 26.) Korm. rendelet (R.) biztosítja. A személyi védelem elrendelhető a büntetőeljárás tartama alatt, illetőleg annak befejezése után is; hivatalból vagy a tanú kérelmére. Csak különösen indokolt esetben kerülhet sor ezen intézkedésre, akkor, ha a büntetőeljárásban való részvétele miatt, illetve a büntetőeljárás jogai érvényesítésének, kötelezettségei teljesítésének akadályo-

³¹ Be. 98. § (1) bek., 34/1999. (II. 26.) Korm. rendelet 1. § 1-2. pont, 2. § (1) bek. A „felsoroltak valamelyikére tekintettel más személy” meghatározás alatt nemcsak a hozzátartozói, hanem például a munkatársi, másfajta függőségi, baráti, bizalmi kapcsolat is értendő.

zása, illetve megghiúsítása végett ellene személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó bűncselekményt követtek el, vagy valószínűsíthető, hogy ellene ilyen bűncselekményt követnek el.³² A személyi védelmet általában a rendőrség; egyes esetekben a határőrség, a vám- és pénzügyőrség, a honvédség, illetőleg a büntetés-végrehajtási szervezet megfelelő szerve látja el.³³ A Korm. rendelet szerint a *védelem objektumvédelmi és személybiztosítási jellegű* lehet. E körbe tartozik az érintett személy magánlakásának vagy egyéb tartózkodási helyének védelme; valamint közlekedési útvonalának, illetve a büntetőeljárás és más hatósági cselekményeken való biztonságos részvételének biztosítása. A személyi védelem például rendszeres járőrszolgálat, technikai eszközzel, folyamatos hírósszeköttetés megteremtésével, védőruházat biztosításával, őrszemélyezéssel, illetve - ha a személyi védelem más módja eredményre nem vezet - őrszemélyezéssel biztosított, a személyi védelem elrendelésére vagy ellátására jogosult rendvédelmi szerv kezelésében lévő helyen látható el. A védelem módját mindig a veszélyhelyzet foka határozza meg; s módzatok közül egyidejűleg több is alkalmazható.³⁴ Az érintett személy jogainak védelmét garantálja egyrészt az rendelkezés, miszerint a védelem elrendeléséhez a *fenyegetett helyzetben lévő személy hozzájárulása* szükséges. Továbbá az érintett javaslatot tehet a személyi védelem módjára, s általában *nem alkalmazható* a védelem olyan módja, *amely ellen az érintett tiltakozik*. A személyi védelmet ellátó az érintettet köteles *tájékoztatni* a tett, illetve tervezett intézkedésekről.³⁵ Ugyanakkor - hogy a védelem eredményes lehessen - a védett személy és a védelmet ellátó szerv együttműködése is szükséges, ami az érintettre is ró kötelezettségeket.

Így például a *személyi védelmet ellátó* az érintett biztonságának megóvása érdekében részére *ajánlásokat tehet*: javasolhatja az *érintett életmódjának* (közlekedési útvonalainak, belföldi és külföldi utazásainak, egyéb magánprogramjainak) *megváltoztatását*. Ezzel összefüggésben az érintettet és a védelmet ellátó szervet is tájékoztatási kötelezettség terheli. Az ajánlás figyelmen kívül hagyása vagy az ajánlásban foglaltaktól való eltérés következménye lehet a személyi védelem megszüntetése. A személyi védelmet ellátó szerv *folyamatosan értékelnie* kell a védett személy *fenyegetettségének szintjét*, s eredményeként javaslatot tesz a személyi védelem fenntartására vagy megszüntetésére. Emellett a személyi védelem *fenntartásának indokoltságát* az azt elrendelő szerv az elrendeléstől számított 6 hónap elteltével *felülvizsgálja*.³⁶

---

³² R. 7. § (1)-(2) bek.

³³ R. 11. §.

³⁴ ³⁴R. 12. §, 13. § (1) bek.

³⁵ R. 6. § (4) bek., 13. (2) bek., 15. § (1)-(2) bek.

³⁶ R. 17. § (2)-(3) bek.

A személyi védelmet az azt elrendelő szerv *szüntet(het)i meg*. A személyi védelmet haladéktalanul meg kell szüntetni, ha az elrendelés feltételei már nem állnak fenn, vagy az érintett arról írásban lemond. Megszüntethető az intézkedés, ha a kezdeményező ezt javasolja; a védelemben részesült személy bűncselekményt követ el, vagy a rendeletben írt kötelezettségeit nem teljesíti (a követendő magatartásokra vonatkozó ajánlásoktól eltért, tájékoztatási kötelezettségét nem teljesíti), avagy ha az eljárásjogi kötelezettségeit nem teljesíti (például a tanú nem tesz vallomást vagy a korábbi vallomását visszavonja).³⁷

3.2. A programszerű védelem

A legsúlyosabb fenyegetettségben levő tanúk, a sértettek, és az igazságszolgáltatással együttműködők (a „bűnbánó maffiózók” és a szervezetbe beépült fedett nyomozók, bizalmi személyek), és az ezekkel közeli kapcsolatban álló személyek tekintetében az eddig bemutatott eljárásjogi vagy/ és személyi védelmi formák nem kellően hatékonyak, tekintetükben különleges biztonságot nyújtó, ún. programszerű védelem megalkotása vált szükségessé.

A fizikai védelem e fokozottabb módját a *büntetőeljárásban résztvevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról* szóló 2001. évi LXXXV. Törvény (Tvd.) teremtette meg. A *Védelmi Program*: az előbb felsoroltak (tanú, sértett, terhelt, ezen személyek hozzátartozója, az érintettre tekintettel fenyegetett helyzetben lévő más személy) védelmének a személyi védelem keretében nem biztosítható olyan szervezett formája, amelyet a rendőrség - polgári jogi jogviszony keretében - a fenyegetett helyzetben lévő személlyel megkötött megállapodás szerint végez, és amelynek során különleges intézkedések alkalmazása, illetve - az érintett társadalmi beilleszkedésének elősegítése érdekében - mentális, szociális, gazdasági, humán és jogi támogatás nyújtása szükséges.³⁸

A Védelmi Program a büntetőeljárás ideje alatt, illetve annak befejezését követően alkalmazható³⁹, amely egy *megállapodás* megkötésével kezdődik a rendőrség és a fenyegetett helyzetben lévő személy között.⁴⁰ Megállapodás a kiemelkedő súlyú bűncselekménnyel összefüggő büntetőeljárásban részt vevő, a hatósággal együttműködő tanúval, sértettel vagy terhelttel köthető, feltéve, ha *a)* olyan vallomást tett vagy kíván tenni, amely kiemelkedő súlyú bűncselekmény lényeges körülményeire, bűnszervezet összetételére, tevékenységére, bűnszervezettel fenntartott kapcsolatára, bűnszervezet által tervezett vagy elkövetett

³⁷ R. 17-18. §§.

³⁸ Tvd. 1. § 1. pont.

³⁹ Tvd. 2. § (1) bek.

⁴⁰ Tvd. 1. § 2. pont.

bűncselekményekre vonatkozik; *b*) a vallomása a tényállás felderítését, bizonyítását, az elkövető kilétének megállapítását és felelősségre vonását jelentősen segítette vagy segítheti, és ha megalapozottan feltehető, hogy más módon a bizonyíték beszerzése kilátástalan vagy aránytalanul nagy nehézséggel járna, és a megállapodás megkötésével a bizonyíték beszerzése valószínűsíthető, *c*) a büntetőeljárásban való részvétele miatt, illetve a büntetőeljárási jogai érvényesítésének, kötelezettségei teljesítésének akadályozása, illetve megghiúsítása végett ellene személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó bűncselekményt követtek el vagy valószínűsíthető, hogy ellene ilyen bűncselekményt követnek el, és *d*) a fenyegetett helyzetben lévő személy, illetve az érintett védelme a személyi védelem keretében nem biztosítható, ezért különleges óvintézkedések alkalmazása szükséges. Megállapodás továbbá a büntetőeljárásban részt vevő, a hatósággal együttműködő tanú, sértett vagy terhelt személyére tekintettel azok hozzátartozójával, továbbá - kivételesen - más személlyel is köthető, ha azt a fenyegetett helyzetben lévő személy vagy az érintett méltányolható helyzete indokolja és a védelem céljával összeegyeztethető. Ün. sürgősségi intézkedés keretében a védelmi intézkedés a megállapodás megkötését megelőzően is elrendelhető.⁴¹

A Védelmi Program előkészítéséért és végrehajtásáért a rendőrségen belül létrehozott *Tanúvédelmi Szolgálat* felelős.⁴²

A Tanúvédelmi Szolgálat az érintett élete, testi épsége, személyi szabadsága elleni bűncselekmény megelőzése érdekében a következő *óvintézkedéseket* alkalmazhatja: - lakóhely, tartózkodási hely megváltoztatásával az érintett biztonságos helyen való elhelyezése (elköltöztetése), illetve a Programba bevont fogva tartottnak az elhelyezéséről szolgáló büntetés-végrehajtási intézetből másik büntetés-végrehajtási intézetbe történő átszállítása;

- személyi védelem igénybevétele;
- nyilvántartásokban adatszárlat elrendelése, illetve a nyilvántartott adatokkal kapcsolatos megkeresések jelzésének előírása;
- névváltoztatás;
- a személyazonosság megváltoztatása;
- a nemzetközi együttműködésben való részvétel.

A veszélyhelyzet fokát kell mérlegelnie - a védelem kezdeményezésére jogosult véleményét is figyelembe véve - a Szolgálatnak a védelem módjának meghatározásakor. Az óvintézkedések közül egyidejűleg több is alkalmazható, kivéve az olyan mód, amely ellen az érintett tiltakozik.⁴³

---

⁴¹ Tvd. 2. § (2) bek., 3., 15. §.

⁴² Tvd. 9. §.

⁴³ Tvd. 16. §.

A legegyszerűbb különleges óvintézkedés az *adatzárlat*, amikor is a Szolgálat megkeresésére az adatkezelő szerv⁴⁴ köteles az érintett személyes adatait zárolni és az adatszolgáltatást megtagadni. Az adatzárlatot végrehajtó szervnek biztosítania kell a zárolt adatok biztonságát, illetőleg a zárolt adatokban bekövetkezett változásról haladéktalanul, de legfeljebb 3 napon belül értesíti a Szolgálatot. Ha pedig a személyazonosság megváltoztatását nem rendelték el, az érintett személyi adataira az adatzárlatot haladéktalanul el kell rendelni.⁴⁵

A *névváltoztatás* esetén a magyar állampolgár érintett a névváltoztatásra vonatkozó jogszabály szerint a Szolgálat útján kezdeményezheti a belügyminiszternél családi, illetve utónevének megváltoztatását.⁴⁶

A *személyazonosság megváltoztatása* a fizikai védelmi formák között is „ultima ratio” jelleggel szerepel, ha az érintett biztonsága a felsorolt a)-d) pontokban meghatározott óvintézkedések bevezetésével nem biztosítható. A személyazonosság megváltoztatása esetén a változás a védelem alatt álló valamennyi személyes adatára kiterjedhet; és a megváltoztatott adatokra új közokiratokat állítanak ki. A személyazonosság megváltoztatásával az érintett korábbi „személyisége” megszűnik, ezért az érintettnek legkésőbb a személyazonosság megváltoztatásáig a harmadik személyekkel szemben fennálló, egyszeri jogügylettel teljesíthető kötelezettségét teljesítenie kell, illetve a harmadik személlyel szemben fennálló követeléseit érvényesítenie kell. Az új okiratoknak az érintett rendelkezésére bocsátásával egyidejűleg a Szolgálat intézkedik az eredeti okiratok bevonása érdekében; s ajánlásokat tesz a személyazonosság-változást követő, az érintett biztonságát szolgáló további magatartási, illetve életvezetési szabályokra.⁴⁷

A Tanúvédelmi Szolgálat a *társadalmi beilleszkedés elősegítése* érdekében gondoskodik a védelem alatt álló személy mentális, szociális, gazdasági, humán támogatásáról, illetőleg jogi segítségnyújtás biztosításáról. A Szolgálat által nyújtott ellátások és támogatások biztosításának szabályait a Kormány külön rendeletben állapítja meg.⁴⁸ Fontos, hogy a szociális és gazdasági támogatás nem szolgálhatja az érintett személy vagyoni gyarapodását (korábbi esetleges luxuskörülményeit), hanem csak az ő létfenntartásához, társadalmi beilles-

⁴⁴ Pl. a személyadat és laccím-, a személyi igazolvány, az anyakönyvi, az úti okmány, bünygyi, idegenrendészeti, a gépjárművezetői engedély és gépjármű-, az ingatlan-, a cég-, társadalombiztosítási, adó-, szociális és egészségügyi, katonai nyilvántartásokat kezelő szerv.

⁴⁵ Tvd. 21-22. §§.

⁴⁶ Tvd. 23. §.

⁴⁷ Tvd. H., 24-33. §§.

⁴⁸ 28/2002. (II. 27.) Korm. rendelet a Védelmi Programban résztvevők, valamint reájuk tekintettel más személyek támogatásáról és az egyes támogatási formákról, továbbá a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól szóló 34/1999. (II. 26.) Korm. rendelet módosításáról.

zkedéséhez elengedhetetlenül szükséges mértékig terjedhet. A munkavégzésből, más jövedelemszerző tevékenységből származó bevételt is figyelembe kell venni a Program által nyújtandó szociális és gazdasági támogatás mértékének megállapításánál.⁴⁹ Hasonló a törvény felfogása a német modellhez. Németországban a védelmi programra az jellemző, hogy az ottani szolgálatok - az új munkahely, lakhely keresésében való segítségadásukkal - csak az „első lökést” adják meg, s később az önálló életre felkészített személyeket „magukra hagyják” a mindennapi megélhetésük tekintetében, mondván hogy a legkisebb kockázatot az jelenti az érintettre, ha a társadalomba visszatalált személy ugyanúgy él, mint bármely más személy. (Ezzel szemben az olaszországi rendszer inkább elszigeteli az érintett személyt. Nem igazán jellemző az, hogy hétköznapi szociális kapcsolatai lennének, sőt pl. kifejezetten tiltja az ideiglenes védelem esetén az érintett munkavállalását, így a tanú létfenntartásáról teljes egészében a Program gondoskodik.⁵⁰)

A törvény az óvintézkedések között módot ad *nemzetközi együttműködésre* (a védett tanúk „cseréjére”) is⁵¹: a Szolgálat nemzetközi szerződés vagy külön törvény⁵² alapján, az azokban foglalt feltételek szerint egyrészt kezdeményezheti az érintett személy külföldre költöztetését, ha Magyarországon a védelme már nem megoldott; másrészt a Program keretében ellátja a külföldről Magyarországra költöztetett személy védelmét is (a külföldi személy azonban továbbra is a külföldi állam védelmi programjában fog szerepelni). Emellett sürgősségi intézkedés keretében ideiglenesen is biztosíthatja a külföldi érintett Magyarország területén való elhelyezését, illetve kezdeményezheti az érintett külföldön való ideiglenes elhelyezését.

A *Védelmi Program megszűnik*, ha a védelem feltételei már nem állnak fenn, az érintett személy a védelemről lemond, vagy a Szolgálat a megállapodást felmondja. (A megállapodás felmondásának vannak kötelező esetei, pl. a tanú vagy a terhelt nem tesz vallomást vagy korábbi vallomását visszavonja; illetőleg vannak mérlegelésen alapuló esetei.) A törvény továbbá részletes titok- és adatvédelmi rendelkezéseket is tartalmaz.

A Tanúvédelmi Programban részt vevő terheltnek, sértettnek, és tanúnak az e programban való részvétele a *büntetőeljárási jogait és kötelezettségeiket*

---

⁴⁹ Tvd. 35. §.

⁵⁰ Ezért elgondolkodtató az a kijelentés, miszerint a pentito az egyetlen államilag garantált életpálya. E mondat az 2001. augusztus 31-én Miskolcon megrendezett „A tanúvédelem útjai Európában - elméleti és gyakorlati szempontok a tanúvédelemben” című nemzetközi kollokviumon, HANS-HEINER KÜHNE, e Trieri Egyetem professzorának „A tanúvédelem szabályozása Európában” című előadásán hangzott el.

⁵¹ Tvd. 34. §.

⁵² 2002. évi LIV. törvény a bűnüldöző szervek nemzetközi együttműködéséről, 8. § j) pont.

nem érinti. (A programban részt vevő személy idézése, értesítése, az iratok kézbesítése a védelmet ellátó szerv útján történik; az érintett az eredeti személyazonosító adatait közli, de a védelmet ellátó szerv címét jelöli meg lakóhelyeként; a személyes adatait tartalmazó iratokról másolat, illetve az ilyen személyről felvilágosítás csak egyes engedéllyel rendelkezőknek adható; az érintett megjelenésével, közreműködésével felmerült költség nem bünyügyi költség; a tanú és a terhelt megtagadhatja a vallomást az olyan adatra, aminek ismeretében az új identitására lehet következtetni.)⁵³

4. A magyar tanúvédelmi rendszer értékelése

Magyarországon egy évtizede szakítottak azzal az évszázados felfogással, miszerint a tanúnak a büntetőeljárásban szinte kizárólag kötelezettségei vannak, sőt amelyek nem teljesítése esetére szankciókat is kilátásba helyeznek. Az 1990-es évek első felétől a tanúzás állampolgári kötelezettsége mellett kezdték hangsúlyozni azt is, hogy a tanú -vallomástételével összefüggésben - védelemre szorulhat.

Elindult egy szabályozási folyamat, melynek első lépcsőjében a jogi védelem, a másodikban a közvetlen személyi védelem is megjelent. 2002. április 5-étől pedig a legmagasabb biztonságot jelentő programszerű védelemre is törvényes lehetőség nyílt. A veszélyhelyzetben levő tanú ma már nem csupán a büntetőeljárás cselekményeknél élvezheti az általa segített, a büntetőjogi igényét érvényesítő állam oltalmát, hanem e különleges védelem - a büntetőeljárásbeli szerepvállalásával összefüggő veszélyeztetettsége folytán, e veszély mértékéhez igazodva - a magánéletében is megilleti.

Megállapítható az is, hogy a tanúk védelmét szolgáló hazai normarendszer minden elemében összhangban van az Európai Unió Tanácsának a nemzetközi szervezett bűnözés elleni harcban alkalmazott tanúvédelemről szóló 1995. november 23-i, és a nemzetközi szervezett bűnözés elleni harcban az igazságszolgáltatással együttműködő egyénekről szóló 1996. december 20-i állásfoglalásával, illetve az emberkereskedelem és a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelemben alkalmazott eljárásokról szóló 1997. február 24-i együttes fellépésével; továbbá csaknem teljesen megfelel az Európa Tanács tagországi Miniszteri Bizottságának a tanúk megfélemlítéséről és a védelem jogáról szóló R (97) 13. sz. ajánlásának. A bünyügyi együttműködést szabályozó törvényeink rendelkezései pedig a tanúvédelem további „dimenzióit” nyitják meg.

⁵³ Be. 98/A. §.

A tanúvédelem teljeskörűvé vált szabályozásával továbbá elérhető az is, hogy a tanúkenti közreműködő-készség ismét növekedjék a büntetőeljárások során, ami által a szervezett bűnözés elleni fellépés, s végső soron a büntető igazságszolgáltatás eredményesebb lehet.

*Kovács Judit, Ph.D.
Szeged, Állam-és jogtudományi kar*

Der Schutz von Zeugen und von Helfern der Rechtspflege in Ungarn

Das Problem des Zeugenschutzes ist im engen Zusammenhang mit der Umbildung des Kriminalstrukturs in ganz Europa: die Zahl der Straftaten hat zugenommen, die Tatarten sind aggressiver geworden und die grenzenlose, organisierte Kriminalität hat sich verbreitet. Diese Faktoren haben die Erkennung in den 90er Jahren auch in Ungarn begründet, daß neben die Zunehmung der Effektivität von Strafverfolgung, auch die Personalsicherheit der Zeugen und der Helfer der Rechtspflege (zusammenwirkende Täter, Informanten) garantiert werden muß. Diese Teilnehmer des Strafverfahrens haben sich nicht nur vor den Unannehmlichkeiten der Ladung, sondern auch vor den schweren Folgen der Aussage auf sich und auf seine Angehörigen zu fürchten. Der Einfluß und die Einschüchterung der Zeugen führen zur Abnehmung der Zeugnisbereitschaft, was endlich den Erfolg des Strafverfahrens gefährdet. Im Interesse der Bekämpfung gegen die organisierte Kriminalität erfolgreich zu sein und die Interessen der Strafverfolgung und der Rechtspflege wirksam geltend machen zu können, muß der physische und rechtliche Schutz der Zeugen und der Helfer der Rechtspflege garantiert werden. Die Einführung der Zeugenschutzbestimmungen haben sowohl die Änderungen der heimischen Kriminalität, als auch der EU-Beitritt unserer Heimat begründet: Wir sollten dieses Gebiet betreffenden Normen erarbeiten und somit den EU-Aforderungen entsprechen.

Die Abhandlung stellt die Gestaltung der heimischen Regelung bezüglich der Zeugen und der Rechtspflegehelfer dar.

Das ungarische Strafgesetzbuch schützt den Zeugen vor Retorsionshandlungen der Täter mit speziellen und „nicht speziellen“ Tatbeständen. Unseres

Strafverfahrensgesetz ermöglicht die Anwendung von zahlreichen Zeugenschutzmitteln, sowohl bei „einfach“, als auch „besonder“ geschützten Zeugen (sogenannte anonyme Zeugen). Einige Normen garantieren den physischen Schutz der Zeugen. Es gibt Möglichkeit für unmittelbaren Personalschutz, und für am sichersten programhaften Schutz, der ab 05. April 2002. die höchste Sicherheit bedeutet. So können die Zeuge in Gefahr - nicht nur bei der Strafverfahrenshandlungen, sondern auch im Privatleben – nach dem Maß des Gefahrs gerichtet – die Obhut des Staats genießen.

Mit der Hilfe des heimischen Zeugenschutzsystems - der mit den europäischen Normen im Zusammenhang ist – ist die Zunehmung der Mitwirkungsbereitschaft von den Zeugen erreichbar, und dadurch kann das Auftreten gegen die organisierte Kriminalität und auch Strafrechtspflege erfolgreicher sein kann.

*Милена Павловић, асистент приправник
Правног факултета у Новом Саду*

БИБЛИОГРАФИЈА СТРАНЕ ЛИТЕРАТУРЕ ИЗ ОБЛАСТИ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛИТЕТА

Овај рад представља покушај да се на целовит и систематичан начин представи страна литература из области организованог криминалитета. Целовитост приказа се, свакако, не заснива на навођењу свих дела о организованом криминалитету, јер њих има веома много, већ оних која су од есенцијалног значаја за ову област. Систематичност приказа се заснива на томе да се дела наведу на смислен и сврсисходан начин, то јест, да се наведу на начин који ће омогућити њихово лакше проналажење. Страна литература је узета због њене многобројности и различитости, као и због тога што су сва наведена дела доступна, односно могу се пронаћи и наручити на Интернету.

Суштина ове библиографије је разврставање пронађених радова у одређене категорије, чиме се жели постићи њена прегледност. Могућности за категорисање су многобројне, те су све биле узете у обзир. Једна од очигледних је била да се организовани криминалитет подели, узимајући у обзир правне науке, на кривично материјално право и кривично процесно право. Ово, међутим, није било могуће, јер већина радова обрађује обе области, па се не би могла направити доследна подела. Још једна од могућности је била да се радови поделе према критеријуму државе у којој је рад написан, или државе чији је организовани криминалитет обрађен. Ипак се показало да се ни овај критеријум не може узети у обзир, бар не

као основни, јер уколико би се узео у обзир, ван прегледа би остала сва дела која обрађују организовани криминалитет на један општи начин, као и дела која обрађују посебне форме организованог криминалитета, а тада библиографија не би била целовита. Посматрајући дела о организованом криминалитету која су пронађена, дошло се до закључка да се она могу најпре разврстати на књиге и часописе, и ово представља основни критеријум. Часописи нису даље разврстани јер их нема много и сви се, у већој или мањој мери, баве организованим криминалитетом. Код књига је направљена подела на три категорије. У прву категорију спадају оне књиге које се баве општим погледом на организовани криминалитет, а због њихове бројности направљене су подкатеорије: књиге се општим погледом на организовани криминалитет, књиге о транснационалном организованом криминалитету, енциклопедије и приручници о организованом криминалитету и књиге о поступку и заштити сведока. У другу категорију спадају књиге које се баве посебним облицима организованог криминалитета, те су подкатеорије: прање новца, корупција, трговина људима, трговина дрогама итд. Трећу категорију чине књиге које се баве регионалним организованим криминалитетом и регионалним криминалним организацијама. Подкатеорије у овој категорији су заправо континенти, а у оквиру њих поједине државе, па чак и градови. У оквиру свих поменутих категорија и подкатеорија полазило се од критеријума сличности (књиге које имају исте називе увек се налазе једне поред других) и општости (увек се прво наводе књиге са општом, а тек онда са посебном тематиком).

Већина књига и часописа из ове библиографије се може наручити преко Интернета, на странама www.amazon.com/books (књиге), www.globalbooksinprint.com (књиге) и www.ulrichsweb.com (часописи).

*Milena Pavlović, Assistant
Faculty of Law, Novi Sad*

Bibliography of Foreign Literature on Organized Crime

This work is an attempt to present foreign literature on organized crime in a complete and systematic way. Completeness of the work is, certainly, not based on stating every existing work, for there are too many of them, but on those that are of essential value for this area. Systematic means that there exists a certain idea on how to present these works in a rational and purposeful manner, or more clearly, how to show them in a way that will enable them to be easily located. Foreign literature is taken because it is numerous and diverse, as well as accessible, for it can be found and ordered through the Internet.

The essence of this bibliography is to classify the works that were found into certain categories, which should allow the bibliography to be comprehensible. Possibilities for categorization were various, and they were all taken in consideration. One of the obvious options was to divide organized crime, according to legal sciences, to criminal law and criminal procedure law. This was, unfortunately, impossible since most of the works deal with both areas, and an accurate partition could not be made. Another possibility was to divide the works in accordance with the country from which they originate, or the country whose organized crime was elaborated. However, this criterion could not be taken, at least not as a fundamental one, because if it had been taken, then this bibliography would have lost completeness, since it would then not include those works that deal with organized crime in a general way, as well as works that deal with specific forms in which organized crime is expressed. After observing works on organized crime that were found, a conclusion was made that they should firstly be separated in two main categories: books and periodicals; and this is the basic criterion. Periodicals were not further classified since they are not numerous and they all, to a smaller or greater extent, deal with organized crime. Books were divided in three categories. First category includes books that have a global perception of organized crime, and since this area is very vast, four sub-categories were created: organized crime in general, encyclopedias and handbooks on organized crime, books on transnational organized crime and books on criminal prosecution and witness protection.

Second category consists of books that concern particular forms of organized crime, and sub-categories are: money laundering, corruption, human trafficking, drug trafficking, etc. Third category includes books on regional organized crime and regional criminal organizations. This category is also split into sub-categories, and these sub-categories are the continents, states and even cities. One other fact that needs to be mentioned is that in each category and sub-category the principles of similarity (books with same titles are always next to each other) and generality (more general books always come before particular ones) were followed.

Most of the given books and periodicals are available for order over the Internet, on the following web-sites: www.amazon.com/books (books), www.globalbooksinprint.com (books) and www.ulrichsweb.com (periodicals).

BOOKS

Global Views on Organized Crime

Organized crime in general

1. *Organized Crime*
Author: Abadinsky, Howard; publisher: Wadsworth; August 2002
2. *Organized Crime*
Author: Bequai, August; publisher: Rowman and Littlefield; September 1983
3. *Organized Crime*
Author: Black, Anderson J; publisher: Mason Crest; November 2002
4. *Organized Crime*
Author: Lyman, Michael D et al; publisher: Prentice Hall PTR; July 2003
5. *Organized Crime*
Author: Platt; publisher: Raintree; September 2004
6. *An Introduction to Organized Crime*
Author: Philcox, Norman W; publisher: Charles C Thomas Pub Ltd; June 1978

7. *Organized Crime and Criminal Organizations*
Author: Cressey, Donald R; publisher: W. Heffer and Sons Ltd; 1971
8. *The Criminal Elite: Professional and Organized Crime*
Author: Abadinsky, Howard; publisher: Greenwood Press; September 1983
9. *Organized Crime: A Global Perspective*
Author: Kelly, Robert; publisher: Rowman and Littlefield Publishers; May 1986
10. *Global Organized Crime: The New Empire of Evil (Csis Reports)*
Author: Raine, Linnea P. et al; publisher: Center for Strategic and International Studies; December 1994
11. *Global Organized Crime: Trends and Development*
Author: Siegel, Dina; publisher: Kluwer Academic Publishers; November 2003
12. *Global Organized Crime and International Society*
Author: Viano, Emilio; publisher: Ashgate Publishing; April 1999
13. *International Perspectives on Organized Crime*
Author: Buckwalter, Jane R; publisher: Office of International Criminal Justice; February 1991
14. *The Merger: The Conglomeration of International Organized Crime*
Author: Robinson, Jeffrey; publisher: Overlook Publishers; 2000
15. *Organized Crime Around the World*
Authors: Adamoli, Sabrina et al; publisher: Willow Tree Publishers; May 1998
16. *Organized Crime in Our Times*
Author: Albanese, Jay S; publisher: Anderson Publishing Company; 2004
17. *Contemporary Issues in Organized Crime*
Author: Albanese, Jay; publisher: Criminal Justice Press; March 1995
18. *The Business of Organized Crime*
Author: Edelhertz, Herbert; publisher: Palmer Press; January 1993
19. *Space, Time and Organized Crime*
Author: Block, Alan A; publisher: Transaction Publishers; January 1994
20. *Organized Crime and the Challenge to Democracy*
Author: Allum, Felia et al; publisher: Routledge; September 2003

21. *Organized Crime: Crime controls vs. civil liberties*
Author: Rhodes, Robert P; publisher: Random House; 1984
22. *Organized Crime: Concepts and Control*
Author: Pace, Denny F; publisher: Prentice Hall; 1975
23. *Reflections on Organized Crime: Patterns and Control*
Author: Levi, Mike; publisher: Blackwell Publishers; 2000
24. *Prevention of Organized Crime: A Situational Approach*
Author: van de Bunt, H G et al; publisher: Boom Juridische Uitgevers;
May 2004
25. *Organized Crime: Uncertainties and Dilemmas*
Authors: Einstein, Stanley et al; publisher: Office of International Criminal
Justice; 1999
26. *Crime Inc: The Story on Organized Crime*
Author: Short, Martin; publisher: Thames Methuen; 1984
27. *Organized Crime: An Inside Guide to the World's Most Successful
Industry*
Author: Lunde, Paul et al; publisher: Dorling Kindersley; June 2004
28. *Powers That Be: When the Government Creates and Alliance with
Organized Crime to make Exposure Impossible*
Author: Weir, Bob; publisher: Authors Choice Press; January 2001
29. *Gangland International: The Mafia and Other Mobs*
Author: Morton; publisher: Warner Books; January 2004
30. *A Law and Economic Approach to Criminal Gangs*
Author: Vertinsky, Liza; publisher: Ashgate Publishing Limited; March
1999
31. *Organized Crime: A Compilation of the U. N. Documents 1975 – 1998*
Author: Bassiouni, M. Cherif; publisher: Transnational Publishers Inc;
September 1998

Encyclopedias and handbooks on organized crime

1. *World Encyclopedia of Organized Crime*
Author: Nash, Jay Robert; publisher: Da Capo Press; September 1993
2. *The Encyclopedia of International Organized Crime*
Author: DeVito, Carlo; publisher: Facts On File Incorporated; May 2004

3. *The Mafia Encyclopedia: From Accardo to Zwillman*
Author: Sifakis, Carl; publisher: Facts on File; June 1999
4. *The Illustrated History of Organized Crime*
Author: Hammer, Richard; publisher: Courage Books; November 1991
5. *Organized Crime: A Reference Handbook*
Author: Ryan, Patrick J; publisher: ABC – Clio Incorporated; September 1995
6. *Mobspeak: The Dictionary of Crime Terms*
Author: Sifakis, Carl; publisher: Facts on File; September 2003

Transnational organized crime

1. *Handbook of Transnational Crime and Justice*
Author: Reichel, Philip; publisher: Sage Publications Incorporated; August 2004
2. *Transnational Organized Crime: The Policy and Politics of Global Crime*
Author: Edwards, Anne; publisher: Routledge; June 2003
3. *Transnational Organized Crime and International Security: Business as Usual?*
Author: Berdal, Mats et al; publisher: Lynne Rienner Publishers, Incorporated; August 2002
4. *Transnational Organized Crime: Myth, Power and Profit*
Author: Viano, Emilio C et al; publisher: Carolina Academic Press; January 2003
5. *Combating Transnational Crime: Concepts, Activities and Responses*
Authors: Williams, Phil et al; publisher: Frank Cass Publishers; June 2001
6. *The United Nations and Transnational Organized Crime*
Authors: Williams Phil et al; publisher: Frank Cass Publishers; 1996

Criminal prosecution and witness protection

1. *Complex Criminal Litigation: Prosecuting Drug Enterprises and Organized Crime*
Author: Gurule, Jimmy; publisher: LEXIS; November 2000

2. *Victim / Witness Assistance Program*
Author: U. S. Department of Justice; publisher: U. S. Dept. Of Justice, U. S. Attorney District of Connecticut; 1991
3. *Witsec: Inside the Federal Witness Protection Program*
Author: Earley, Pete; publisher: Bantam; April 2003
4. *Victim and Witness intimidation: New developments and emerging responses*
Author: Healey Murphy, Kelly; publisher: U. S. Dept. of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice; 1996
5. *Preventing gang – and drug – related witness intimidation*
Author: Finn, Peter; publisher: U. S. Dept. of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice; 1996
6. *Gangsters and Goodfellas: The Mob, Witness Protection and Life on the Run*
Author: Russo, Gus et al; publisher: M. Evans & Company, Incorporated; March 2004

Particular Forms of Organized Crime

Money laundering, corruption, financial crimes

1. *Organized Crime and Money Laundering*
Author: Vukson, William B. Z; publisher: The G – Seven Report Inc; January 2003
2. *Dirty Dealing: The Untold Truth about Global Money Laundering*
Author: Lilley, Peter; publisher: Kogan Page, Limited; July 2003
3. *All Is Clouded by Desire: Global Banking, Money Laundering, & International Organized Crime*
Author: Block, Alan A et al; publisher: Greenwood Publishing Group, July 2004
4. *Critical Reflections on Transnational Organized Crime, Money Laundering and Corruption*
Author: Beare, Margaret E; publisher: University of Toronto Press Inc; April 2003

5. *The Cash Connection: Organized Crime, Financial Institutions and Money Laundering*
Author: President's Commission on Organized Crime; publisher: Books for Business; 2001
6. *Transnational Criminal Organizations, Cyber crime and Money Laundering*
Author: Richards, James R; publisher: C R C Press LLC; October 1998
7. *Wages of Crime: Black Markets, Illegal Finance and the Underworld Economy*
Author: Naylor, R. T; publisher: Cornell University Press; February 2002
8. *Policing Corruption: International Perspectives*
Author: Sarre, Rick et al; publisher: Lexington Books; July 2004
9. *Underground Economies in Transition: Unrecorded Activity, Tax Evasion, Corruption and Organized Crime*
Authors: Feige, Edgar L; publisher: Ashgate Publishing; September 1999
10. *Combating Corporate Crime: Legal Prosecutors at Work*
Author: Benson, Michael L et al; publisher: Northeastern University Press; June 1998

Human trafficking

1. *Human Traffic: Sex, Slaves and Immigration*
Author: McGill, Craig; publisher: Vision Paperbacks; April 2004
2. *Trafficking in Women and Children: Current Issues and Developments*
Author: Troubnikoff, Anna M; publisher: Nova Science Publishers; 2003

Terrorism

1. *Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives and Issues*
Author: Martin, Gus; publisher: SAGE Publications; February 2003
2. *Terrorism and Organized Hate Crime: Intelligence Gathering, Analysis, and Investigation*
Author: Ronczkowski, Michael; publisher: CRC Press; September 2003

Drug trafficking

1. *Drugs and Organized Crime*
Author: Randall Denise; publisher: Franklin Watts; May 1990
2. *Criminal Prosperity: Drug Trafficking, Money Laundering and Financial Crisis after the Cold War*
Author: Fabre, Guilhem; publisher: Curzon Press; December 2002
3. *Concepts of Vice, Narcotics and Organized Crime*
Author: Pace, Denny; publisher: Prentice Hall; February 1997

Other forms of organized crime

1. *The Nuclear Black Market: Global Organized Crime Project (Csis Panel Reports)*
Author: Webster, William H; publisher: Center for Strategic and International Studies; April 1996
2. *Contraband, Organized Crime, and the Threat to the Transportation and Supply Chain Function*
Author: Possamai, Mario; publisher: American Society for Industrial Security; February 2002
3. *Gambling and Organized Crime*
Author: King, Rufus; publisher: Public Affairs Press; January 1969

Regional Crime and Regional Criminal Organizations

America

1. *Organized Crime in America*
Author: Kenney, Dennis Jay et al; publisher: Wadsworth Publishing; 1994
2. *Organized Crime and American Power: A History*
Author: Woodiwiss, Michael; publisher: University of Toronto Press; 2002
3. *Theft of the Nation: Structure and Operation of Organized Crime in America*
Author: Cressey, Donald R; publisher: Peter Smith Publishers; June 1969

4. *The Global Underworld: Transnational Crime and the United States*
Author: Liddick, Don; publisher: Greenwood Publishing Group; July 2004
5. *The Crime Society: Organized Crime and Corruption in America*
Author: Ianni, Francis et al; publisher: New American Library; October 1976
6. *The Politics of Corruption: Organized Crime in an American City*
Author: Gardiner, John A; publisher: Russel Sage Foundation; June 1970
7. *The Business of Crime: A Documentary Study of Organized Crime in the American Economy*
Author: Block, Alan A; publisher: Westview Publishers; May 1991
8. *Blood and Power: Organized Crime in Twentieth Century America*
Author: Fox, Stephen; publisher: Penguin Books; 1993
9. *The Genealogy of American Organized Crime: The 20th Century; the First Hundred Years*
Author: Calderone, Carmen; publisher: BookSurge, LLC; 2004
10. *Perfect Villains, Imperfect Heroes: Robert F. Kennedy's War against Organized Crime*
Author: Goldfarb, Ronald; publisher: Capital Books; January 2004
11. *Greatest Menace: Organized Crime in Cold War America*
Author: Bernstein, Lee; publisher: University of Massachusetts Press; August 2002
12. *The American Street Gang: Its Nature, Prevalence and Control*
Author: Klein, Malcolm W; publisher: Oxford University Press; 1997
13. *Encyclopedia of Organized Crime in the United States: From Capone's Chicago to the New Urban Underworld*
Author: Kelly, Robert J; publisher: Greenwood Press; 2000
14. *Mobsters and Gangsters: Organized Crime in America: From Al Capone to Tony Soprano*
Author: Life Magazine Staff; publisher: Time, Incorporated Home; November 2002
15. *Gem of the Prairie: An Informal History of the Chicago Underworld*
Author: Asbury, Herbert et al; publisher: Northern Illinois University Press; September 2003

16. *The Outfit: The Role of Chicago's Underworld in the Shaping of Modern America*
Author: Russo, Gus; publisher: Bloomsbury USA; 2002
17. *Gangster City: The History of the New York Underworld 1900-1935*
Author: Downey, Patrick; publisher: Barricade Books, Incorporated; June 2004
18. *The Changing Face of Organized Crime in New Jersey: A Status Report*
Author: Schiller, Francis E; publisher: DIANE Publishing Company; September 2004
19. *Philadelphia's Black Mafia: A Social and Political History*
Author: Griffin, Sean; publisher: Kluwer Academic Publishers; April 2003
20. *African – American Organized Crime: A Social History*
Authors: Schatzberg, Rufus et al; publisher: Rutgers University Press; May 1997
21. *Criminal Conspiracies: Organized crime in Canada*
Author: Beare, Margaret E; publisher: Nelson Canada; 1996
22. *The Merger: How Organized Crime Is Taking over Canada and the World*
Author: Robinson, Jeffrey; publisher: DIANE Publishing Company; February 2004
23. *The Road to Hell: How the Biker Gangs Are Conquering Canada*
Author: Sher, Julian et al; publisher: Random House of Canada; June 2004
24. *Money Laundering Control in the Caribbean*
Author: Ali, Shazeeda A; publisher: Kluwer Law International; March 2003
25. *The Shower Posse: The Most Notorious Jamaican Crime Organization*
Author: Blake, Duane L; publisher: Diamond Publishing; November 2003
26. *Masters of Paradise: Organized Crime and the Internal Revenue Service in the Bahamas*
Author: Block, Alan A; publisher: Transaction Publishers; 1991

Europe

1. *Organized Crime in Europe*
Author: Van Duyne, Petrus C; publisher: Nova Science Pub Inc; January 1997

2. *Organized and Corporate Crime in Europe: Offers That Can't Be Refused*
Author: Ruggerio, Vincenzo; publisher: Dartmouth Publishing Group;
January 1996
3. *Mafia Brotherhoods: Organized Crime, Italian Style*
Author: Paoli, Letizia; publisher: Oxford University Press, Incorporated;
October 2003
4. *The Antimafia: Italy's Fight against Organized Crime*
Author: Jamieson, Alison; publisher: Palgrave Macmillan; May 2002
5. *The Business of Crime: Italians and Syndicate Crime in the United States*
Author: Nelli, Humbert S; publisher: University of Chicago Press;
December 2000
6. *The Sicilian Mafia: The Business of Private Protection*
Author: Gambetta, Diego; publisher: Harvard University Press; April 1996
7. *Village Politics and the Mafia in Sicily*
Author: Sabetti, Filippo; publisher: McGill-Queen's University Press;
October 2002
8. *Cosa Nostra: A History of the Sicilian Mafia*
Author: Dickie, John; publisher: Hodder & Stoughton, Limited; March
2004
9. *The Business of Organized Crime: A Cosa Nostra Family*
Author: Graebner, Annelise et al; publisher: Hoover Inst Pr; December
1978
10. *The Crime Confederation: Cosa Nostra and Allied Operations in
Organized Crime*
Author: Salerno, Ralph; publisher: Doubleday; 1969
11. *See Naples and Die: The Camorra and Organized Crime*
Author: Behan, Tom; publisher: I. B. Tauris & Company, Limited;
October 2002
12. *New Gangland Britain*
Author: Thompson, Tony; publisher: Hodder & Stoughton, Limited;
August 2004
13. *London's Underworld: Three Centuries of Vice and Crime*
Author: Linnane, Fergus; publisher: Robson Books, Limited; January 2004

14. *The European Union and Internal Security: Guardian of the People?*
Author: Mitsilegas, Valsamis et al; publisher: Palgrave Macmillan; May 2003
15. *Organized Crime, Prison and Post-Soviet Societies*
Author: Oleinik, Anton N; publisher: Ashgate Publishing, Limited; October 2003
16. *Violent Entrepreneurs: The Use of Force in the Making of Russian Capitalism*
Author: Volkov, Vadim; publisher: Cornell University Press; September 2002
17. *Russian Mafia in America: Immigration, Culture and Crime*
Author: Finckenauer, James O; publisher: Northeastern University Press; November 2001
18. *Darkness at Dawn: The Rise of the Russian Criminal State*
Author: Satter, David; publisher: Yale University; April 2003
19. *Russian Organized Crime: The New Threat*
Author: Williams, Phil; publisher: Frank Cass Publishers; 1997
20. *Red Mafiya: How the Russian Mob Has Invaded America*
Author: Friedman, Robert; publisher: DIANE Publishing; July 2002
21. *Russian Organized Crime: Global Organized Crime Project (Csis Task Force Report)*
Authors: Webster, William H. et al; publisher: Center for Strategic and International Studies; August 1997
22. *Russian and Post-Soviet Organized Crime*
Author: Galeotti, Mark; publisher: Ashgate Publishing, Limited; June 2002
23. *Prediction & Control of Organized Crime: The Experience of Post-Soviet Ukraine*
Author: Finckenauer, James O et al; publisher: Transaction Publishers; May 2004
24. *Underworlds: Organized Crime in the Netherlands*
Author: Egmond, Florike; publisher: Polity Press; 1994
25. *Organized Crime in the Netherlands*
Author: Fijnaut, Cyrille JCF; publisher: Brill; August 1998

26. *Trafficking Cocaine: Colombian Drug Entrepreneurs in the Netherlands*
Author: Zaitch, Damian; publisher: Kluwer Law International; July 2002
27. *Organized Crime in Southeast Europe*
Author: Athanassaopolou, Ekavi et al; publisher: Routledge; September 2004

Asia

1. *Blood Brothers: The Criminal Underworld of Asia*
Author: Lintner, Bertil; publisher: Palgrave; March 2003
2. *Organized Crime and its Control in Central Asia*
Author: Redo, Sawomir; publisher: Office of International Criminal Justice; January 2004
3. *Pirates in Paradise: A Modern History of Southeast Asia's Maritime Marauders*
Author: Eklof, Stefan; publisher: Nordic Institute of Asian Studies; August 2004
4. *The Chinese Mafia: The Most Frightening New Organization in International Crime*
Author: Bresler, Fenton S; publisher: Stein & Day Publishers; April 1981
5. *Warlords of Crime: Chinese Secret Societies – The New Mafia*
Author: Posner, Gerald L; publisher: McGraw – Hill; 1988
6. *Chinatown Gangs: Extortion, Enterprise, and Ethnicity*
Author: Chin, Ko-Lin; publisher: Oxford University Press; February 2000
7. *The First Tong War and Chinese Organized Crime in New York City, 1890-1910*
Author: McIlwain, Jeffrey Scott; publisher: McFarland & Company, Incorporated; January 2004
8. *The Shanghai Green Gang: Politics and Organized Crime 1919-1937*
Author: Martin, Brian G; publisher: University of California Press; 1996
9. *Yakuza: Japan's Criminal Underworld*
Author: Kaplan, David E et al; publisher: University of California Press; February 2003

10. *The Japanese Mafia: Yakuza, Law, and the State*
Author: Hill, Peter B E; publisher: Oxford University Press; November 2003
11. *Yakuza Diary: Doing Time in the Japanese Underworld*
Author: Seymour, Christopher; publisher: Atlantic Monthly Publishers; August 1996
12. *Yakuza: The Explosive Account of Japan's Criminal Underworld*
Author: Kaplan, David E et al; publisher: Collier Books; August 1987
13. *Hei Jin: Organized Crime, Business, and Politics in Taiwan*
Author: Chin Ko-Lin; publisher: M.E; July 2003

Africa and Australia

1. *Organized Crime in Africa*
Author: Opolot, James S. E; publisher: Pilgrimage Inc; 1981
2. *Migrant Smuggling: Illegal Migration and Organized Crime in Australia and the Asia Pacific Region*
Author: Schloenhardt, Andreas; publisher: Brill, N.H.E.J., N.V. Koninklijke, Boekhandel en Drukkerij; January 2003

PERIODICALS

1. *Police Chief*
Publisher: International Association of Chiefs of Police, Inc; United States; published from 1934
2. *Police Times*
Publisher: American Federation of Police & Concerned Citizens; United States; published from 1964
3. *Policing and Society*
Publisher: Routledge; United Kingdom; published from 1991
4. *Social Problems*
Publisher: University of California Press; United States; published from 1953

5. *Trends in Organized Crime*
Publisher: Transaction Publishers; United States; published from 1995
6. *Annual Report on Organized Crime in Canada*
Publisher: Criminal Intelligence Service Canada; Canada; published from 1995
7. *Crime Control Digest*
Publisher: Washington Crime News Services; United States; published from 1967
8. *Crime, Law and Social Change*
Publisher: Kluwer Academic Publishers; Netherlands; published from 1977
9. *Criminal Organizations*
Publisher: International Association of the Study of Organized Crime (IASOC); United States; published from 1985
10. *East and Central European Journal on Crime and Criminal Law*
Publisher: Global Law Association; Netherlands; published from 1998
11. *Global Crime*
Publisher: Frank Cass Publishers; United Kingdom; published from 1995
12. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*
Publisher: Wichita State University; United States; 1977
13. *Journal of Contemporary Criminal Justice*
Publisher: Sage Publications, Inc; United States; published from 1978
14. *Organized Crime Digest*
Publisher: Washington Crime News Services; United States